دیوانی فەنایی

شیعر

مامۆستا مەلا عبداللە ی کاتب

کانال (تلگرام) عاشقان حضرت پیر (قدس سره)

کانال (تلگرامی) صدای نور تصوف

ئامادەکردنی

عابد عبداللە مصطفی

٢٠٠٦

کانال عاشقان حضرت پیر **
@shahi_osman
صدای نور تصوف
پایگاه تلگرام
@madinamajid

دیوانی فەنایی

هۆنراوەی

مامۆستا مەلا عبداللە ی کاتب

ئامادەکردنی

عابد عبداللە مصطفی

١٤٢٧ کۆچی — ٢٠٠٦ زایینی — ٢٧٠٦ کوردی

ناوی کتێب: دیوانی فەنایی
نووسەر: مامۆستا مەلا عبداللە ی کاتب
ئامادەکردن و پیت چنینی: عابد عبداللە مصطفی
چاپخانەی وەزارەتی کشتوکاڵ ـــ هەولێر
لە کتێبخانەی گشتی هەولێر ژمارەی سپاردنی (١٥١) ساڵی (٢٠٠٦) دراوەتێ
تیراژ : ٢٠٠٠ دانە
چاپی یەکەم ـــ ساڵی ٢٠٠٦ ز
مافی لەچاپدانەوەی پارێزراوە

(بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان)

پێشەکی :

سوپاس و ستایش بۆ خوای پەروەردگار و درووود و رەحمەت بۆ سەر گیانی پیرۆزی حەزرەتی پێغەمبەری خۆشەویست (ﷺ) .

جێی خۆیەتی لێرەدا ئەو راستی‌یە دووپات بکەینەوە ، کە : وەك ئاشکرایە میللەتی کورد شان بە شانی میللەتانی تری جیهان لە زۆر لە بوارە جیاجیاکانی زانست و ئەدەبدا خاوەنی چەندین قوتابخانەی بەناوبانگ و پێشکەوتوو بووە ، کە لەو مەڵبەندانەوە چەندەها زانا و شاعیر و ئەدیب و رۆشنبیری پێگەیاندووە ، هەر لە مەلای جزیری و ئەحمەدی خانی‌یەوە تا ئەگاتە سەر گەورە ئەدیبانی وەك (وەفایی) و (مەولەوی) و (مەحوی) و (نالی) و (سالم) و (کوردی) و چەندینی تر ، کە لە راستیدا بوونە سەرمەشق و پێشەنگی کاروانی شیعر و هۆی دەوڵەمەندکردنی گەنجینەی کتێبخانەی ئەدەبی کوردیی ". شان بە شانی ئەم شاعیرانەش ، شاعیر و هۆنەرێکی دیکەی نوێ و رەوانبێژ و هەست ناسك دێتە مەیدان و بە هەڵبەست و هۆنراوە پڕ سۆزەکانی جیهانێکی نوێ رۆشن ئەکاتەوە ، وە ئەبێتە درێژەپێدەری رێبازی پیرۆزی شاعیرە گەورە و بەرزەکانی تری گەلەکەمان و بە رێچکەی ئەواندا هەنگاو ئەنێت " کە سەرهەڵدانی ئەم شاعیرە و هیی دیکەش بەڵگەی بەردەوام بوونی رێبازە نەبڕاوەکەی ئەوانە و ئەیسەلمێنێت کە جیل و نەوەکانی پاش ئەوان نەیانهێشتووە دەرگا لەسەر قوتابخانەی شیعری رەسەنی کووردیی دابخرێت و چۆڵ و بێ ناز بکەوێت ". ئەویش شاعیری خامە رەوان مامۆستا (فەنایی)یە کە رەنگە تا ئێستا زۆرێك لە خوێندەواران و رۆشنبیران و ئەدەب دۆستانی گەلەکەمان

به بەرهەمی ئەم زاتە ئاشنا نەبووبن ". بۆیە لەم دەرفەتەدا هەوڵ ئەدەین ڕۆشنایی بخەینە سەر هەندێك لایەنی ژیان و ئەم بەرهەمەی شاعیر ، کە خوازیارین جێگای ڕەزامەندیی خوێنەران بێت .. بەڵام پێش ئەوەی بچینە نێو ناوەڕۆکی باسەکەمانەوە ، با ئاماژەیەکی کورت بەم چەند خاڵەی خوارەوە بکەین کە خۆم چەند جارێك لە زمانی شاعیرم بیستووە ئەیفەرموو :

١) لە دەوروبەری ساڵەکـانـی (حەفتاکان)دا لـە (دووڕوود)[1] ڕۆژێـك حەزرەتی پـیر[2] (قُدِّسَ سِرُّهُ) تەشریفی هێنا بۆ ژوورەکەی من ، کە ئیش و کاری پێ سپێردراوم لەلایەن بەڕێـزیانەوە لەوێدا ئەنجام ئەدا و کاغەز و شتی زۆرم لەبەر دەستدا بوو[3] ، ئەویش عادەتی وابوو : کـە تەشریفی ئەهێنا بۆ لام لە رووی لوتفەوە ئەگەڕا بەناو کاغەز و نووسراوەکاندا و هەرچی ئەکەوتە بەرچاوی سەیرێکی ئەکرد و هەندێکی لـێ ئەخوێندەوە جـا ئەگەر نووسراوەکە سەرنج ڕاکێش بوایە لای ئەوا تا کۆتایی ئەیخوێندەوە " وا ڕێك کەوت ڕۆژێك یەکێك لە شیعرەکانی کەوتە بەرچاو کە چۆنیەتی حاڵی خۆمم تیادا نووسیبوو ، کە سەرەتاکەی بەم شیعرە دەست پێ ئەکات :

ئەی شاهی خوبان تا بە کەی مات و کـز و ئاوارە بم
خەستە و هیلاکی ژێـری ئەم بن بار و ئەو سەربارە بم

کە شیعرەکانی خوێندەوە فەرمووی : ناشێ ئەمە هی خۆت بێ ! عەرزم کرد :

---

[1] گوندێکی سەر بە شاری (مەریوان)ی ئێرانە . (ئامادەکار)

[2] مەبەستی شاعیر لە (پـیر) لێرە و لە شیعرەکانیا ، مورشیدەکەیەتی ، کە حەزرەتی شێخ محەممەد عوسمان سیراجەددینی نەقشبەندییە . (ئامادەکار)

[3] ئەمە لە کاتێکدا کە شاعیر کاتبی تایبەتیی حەزرەتی شێخ بووە . (ئامادەکار)

بەڵێ قوربان هی خۆمە ". پاشان فەرمووی : بە راستی زۆر جوان و بەهێزن و ئەمانە لە شیعری (سەعدی) و (حافظ) و خەمسەی (نیظامیی) ئەچن .

٢) هەروەها ئەیفەرموو : لەساڵەکانی (هەشتاکان)یشدا کاتێك بە مەبەستی زیارەت چووینە خزمەت حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) کە تەشریفیان لە بەغداد نیشتەجێ بوو ، پاش چەند رۆژێك مانەوەمان لە خزمەتیدا بە پارچە هۆنراوەیەکی فارسیی داوای ئیزنم لە خزمەتیا کرد بۆ گەڕانەوەمان بۆ سلێمانیی کە سەرەتای شیعرەکە بەم دێڕە دەست پێ ئەکات :

من دل سپرده تا کی ز کمین تنگنائی
بکشم ز سینه آه و بخورم غم جدائی

واتە : منێك کە دڵی خۆمم بە تۆ سپارد و دامە دەستت ، تاکەی ئەبێ لە حەشارگەیەکی تەنگدا بمێنمەوە و لە ناخی دەروونەوە هەناسەی سارد هەڵبکێشم و خەمی فیراق و جیابوونەوەی تۆ بخۆم !. جا کە ئەم هۆنراوەیەم پێشکەش بە سەماحەتیان کرد ، بووە جێی رەزامەندیی بەڕێزیان و بە خۆشحاڵییەوە ئیزنیان فەرموو .

٣) هەروەها ئەیفەرموو : لە کاتێکدا کە حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) تەشریفیان لە شاری (ئەستەمبووڵ) نیشتەجێ بوو ، ئێمەش لەگەڵ چەند برادەرێك بۆ زیارەت چووینە خزمەتیان " لە دەرفەتێکدا لەسەر فەرمانی بەڕێزیان چەند پارچەیەکی ترم لە هۆنراوەکانی خۆم بۆ خوێندەوە ، کە ئەم دێڕە شیعرە سەرەتای یەکێکە لەو پارچە هەڵبەستانە :

قامەتی یارم لە ڕێکییدا لە نەی شەککەر ئەکا
غونچەکەی لێوی بەڵێ تەمسیلی نیلوفەڕ ئەکا

به هەمان شێوە ئەمیش بووە جێی سەرنج و ڕەزامەندبی بەڕێـزیان ، جا کە بەڕێـزیان پەسەندیان کرد ، نەك هەر لە بەرچاوی خۆشم جوانتر بوون ، بەڵکو زەوق و هەستی شیعر دانانیشم - لە خۆشەویستیی ئەو زاتە - بەهێـزتر بوو . بەڵێ خوێنەری خۆشەویست .. ئەمانە چەند هۆکارێکی بزوێـنەر بوون بۆ زیاتر هاندان و سووربوونی شاعیر لەسەر درێـژەدان بـــە نووسینی هەڵبەست و هـۆنـراوە و گرنگیی دان بەم بوارە " وە شاعیر پێی وابوو کە پەسەند کردنی بەرهەمە شیعری یەکانی لەلایەن مورشیدەکەیەوە گەورەترین و بەنرخ ترین خەڵاتێکە کە پێشکەشی ئەکرێت " چونکە هەموو کاتێك عاشق پەسەندکردنی هەر شتێك لە پەسەندکردنی مەعشووقەکەیدا ئەبێنێ .

زۆر جار ئەبینین هەندێك لە شاعیرانی پێشوو - لەبەر هەر هۆیەك بووبێت - نەیانتوانیوە لە کات و سەردەمی ژیانی خۆیاندا بەرهەم و نووسراوەکانیان چاپ و بڵاو بکەنەوە ، بەڵـکو لەپاش خۆیان کەسانی خێرخواز و ئەدەب دۆست ، دەستی یارمەتی یان بۆ درێـژ کردوون و بۆیان بەچاپ گەیاندوون ، ئەمەش وای کردووە هەندێك جار کەم و کورتیی بکەوێتە بەرهەمەکانیانەوە " بۆیە ئەمە وای لە من کرد کە هەرچی زووترە پەلە بکەم بۆ ئامادەکردن و بەچاپ گەیاندن و بڵاوکردنەوەی ئەم بەرهەمە شیعری یەی باوکی شاعیرم ، بۆ ئەوەی ئەمیش وەك ئەوانی تر ڕووبەڕووی کـەم و کـورتیی نەبێتەوە .. بۆیە لەژێر ڕۆشنایی هاندان و ئاماژەی ڕاستەوخۆی خودی شاعیر بۆ هەستانم بەم کارە ، بڕیارم دا هەرچی هەوڵ و کۆشش هەبێت لە توانامدا بیخەمە گەڕ بۆ بەجێ گەیاندنی ئەم ئەرکە " لـەگـەڵ نووسینی (فەرهەنگۆك)ێك بۆ واتاکردنی هەندێك وشەی پێویست بۆ بەشی سۆرانی و هەورامی و دانانی ناونیشان بۆ هەر پارچە شیعرێك و پێڕستی بابەتەکان ، بە ئومێدی ئەوەی

– پشت بە خوا – لە رووی نووسین و ئامادەکردنەوە بەرهەمێکی پوخت و نایاب دەربچێت . هەرچەندە ئومێدمان وابوو کە خودی شاعیریش دیوانەکەی بە چاپکراوی ببینێ ، بەڵام قەدەری خوا وابوو کە وەفاتی شاعیر کەوتە پێش چاپ و بڵاوکردنەوەی دیوانەکەی ، وە ئەوەی جێگەی دڵخۆشی یە ئەوەیە کە سوپاس بۆ خوا توانیم بە (دو سێ ساڵ) پێش وەفاتی ، لەژێر چاودێریی خۆی دیوانەکەی ئامادە بکەم بۆ چاپ و لە خەم بیڕەخسێنم ". لە راستیدا ئەم بەرهەمەی شاعیر بەری رەنجی دەیان ساڵەی تەمەنیەتی و رەنگدانەوەی بەرهەمی سۆز و خۆشەویستیی دەروونیەتی بەرامبەر ئاین و مورشیدەکەی و گەل و وڵاتەکەی ، کە ئەم بەرهەمەش لە ئەنجامی سەرهەڵدان و دروستبوونی هەوێنی ئەوین و عەشقی خودایی‌یەوە هاتۆتە کایەوە و بەرجەستە بووە .

ئەوەی کە زۆر گرنگە بەلامەوە – کە هیوادارم لە داهاتوودا جێ بەجێ بکرێت – ئەوەیە کە تێکرای شیعر و هۆنراوەکانی شاعیر شیی بکرێنەوە ، چونکە بە راستیی تێگەیشتن لە واتا و ناوەڕۆکی سەرجەم هۆنراوە و شیعری شاعیران و مەبەستی سەرەکیی خودی شاعیران لە شیعرەکانیاندا لای هەندێك کەس - تا رادەیەك - سەخت و گرانە " هەر بۆیە ئەبینین هەندێك لە بەرهەمە چاپکراوەکانی شاعیرانی بەرزی نەتەوەکەمان کاتێك لێکۆڵینەوەیان لەسەر ئەنجام ئەدرێت ، لە هەندێك شوێندا لە ناوەڕۆکی راستەقینە و مەبەستی سەرەکیی خودی شاعیر لائەدرێت و پێنووس بەرەو ئاراستەیەکی تر ئەبرێت کە زۆر جار وا رێك ئەکەوێت جیاوازیی نێوانیان ئاسمان و رێسمانە ! کە بە راستیی ئەمەش زیان بە بەرهەمی شاعیران ئەگەیێنێت و لە هەندێك شوێنیشدا رەنگە – بە هۆی زاڵ نەبوون بەسەر پڕاوپڕی واتا و ناوەڕۆکی شیعرەکاندا – لای هەندێك خوێنەر لە نرخی

شیعرەکانیشیان کەم بکاتەوە . لێرەدا بواری ئەوەمان نابێت بچینە نێو قوولایی ئەم باسەوە ؛ بەلام هەر بە نموونە و زۆر بە کورتیی ئاماژە بە چەند وشەیەك ئەکەین کە لە لێکدانەوە و واتا کردنی هەندێك بەرهەمی شاعیراندا بە هەڵە مانایان لێدرابێتەوە کە پێچەوانەی راستیی و مەبەستی سەرەکیی شاعیرانە " وەك وشەی (مەی ، شەراب ، مەیخانە ، بادە ، بوتخانە ، سەنەم ، زولف ، دەم ، لێو ، زوننار ، چەلیپا .. هتد) ، بێگومان هەر کەسێك بەرهەمی هەریەکێك لە شاعیرانی خوێندبێتەوە و چاوی پیادا خشاندبێت ، ئەم جۆرە وشانە و نموونەی ئەمانەی کەوتۆتە بەر چاو " تەنانەت لە بەرهەمی شاعیرە بەرزە ئایینی یەکانی وەك (مەولەوی) و (مەحوی) و (وەفایی)یشدا ئەم جۆرە وشانە دووبارە بوونەتەوە کە کەسایەتی و پایەبڵندیی ئەم شاعیرانە زۆر لەوە بەرزترە کە کەسانێك بتوانن مەبەستی ئەم جۆرە زاتانە بەسەر مانای رواڵەتیی وشەکاندا لێك بدەنەوە کە لەگەڵ ناوەرۆکی راستەقینە و مەبەستی پاك و بێگەردی ئەواندا یەك نەگرێتەوە و نەگونجێ ، بۆیە لێرەدا بە راشکاوی و دڵنیایی یەوە ئەتوانین ئەوە دووپات بکەینەوە کە : ئەم جۆرە وشانە مەرج نیە لە هەر شوێنێکدا کە بەکار هێنرابن و بەرچاو بکەون ، دروست بێت راستەوخۆ بەو شێوەیە واتا بکرێن کە لەسەر زاری زۆرینەی خەڵکیی باوە " بەڵکو مەبەست لە بەکارهێنانی ئەم وشانە ، دەربڕینی هەست و سۆزی شاعیرە بە شێوازێکی ناسك و رازاوە " واتە ئەم جۆرە وشانە چەند ئامرازێکن کە شاعیر پەنایان بۆ ئەبات لە دەربڕینی هەست و نەستی خۆی ، وە بە جۆرێك تەعبیر لە ناخ و بۆچوونەکانی ئەکات کە شێوە ئارایشێك بە بەرهەمەکانی ئەبەخشن و تام و چێژێکی تایبەتی یان تیادا بەرجەستە ئەبێت ". وە هەندێك جاریش وا ئەخوازێت کە جگە لە شاعیر خۆی

کەسێکی تر لە واتا و مەفهوومی هەندێك لە بابەتەکان حاڵیی نەبێت "
وەك زۆرێك لە شاعیرە تەسەووفی یەکان کاتێك کە حاڵەتێکی نهێنیی پیرۆز
روو ئەدا بۆیان یان لە هەندێك پلەوپایەی تەسەووفیی دا بەرەو سەر ئەچن ،
لە خۆشیی شادبوونیان بەو گەنجینەیە ، پەنا ئەبەنە بەر دەربڕینی چەند
دێڕە شیعرێکی جوان و رازاوە ، کە هەر وشەیەك لەو وشانە بۆ مەبەستێکی
نهێنیی و شاراوەی خۆیان ئەخوازن ". بۆ سەلماندنی ئەم راستی یانەش ئەتوانین
تەنها تاکە هۆنراوەیەکی خودی شاعیر بە بەڵگە بهێنینەوە کە بە راشکاویی
دان بەوەدا ئەنێت کە مەبەستی لە بەکارهێنانی ئەم جۆرە وشانە دەربڕینی
هەست و نەستی دەروونیەتی لەسەر شێوازێکی ناسك و نهێنیی ، وەك
لە شیعرێکیدا ئەفەرموێت :

دڵبەر کەسێکە دڵ با نەك چاوەچاوی دیمەن
سەرخۆشی بادە هەرگیز ناچێ بەلای هەوادا
وا تێنەگەن ! لە بادە ئاوی ترێم مورادە
مەستی شەرابی وەحدەت پوولێ بەمانە نادا

هەرچەندە برێك درێژەمان بە باسەکە دا و لە ناوەرۆکی مەبەستەکانمان
دوور کەوتینەوە ، بەڵام ئەمانە چەند شتێکی پێویست بوون کە زۆر گرنگ بوو
لێرەدا ئاماژەیان بۆ بکرێت . بێینەوە سەر ئەسڵی مەبەستەکەمان و برێك
ئاشنای ئەم بەرهەمەی شاعیر ببین ". پێش هەموو شتێك با ئەوە بزانین
کە شاعیر لە هۆنینەوەی شیعرەکانیدا لەسەر رێڕەوی شیعری کلاسیکیی
رۆیشتووە و لەم رێگایە لاینەداوە .. ئەگەر بە وردیی و سەرنجەوە گەشتێکیش
بەناو شیعرەکانیدا بکەین ، ئەو راستی یەمان بۆ روون ئەبێتەوە کە شاعیر
وەك تێکڕای شاعیرە بەرز و رەوانبێژەکانی نەتەوەکەمان بە گیانێکی

هەستیاری یەوە دەستی بۆ پێنووس بردووە و لە هێڵی راستەقینەی خۆی نەیترازاندووە و بۆ مەرامی راست و دروست خستوویەتە گەڕ ". لە لایەکی تریشەوە بە ئاشکرا هەستی پێ ئەکرێت کە شاعیر هەوڵی نەداوە بۆ هۆنینەوەی هۆنراوەکانی بە ناچاریی پەنا بباتە بەر زۆر لەخۆکردن و شێوازی تەقلیدیی و لاسایی کردنەوە ، بەڵکو لە ئەنجامی کەف و کوڵی دڵ و دەروون و هەست و سۆزی تایبەتیدا پەنای بردۆتە بەر دەربڕینی ئەو راز و نیازە بەسۆزانەی کە لە دەروونیدا سەریان هەڵداوە ، ئەمەش لە تێکڕای شیعرەکانیدا زۆر بە روونیی دەرئەکەوێت ". لە رووی هەمە لایەنی و گشت گیریشەوە شیعرەکانی شاعیر بە تەنها لە لایەنێکی سنووردارادا کۆنەبوونەتەوە بەڵکو - کەم یا زۆر - تێکڕای لایەنەکانی وەك : (هەستی ئاینیی و تەسەووفیی و نەتەوایەتیی و نیشتیمان پەروەریی و عەشقی حەقیقیی و ئامۆژگاریی و .. هتد) گرتۆتەوە ". ئەگەرچی زیاتر لە شیعرەکانیدا دەرئەکەوێت کە بەشێك - بە تەنها - لەنێو بەشەکانی تردا زۆر بە زەقیی سەری هەڵداوە و زاڵ بووە بەسەر ئەوانی تردا کە ئەویش بریتی یە لە بازاڕی عەشقی حەقیقیی و جیهانی محەببەت و خۆشەویستیی خودایی " کە هۆکاری ئەم هەستەش لەو لوتکەیەوە سەرچاوە ئەگرێت کە شاعیر لە جیهانی ئەوین و عەشقی راستەقینەدا گەیشتووە بەو گەنجینەیەی کە بە درێژایی تەمەنی هەوڵی بۆ داوە و یەکێك بووە لە ئامانجە هەرە سەرەکی یەکانی ژیانی کە بریتی بووە لە گرتنەبەری رێبازی تەریقەت و تەسەووف لەسەر دەستی مورشیدێکی رۆشن دڵ و دڵ رۆشنکەر کە بە یەکێك لە قوتابییانی خۆی قبووڵ بکات و بتوانێت لەم رێبازەدا بەرەو لوتکەی ئاوات و ئامانجە سەرەکی یەکانی بیبات و بە کامی دڵی خۆی بگەیەنێت ، تا بە هۆی ئەوەوە

بتوانێ لـەم ڕێـگەیەوە پـەی بـە زۆرێـك لـەو ڕاستیی و نهێنی یانە ببات کە ئادەمیزاد لەپێناویدا دروست بووە و هاتۆتە کۆڕی ژیانەوە ". هەر بۆیە ئەبینین شیعرەکانی شاعیر زیاتر شێوازی محەببەت و سۆز و شەوقی دەروونیی پێوە دیارە و بە ئاشکرا ڕەنگی داوەتەوە و بەرجەستە بووە " ئەم بەرجەستە بوونەش وەنەبێ شێوازێکی ڕووکەش و ڕواڵەتیی بێت ، بە پێچەوانەوە ! ئەگەر سەرە داوی هەر لایەنێك لە بابەتە شیعری یەکانی شاعیر دەربکێشین ، بۆمان دەرئەکەوێت کە لە ژێر پەردەی هەر پارچە هەڵبەستێکدا واتایەکی مەبەستدار و دەسنیشانکراو خۆی حەشار داوە و بەرهەمی پەنجەڕاکێشانی شاعیرە بۆ هەر واقیع و نهێنی یەك کە لە دەروون و ناخیدا سەری هەڵدابێت ".
جگە لە شیعری (پاڕانەوە) و ئەو شیعرانەی بۆ خەڵـکی ناردوون ، تێکڕای شیعرەکانی تری شاعیر ڕاز و نیازی نێوان خۆی و مورشیدەکەیەتی و ڕووی گفتوگۆی لەو ئەکات و ڕشتەی گەوهەر و مرواریی شیعری بۆ ئەهۆنێتەوە .
ئەوەی لە دوو توێی ئەم دیوانەدایە کە پێکهاتووە لە دوو بەش : (کوردیی ، فارسیی) بەشی هەرە زۆری هەڵبەست و هۆنراوەکانی شاعیرە ، بەڵام بـەداخـەوە لەبەر هەندێك هۆکار و هـەلومەرجی تایبەت بڕێکیش لـە هۆنراوەکانی شاعیر کە بۆ خەڵـکی نووسیون ، یان لەلای خۆی نەماون ، یان هەر لەناو چوون و فەوتاون ". جگە لە هۆنراوەی فارسی و شێوە زاری سۆرانی ، چەند پارچە شیعرێکیشی بە شێوە زاری هەورامی نووسیوە [1] .

---

(۱) هەرچەندە (بەشی هەورامی)یش (وەك زمان) ئەکەوێتە (بەشی کوردی)یەوە بەڵام لەبەر ئاسانکاریی زیاتر بۆ خوێنەری خۆشەویست بە باشمان زانی لە ڕووی هونەری یەوە سەربەخۆ و دیار بێت . (ئامادەکار)

خوێنەری بەڕێــز :- هەرچەندە بەرهەمێکی دەوڵەمەند و ناوازەی لەم جـۆرە شیاوی ئەوەیە کە زۆر لەوە زیاتری لەسەر بنووسرێت ، بەتایـبەت لەم سەردەمەی ئێستادا کە هونەری (شیعر) بەرگێکی تری بەبەردا کراوە و بە شێوازێکی جیا لە شێوەی هۆنە و نەوشەی ڕەسەنی کوردیی چەند ساڵێك لەمەوبەری وەك سەردەمی زێڕینی (نالـی) و (مەحوی) و (سالم) و دوور لە ڕێچکەی هونەری ئـەوان سەری هەڵداوە و ئەکەوێتە پێش چاو ". لە کەشێکی ئاوا سارد و سڕدا کە بەرهەمی شیعری کلاسیکیی کوردیی ئەوەندە دەگمەن بـووە نزیکە وای لـێ بـێـت کـە (بۆ خوێی چێشتیش) دەست نەکەوێت " لەم ساتە وەختەدا ئەگەر وەها بەرهەمێکی دڵـگیر و هەڵقوڵاوی سەرچاوەی شیعری ڕەسەنی کوردیی سەرهەڵبدات ، بێگومـان جێگەی دڵخۆشی و خۆشحاڵـی یـە و ئـەگـەر بـڵێـین کانیاوێـکی سـاف و سازگارە و لە بـیابانێکی چۆڵ و وشکارۆدا هەڵـقوڵاوە ، ڕەنگە زیادەڕەویمان نەکردبێت ، چونکە کە چاو بە لاپەڕەکانی ئەمڕۆی شیعردا ئەخشێنین - جاربەجارێك نەبێ - شتێکی وامـان بەرچاو ناکەوێت کە تۆسقاڵێك تینوێتیمان بشکێنێت و فێنکیی بە دڵمان بگەیـێـنێت و هەست و نەست و خۆشەویستیی یەکی راستەقینە لە دەروونماندا دروست بکات بەرامبەر بەم لایەنەی ئەدەب و ڕۆشنبیریی کـوردیی .. ئەوەی ڕاستیی بێت لێرەدا ئەو دەرفەتەمان بەدەستەوە نیە کە لەم چەند دێڕە زیاتری لەسەر بڕۆین و درێـژەی پێ بدەین ، وە ئەم چەند دێڕەی باسمان کرد ڕوونکردنەوەیەکی سەرەتایی و پێویست بوو بۆ ئەوەی لە خوێندنەوەی ئەم بەرهەمە ناوازەیەدا بتوانین بـە بەرچاوڕوونیی و شێوە شـارەزایـی یـەك لـە چۆنیەتی هەست و نەست و مەشرەبی شاعیر بچینە نێو گەنجینەی هەڵبەست و هۆنراوە پڕ سۆزەکانی

ئەم شاعیرە هاوچەرخەی گەلەکەمان .. رەنگە لەم سەرەتایەدا هەر ئەوەندە بەس بێت بۆ کورتە پێناسەکردنی ئەم بەرهەمەی هۆنەر کە وەك دیاری یەکی بەنرخ پێشکەش بە کتێبخانەی ئەدەبی کوردیی و گەل و نەتەوەکەی ئەکات ". تەنها ئەوەندە ماوە کە هەوڵ بدەین برێك ئاشنای سەربوردەیەك لە ژیانی شاعیر ببین و چەند دێڕێکیش لەم بارەیەوە بخوێنینەوە ، فەرموون با پەردەیەك لەسەر ئەم لایەنەش هەڵبدەینەوە ..

کورتەیەك لە ژیاننامەی شاعیر [1] :-

ناوی تەواوی : مامۆستا مەلا عبداللە کوڕی مەلا مصطفی کوڕی مەلا صالح کوڕی حاجی فەقێ عەلی یە " ئەم زاتە لە هۆزی بابان و لە نەوەی سلێمان پاشای کوڕی (عبدالرّحمن پاشای بابان)ە [2] و بە نەسەبی ئەسڵیی خەڵکی شاری سلێمانی یە ، کە خۆی زۆر جار لە باپیری بیستووە فەرموویەتی : ئێمە بە (نۆ پشت) ئەگەینەوە سەر (عبدالرّحمن پاشا) ، بەڵام باپیری باوکی (واتە : حاجی فەقێ عەلی) لەبەر دروستبوونی کێشەیەکی ناوخۆیی ، شاری سلێمانی بەجێهێشتووە و چۆتە دەشتی لاجان لە کوردستانی ئێران و پاش ئەوە جارێکی تر نەگەڕاوەتەوە بۆ سلێمانی .

---

[1] پوختەی ناوەڕۆکی ئەم ژیاننامەیە لە روونکردنەوەی شاعیر وەرگیراوە . (ئامادەکار)

[2] ئەم زاتە کوڕی مەحمود پاشای کوڕی خالید پاشایە و ئەچێتەوە سەر فەقێ ئەحمەدی دارەشمانە و یەکێکە لە ناودارترین و بەهێزترینی میرەکانی میرنشینی بابان کە توانیی لە ماوەی (٢٤) ساڵی حوکمڕانیی پچڕپچڕی خۆیدا (١٧٨٩ - ١٨١٣) خزمەتی بەرچاو بە ئاینی پیرۆزی ئیسلام و گەل و وڵاتەکەی بگەیەنێت ". لاشەی پیرۆزی لەناو حەرەمی مزگەوتی گەورەی شاری سلێمانیدا نێژراوە . (ئامادەکار)

شاعیر لـه سالّی (١٩٣٢) له دێی (گەڵوان)ی سەر بە (دەشتی لاجان) له رۆژهەلاّتی کوردستان له بنەماڵەیەکی ئاینیی چاوی بە دنیا هەڵێناوە ". کە بە هەمان شێوە باوك و باپیریشی هەر مەلا بوون و باوکی لە خزمەت مـەلا محەممەدی جـەلـی زادە و بـاپـیریشی لـە خـزمـەت مـەلا عبداللّەی جەلـی زادەدا لە کۆیە خوێندوویانە و بڕوانامەی زانستی یان وەرگرتووە .

لەپاش ماوەی گەشەکردن و لە تەمەنی شەش حەوت ساڵیدا لە خزمەت باپـیری قورئانی پـیرۆز و (گوڵستانی سەعدی) و کتێبە سەرەتایی یەکانی فەقێیەتیی خوێندووە " دوای ئەوە وەك داب و نەریتی خوێندنی ئەو سەردەمەی کوردەواریی ، باوکی ئەینێرێتە حوجرەی فـەقـێ و ماوەیەکیش بـەم شێوەیە درێـژە بە خوێندن ئەدات ". هەر بە مەبەستی خوێندن و زیاتر بەهرەمەندبوون لە زانستی زانایان و بەدەس هێنانی زانیاریی زیاتر ، زۆر لە شار و دێهاتەکانی کوردستانی ئێران و عێراق گەڕاوە و لە هەر جێگایەك بە گوێرەی پێویست سوودی وەرگرتووە ، بۆ نموونە چۆتە دێی (گردەسوور)ی لاجان و لە خزمەت زانای بەناوبانگ : مامۆستا مەلا سەید حەسەنی (إبن الواژی)دا خوێندوویەتی ، پاشان چۆتە دێی (زینوێ)ی سەر بە رەواندز و لەخزمەت مامۆستا مەلا نصراللّەدا ماوەتەوە و خوێندوویەتی ".

پاشان لە سەرەتای ساڵی (١٩٥٤)دا کە لە تەمەنی (٢٢ ساڵی)دا ئەبێت ئەچێتە پێنجوێن و لە (مزگەوتی پاشا) لەخزمەت زانای پایەبەرز مامۆستا مەلا عارفی پێنجوێنیدا درێژە بە خوێندن ئەدات و ماوەی (ساڵێك و چوار مانگ) لەخزمەتیدا ئەمێنێتەوە و لەم ماوەیەدا بەشی (مَعان) لە کتێبی (مطوّل) لە زانستی (بلاغة)دا و کتێبی (گلنبوي برهان) لە زانستی (منطق)دا تەواو ئەکات ، جگە لە (سماع) کردنی هەندێك کتێبی تر ".

پاشان هەر لە پێنجوێنەوە ئەچێتە دێی (بالك)ی سەر بە شاری مەریوانی ئێران و لە خزمەت زانای بەناوبانگ ماموستا مەلا باقری بالکدا ماوەی (ساڵێك و شەش مانگ) ئەمێنێتەوە ، وە لەبەر ئەوەی لە ماوەیەکی کەمدا شارەزایی و باڵادەستیی ماموستای لە هەموو بوارەکانی زانستدا بۆ دەرئەکەوێت ، بۆیە بڕیار ئەدات ئەم شوێنە بکاتە دوا مەنزڵگای خوێندن و بەدەس هێنانی بڕوانامەی زانستیی ، بۆیە لەخزمەتیدا کتێبی (جمع الجوامع) لە زانستی (أصول الفقه)دا و بەشی (خُلع)ی کتێبی (تحفه) و (فرائض —ی قزلجی) لە زانستی (فقه)دا و کتێبی (الدُّرر الجلاليّة)[1] ئەخوێنێت لەگەڵ (سماع) کردنی کتێبی (تهذيب) لە زانستی (کلام)دا ، پاشان لە سەرەتای ساڵی (١٩٥٧)دا کە تەمەنی پێ ئەنێتە بیست و پێنج ساڵی یەوە (بڕوانامەی زانستیی) لە خزمەت ماموستا مەلا باقردا وەرئەگرێت ". دوای ماوەیەك هەر لە خزمەت ماموستادا و هەندێك لە قوتابی یەکانی بە مەبەستی زیارەت ئەچنە (بیارە) بۆ خزمەت حەزرەتی شێخ محمد عثمان سراج الدينی دووەم و لە (١٣ / جمادي الأولى - ١٣٧٦ ك) لە خزمەتیدا (تمسُّك) ئەکات و ڕێبازی پیرۆزی تەریقەتی نەقشبەندیی ئەگرێتەبەر ، ئیتر لێرە بەدواوە لە (بیارە) ئەمێنێتەوە و بۆ ماوەی (٣) ساڵ

---

[1] (الدُّرر الجلاليّة) : پەرتووکێکی گرنگ و نایابە لە زانستی (عقيدة)دا کە دانراوی ماموستا مەلا باقر خۆیەتی و بۆ یەکێك لە قوتابییانی خۆی دایناوە کە ماموستا سەید جلال الدّینی حسێنی یە و هەر بەناوی ئەویشەوە ناوی ناوە ، پاشان هەر خۆی شەرحێکی لەسەر کردووە و ناوی ناوە (الألطاف الإلهيّة - شرح الدُّرر الجلاليّة) کە لە دوو بەرگ پێکهاتووە ، لە ساڵی ١٩٩٥ دا لەسەر ئەرکی حەزرەتی شێخ محمد عثمان سراج الدّینی نەقشبەندیی لە (ئەستەمبوڵ) چاپ کراوە . (ئامادەکار)

بـه فەرمانی حەزرەتی شێخ ئەبێتە پێشنوێـژ و وتارخوێن و وانەبـێـژ و سەرخەتمی خانەقای (بیارە) ، وە هەروەها ئەبێتە کاتبی تایبەتیی حەزرەتی شێخ [1] ، وە لەم ماوەیەدا لە (بیارە) لەخزمەت مامۆستا و زانای شارەزای قورئان (حاجی ئاننە محمد قارئ)ی تورکمان صەحرایی و پاشانیش لە بەغداد لەخزمەت زانای پایەبەرز (شێخ عبدالقادری خطیب ی أعظمیّة) ئیجازەی قیرائەتی (حَفْص) و (شُعْبَة) وەرئەگرێ . لە سەردەمی شۆڕشی عبدالکریم قاسمدا لە کۆتایی ساڵی (١٩٥٩) لەبەر بارودۆخی ناهەمواری ئەو کاتە لەخزمەت شێخدا و بە یاوەریی کۆمەڵێك لە موریدان و زانایان ، عێراق بەجێ ئەهێڵن و بەرەو ئێران کۆچ ئەکەن ، وە حەزرەتی شێخ لە (دووڕوود) مزگەوت و مەدرەسە و خانەقا دروست ئەکات و بۆ ماوەی نزیکەی (بیست ساڵێك) لێرە ئەمێننەوە . شاعیر لە ساڵی (١٩٦٩) ژیانی خێـزانیی پێك ئەهێنێت ". هەر لە خزمەت مورشیدەکەیدا و بە یاوەریی کۆمەڵێك لە زانایان و موریدان دوو جار سەفەری حەج ئەکات . پاشان لەبەر گۆڕانکاریی بارودۆخ لە ساڵی (١٩٧٩)دا ئەگەڕێنەوە بۆ عێراق ". وە لە ساڵی (١٩٨١)دا بە پێشنوێژی دووەمی (مزگەوتی شێخ بابە عەلی) لە گەڕەکی (سەرچیمەن - گۆیژەی کۆن) لە سلێمانی دائەمەزرێت .

---

[1] هۆکاری ناسین و ئاشنابوونی شاعیر بە مورشـیدەکەی ، پێویـستی بـە درێژەپێـدانێك هەیە و لێرەدا بواری ئەوە کەمە و زەحمەتـە بتـوانین ئـەم بەسـەرهاتە بنووسـین ، چـونکە شاعیر خۆی لە شوێنی تایبەتیی خۆیدا نووسیویەتی ، کە پەرتووکێکی تایبەتی لەسـەر کەراماتی مورشیدەکەی داناوە و سەرگوزەشتەی پەیوەندی کردنی خۆی بە مورشیدەکەیەوە لەم پەرتووکەدا بە درێژی نوسیوە " بەو ئومێدەی کە لە داهاتوویەکی نزیکدا بتوانین ئـەو بەرهەمە و تێکڕای بەرهەمەکانی تری شاعیر چاپ و بلاو بکەینەوە . (ئامادەکار)

له ڕێبازی تەریقەت و تەسەووفیشدا هـەرچەندە شاعیر پێشتر پەیوەندیی ڕۆحیی بە مەرحوومی حەزرەتی شێخی بورهانەوە بووە و محەببەتی ئەوی لە دڵدا بووە - کە لە هەمان کاتدا شێخی بورهان خاڵی شیریی شاعیریش بووە - بەڵام لەبەر ئەوەی کە شێخی بورهان لە حاڵی حەیاتدا نەبووە و شاعیر ئەیزانی کە پەیوەندیی نێوان مورید و مورشیدی تەریقەت بۆ پەروەردەکردن و گەیاندنی مورید بە پلە و پایەی تەسەووف بەسراوە بە حاڵی حەیاتی مورشیدەوە و ئەبێ لە ژیاندا بێ ، بۆیە هەردەم هەوڵی داوە و ئاواتی ئەوە بووە کە بگات بە خزمەت مورشیدێکی زیندووی راستەقینە ". لە هاتوچوونی ڕۆژگاردا بە مەرامی سەرەکیی دڵی خۆی ئەگات و قەدەری خوا وا ئەبێت کە ئاشنا بێت بە مورشیدێکی لێهاتوو و شارەزا لە کاروباری (مەعنەوی)و پەروەردەکردنی مورید و ئاشناکردنی بە ڕێبازی پـیرۆزی خواناسیی راستەقینە - کە حەزرەتی شێخ محەممەد عوسمان سیراجەددینی کوڕی شێخ عەلائەددینی بیارەیە - ، بۆیە لێرەوە دەرگای خۆشبەختیی لـێ‌ئەکرێتەوە و مورشیدەکەی ئەبێتە چاوساغ و ڕێ‌نیشاندەری و هەستی دەربڕینی وشەی جوان و رازاوەی ئەبزوێنێ و بە خەزێنەیەکی شاراوە و بەنرخ ئاشنای ئەکات " وە شاعیر ماوەی (٤٢) ساڵی تەمەنی لە خزمەت مورشیدەکەیدا بەسەر بردووە و هەردەم وەك پەپوولەی دەوری چرا لـێی جیا نەبۆتەوە تا وەفاتی مورشیدەکەی لە بەرواری ٣١ / ١ / ١٩٩٧ ، کە بەم بۆنەیەشەوە چەند پارچە شیعرێکی نووسیوە ". وە بە شایەتیی مورشیدەکەی و زۆرێك لە گەورە پیاوانی نەقشبەندی ، شاعیر لە ماوەی ئەم چەند ساڵەی تەمەنیدا لە خزمەت مورشیدەکەی ئاشنا بووە بە زۆر لە گەنجینەی مەعنەویی و گەیشتووە بە دوا پلەوپایەی عیرفان و تەسەووف ". هەر لە تەمەنی لاوێتیشەوە خولیای شیعر و هەڵبەست بووە و

له سەردەمی پێش ئاشنابوونی بە مورشیدەکەی توانیویەتی ئەوەندەی (دیوانێك) زیاتر هەڵبەست و هۆنراوەی هەمەجۆر بهۆنێـتەوە و کۆیان بکاتەوە ، وە لەم سەرەتایەدا نازناوی (غەریق) بۆ خۆی دیاری ئەکات ، پاشان لەبەر ئەوەی بۆی دەرئەکەوێت کە ئەم نازناوە هیی شاعیرێکی ترە بۆیە ئەم نازناوە لە شیعری خۆیدا ئەسڕێتەوە " بەلاّم لەپاش گەیشتنی بە خزمەت مورشیدەکەی و ئاشنابوونی پێی ، لەبەر دروست بوونی هەوێنی عەشقی راستەقینە لە دەروونیدا بڕیار ئەدات کە ئەگەرچی ئەم هۆنراوانەی لە ئاستێکی بەرزیشدا بن ، بەلاّم هەر ئەبێ بیانخاتە دەریای فەرامۆشی‌یەوە و لاپەڕەیەکی نوێی پرشنگدار لە سۆزی دەروونیی و عەشقی حەقیقیی و هەست و نەستی ئەدەبیی هەڵبداتەوە ، بۆیە لێرەوە نازناوی (فەنایـی) بۆ خۆی هەڵئەبژێرێت . وە لە بواری شیعر و ئەدەبیاتی کوردی و فارسیدا دەستێکی بالاّی هەبووە و ئەم بەرهەمەشی گەواهی ئەم راستی‌یەیە و وەك پێناسەیەك وایە بۆ کەسایەتیی و ئاستی بەرزی رۆشنبیریی شاعیر " وە هەروەها شارەزایی تەواوی لە زمانی فارسیدا هەبووە و هەندێکیشی لە زمانی تورکیی زانیوە ". وە جگە لە (وەزیفەی ئاینیی) هیچ وەزیفەیەکی تری رەسمیی نەبینیوە و بەشداریی لە هیچ کاروبارێکی رامیاریی‌دا نەکردووە ، لە هەمان کاتدا و لە هەموو ماوەی ژیانیدا خولیای ڕێبازی کوردایەتی پاك و راستەقینە بووە و هەردەم خەخۆری کێشە و گرفتی نەتەوەکەی بووە و یەکێك لە ئاواتەکانی ژیانی ئەوە بووە کە بە چاوی خۆی ببینێت رۆژێك لە رۆژان گەلـی کوردیش وەك گەلانی تر لە ژێردەستەیی و چەوساندنەوەی دوژمنانی رزگاری ببێت و بە مافی رەوای خۆی بگات ، کە ئەمەش بە ئاشکرا لە زۆرێك لە شیعرەکانیدا دەرئەکەوێت . ئەگەر بیشمانەوێ لە لایەنی سیفات و رەوشتی

بەرز و دڵسۆزی و گەورەیی ئەم زاتەوە بدوێین ، پێویستمان بە دەرفەتێکی زیاتر و فراوان تر ئەبێ ، بۆیە بە باشی ئەزانین ئەم لایەنە بەجێ بێڵین بۆ دۆست و برادەرانی شاعیر و ئەوان ئەم ئەرکە بخەنە سەر شانی خۆیان و قورسایی یەکیش لەسەر شانی ئێمە کەم بکەنەوە .

مامۆستای (فەنایی) لەپاش تەمەنێکی پیرۆز و پڕ لە خزمەت ، بە هۆی تووش بوونی بە نەخۆشیی دڵ و تەنگە نەفەسیی ، ماوەی نزیکەی (١٠ ساڵێك) ژیانی بە ئێش و ئازار و ناڕەحەتی یەوە بەسەر ئەبرد ، هەر بەو هۆیەوە لە ساڵی (١٩٩٥) سەفەری ئەستەمبووڵی کرد و لەوێ دوو جار نەشتەرگەریی (قەستەرە)ی دڵی بۆ ئەنجام درا ، دوای ئەوە تا رادەیەك باری تەندروستیی باش بوو ، بەڵام لە ساڵی (٢٠٠٤)دا بە هۆی زیاتر چوونە ناو تەمەنەوە ، نەخۆشی یەکەی زیاتر کاریگەریی لەسەری دروست کرد ، بۆیە بە مەبەستی چارەسەریی لە بەرواری (٧ / ١٠ / ٢٠٠٤)دا سەفەری (لبنان)ی کرد و داخڵی (خەستەخانەی ئەمریکی) لە (بیروت) کرا و دوای مانەوەی چەند رۆژێك تیایدا و چارەسەری سەرەتایی پێویست تا رادەیەك نەخۆشی یەکەی لەسەر سووك ئەبێت و حاڵی بەرەو باشیی ئەچێت ، بۆیە دوای دڵنیابوون لە باشیی باری تەندروستیی ، لە بەرواری (١٤ / ١٠ / ٢٠٠٤)دا نەشتەرگەریی دڵی بۆ ئەنجام ئەدرێت و تیایدا سەرکەوتوو ئەبێت ، بەڵام سەرەڕای چارەسەریی زاهیری تەواویش ، قەدەری خوا وا ئەبێت کە لێرەدا تەمەن و ژیانی دنیای کۆتایی پێ بێت و بگات بە لیقای پەروەردگار ، وە لە سەعات (٣٠ / ١٢ - ی نیوەڕۆ)ی رۆژی (١٩ / ١٠ / ٢٠٠٤)دا بە هۆی راوەستانی دڵ و سی یەکانی ، گیانی پیرۆزی بە خوا ئەسپێرێت و لە تەمەنی (٧٢) ساڵیدا وەفات ئەکات ،

پاشان بە هەوڵ و کۆششی بێ وچان و یارمەتیی موریدانی نەقشبەندیی لە (لبنان) و (سوریا) و (کوردستان) لە مەراسیمێکی شایستەدا جەنازەی پیرۆزیان هێنایەوە بۆ کوردستان و ڕۆژی جومعە (٢٢ / ١٠ / ٢٠٠٤) لە مزگەوتەکەی خۆی (- مزگەوتی بوخارا - کە ساڵێك پێش وەفاتی خۆی دروستی کرد) لە هەولێر بە خاك سپێردرا .. داواکارین لە خوای پەروەردگار پاداشتی بەخێری هەموو لایەکیان بداتەوە و مامۆستای (فەنایی)ش بە بەهەشتی بەرینی خۆی شاد بکات (آمین) . ئێمەش لێرەدا خوێنەرانی خۆشەویست بە خوای گەورە ئەسپێرین و خوازیارین لە ئامادەکردنی ئەم بەرهەمەدا ئەرکی وەفامان بەرامبەر بە مامۆستای (فەنایی) باوکمان بەجێ هێنابێت و خزمەتێکمان بە گەنجینەی کەلەپووری نەتەوەکەمان گەیاندبێت و ئەم بەرهەمەش کەلێنێك لە کتێبخانەی ئەدەبی کوردیی پڕ بکاتەوە و ببێتە مایەی درێژەدان بە کاروانی نەبڕاوەی پڕ بایەخی ئەدیب و شاعیرە بەرزەکانی گەلەکەمان .. لەگەڵ داوای لێبوردن و چاوپۆشیی لە خوێنەرانی ئازیز لە هەر هەڵە و کەم و کورتی یەك کە لە ئامادەکردنی ئەم بەرهەمەدا بەرچاو بکەوێت ، چونکە پاکیی و بێگەردیی تەواو تەنها بۆ پەروەردگارە .. فەرموون با پێکەوە دەرگا لەسەر ئەم گەنجینە بەنرخە والا بکەین و بچینە نێو گوڵزاری هەڵبەست و هۆنراوە پڕ سۆز و پاراوەکانی ئەم شاعیرە بەرز و دەست و خامە ڕەنگینەی گەلەکەمان .

عابد عبدالله مصطفی

هەولێر - ١ / ذي الحجة ١٤٢٦ کۆچی

١ / ١ / ٢٠٠٦ زاینی

بەشی سۆرانی

﴿ شیوەنی دڵدار ﴾

ئەم پارچـە هەڵبەسـتەم لـە کاتێکـدا نووسـی کـە حـەزرەتی پـیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) لەبـەر چـەند هۆیـەك نیـازی وا بـوو عێـراقیش بە یەکجاری بەجێ بهێڵێت و تەشـریفی بـچێت بـۆ ئـەردەن ، بۆیـە تەشریفی لە بەغداوە هاتەوە بۆ سلێمانی بۆ خواحافیزی لە خزمـانی خۆی و لە مورید و مەنسووبی سلێمانی و دەوروبەری .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٩

لـەیـلـەکـەم ئـەمـڕۆ لە گـوڵـزاری وەتـەندا بار ئـەکا
وا بەرەو خاکی غەریـبـیی سـوارە غـار ئـەکا
دڵ پەپوولەی دەوری شەم بوو بۆ فیراقی ئـەو کـە دیـم
هەروەکو بولبـول لەسـەر بـەرگی چـەمەن هـاوار ئـەکا
نـاڵـەنـاڵـی سینەکەی پـڕ سـۆزی ئەهلـی دڵ کـە دێ
وەك ئـەنینی پـوورە هـەنگە و مـەیلی بـەرد و دار ئەکا
سەیرە ! سەیری مـەقـدەمـی کـەن وا بەناوی بەدرەقـە
هەر ئەڵێی مەحشەر هـەڵستاوە و گـوڵـی من قار ئەکا
تـۆ کـە تووتیی مەشرەبی فـێـری شـەکـەرسانە لـەبت
وا لە بەخـتی ئێمە تەبعت دیـارە مـەیـلـی خـار ئـەکا
دەردی بـێ دەرمانـە حـاڵی نـالـەباری گـوڵـشـەنـم
بـۆیـە سـەروی نـازەنینان روو لـەلای ئـەغیار ئـەکا
جـا ئـەگـەر نەگبەت نـەبـێ ئەمڕۆ وەتـەن بۆ وا ئەبێ !
روو لە هەر لایـەك ئـەکـەم گـەل شـیـوەنی نازار ئـەکا

من وەکو دارێکی وشکی بەر هەتاوی پایزم
بۆیە ئاهی دڵ لە دووریت دیدە کاری نار ئەکا
دڵ ئەوەندە زار و بێزارە بە کۆچی نازی تۆ
چاری ناچارە (فەنایی) شیوەنی دڵدار ئەکا

« قامەتی یار »

قامەتی یارم لە رێکیی‌دا لە نەی شەکەر ئەکا
خونچەکەی لێوی بەڵێ تەمسیلی نیلوفەڕ ئەکا
سەد موعەمما وا لەژێر نازی برۆی بۆ تیفلی دڵ
ئەم کە شەکر و شیرە قووتی ، کەی لەمە سەر دەرئەکا !
تەبعی تووتیی‌وارەکەم تا گوڵشەنی تۆی بێتە بیر
دەرکی رازی رازداری و نازی سەد دڵبەر ئەکا
هودهودی باخی سەبا میهری سولەیمانی کە بوو
بێ‌درەنگ ئەو بێ‌زمانە کەشفی بەحر و بەڕ ئەکا
سەر لە سیحری چاوەکەی سەرسام ئەمێنێ چاوەکەم
بەس بە غەمزەی نیوە نازی کاری سەد نەشتەر ئەکا
من لە داوی زولف و دانەی خاڵی هەر زوو تێگەییم
ئەو بە خوێنی نامورادان پەنجەکەی ئەحمەر ئەکا
چونکە تەبعی ناسکە و ئەندامی ناسك تر لە گوڵ
بۆیە زوو رەنجە (فەنایی) هەر بە ناهەق شەڕ ئەکا

* * *

﴿ جەفاکێشی محەببەت ﴾

جەفاکێشی محەببەت کەی ئەبا خۆشیی لە دنیادا !
بە مەیلی لەیلەوە زیللەت بە تەختی پادشا نادا
گەدا لەم بەزمەدا شایە ئەگەر جەوری رەقیب بێلێ
نەسیمی عەتری رۆح ئەفزا بە موڵکی بێ بەقا نادا
دڵی خاڵیی لە یاد و عەشقی دڵداری ئەزەل چۆڵە
بەڵێ هەر بۆیە عاشق دڵ بە گەنجی بێ بەها نادا
ئەگەر رەهبەر ئیشارەی چاوی دڵبەر بێ لە رێگەی عەشق
توفەیلی دڵ بە یادی ئەو لەسەر ئەم رێگە لانادا
عەجایب عالەمێکە بادەنۆشی و مەستی مەیخانە
لەنێو ئەم بەزمەدا کەس گوێ بە قانوونی حەیا نادا
دەسا قوربانی دەستت بم وەرە ساقی بە هاوارم
کە غەیری پیاڵەکەی دەستت بە دەردی من دەوا نادا
ئەگەر طالیع مەدەد کا بۆ فەقیری کونجی مەیخانە
زەکاتی گەنجی شاهیی شا بە میر و پادشا نادا
لە پەردەی ناز ئەگەر دڵبەر ببا ناوێ لە کوشتەی خۆی
سەماعی ئەو (نِدَا) هەرگیز بە موڵکی ماسیوا نادا
(فەنایی) خۆی ئەزانێ دوورە لەو بازارە پڕ شۆرە
خەیاڵی نائومێدیش قەت بە قەلبی بێ صەفا نادا

* * *

﴿ ڕێڕەوی ڕێگەی محەببەت ﴾

ڕێڕەوی ڕێگـەی مـحەبـبـەت بـۆیـە دڵداریـی ئـەکا
با بە ڕەنجی کـۆکـەنیش بـێ سـەیری ڕووی یـاری ئـەکا
عـادەتی ئـەم بـەزمە وایـە نابـێ هـەرگیز کـۆڵ بـدا
تـا لە سەرچاوەی دو چـاوی خـوێـنی دڵ جـاریـی ئـەکا
یا ئەبێ دانێ سەری تا سـەر لـە مەقصەد دەرئـەچـێ
یـا هەتا تـەیـری ڕوحـی پـەروازی یـەکجاریی ئـەکا
بـا گـرانیش بـێ گـەڕانی شـاری عەشـقی گوڵڕوخـان
عاشقی صادیق بـە خوێنی خـۆی بە سەر یـاریـی ئـەکا
نـابێ بـاکـی بـێ لە ڕێگەی دوور و دەیـجـووری فـیراق
چونکە غەمزەی چاوی لەیلا فێری سەد سواریـی ئـەکا
بۆیە هەرگیز ڕاڕەوی ئـەم ڕێگە سـڵ نـاکـا لـە هیـچ
چـون سوپای میهری نیگاری سـەد مەدەدکاریـی ئـەکا
بـولـبـولـی بێچارە نابـینی ! لـە شـەوقی ڕەنگی گـوڵ
سـا بـگا یـاخـۆ نـەگـا هـەر شـیـوەن و زاریـی ئـەکا
بـۆ تـەماعی جـەنـنـەتـی موڵـکی بـەقـا پەروانـەوار
خـۆی بـە سۆزی ئاگری شەم جەرگی خۆی ناریـی ئـەکا
شێوەیی شـێـتـانـە ئـەنـوێـنێ لـە بـەر چـاوی ڕەقیـب
مەستی مەیخانەی حەقیقەت مەشقی هـۆشیاریـی ئـەکا
قووتی ڕێگەی عەشقی جانان خوێنی جـەرگە بێگومـان
مـەرهـەمـی سـەبـرە عـیلاجی دەردەکەی کاریـی ئەکا

ئارێ ئارێ نووکی خامەی قودرەتی نەقشی ئەزەل
سەد (فەنایی) بۆ بەقا تەعلیمی رزگاریی ئەکا

« روخساری شەم »

یارەکەم ئەمڕۆ بە عیشوە و نازەوە دڵ تێر ئەکا
تیری موژگانی بە غەمزە کاری پەنجەی شێر ئەکا
دەوری پەروانەی روحم تێفکرە بۆ روخساری شەم
بەزمی دڵداریی بە سەد ئوستاد و زاهید فێر ئەکا
(فـي الْمَثَل) گەر بێتە بازاڕی تەماشا ئەو بە ناز
شەوقی رەنگ و رووی چەمەن بێ رەونەق و بێ خێر ئەکا
داخی دووریی جاروبارەی نێشە بۆ ناسۆری دڵ
بۆیە تامی ئەشکی چاوم هەر لە تاڵ و سوێر ئەکا
تا سەبا موژدەی بە دڵ دا بۆ طلووعی ماهی رووی
چاوەچاوی مەقدەمی بوو نەیئەزانی دێر ئەکا
سا سەبا فەرموو بڵێ بۆ کەی ئەبێ ئەو رۆژە ! خۆ
گەر بە رەحمەت روو لە من کا چاوی دوژمن کوێر ئەکا
فرسەتی سوڵتانی حوسنە بۆ (فەنایی) بێ بەقا
بۆ زەکاتی گەنجی حوسنی چاوەڕوانی خێر ئەکا

* * *

﴿ حەقیقەتی عەشق ﴾

عەشق گڕێگە بەر ئەبێ لە لەوحی سینە سەر ئەکا
مەجازە یا حەقیقەتە حیکایەتی خەتەر ئەکا
دڵبەر ئەگەر مەجازە یا حەقیقەتە لە ڕێی ئەوین
شاهیدە کۆکەن و مەلا [1] کاریگەریی حەجەر ئەکا
عیلمی جنوونە پڕ فنوون ئەچێتە نێو دڵ و دەروون
طالبی عیلمی عاشقیی ڕمووزی حوب لەبەر ئەکا
ڕاز و نیاز و نازە یا سۆز و گودازە کاری ئەو
مەست و خوماری عەشقە ئەو لێوی بە بادە تەڕ ئەکا
عالەمی عەشق و بێخودیی دوورە لە توهمەتی هەوەس
تینی گڕی دەروونی ئەو لە یارەکەی حەزەر ئەکا
مەجازی بێ هەوەس نەبێ لە سینە کەی ئەکا ئەسەر !
تام و مەزەی حەقیقەتە لە سینەدا بەصەر ئەکا
کۆکەنی بێنەوا بەڵێ لە تاقی بێستوونی دڵ
بە یادی ئەو حەقیقەتە بەرەو فەنا سەفەر ئەکا
عاشقی بولهەوەس ئەگەر بگاتە ئەوپەڕی مەبەست
عومری بە نرخی بێ بەها بە ئارەزوو هەدەر ئەکا
عەشقی حەقیقی یە بە حەق فەنا ئەدا بەدەم فەنا
ڕێڕەوی موڵکی وەحدەتە بەرەو بەقا سەفەر ئەکا

---

[1] مەبەست مەلای جزیری و ئەو کەسانەن کە لەسەر ڕێبازی ئەو ئەڕۆن.

(هۆنەر)

مەجاز ئەگەرچی دڵبەرە حەقیقی دین و دڵدەرە
قیبلە نمایە بۆیە روو لە خالقی حەجەر ئەکا
(فەنایی) خۆی کە دوورە لەم بەزم و بیساتە بێگومان
شادە کە باسی ئەهلی دڵ بە خامەیا گوزەر ئەکا

﴿ خوێناوی خامە ﴾

خامەکەم ئەمڕۆ بە وردیی تاڵ و سوێریی باس ئەکا
وا بەدەم نووسینەوە خوێناوی لێ دێ راس ئەکا
ئاوی سووری ئەشکی من بوو بوو بە خوێنی خامەکەم
بۆیە خامەش وەك دڵم لەو خاڵە باسی یاس ئەکا
دڵ لەبەر نووری محەببەت بوو بە جێگەی هەوڵ و دەوڵ
ئێستە بۆن و بەرهەمی زوڵماتە وا سەر کاس ئەکا
بوو بە دەشتی شۆرەکاتی بێ سەمەر وەك بێ عەمەل
بەس لە رەحمی خوا کەمێ هەر چاوەڕوانی خاس ئەکا
وا لە بەحری زوڵمەت و گێژاوی حاڵی نارەوا
جار بە جار ئەر بێتە دەر شێوەی لە هیی نەسناس ئەکا
بۆیە وا وەحشیی سیفەت بێزارە لەم بازاڕەدا
حاڵی شێواوی لە حاڵی مامەڵەی وەسواس ئەکا
داخ و دەردی دڵ (فەنایی) نایەتە تەحریر و باس
ئەو کەسەی سەرخۆشە ئەمڕۆ تەرکی باس و خواس ئەکا

* * *

﴿ عادەتی مەعشووق ﴾

یارەکەم ئەمڕۆ تـەرازوی مـەیل و میهـری سـەر ئـەکا
چاوی فەتـتانی لەگەڵما هەر بە عەمـدەن شـەڕ ئـەکا
ئـاگـری عەشقی لـەلایێ تینـی وەك بـورکـانـە بـۆم
بەس عەجەب لەملاوە بێ مەیلیی لە بای صەرصەر ئەکا
عادەت و مەرسوومی مەعشووقیی لەکاتی صـەیدی دڵ
وایـە گاهـێ خـۆ فرۆشـی و گـا خـەیاڵی سـەر ئـەکا
مـولـکی وێـرانـەی دڵی گـرت و بەوەش رازیـی نـەبوو
بۆیە ئێشی یا لـە خەنـجەر یـا دەمـی نەشـتەر ئەکـا
گا بـە قـوللەی قـافـەوە یـەعنی مەحالـە وەسڵی تـۆ
گا لە گۆشەی سینەدا مـەیلی شـەڕە و سـەنگەر ئـەکا
گا بە خەندە و ناز ئەپشکوێ غونـچەکەی لێـو و دەمـی
گا بە قەهر و کینەوە هـەنـگامـەکەی مەحـشەر ئـەکا
گا لە مولـکی بـێ نیازیـی لافـی یووسـف لـێ ئـەدا
ئـارێ ئـارێ بۆیـە داوای مولـکی ئەسـکەندەر ئـەکا
گا بـە نیلـی لوتـفەکەی تێـراو ئـەکـا میـسری دڵان
یانی سارای سینە وێـنـەی مەزرەعەی ئـەخـضەر ئـەکا
سـارەوانی کاروانـی کـەعـبـەیـی ئامالـە ئـەو
کەی (فەنایـی) لـەو دیـارە لێوی وشـکی تـەڕ ئـەکا

❊ ❊ ❊

﴿ ئاژاوەی وڵات ﴾

ئەم هۆنراوەیەم لەکاتی جەنگی هەشت ساڵەی نێوان ئێران و عێراقدا نووسی ، کە بە داخەوە میللەتی کوردیش تیایدا زۆر زەرەرمەند بوو .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٣

دڵ کە مەجنوونی فیراقە شیوەنی لەیلا ئەکا
غوربەتی دیداری یارە شۆر و شەڕ بەرپا ئەکا
بولعەجەب وەزعێکە ئەمڕۆ شاخ و دەشتی شارەزوور
بارشی فیتنەی عەجەم تەمسیلی عاشوورا ئەکا
تۆزی تۆپ و دووکەڵی بارووتە وەك هەوری بەهار
ئەشکی کوڕ کوژراو ئەبارێنێ عەرەب شەیدا ئەکا
تەرزەبارانی سنووری ئێمە گوللەی تۆپە بەس
دەشت و دەر ئاگر ئەدا شێوەی لە ئاتەشگا ئەکا
حیقد و کینەی ئەهلی بیدعەت بۆتە فیتنەی بەحر و بەڕ
روو لە هەرلا کا ئەبینم (عَمَّتِ الْبَلْوَی) ئەکا
پیاوی واقیع بین ئەزانێ رەمزی ئاژاوەی وڵات
دەك بە کووپەی خوم سەری شین کا ئەوەی ئاوا ئەکا
سەیرە ئەم وەزعە لە بەرچاوی ئەدیبی نیکتەزان
رێوی خۆی لێ بۆتە شێر و تاجی شا داوا ئەکا
ناحەقی مەگرن کە پیری پڕ لە حیلە و مەکر و فێڵ
وا لە کلکی ماشەرینی پڕ بەدەم حاشا ئەکا

چون بە چاوی خۆی ئەبــینێ بـەچـكــە شـێرانی وڵات
بۆ كـەمێ پارە و درەم دێـــت و بـــەدوایـــا رائـەكـــا
پەردە هەڵـنەگـــرم لـەســـەر ئەسراری دڵ وا چـاكە لام
باز و شاهێن بێ هەدەف خـۆی بـۆ زەغــەن ریسوا ئــەكا
مردنــی مەردانـــە قـــەیناكا لـەپـێـــناوی شــــەرەف
داخی زۆری وا لــە دڵما ئـەو كـەســـەی ئـــاوا ئـەكـــا
با لــە مــەتـڵـەب لانەدەم بۆ وەزعی ناهەنـجـاری خەڵك
دەردی دووریـی تـۆم بەسە نـاسـۆری سـەد بـەلوا ئـەكا
گەر ئەپرسی حاڵی بـێ حاڵیم لـە غــوربـــەت چـاوەكەم
وا بەدەم بـاكـەی بـەڵاوە هـەر لـە تـای هـــەودا ئـەكا
چۆنە ژینم ! ژانی بێ زامە بـەدەس جـــەوری فـەلـــەك
دڵ وەكو وەحـشیی خـەیاڵی جـەنــگەڵ و سـەحرا ئـەكا
سـەبـرە چـاری ناكرێ بـۆ تـۆ (فەنایـــی) ئـەم خەمـە
چونكە تەقدیری ئـەزەل چـی بـێ ئەبـەد هـەر وا ئـەكا

﴿ ئاهونالەی ژین ﴾

دڵ لـــە داخـــی دووری یـــار و یـاوەرانـــم شـین ئـەكا
نـم نـمی ئەشـكـم حـەدیقەی سینەكـەم رەنگین ئـــەكا
شـین و هـــاوارم لـە غـوربـەت زەلـــزەلەی خستە وڵات
ئـاهونالەم بـۆیـە ئـەمـڕۆ دوژمـنــم بـەدبـین ئـەكـــا
من لە مـاڵـی خـۆم هـەمیشە نـان و ئـــاوم بـۆتە غـەم
چی لەگەڵ كەم ! ئەو بە ناحەق دێ لەگەڵ من قین ئـەكا

کۆنــه مــاڵی کـۆنی خـۆم لــێ بۆتــه زینــدانی عــەدوو
ئەو بەوەش لـێناگەڕێ داوای (جەبەل حەمرین)[1] ئەکا
گا له شەرق و گا له غەرب ، گاهێ لـه باشـووری وڵات
تــاوەتــەرزەی تـۆپه دێ مێـشکی ســەرم بــێتین ئـەکا
وا هــەزاران لاشــە ئـەمـڕۆ کـەوته سـەر خـاکـی وەتەن
چی ئـەوێ ئـەو خوێـنمژه ! کافـر لـه ئـەو نەفرین ئەکا
قـەتـڵ و عـامی نـاڕەوا مـیراتـه بـۆ کـوردی هــەژار
تا بە کەی مێـژوو لەگـەڵما مامەڵـەی گورگـین ئـەکا
داخی کەس نەیکوشتووم ئەو زۆڵە کوردەی هـەر بـه دەم
بۆ زەعامه و پووڵ و پاره خـۆی بـه دیـن پـەرژین ئـەکا
دەك بە شمشێری قــەزا جـەرگـی لــەگەڵ دژ پـاره بـێ
ئــەو کەسەی بۆ دژ لەگەڵما دێ بە چەك تـەمرین ئـەکا
یا لەگەڵ ئـەم دینه پاکه و ئەم گەلـەی خـاوەن شـەرەف
حـەز لـه شێوەی ئـاژەڵیی رووس و لـه یاسای چـین ئەکا
بەسیه با بـیر کاتەوه کێـیـه و لــه کـوێ هاتــۆتەدی !
وا (فەنایـی) مرد لەداخا ئـاهونـاڵــەی ژیــن ئەکــا

* * *

[1] جەبەل حەمرین : شـاخێکی نزمـی درێــژەداره ، کـه بۆتـه سـنووری نێوان کورد و عەرەبی عێراق . (هۆنەر)

﴿ دەردی دووریی لەیل ﴾

لەیلەکەم دەردێکە دووریت شینی دڵ پەیدا ئەکا
بۆیە وەك مەجنون دڵم هەر شیوەنی لەیلا ئەکا
مایەکەی ژینم هەموو من بۆیە نا رێبازی پێت
وامئەزانی تۆزی پێت دەرمانی سەد سەودا ئەکا
بۆیە تەرکی عالەمم کرد ماتەمی تۆم گرتە دڵ
ئەموت ئەو لوقمانە دەردی بێ دەوام بۆ چا ئەکا
تا لە گۆشەی دڵ نەزەرکەی وەك حەکیمی حاڵزان
چی کە غەمزەی چاوەکەت دەردێکی تر پەیدا ئەکا
چینی زولف و حاجیبی ئەبرۆت بە عیشوە و نازەوە
ئەو شکاری دڵ ئەکا ئەم شۆر و شەڕ بەرپا ئەکا
من بە غەم فێرە دڵم وەك تیفلی یەکساڵە بە شیر
خۆشە تا ئەو لای‌لایێ بۆ دڵەی شەیدا ئەکا
شیوەنی بێ سەبری یە ناچارە بۆ تەسکینی خۆی
شین ئەگێڕێ بێ وچان ئەو ئای و ئۆی و ها ئەکا
دەست و پێی بەسراوە کەس ناگا بە دادی بەم شەوە
کێ ئەزانێ حاڵی دڵ چۆنە و لەبەر چی وا ئەکا
شەهد و شیری لێوی یاری لێ بڕاوە بۆیە وا
وەك (فەنایی) دەم بەدەم هەر شین و واوەیلا ئەکا

* * *

﴿ لەشكری غەم ﴾

ئەم پارچە هۆنراوەیەم لە وەڵامی دۆستی ئازیز و خۆشەویستم مەلا سەید ئەحمەدی ئیمام و سەرخەتمی خانەقای (دوورِوود)دا نووسی ، بە هۆی جەنگی نێوان ئێران و عێراق و تۆپ باران کردنی هەندێك لادێ و گوندی كوردستانی عێراق لەلایەن حكومەتی ئێرانەوە كە زەرەر و زیانێكی زۆری لە دوای خۆی بەجێهێشت .

سلێمانی - ٤ / ٥ / ١٩٨٢

باخیرەی كاڵای سلاوم دێ لەوێ لەنگەر ئەكا
یا بڵێم كەشتیی فەزایە و گەشتی بەحر و بەرِ ئەكا
ناخودای رۆحم لەگەڵیا حازرە و دێتە حوزوور
بۆ ئەدای رەسمی ئیرادەت مەحزەرت بەندەر ئەكا
هەر بەبۆنەی ئێوەیە دڵ لێرە ئارامی نیە
بۆیە دایم بیری یار و ئولفەتی كیشوەر ئەكا
ئاگری بەربۆتە ئیقلیمی وجوودم رۆژ و شەو
لافی قەقنەس لێ ئەدات و سینەكەم مەجمەر ئەكا
غوربەت و دووریی وەتەن وا هێز و پێزی لێ بڕیم
كەی نەسیمی سوبحی جانان جان و دڵ مەعبەر ئەكا
سینەكەی پڕ میحنەتم وەك گێژی دەریا دێتە كوڵ
تا دڵەی وەحشەتزەدەم بیرێكی ئەو مەنزەر ئەكا
من كە رێبازم لە رێبازی فنوونی عەشق ئەچوو
چی بڵێم ئەمرۆ ! كە دوارۆژم لە رۆژی شەرِ ئەكا

من خەیاڵی جەور و ئازارم نەبوو هەرگیز لە کەس
ئێشی ئەم خەڵکە لە نێشی عەقرەب و ئەژدەر ئەکا
لەززەت و شەوقی بەهاری کەیف و شادیم بۆتە غەم
بۆیە تیپ و لەشکری ئاهم لە دڵ سەنگەر ئەکا
شۆڕش و غەوغایە ئەمڕۆکە لە دەشتی شارەزوور
نەعرەتەی رەعد و بڵێسەی تۆپە عالەم کەڕ ئەکا
راس و چەپ ئاگر ئەبارێنن لەسەر دەشت و چیا
شار و لادێ پێکەوە هەر شیوەنی ئەکبەر ئەکا
خەیمەشەببازی گرۆیە بۆ شەبەیخوونی ستەم
جار ئەبێ ئەوباشە دێ تەعقیبی کینە و گەڕ ئەکا
قومبەلەی قەهر و غەزەب ئەڕژێتە سەر ماڵ و مناڵ
گێژەڵووکەی تۆز و باروتە لە بای صەرصەر ئەکا
ئەو پلەی وا پێی ئەڵێن عەسری حەدید و پێشڕەویی
عالەمێ بێ خان و مان و بێکەس و بێ دەر ئەکا
دەوری تۆپە و تازیانەی عیبرەتە بۆ پیاوی ژیر
دێ بەسەرمانا بەڵام (الحمد لله) سەر ئەکا
ئەم هەل و مەرجە ئەگەر بێڵێ بە کامی دڵ بگەم
بێگومان ئەو کاتە دڵ هەر مەیلی ئەو سەروەر ئەکا
دوژمنی زاهید نما حوکمی جیهادی داوە بۆم
وا دیارە قافڵەی مەرگم لە پڕ تێپەڕ ئەکا
وا بەرەو شاری سلێمانیی ئەڕۆم بێ مەیلی خۆم
دەستی قودرەت مەیلی بێ لەم شارەشم هەر دەر ئەکا

جا ئـەگـەر چـاوم لـە چاوت ون بو تـا بـازاڕی حەشـر
ئەو دەمەش ڕۆحم لە شوێنت ئـەمسەر و ئـەوسـەر ئەكا
عـەهـدی من عەهدێكە ناگۆڕێ بە سەد دەوری فەلـەك
صەیقەلـی میهر و مەحەببەت ئیشی سـەد مـسگەر ئـەكا
گەر ئەپرسـی حـاڵی ئاشفـتەی (فەنایـی) دەربـەدەر
وا لە جـێـگەی گـۆشـەگـیریـی خانەقا سـەد دەر ئـەكا

﴿ عەشقی مەجازیی ﴾

عەشقی مەجاز ئەگەرچی ئـەو دوورە لـە فیعلـی نـاڕەوا
ڕەواج ئەدا بە شۆری دڵ كە دەم لـە حـاڵی عەشـق ئـەدا
ئەگەرچی تام و چێـژی ئەو لە ڕەنگ و ڕوو ئـەدا خەبـەر
هەوێنی عەشقی حەق نەبێ كـێ بـە مـورادی دڵ ئـەگا
كـەسێ مەجازە ئـارەزووی ئـەمـەش بزانـێ زووبـەزوو
كە دیـمەنی نیگارەكـەی شـادی بـە نەفـسی ئـەو ئـەدا
دڵ بـە خەیاڵی زولـف و ڕوو لەگـەڵ خەیاڵـە ڕووبـەڕوو
یەعنی بەبێ نەتیجەیە كاتـێ كــە ئـەو سـەفەر ئـەكا
مەجاز ئەگەر ببـێـتە هـۆ بـە تـان و پـۆ لـە سینەدا
عـاشـقـی زار و بێنەوا جا لـە رمـووزی عەشـق ئـەگا
حوسنی گوڵ و چەمەن هەموو كە دیـمەنێكە بۆ ئـەوین
خـەیاڵی خـاوە گـەر بلـێن عیلاجـی دەردی دڵ ئـەكا
یـاری حـەقیقی‌یـە بـە حـەق طـەبیبـی حاڵـزانی دڵ
بۆیە (فەنایـی) دەم بەدەم تانـە لـە جـامی جـەم ئـەدا

« واوەیلای دڵ »

دڵ بە داخی هیجری تۆ ئەی دیدە واوەیلا ئەکا
بۆ حەریمی ئاستانەت ئەو بە سەر سەودا ئەکا
تاڵ و سوێریت بۆ ئەچێژێ بۆ دەمێ دیداری تۆ
ئەو دەمەی هەرگیز نەدی هەر بۆیە وا غەوغا ئەکا
بولبولی بێچارە شەیدای ڕەنگی دوو ڕۆژەی گوڵە
بولبولی دڵ یادی خونچەی (جَنَّةُ الْمَأْوَى) ئەکا
هەوڵی پەروانە لە دەوری شەم لەبەر شوعلەی ئەوە
نەیئەزانی ئەو بە فوویەك شەم شەوی یەلدا ئەکا
واعیزی ئەم شارە دڵخۆشە بە زوهدی بێ مەزە
ئەو بە قال و قیلەوە شۆڕش بە دەم بەرپا ئەکا
تا نەنۆشێ بادە نازانێ لە زەوق و حاڵی دڵ
ئەم لەژێر پەردەی جنوونا زیکری یامەولا ئەکا
تێئەگا ئەوساکە زوهدی بێ حەقیقەت هیچە هیچ
عوزری بێ دەرکیی لە ساقیی پڕ بە دڵ داوا ئەکا
قاڵەقاڵی مەدرەسە کەی کەشفی ڕەمزی عەشق ئەکا
کێ بە عیلمی فەلسەفە تەشریحی (أَوْ أَدْنَى) ئەکا
مەستی بێ مەی تێئەگا لەم بەزمە با بڕوا ڕەقیب
چی ئەزانێ ئەو (فەنایی) چی بە دڵ ئینشا ئەکا

* * *

﴿ جەوری فەلەك ﴾

ئەم شیعرەشم هەر لەکاتی جەنگی ئێران و عێراقدا نووسیی .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٣

سەر لەسایەی تۆوە ئەمڕۆ وا بە سەر سەودا ئەکا
وا لەژێر جەوری فەلەکدا چی بڵێ ئەم وا ئەکا
دڵ کە تینووی رووتە دیدەم وەك دەروونی صائیمە
شەربەتی ئاوی حەیاتی تۆ لە من داوا ئەکا
هەرج و مەرجی عالەمی ئەشباحە دەوری داوە لێم
وەك سوپاکەی (سەلم و توور)ە فەرتەنە و غەوغا ئەکا
حاڵەتێ ئەمڕۆ کە ئەیبینم لەگەڵ دەوری قەمەر
وەك ئەڵێن بۆ کەهکەشان ئیسباتی لۆدەی کا ئەکا
من بە (کا) رازیم ئەگەر بارانی ئاسن لێگەڕێ
چی ئەبینم وا لەگەڵ ئاگر لەسەردا دائەکا
مەنجەنیقی هیجری یاران دانرا بۆ حاڵی من
ئایەتی (يَا نَارُ كُونِي) کەی ئەمەم بۆ چا ئەکا
من بە دایم جەستەکەم گەستەی دەمی مارانە لێم
رۆژ و شەو مەشغوولی ناڵە و ئاهە واوەیلا ئەکا
تەبعی تووتیی وارەکەم فێری شەکەر بوو چاوەکەم
ئێستە تاڵیی حەنزەلە تەمسیلی قەند و چا ئەکا
من شکایەت کەم ئەگەر ئەمڕۆ لە بەختی خۆم ئەکەم
وەر نە خۆ دەستی قەزا هەرچی بکا هەر چا ئەکا

(لَيْسَ فِي الإِمْكَانِ كَلاَّ أَبْدَعُ مِمَّا جَرَى)
(حَاشَ لله) من بلێم بۆچی ! لەبەر چی وا ئەکا
ئایەتی (لاَ يُسْئَلُ) دەمبێنە بۆ ئەهلی تەمیز
بەس عەجوولە ئادەمیی بێ سەبرە گەر شەکوا ئەکا
ئایەتی (لاَ تَقْنَطُوا) تەسکینە بۆ یەئسی دەروون
رەحمەتی حەق عامە چاری سەد سەری سەودا ئەکا
جا ئەگەر دەنگ کەم لە عیجز و ناتەواویمە بەڵێ
کوێر هەتا ئەمرێ خەیاڵی دیدەیی بینا ئەکا
ماهی کەنعان ئەر بە عیشوە بێتە میسری عاشقان
شۆڕشی مەحشەر لەنێو موڵکی دڵان بەرپا ئەکا
دیدەیی یەعقووبی دڵ بۆ کەی بە موژدەی کاروان
چاوی نابینا بە بۆنی پیرەهەن بینا ئەکا
رۆژ و شەو هەر چاوەڕوانی مەقدەمی دڵدارە دڵ
عاقیبەت هەر سەبرە دەردی بێ دەوام بۆ چا ئەکا
سەبر ئەگەر ناکا (فەنایی) چی ئەکا لەم حاڵەدا
گەرچی شێواوە بە غەم یاریی لەسەر هەودا ئەکا

﴿ سوڵتانی عەشق ﴾

دەبدەبەی سوڵتانی عەشقە رۆژ و شەو ئاوا ئەکا
زەمزەمەی مەستانی عەشقە مەحشەرێ بەرپا ئەکا
گەردوشی دەوری فەلەك یا ماه و پەروین و نجووم
گشت گەواهی صیدقە تەصدیقیش لە تۆ داوا ئەکا

عەرش و فەرش و کورسی‌یو لەوح و قەڵەم بۆ موددەعا
یەك لەدوویەك نووسەرە تۆماری عەشق ئیمزا ئەکا
جومبوشی دەریا لەگەڵ شیب و فرازی رووی زەوی
حاڵەتی جۆش و خرۆشی سوکری عەشق ئینشا ئەکا
قەبز و بەسطی عەشقە لەم ساحەی فەزادا چاوەکەم
عالەمی تەمسیلە وا تەولیدی هەور و با ئەکا
تا ئەبارێنێ لە دەریای عەشقەوە نم نم بە لوتف
مەزرەعەی سینە و دەروونی عاشقان ئیحیا ئەکا
سا زمانی حاڵە یا نووسینی قالە هەرهەمووی
دائیرەی کەون و مەکان ئیعلامی عەبدی خوا ئەکا
عالەمی پایین کە پەستە بۆتە مەزهەرگاهی عەشق
وا نەزانی پەستە سەیری دائیرەی ئەسما ئەکا
چونکە مەهدی دائیرەی کوبرایە بۆ تەعلیمی عەشق
رێنوێنیی بۆ هەواری دائیرەی عولیا ئەکا
کەنزی مەخفیت پێ ئەناسێنێ ئەگەر عەقڵت هەبێ
روو لە حەق لادانە هەرکەس پشت لە رێگەی وا ئەکا
مەدرەسەی تەورات و ئینجیل و صەحیفەی ئەنبیا
وەك (كلامُ الله) هەموو ئیسباتی ئەم دەعوا ئەکا
حیکمەتی ئیرسالی یەك یەك ئەنبیاوو مورسەلین
ئاوەدانیی مەدرەسەی عەشقە و هەتا سەر وا ئەکا
تۆ ئەگەر لەم مەدرەسە دوور بی نەبوونت چاترە
چونکە بوونت دەرسی عەشق و بەندەگیت پێ چا ئەکا

گەرچی بوونیشت نەبوونە وەك نـەبوونت بوونـە بـۆت [1]
تازە چارت نـاكرێ هــەر عـەشقــە حالـّت چـا ئـەكا
نـەفـسە یـا شـەیتانە مانیــع یـا ڕەفیقـی ناپەسـەند
لێــرە یـــا لــەولا بزانــە تــۆ بــە تــۆ ریـسوا ئــەكا
تۆ ئەگەر بەحری لـە عـیلم و عابـیدێـكی خۆپەرست
خۆپەرستیی جەهلە ئـاخر خـۆی لـە خـۆی حاشـا ئـەكا
فەلسەفەی عیلم و عەمەل ئیخلاصە بۆ ڕێـبازی عەشـق
بــێ ئەمــە ئیفلاســە ، زانـــا كـــاری نازانـــا ئــەكا
جەوهەر و ماكە و هەوێنی زەمزەمەی عەشـقی ئەلەسـت
ڕۆحی پـاكی (مُـصطفَی)یـە و زیكـری یامـەولا ئـەكا
واسیطەی ئــەووەڵ لەبــەینی خــالیق و مــەخلووق ئـەوە
بۆیە خوا خۆی بۆ كـەمالّی فـەزلّی ئـەو (لَـوْلاَ) ئـەكا
تاكە سـواری (لَیْلَـةُ الأسْـرَی)یـە بــۆ میعـراج ئەچـێ
طەی مەقامی (لي مع الله) و قورِبی (أوْ أدْنَـی) ئـەكا
تۆ ئەگەر حەلقەی غولامیی ئەو لـە گوێتـا بـێ بـە دڵ
پێئەگـەی یـا تێئەگـەی عاشـق بـە چـی سـەودا ئـەكا
تــا بــە میرئــاتی دڵــی ئــەو زاتــە دڵ صــەیقەل نەكـەی
چی ئەزانی نەفسی سەركێـشت بـە چـی بـەلوا ئـەكا !

---

[1] واتە : بوونی بێ عەشق ، وەك نەبوونە و بێ سوودە بۆ دوارۆژ " لەگەڵ ئەمەشدا نەبوونت – واتە نەمانت – لە دنیا مانە بۆ ئەو دنیا و تازە پێ ئەنێیتە قۆناغێكی تری بوونت ، بەلاّم پەشیمانیت لەوێ بێ سوودە .
(هۆنەر)

وا (فەنایی) وەك عەجووزەی میسرە بۆ سەوداگەریی
هیچە خۆی هیچی بەدەستە و مەیلی موڵکی شا ئەکا

﴿ هاواری دڵ ﴾

دڵ گڕوو ئەگریٚ منالّە رۆژ و شەو هاها ئەکا
ماچی خاڵ و شەهدی لێوی قیبلەکەم داوا ئەکا
حاڵی نابیٚ بۆم بە سەد پەند و مەسەل هەرچی ئەکەم
تیفلە داوای بادەنۆشی و بەزمەکەی لەیلا ئەکا
تیپی غەم ئەمڕۆ هوجوومی کردە سەر ئیقلیمی دڵ
گوڵ لە قەسری نازەوە تەئییدی بۆ یەغما ئەکا
ئاهونالّەم وا گەیشتە ئەوجی گەردون چاوەکەم
دەردەداری بیٚ دەوا ناچارە واوەیلا ئەکا
من کە هاتم بۆ شیفای دەردم عیلاجت بۆ نەکرد
خۆ تەبیبی دڵ بەجاریٚ سەد عیلاجی وا ئەکا
خانمان سۆزە حەریمی مەنزڵی شیرین لەبان
بۆیە کۆکەن خۆی بە دەستی خۆی بە خۆی ئاوا ئەکا
تاقی ئەبرۆی بێستوونی تەوقە بۆ تەسخیری دڵ
چی کە ئەیدوێنم (فەنایی) ئەو لە تۆ حاشا ئەکا

* * *

﴿ جۆباری ئەشك ﴾

لـە كاتێكدا كە حەزرەتی پـیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) لـە دەوروبـەری سـالانی (١٩٨٤ – ١٩٨٥)دا تەشـریفی لــە (كوێـت) بــوو بە بۆنەی دووریی ئەو زاتەوە ئەم هۆنراوەیەم نووسی .

حاڵی وێرانـەی دڵـم شـێوەی لـە جـێ مـەجمەر ئـەكا
كـەس نەبینێ چـاوەكـەم جـۆبارە لاشــەم تــەڕ ئــەكا
واعیزی ئەم شارە دوێـنێ پێی وتـم شێـتی مـەگــەر !
وا هەموو شـێوەت لـە شـێوەی كۆكـەنی بـەر دەر ئـەكا
تــۆ هــەواڵـی حاڵی خـۆشیم لـێ ئــەپرسی بـێخــەبەر
تیغی دووریی لەیلەكەم وا زامـی سـەد خـەنـجەر ئەكا
فەرتەنەی دەوری قــەمــەر هـەڵـساوە بـۆ بـەختی رەشم
نێـشی عــەقرەب لێـرەدا تەئـسیری سـەد ئـەژدەر ئـەكا
بـەزم و رەزمـی مـەرحـەلەی دیداری قیبلەم دوورە لـێم
تۆ لە كوێ حاڵیی ئـەبـی ! كەنداوی كوێ كەوسەر ئەكا
من سـەرم لـەو حـاڵـە دەرناچێ كە واعیز پـێم ئـەڵـێ
بـەس ئەزانـم دووكەڵی ئینكارە لـە دڵـی سـەر ئـەكـا
لەیلەكـەم لـە كوێتــە ئـاخر چـیتە تـۆ لـە كوێتــەوە
كێ ئـەزانێ شـاپـەڕی عـەنقا لـە كـوێ لەنگـەر ئـەكا
داخـەكـەم حـاڵی دەروون ئـەمـڕۆ لەگەڵ ئــارامی دڵ
شوێنەواری هـەر لـە شوێنی دەشتەكەی مەحـشەر ئـەكا

کۆمەڵی یەئجووج و مەئجورجە هوجوومی غەم بە تیپ
داوەریوە وەك خەزەڵ نێو سینەکەم سەنگەر ئەکا
قاڵەقاڵی بێ مەزەی واعیز لە دەورم بێگومان
بۆ دڵەی دێوانەکەم تەئسیری سەد نەشتەر ئەکا
زامی تیغی بێ دریغی دەستی جەللادانی دەهر
چاك ئەبێ تانە و تەشەر خەرمانی سەر جەنجەڕ ئەکا
خوم لە خومخانە نەبێ بۆ رەنگی خوم پەك ناکەوێ
خوێنی دڵ تەمسیلی رەنگی بەحرەکەی ئەحمەر ئەکا
کاسەکەی سەبرم رژا وەك ئابڕووی بێ ئابڕوو
بۆیە رەنگم ئەم دەمە رەنگی لە نیلوفەڕ ئەکا
سەیرە باسی داوەری بەختی (فەنایی) کا رەقیب
ناحەقی مەگرن کە ئەو ناحەقیە بۆیە شەڕ ئەکا

﴿ دیمەنی جوانیی دولبەر ﴾

سەبا ئەگەر لەسەر رووی زولفی بخا بەلادا
دووری مەزانە حوسنی نووری قەمەر بەبادا
ئەم کەوکەبێکە بێ هێز بۆ بەزمی عەشقی جانان
نەمدیی نەبوو کە جارێ میرئاتی دڵ جەلا دا
دڵبەر ئەگەر بە عیشوە دەرخا مەهی جەماڵی
غەمزێك و سەد ئەسیرە ئەیدا بەدەم جەفادا
حوسنی جەماڵی یارم بەرقی بەهاری نازە
قوربانی ئەو نیگارەم سەد هەوری غەم بەبادا

من چی لــه ڕەنــگ و ڕوو کــەم بــێ حاڵــەتی مــەزەی دڵ
خورشــیدی خــۆش لیقــا بــێ زەوقــی پــیاڵــە نــادا
دڵبەر کەسێــکە دڵ بــا [1] نــەك چــاوەچــاوی دیــمەن
ســەرخۆشی بادە هــەرگیــز نــاچــێ بــەلای هــەوادا
وا تێنەگــەن لــە بــادە ئــاوی ترێــم مــوورادە
مــەستی شــەرابی وەحــدەت پــوولــێ بــەمانە نــادا
زولفــێ کــە ڕانــەکێــشێ بەنــدی دڵانــی عــاشق
بە کوڵــکە مــووی ئــەزانن لــە مەکــتــەبی مــەلادا
خــاڵی گــوڵــی (فەنایــی) ڕۆحــی بــەقا ئەبەخــشێ
گەر بێ لە گەنــجی سینەی دەس کــا بــە تــای وەفــادا

* * *

---

[1] دڵ با : دوو مانا هەڵئەگرێ " ئەگونــجێ بەمانا (دڵ بەرێ) واتــە : ڕایکێشێ بۆلای خۆی ، وە ئەشگونــجێ بەمانا (دڵ بــدات بــە عاشــق) واتە : دڵە مردووەکەی بۆ زیندوو بکاتەوە . (هۆنەر)

﴿ سەفەری ئازیز ﴾

ئەم غەزەلەش هەر لەو کاتەدا بوو کە حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) ئەیویست بە یەکجاریی عێراق بەجێ بهێڵێ ، بۆیە بۆ ماڵئاوایی تەشریفی هێنا بۆ سلێمانی و ئیتر تا لە دنیا دەرچوو جارێکی تر نەهاتەوە بۆ عێراق .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٩

لەیلەکەم تۆراوە ئەمڕۆ یا بە ئەنقەس وا ئەکا
تەرکی ماڵی خۆی و مەیلی شوێنی نائاوا ئەکا
طائیری ڕەوضاتی قودسە بۆیە وا ون بوو لە چاو
مەیلی گەشتێکی جیهانە ، نا ! بە حیکمەت وا ئەکا
سیرڕی ئەم سەیرانە هەرگیز ناکرێ بۆ من بەیان
لێرە بێدەنگیی عەزیزم کاری سەد سەودا ئەکا
چونکە حاڵی ئەهلی دڵ مەستوورە لای ئەهلی نەزەر
ئەو بە مەستووریی دەوای سەد قەلبی نابینا ئەکا
حاڵەتی دەوری فەلەك گۆڕاوە بۆ بەختی ڕەشم
ڕۆحی شیرینم خەیاڵی یەثریب و بەطحا ئەکا
بەڵکە ڕۆژێ بێ سەبا مژدەی بەهاری پێوە بێ
موتریبان بێژن بە نەغمە گوڵ چەمەن ئاوا ئەکا
تاقەتی تەبعم نەماوە تا بە مەیلی دڵ ئەگەم
خۆ (فەنایی)ش تا ئەبەد هەر ئەو دەمەی داوا ئەکا

❊ ❊ ❊

﴿ رەنجی بێسەمەر ﴾

هەتا مردن مەگەر قوڕکەم بە سەرما
کە تیفلی دڵ بەبێ شیر و شەکەر ما
لە گوڵزاری بەهەشتی وەسڵی جانان
نەما سوودم ئەوەی ما هەر زەرەر ما
بەڵێ رۆح بۆ سەبای تۆ بوو بە هودهود
سەرم سوڕما کە بێباس و خەبەر ما
بەهۆی خضراوی لێوت وەك سکەندەر
لەنێو زوڵماتی زولفت بێ ئەسەر ما
کە دڵ تۆتۆی لە مەیلت کەیلە لەیلم
ئەڵێی مەجنوونە وێڵی دەشت و دەر ما
لە مەکتەبخانەکەی ئوستادی عەشقت
هەموو دەرس و موتالام بێسەمەر ما
ئەبێ وادەی وەفا کەی بێ ئەگەر بێ
(فەنایی) وا دڵی بێشوێن و سەر ما

* * *

﴿ پەیامی هیجر ﴾

ئەم پارچە شیعرەم بە مەبەستی بەسەرکردنەوە بۆ هاوڕێی خۆشەویست و دێرینم : (مەلا عەبباسی حەسەنیی) نووسیی کە دانیشتووی گوندی (زێوکە)ی سەر بە شاری پیرانشاری ئێرانە .

دووڕوود - ساڵی ١٩٦٥

وەکیلم خەطط و نامەی هیجرە وا هات
کە ماچت کا لەجیاتی من لە دوو لات
بەجێ بێنێ وەفا و رەسمی برایی
بە دڵ بیکا سڵاوی من لە باڵات
کەمێ بیخاتەوە فکر و خەیاڵت
هەواڵی ئەم برای خەمخۆری دوو لات [1]
خودا بیکا دڵی وەك بەرد و دارت
نەبێ تا ئەم سنوورە بێ موباڵات
عەزیزم چونکە تۆ نەجلی حەسەن بووی
ئەبوو حوسنی وەفا بێ جینس و کاڵات
ئەبوو زووتر بە وەعدەی زوو وەفا کەی
نەکەویە شوێن قسەی پووچ و خەیاڵات
دەمێ بوو چاوەڕوانت بوو (فەنایی)
کەچی نەیدی نە دیدار و نە باڵات

---

[1] واتە : خەمخۆری هەردوو دنیات . (هۆنەر)

﴿ شیوەنی دڵبەر ﴾

مەزرەعەی ئـامـالـی من سـووتاوە وەك سـاڵی نـەهات
ئافەتی دەوری فەلـەك ئـەم راسـی یـەم بـۆ دەرئـەخات
مەطلـەعی بورجی نجوومی نەحس و شـوومی بەختەكـەم
دەوری لـێ گـۆڕاوە مەیلی سـەددی ئەسـكەندەر ئـەكات
بێـستوونی لاشـەكەم بـێ نـازە بـێ نەقــقاشی عەشـق
بۆیە وەك فـەرهادە دڵ وا شـیـوەنـی دڵـبـەر ئـەكات
تـەیری رۆحـم دوور لـە بـالاَت دان و ئـاوی لـێ بـڕا
وشكەساڵی مەیلەكەت ئێستا لە جێ مەجمەر ئـەكات
من كە كالاَی عومرەكەم ئـالاَ بـە بـالاَ و تـۆزی پـێـت
وامئەزانی تۆزی پـێـت دەرمـانی چـاوی سـەر ئـەكات
فرسـەتی بـازاڕی مـەیـنـۆشـانـە دەوری مـەیكەدە
پیری ساقیی كەی بە دەوری پیاڵە من دەم تـەڕ ئـەكات
چـاوەڕوانی دەسـت و بازووتـە ئـەسـیری زولفەكـەت
وا بەرەو دەشتی جنوون ئەڕوات و تـەركی سـەر ئـەكات
قافڵـەی كەعبـەی ئومێـدم مـانی لـێگرتووم ئـەڵێ
وەك شەوی دەیـجوورە داوای شەوچـرا و لەنتـەر ئـەكات
كـاتی كـۆچـی دوا هەناسـەی ژینـە لـەم زوڵماتـەدا
وا (فەنایـی) روو لە سارای دەشتەكەی مەحشەر ئەكات

* * *

« گیانفیدایی »

لە مانگی قوربانی ساڵی (١٩٨٠ ز)دا لە (بیارە) حەزرەتی شێخ محمد عوسمان سراج الدینی نەقشبەندی (قُدِّسَ سِرُّهُ) وەکو عادەتی هەموو ساڵێکی ویستی چەند سەرێك حەیوان بکات بە قوربانیی .. لە نامەیەکدا کە منی کردبوو بە وەکیل بۆ سەربڕینیان ". بۆ جێ بەجێکردنی فەرمانەکەی ، بەم چەند شیعرە ئیرتیجالی‌یە وەڵامی نامەکەیم پێشکەش کرد .

کە من قوربانی تۆ کەم تۆش وەکیلی بمکە قوربانت
ئەگەر نەقصم هەبوو بمکە بەلاگێڕی سەر و گیانت
من و قوربانی تۆ قوربان نیشانەی سەرورەریی خۆتە
خودا بمکا بە قوربانت لە عیدی فیطر و قوربانت
لەبەر تەقصیر ئەمن دەستم ئەلەرزێ بۆ هەموو خێرێك
کە تۆ خۆت شاهی مەردانی نەلەرزێ دەستەکەی جوانت
لە راکێشانی تیغت بێ دریغ بە بۆ فیداکاریم
لە تۆ خێر و لە من تەسلیم وەکو عەبدێکی دەربانت
کە من رازیم لە بازاڕی فەنادا سەر بکەم تەسلیم
لەپێناوی بەقادا بۆ قبووڵی ئەمر و فەرمانت
ئەوا هەر چاوەڕوانی دەستی مەردانەت ئەکا رۆحم
دەسا بۆ کەی ! درەنگە رۆحەکەم بۆ وەعد و پەیمانت
هەموو شت فرسەتە تا هەل لە دەستایە ئەجەل ماوە
(فەنایی) کە بە قوربانت لە مەزبەحگاهی عیرفانت

﴿ ناسۆری غەم ﴾

تۆ لەسەر باری وەفا بی و من ئەسیری پەرچەمت
وا ئەزانم پەرچەمی شاهیمە زولف و پەرچەمت
من لە خەرمانی غەمت خەزنەی دڵم پڕ کردووە
بەڵکە ڕۆژێ بێ کە تیفلی دڵ ببێتە هەمدەمت
بەرهەمی من وەرهەمی ئەعدایە یا ناسۆری غەم
تۆ لە بێ‌میهریی عەزیزم چی بوو ئاخر بەرهەمت
بەرهەمی عاشق مەگەر هەر ئاهوناڵە و زاری‌یە !
چی ئەبێ جارێ بە خۆشیی دەم بنێتە نێو دەمت
من تەماعی غارەتی خەزنەی جەماڵی تۆم نیە
بێ درۆ بێ فەرقە لام ئەنعامی زۆرت یا کەمت
دڵ کە ڕازیی بێ بە تامی شەهدی لێوت ڕۆژی عید
چی ئەبێ ئاخر کە تێری کەی لە خوانی بەردەمت
با (فەنایی) لەو بەشە بێ‌بەش نەبێ قوربانتم
من زەکاتێکم بەسە بۆ قووتی شەوگاری غەمت

* * *

﴿ عەهدی فیداکاریی ﴾

رۆژی ئەووەڵ دیم کە دولبەر چاوی مەستانەی نواند
زولفی چین چینی لەسەر روخساری ماهانەی نواند
ئاگری بەردایە نێو بازاڕی بەزمی عاشقان
پارە پارەی جەرگی بوریان و دڵانی هەڵکزاند
تا خەیاڵی صەیدی ئەو ئاهو غەزالەم کەوتە سەر
مورغی زیرەك بوو کە زانی سەنگەری دڵمی شکاند
من کە نازی ئەو ئەکێشم فەخرە بۆ رۆژی جەزام
ئەو کە ریشەی دڵ دەکێشێ پێی بڵێن بۆچی پساند
عەهدی من عەهدی فیداکاریی دڵ و رۆح و سەرە
با رەقیب بمرێ لەداخا ئەو کە عەهدی خۆی شکاند
رێ بە نامەحرەم لە کۆڕی عاشقانا نادرێ
چاوی مەخمووری ئەدیبە ئەهلی رازی تێگەیاند
خۆ (فەنایی) گەرچی ئەهلی مەجلیسی رەندان نەبوو
بەس دڵێکی بوو ئەویش دڵبەر بە زۆریی لێی ستاند

* * *

﴿ ئامۆژگاریی ﴾

ئەم هۆنراوەیەم بۆ کچی بچووکی خۆم نووسی
سلێمانی - ساڵی ١٩٨٩

رۆڵەی خۆشەویست شیرین تـر لـە قەنـد
ببیسـە لـە مـن بـڕێ قسە و پەنـد
جڵەو شۆڕ مەکـە بـۆ نەفسـت لـە ژیـن
ئـەنا خراپـەت بـۆ ئـەکا پەسـەند
تێـکۆشە بـا تـۆ زاڵ بـی بەسـەریا
ئەگەر وا نەکـەی ئـەو ئـەتکا بـە پەنـد
رێـگەی ژیـان و خۆشـیت ئەبەسـتێ
ئەخاتە بەر پێت هـەزار کۆسـپ و کەنـد
خـۆی دژە و دژیـش شـاد ئـەکا بـە تـۆ
ئـەتکا بـە دیـل و ئەتـخاتە نێـو بەنـد
نرخـت نایـەڵێ لـەنێو کۆمەڵـدا
مار و دووپشکە و گشت گیـانی گەزەنـد
رۆژێ لـە رۆژان پەشـیمان ئـەبی
رۆڵە شـیرنەکەم بـە بێ چـوون و چـەند
ئـەو کەسـە ژیـر و بەرێـزە گیانـە
دەستی خۆی پێشخا و بـیخاتە کەمەنـد
گیانە (فەنایـی) خۆشـیی تـۆی ئـەوێ
بـۆ دیـن و دنیـا رۆڵـەی عاقڵمەنـد

﴿ کاری نهێنیی ﴾

ئەم هۆنراوەیەم لە وەڵامی بەڕێز : مامۆستا مەلا سەید ڕەزادا نووسی کە دانیشتووی شاری سەردەشتی ئێرانە ، لە کاتێکدا کە تا ئێستاش – بێجگە لە ناوبانگی دووراودوور – یەکترمان نەبینیوە ، بەڵام بەڕێزیان هەر بە باس کردنی دۆست و ناسیاو ناوی منی بیستبوو ، بۆیە نامەیەك و هەڵبەستێکی خۆی بۆ ناردم ، منیش لە وەڵامدا نامەیەك و ئەم هەڵبەستەم پێشکەش کرد .

سلێمانی - ٨ / ٤ / ١٩٩٣

عەجەب دەستێکە دەستی یاری دڵدار
لەژێر پەردەی نیهانیی دا ئەکا کار
چ کارێ ! کاری موڵکی عالەمی ژوور
چ ژوورێ ! ژووری سەردارانی ئەسرار
کە سەربەستن لە جەرگەی ماسیوادا
ئەناسێنن بە یەکتر یاوەر و یار
لە پەردەی غەیبەتیشا ئاشنایی
ئەبەخشن وەك لە مەحفەلدا بە دیدار
بەڵێ جەولانگەهی مەردانی ئەم ڕێ
لە مەیدانی بەقادا نەك لە ئەطوار
بەڵام بۆ ڕیجعەت و نەقشی طەریقەت
هەموو نەقشین و نەخشینن بە ئەنوار

شوعاعێکی سیراجی دینی ئێمە
کەفافی حاڵی بێدارە و بریندار
ئەگەرنا نارەوایێکی غەم ئەندوود
لەگەڵ بوعدی مەسافەی بەینی دوو شار
ئەبێ چی تر نەزەرسەنجی رەزا بێ
(رەزا) بێ یادی لاتێ کا بە ئەشعار
ئەویش کامین غەزەل ! غەزلی گوڵی دڵ
بە لەهجەی عەندەلیبی صەحنی گوڵزار
ئەگەر رێگەم لە (سەردەشت)ی وەفادا
درابا دیدە رەوشەن کەم بە دیدار
(سلێمانی)م ئەدا بۆ مەسرەفی رێ
سەریشم دائەنا بۆ مەعبەری یار
بەڵام چ بکەم لە چەنگاڵی زەمانە
کە هەر ساتێ بە رەنگێ دێتە پەیکار
رەزا نابێ بە دووری و تەرکی مەوتەن
بە تەن ئەیدا بەسەرما ئێش و ئازار
ئەمەش چونکە بەهۆی دەستی قەزایە
رەزایە ئەرکی ئێمە بێ گلەی زار
دەسا قوربانە مەردانی رەزا جۆ
دەبا بەس بێ خەیاڵاتی خەفەتبار
(فەنایی) تا بەکەی تاڵاوی غوربەت
بنۆشێ بێ نەتیجە و بەرهەمی کار

﴿ مەینەتزەدەی غەم ﴾

دڵەی کۆست کەوتەم بێ خەبەر لە یار
مەینەتزەدەی غەم ئاوارەی دیار
برژێنە ئەسرین لە سەرچاوەی چاو
بەڵکە خامۆش بێ سینەی پڕ لە نار
کام سینە ! سینەی کەیلی دووریی لەیل
نە بە ڕۆژ خۆشیی نە بە شەو قەرار
تا کەی بناڵی بەدەس ئێش و ئۆف
جارێ نەپرسێ چۆنی بە ناچار
تا کەی نەسرەوێ زامی ناسۆرت
زووخاوی کۆنیش بێ بە ژاری مار
زام تەشەنا کا بێ بە کێم و خوێن
ئاخۆ بۆ کەی بێ ؟ دەوای دەستی یار
نە بە خەو بینیت وێنەی ڕەنگینی
نە بە بێداریی کاتی لەنجەو لار
کەی ئەبوو وا با شەرتی دڵداریی
لا نەکا جارێ ئەو بە لای بیمار
جا کە تۆ فەوتای تازە (فەنایی)
چی ئەکەی لە ژین بە بێ مەیلی یار

❊ ❊ ❊

« لوتکەی خەیاڵ »

ئەم شیعرەشم لەکاتی تۆپ باران کردنی کوردستان بە هۆی جەنگی نێوان ئێران و عێراقەوە نووسی .

سلێمانی – ساڵی ١٩٨٣

چوومە سەر لوتکەی خەیاڵ و دیم بە چاوی دڵ لە دوور
ساحەکەی سینەم بە عەینی بۆتە دەشتی شارەزوور
گا بەدەس شەیتانی سەگ گاهێ بەدەس رووباهی نەفس
گا بەدەس گورگ و چەقەڵ هەر واقەواقە و لوورە لوور
زەلزەلەی تۆپ و تەیارە وا زەوی هێنایە لەرز
وەك بڵێن ئاخر زەمانە و لێدراوە نەفخی سوور
وا پەرێشانم بەدەس ئەم حاڵە وەك زولفی حەبیب
کاتی سەف بەستن لە دەوری روومەتی وێنەی بلوور
وەك کەلیم گەر بێ بەبۆنەی ئاهی سینەی پڕ لە گڕ
نیونیگاهێ کا لە دڵ بێ شك ئەبێتە کێوی طوور
سا خودا کەی ئەو هەلە بۆ حاڵی زارم هەڵکەوێ
بەو هەموو زوڵماتی سینە و داخی عومری پڕ قسوور
لابەرێ تا دەرکەوێ بەرقی جەماڵی بێ حیجاب
ئەو بە چاوی نازەوە ساحەی دڵم پڕ کا لە نوور
شەرتی گەنجینەی ئەمەل بۆ بابی وەسڵی گوڵڕوخان
نەغدی ئیخلاسە لە قاسەی سینەوو قەلبی صەبوور

من به یادی لـەیلـەوە سەرگەرمی بـەزمی بادە بـووم
بـێ خەبـەر لـەو کاتـەدا دێـوی ڕەقیـبم هـاتـە ژوور
ئەو کە تینوو بوو بە خوێنی جەرگی من وێنـەی زوحـاك
وا دەمی سوور کرد بە خوێنم هەروەکو کـەلبی عـەقوور
من بە شەوقی ئەو (فەنایـی) بۆ (فنـا في الله) ئەچـووم
کاسەکەی دڵمی شکان و بەستی لـێم ڕێگـەی عوبـوور

﴿ بەهاری وەسڵ ﴾

تا لە قەصری عاریـفـان مـەسـتـانە یـارم هـاتە دەر
من دڵم خۆش بـوو وتـم نـەخـلـی مـورادم هـاتە بـەر
تا بە غەمزەی چاوی پڕ نازی ئیشارەی کـرد لـە مـن
وام ئـەزانی بۆ ئەبەد ئـەو تـاجی شـاهیی نامـە سـەر
دڵ بـە ڕۆح و ڕۆحەکـەم مـوژدەی ئیـشارەی دا بـە دڵ
دەی کە ئۆخەی وا لە بـەختم ڕۆژی ڕەش کـردی گـوزەر
بەڵـکە نـۆبەی گوڵـشەنی شـادیی بـەهاری وەسـڵ بـێ
رابـمالێ ماتـەمی دڵ لابـەرێ تـۆزی سـەفـەر
با غەریـبـێـکی وەکو مـن بـێـتەوە صـەحنی حـەرەم
هـەروەکو یـارانی دێرینـە منـیش بـم بـەختـەوەر
من کە لاڵـم لـەو مەقـامە سا سـەبا قوربانـە تـۆ
عەرزوحاڵم ڕاگەیـێنـە بـا نەکـەم شـین و چـەمـەر
طـالیعی بەختی (فەنایـی)ش با لـە بـورجی سـەعدەوە
سـەر دەرێـنـێ چـی ئەقـەومێ کافرسـتانە مەگـەر

﴿ دەردی بێ دەرمانی کورد ﴾

لەکاتێکدا ئەمانبینی و ئەمانبیست هەندێك - بەناو کورد - ی خۆفرۆش ، دژ بە گەلی کورد و بە سوودی دوژمنی کورد کاریان ئەکرد و ئەجوولانەوە ، سەرەڕای زیان گەیاندنی زۆریشیان بە خاك و نیشتیمان و نەتەوەکەمان ، بۆیە هەستی نەتەوایەتی و نیشتیمان پەروەریی پاڵی پێوەنام و ئەم چەند دێڕە شیعرەم - بە شێوەی ئامۆژگاری و بێدارکردنەوەیان لە خەوی بێ ئاگایی - نووسی ، بە هیوای ئەوەی بەخۆیانا بچنەوە و دەس لە ئاژاوەگێڕیی هەڵگرن .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٥

دەردی بێ دەرمانە دەردت کاکی کوردی بێ خەبەر
دەردی خۆخۆریت هەتا کەی ! خۆبە زل زانیش لەسەر
تۆ بە شانازیی ئەبیتە داری دەستی دژ بە خۆت
بۆ زیانی گەل ئەدەی بەو دەستە ڕۆژێ سەد زەرەر
تۆ کە خۆت هەرچی ئەکەی بیکە و لە کۆڵی من کەوە
کەم بە دەستی ئەو لە من دە تۆ لە پشتم تا کەمەر
خشڵ و بەرموورت ئەگەر بەستبا لە خۆت بۆ دوژمنت
سەد کەڕەت چاتر نەبوو لەو حاڵە لای ئەهلی بەصەر !
خەنجەرێ دەسکردی دژ بێ ، چۆن ئەبێ بیگریتە دەس
بۆ لەبیرت چوو بڕینی دوو سەرەی قەتڵی عومەر !
تیر و شمشێرت کە زاخاوی بە ژەهری دوژمنە
تا بەکەی شەرمت نەکرد لەو حاڵەتەت هەی بێ هونەر

تۆ که شێوەی دیمەنت زاهیر لە کاکی کورد ئەچێ
کەی ڕەوا بوو نۆکەریی یا بەرگی دوژمن کەیتە بەر
کۆڵی سووکت لێ بنێن و بتخەنە بەردەم لە شەڕ
چونکە سووکە عەقڵ و کۆڵت بووی بە جەندرمەی تەتەر
بۆ کەمێ پارەی حەرام و ژینی سەرشۆڕیی بەناو
چەن منالّت کرد هەتیو و چەند کەسیش بێ شوێن و سەر
بووی بەهۆی سووتانی جەرگی باوك و دایکی بێ خەتا
گیان و مالّی عالەمێکت خستە گێژاوی خەتەر
بۆچی بیرێکت نەکرد دوژمن لە تۆ چی کەی ئەوێ
کاتی خۆی دادێ کە هەر خۆی بتشکێنێ وەك فەنەر
بۆ مەگەر نەتدی سەرئەنجامی سەدی وەك خۆت بە چاو
بەس بە ناوی ترسنۆکیی چوو بەرەو چالّی سەقەر
دەی ئیتر بەسیە بە قەولی دوژمنی گەل دژ بە گەل
ڕاپەڕین و مووچەخۆری و شۆڕشی پڕ شۆر و شەڕ
تۆ کە دۆسی دوژمنت بی ، دوژمنی خۆت و گەلی
دەی لەبەرچی ڕێڕەوی ئەو ناکەسانەت گرتە بەر !
خۆ ئەگەر بۆ پارە خوێنی ڕۆڵە کوردانت ڕژاند
خوێنی تۆش ڕۆژێ ئەڕێژێ دوژمنی وەك گورگی گەڕ
یا ئەگەر بۆ دەسەلاّت و زوڵم و چەوسانی گەلە
هەر ئەبێ ڕۆژێ نەمێنێ باوی زوڵمی جاشەکەر
گەل بە داخی تۆ ئەنالێ ، تا مەجالت ماوە زوو
وەك (فەنایی) رووکە سەربەستی و نەبێ باکت لە کەر

﴿ گەنجینەی دەروون ﴾

لە کاتێکدا کە دەرسی (کافیە)ی (إبن الحاجب)م بە عـەزیزی کوڕم ئەوت ، ئەم پارچە هۆنراوەیـەم بـە خـەیاڵا هـات و لـە دوای دەرسەکە - إرتجالـی - نووسیم .

هەولێر - ١٤ / ٤ / ١٩٩٩

دڵ کە جێی دڵدارە ، خـۆشە بـۆ حەضەر یا بـۆ سـەفەر
شوکری حەق وا بۆتە گەنجینە و (ظـروف)ی (مُـستقَرّ)
جەڕڕی میهر و مەعریفەت بەسـرا بـە فیعلـی عامـەوە
گەرچی عامە بێخەبەر هەر خاصـە لای ئـەهلی بەصـەر
عامیلی ظەرفی دڵم مـەظـرووفـی دڵـدارە بـە حـەق
چونکە بێ ئـەو نـاکرێ دەرکـی حـەقیـقـەت یـا زەرەر
ظەرفی لەغوە ئـەو دڵـەی خـاڵیی لـە لوقمـانی دڵـە
دەی بڵێم چی من لەگـەڵ ظـەرفـێ نەچێـتە موختەبـەر
وەك عەلاقەی جارِ و مەجروورە بە فیعل و شـیبهی فیعـل
بـێ عەلاقـە نـاکرێ دەرکـی مـەعانیی یـا سـەمەر
تا دڵت وەك شـەوچـرا نـەگرێ بـە یـادی یـارەوە
خود بە خود بێ سوودە ڕەنجت بـا بـچیتە سـەر قەمـەر
جا ئەگەر خواهانی گەنـجی بـۆ دڵـەی بێ گەنـجەکەت
روو کە مەیـخانە و بڵێ کوا (بۆتە) بۆ قەلبی بەشـەر !
تا دەمی ئاخر لە خزمـەت پـیری مەیـخانەی طـەریـق
یـانی زاتـێ بـێ مەسـیحا دەم لەسـەر دڵ باخەبـەر

بـا لــه تــۆتــۆی دڵ بــدا زاخـــاو و ژەنگـی لابـــدا
یـا بـه هیممەت لابــەرێ تــۆز و غــوبــاری ڕێگـوزەر
چاری دڵ بێ دڵ مەحاڵـه ، نەفـسه کۆسـپی ڕێگەکـەت
هـەر ئـەوە ئـەعدا عەدوو نەك پـیری خاوەن خێـر و فـەڕ
گەر خەیاڵت وا نەبــێ ، دووری لە ڕێگــەی مەعریفـەت
وەك (فەنایـی) خۆت خە کۆڕی ڕێڕەوانــی بـا بەصـــەر

« حاڵی عاشق »

من سەرم دانا لـــه ڕێی ئەوسـا بـه شـێوەی بـەردەبـــاز
بەڵـکه دلبەر بێ بەسەریا گـا بـه عیـشوە گـا بـه نـاز
من کە صەیدی دەستی شاهێـنی جەفا بووم بـۆ ویـصال
باڵی پـیرۆزەش لـه مـن ئەمڕۆکـه بۆتـه چـەنگی بـــاز
قەوسی ئەبرۆی کرد بە شمشێری غەزا بـۆ قەصـدی سـەر
پەنـجەکەی شمشادی بۆ بەندی دڵـی مـن کـرد بـه گـاز
کێ ئـــەزانێ حـاڵی عاشـق وا لـــه چـیدا ڕۆژ و شـــەو
تا نەسـووتێ ئـەو کەسـه یـاخۆ نەبـێتـــه ئـەهلی ڕاز
قافڵــەی ســەبری عــەزیزان خەسـته نابــێ تــا نــەگا
سەد بیابان طەی ئـەکا بێشـك هـەوای شـەوقی حیجـاز
چـونکه دەنـــگی سـارەوانـــان بـــۆ نیـشاطی ڕێ بـڕین
دێ لە سینەی کون کونی ئەم خێڵە وێنـەی دەنگـی سـاز
دڵ بە یادی ئەو ئەسـووتێ هـەروەکو قەقنـەس بـه نـار
بۆیە سینەی تۆش (فەنایـی) بۆتە کوورەی نەوت و غاز

﴿ زستانی فیراق ﴾

فەسڵی زستانی فیراقت زەمهەریرێکە بە راس
هودهودی پەیکی سەباکەت کەی ئەدا موژدەی خەلاس
قافڵەی ئاه و هەناسەم کەی ئەگاتە بارەگات
حاڵی قەقنەس حاڵمە شێواوە لێم خەمسەی حەواس
هەر بە یادی رۆژی دیدارت ئەدەم تەفرەی دڵم
وا لە تاقەتما نەما سەبر و مەلوولم گێژ و کاس
بوومە جێ تانەی هەموو کەس بێ دەلیل و بێ بەدیل
هەست بە حاڵی ئێمە ناکەن کۆمەڵانی حەق نەناس
گەر نەسیمێکی وەفاکەت بێ بەلاما دەم بەدەم
بێ نیازم من لە بۆنی یاسەمین و عەتری یاس
شۆرەتی بازاڕی حوسنت یووسفی کەنعانە کەم
بۆ خریدارێکی وەك من بێ بەها سەودا کەساس
کەی ئەبێ رۆژێ زەکاتێکم لە حوسنت بەرکەوێ
تا بەکەی بازاڕی میهرت داخرێ بێ دەنگ و باس
هەرچی هەم عومرێکە گیرۆدە و ئەسیری داوی تۆم
خۆت ئەزانی ناکرێ داوت لە داوی کەس قیاس
غیرەتی مەردانە بۆ تەنگانە چاکە میری من
سا فیدای دەست و مەقامت بێ (فەنایی) کەس نەناس

❊ ❊ ❊

« خورشیدی روو »

تۆ کە رووت خورشیدە ئەبرۆکەت هـیلال
رەونـــەقی رووی گولّڕوخانــت کــرد بــەتالّ
خەطـط و نوختەی زولف و خالّت دیدەکەم
شــاهیدە بــۆ زینــەتی حوســن و جــەمالّ
دڵ کە شەیدای رووتە بۆ مــەنعی ئەکـەن
بیّخەبــەر یـــا بــیّ دلاّنــی بــیّ خــەیالّ
شۆڕشــی کۆکــەن بــە شـیرین هاتــە بــەر
بۆیە عوزری پــیّ ئــەدەن ئــەهلی کــەمالّ
من ئەگەرچی ئەهلی ئـەم مەیدانــە نـیم
دیمــەنی بــیّ رۆحــە ئــەهلی قیــل و قــال
بەختەکەم یاریـــی نــەکرد بــۆ کــامی دڵ
چــی گرِوو ئەگریّ لە مــن وێنــەی منــالّ
چی لەگەڵ دڵ کــا (فەنایـــی) نــاموراد
وا شـــتیّ داوا ئـــەکا ئـــەمری مـــەحالّ

* * *

﴿ بێژنگی خەیاڵ ﴾

که من کوردم به کوردیت پێ دەبێژم
بە دەستی خۆم نەمامی خۆم ئەنێژم
لەنێو موڵکی خەیاڵاتی دەروونم
بناغەی بەرهەمی خۆم دائەڕێژم
دزیی ناکەم لە باخی کەس ، لە هیی خۆم
مەزە و تامی نەمامی خۆم ئەچێژم
لە گەنجینەی خەیاڵاتم بە خامەم
کوڵی داخ و مەراقی لەیل ئەڕێژم
کە من نوقطەی مورادم خاڵی لەیلە
بە بێژنگی خەیاڵی دائەبێژم
بە ڕۆح و دڵ لەنێو ئەم بەزمەدا من
لەگەڵ لەیلم گەلێ کۆن و لەمێژم
بە چاوی مەست و مەخمووری گوڵی خۆم
ئەوەند سەرخۆشی دوو زولفی درێژم
گەلێ عارە لەلام ئیلهامی شیعرم
لە هەگبە و باری خەڵکی دابڕێژم
ئەوەندە شۆخە دڵداری (فەنایی)
بە یادی چاوەکانی کاس و گێژم

* * *

﴿ میحنەتی غوربەت ﴾

لە کاتێکدا لەبەر چەند هۆیەك ، بـۆ مـاوەی چـەند مانگێـك لە ساڵی (١٩٦٧ ز) لـە یـەکێك لـە هـەوارەکانی (کۆسـالان)ی (هەورامان)ی ئێران بە ناوی (خویێ سملێ) مامەوە ، تاکە هاوڕێی گیانی و غەریبیم : مەلا سـەید عبـدالباقی جوانەمـەرگ ، ناسـراو بە (حفید الواژی) هـاتبوو بـۆ (دووڕوود) بـۆ زیـارەتی حـەزرەتی پـیر (قُدِّسَ سِرُّه) ، لەوێوە نامەیەکی بۆ نووسـیبووم ، منـیش بـەم غەزەلە وەڵامم دایەوە .

عـــــەزیزم دیدەکـــــەم رۆحـــــی رەوانم
سـلاوت عـــەرز ئەکـــەم ئـارامی گیــانم
سـلاوی بەنـــدەگی و رەسمـــی غــولامیی
لـــە خزمەتـــتا بـــە شانازیـــی ئـــەزانم
لـە (خویێ سملێ) هەتا (دووڕوو)ی شەریفە
بـــە ســـەر قوربـــانی گیـــان و جـــان فـشانم
نیگـــارش نامەکـــەتیان دایـــە دەســـتم
کـــە دیـــم بـــۆنی وەفـــای تـــۆی دا نیـــشانم
سەبووریـــی دا بـــە حـــاڵ و زامـــی بیمـــار
شـەکـیـبـایــــی دڵ و دەردی گــــرانم
بـــە چـــاوی تاســـەوە کـــردم تەماشـــای
شـــیفای بەخـــشیی بـــە ئێـــشی زامـــەکانم
لـــە لایێ شـــاد و لایـــێ تـــر کـــە دوورم
هـــەتا مـــردن ئـــەلێم داخـــی گـــرانم

مەگەر مــن رۆژ و شــەو بگــریم بــە زاریــی
کــە مـــەحرووممم لـــە یـــاری جاویـــدانم
بــە گیانــت گیانەکــەم لـەم کاتــە بــۆ تــۆ
بـــە جـــۆش و کـــوڵ رژا ئەشـــکی رەوانم
دڵـــم پـــڕ بـــوو فـــوارەی کـــرد سروشـــکم
بەســـــەر روخـــساری زەردی وەك خـــــەزانم
کــە کلْپــەی کــرد بلْـێـسەی ئــاه و نالْــەم
نـــەما ســـەبر و شـــکا خامـــەی بـــەیانم
لـــە حـــیلم و تاقەتـــم دەرچـــوو جـــودایی
لـــە یـــارانی (قـــدیمُ العهـــد)ەکـــانم
دەمێـــکە میحنـــەتی غوربـــەت ئەکێـــشم
بـــە غـــارەت رۆیـــی ســـەرمایەی ژیـــانم
بـــە داخـــی نامورادیـــی چـــۆن نـــەناڵم
کـــە جـێ لۆمـــەی منـــاڵ و پـــیر و جـــوانم
فەلـــەك وەزعێکـــی وای هێنـــا بەســـەرما
بـــە دڵ مـــەئیووس و بێـــزارم لـــە گیـــانم
ئـــیتر بـــا هـــەر بنـــاڵم بـــۆ پەشـــێویم
لـــە شـــاخ و هـــەرد و بـــەردا تـــا نـــەمانم
وەهـــا مەعلوومـــە دەردم بـــێ دەوایـــە
کـــە وا مەحبووســـی جێـــگەی وەحـــشیانم
لـــە فـــەیز و صـــوحبەتی یـــارانی دێـــرین
عەجـــەب مـــەحرووم و مـــەهجووری زەمـــانم

خـــصوصەن بـــێبەشـــی ئـــەنوار و بـــەهرەی
طـــەبیـــبـــــی حازیـــقـــــی دەردی دڵانم
دەمێـــــکە بـــێ نـــسیب و چـــۆڵ پەرســـتم
خەفـــــــەتباری فیراقـــــــی ئاســـــتانم
ئـــەبێ تەقـــدیری ئوســـتادی ئـــەزەل بـــێ !
بـــە ناکـــامیی کـــە وا وێڵـــی جیهـــانم
دەســـا یـــارانی خـــاوەن عەهـــد و تـــەمکین
وەفـــــاداراني بـــــەزمی بـــــێ دڵانم
ئـــــیتر وادەی ســـــکاڵایە و تەمـــــەننای
عـــەزیـــزانە لـــە رەببـــی ئیـــنس و جـــانم
لـــە شـــاهی ئەنبـــیا فـــەخری دو عالـــەم
لـــە پـــیری مەیکـــەدە و فـــەردی زەمـــانم
لە ساحەی قـەلب و سـینەی پـاکی خۆتـان
تکـا و لاڵـــە و رەجـــا کـــەن بـــۆ ئـــەمانم
دەبـــا لـــەم داوی دامـــاوی و مـــەلوولیی
نەجاتـــم بـــێ لـــە وەیـــشوومەی ژیـــانم
مەگـــەر فریاکـــەوێ تـــیری دوعایـــەك
لــــە کـــۆڕی دۆســـتانی راســـتانم
بگاتـــــە جـــێ قبـــوولی ئاســـتانەی
خوداوەنـــــدی رەحـــیم و (لاَ مَکَـــانْ)م
ئەگـــەرنا تـــازە فـــەوتاوە (فەنایـــی)
بـــە دەس دەوری زەمانـــەی بـــێ وچـــانم

﴿ ژینی بەفیڕۆ ﴾

کـە مــن ژیــنم بــەفیڕۆ چــوو ئــیتر ڕۆڕۆ نەکــەم چ بکــەم
بــەیانی حــاڵی شــێواوم ئەگــەر بــۆ تــۆ نەکــەم چ بکــەم
لە گەنــجیی تا بە پــیریی هەر خەریکی ئــارەزووی نەفــسم
ئەگەر داوای دەوای نەفسم لــە خزمەت تۆ نەکــەم چ بکــەم
وەکو کــۆکــەن لــە تــاقی بــێستــوونی نــامــورادیــی دا
سەری مەینەت وەسەر بەرد و وەسەر ئەژنۆ نەکــەم چ بکــەم
ئەوەی شەرتی جنــوون و دەرســی ســەودا بــوو ئــەمن کــردم
کە من دادم نەگا پێت ڕوو لە دەشت و کــۆ نەکــەم چ بکــەم
ئەگەر پەروانە بۆ شــەم خــۆی ئەسووتــێــنێ پــەڕ و بــاڵی
بە شەمعی ڕوت لە کوورەی دڵ ئەمن بۆسۆ نەکــەم چ بکــەم
لە گوڵزاری گوڵی ڕووت من کە بێ بەش بووم هــەتا ئێــستا
بە یادی بۆنی تــۆوە دەس لــە مــل شــەوبۆ نەکــەم چ بکــەم
کە من پــیرێکی پەککەوتەم ، ئەتۆش پــیرێکی ڕەوشــەن دڵ
دڵــەی وێرانەکــەم قوربــانی چــاوی تــۆ نەکــەم چ بکــەم
کە من ئێــستا بــە زامــی بــێ دەوای دڵ هــەر ئەناڵــێــنم
ئــیتر خــۆم و دڵــم قوربــان نیــساری تــۆ نەکــەم چ بکــەم
لە خەڵوەتــخانەکەی وەسڵت (فەنایــی) گەر نەبێ ڕێگــەی
قەناعەت گەر بــە بــۆنێکی نەسیمی تــۆ نەکــەم چ بکــەم

* * *

﴿ قاپیی ڕەجا ﴾

شەرحی عیصیانم ئەگەر بخرێتە سەر نامەی سیام
دۆزەخە ماوا و مەکانم بێگومان و دڵنیام
ئایەتی (لاَ تَقْنَطُوا) یارەب ئومێدم پێ ئەدا
با لە چاکەش بێ بەشم خۆ ئوممەتی (خیرُ الورَی)م
سەگ بە خێوی خۆی ئەنازێ بۆیە تا ماوم ئەڵێم
من سەگێکی لاتی کۆڵانی مەدینەی (مُصطفَی)م
(یَا کَرِیمَ الْعَفْوِ یَا مَنْ مَا لَنَا رَبٌّ سِوَاكْ
خَاضِعًا بِالذُّلِّ نَرْجُو مِنْكَ تَرْكَ الإِنْتِقَامْ)
ڕوو لە قاپیی تۆ نەکەم ڕوو کەم لە کێ ؟ بەم حاڵەوە
من کە شك نابەم کەسێ تر بۆ عەطا و عەفوی خەتام
من کە باری مەعصیەت پشتی شکاندم وەك فەنەر
مۆمیای لوتفت نەبێ ئاخر بە چی بێ ! ئیلتیام
گەر نمێکی بارشی ڕەحمەت بە دادی من بگا
بەسمە بۆ ڕۆژی جەزا یا کاتی قەهر و ئینتیقام
خۆ هەموو کەس هەر ئومێدی سەبقەتی ڕەحمە و کەرەم
تۆ و ڕۆحی (مصطفَی) لێم دامەخە قاپیی ڕەجام
ڕێژەوی خەرمانی ئیحسانت ئەگەر ڕوو کاتە لام
کێوی تاوانی (فەنایی) کەی ئەبینێ خاص و عام !

* * *

﴿ عیشوه و نازی یار ﴾

هەر من و دڵ بـا بزانین چـی ئـەكا ئـەو یـاره پـێم
گا بـە دەم دڵـداره گاهێ شـێـوەكەی ئـەغیاره لـێم

غونچە ئاسا دەم بە خەندە كاتی عیـشوەی دڵتـەزێن
گا بە ئەبرۆی (لاَ) صەفی موژگانی تیری قـاره لـێم

بـۆ تەماشا جاروبـار ئـەر بـێـتە بـانی مەیكـەدە
هەر ئەڵێی حەشره لە هەر لا شـیوەن و هـاواره لـێم

خۆزگە ئەمزانی هەتا كەی عیشوە ئەفرۆشێ بە چـاو
هەر نیگاهێـكی لە سەد لا كوشـتەوو بـیماره لـێم

گا وەكو صەیـیادە تەسخیری دڵـی شـەیدا ئـەكا
گا وەكو جـەللادە حـاڵی پـڕ لـە قـین و قـاره لـێم

حاڵەتێ روویـداوە ئـەمڕۆ لـەم دیـاری غـوربـەتـە
من لە دڵ بـێـزار و هەروا دڵ لە مـن بـێـزاره لـێم

سـا سـەبا قوربـانتم وەك هودهـودی شـاری سـەبا
زوو بـڕۆ ئیقلیمـی دڵ شـێـواوە پـڕ ئـازاره لـێم

وەك ئەڵـێن سەبر و سەبـووریـی چاكە لەم رێـبازەدا
خۆ منیش هەر صەبره قووتی (لاَ یَمُوتْ)م ژاره لـێم

گەر بە موژدەی مەیلی ئەو دڵداره دڵخۆشـم نەكـەی
تازه فەوتاوه (فەنایـی) دەردەكەی بێچـاره لـێـم

* * *

« شیوەنی وەسڵ »

دڵ بە کوڵ شیوەن ئەگێڕێ بۆ ویصالت یارەکەم
باری بێ مەیلیت هەتا کەی ! شۆخەکەم دلدارەکەم
من سەرم دانا لە قاپیی مەیکەدەی بەزمی حوزوور
تا لەوێدا بسرەوێ تاوێ دڵەی بیمارەکەم
مەیلی بێ مەیلیت بە دڵ دا بۆ دڵەی پڕ دەردەکەم
یا دڵت تۆرا لە گەرمیی مامەڵەی بازاڕەکەم !
بۆیە وا شێواوە دڵ ئەمرۆ لە تەئسیراتی دڵ
بۆتە پێڕەوگەی جنوودی نەفسەکەی غەددارەکەم
حەیفە شێوە و شوێنی بێ میهریت لەسەر لەوحی دڵم
بێ جیهەت جێ کاتەوە بۆ شیوەنی شەوگارەکەم
تۆ لەگەڵ ئەم بێنەوایە گەر سەری میهرت نەبوو
بۆ بە داوی خۆتەوە بەستت دڵەی ئاوارەکەم
من لە حوجرەی سینەدا تەدریسی عەشقم بوو بە دڵ
تا بە شەوقی تۆوە دەرکی زەوقی ئەو ئەسرارە کەم
چاوی خومارت بە غەمزە دەرسی عەشقی پێ ئەدام
تا سەبووریی کەم بە زام و ئێشە پڕ ئازارەکەم
وا (فەنایی) کۆچی دواییت لێ ئەکا بۆ کەی وەفا !
بۆ دەمی مەرگیش عەزیزم خۆشە وەعدەی پارەکەم

❊ ❊ ❊

﴿ بەجێماویی گەل ﴾

فکری شـەوگاری درێــــژم حــالّی کـوردە کـاکی خـۆم
بۆ رەفیقی بـێـکەسیم چەند خۆشە داخـی گـەل ئـەخۆم
ناحـەقم مـــەگرن ئەگـەر بـەم داخـەوە سـەر هەڵـــگرم
جـارِی ناکامیی بـە عـالـەمـدا بـدەم بـۆ مـافی خـۆم
داخی خـــۆم زۆرە بـەلاّم لــەم کاتـەدا سـەد قـاتـــە لام
بۆ بەجێماویی گەلـــی چـەوسـاوەکـــەی چالاکی خـــۆم
وا ئەوانەی ژێـر چەپۆکەی دوژمــن و بـێـگـانـــە بـوون
هەر بە سەهل و سادە پـێش کەوتن بەرەو عەسری ئـەتۆم
ئەی ئـەبێ لـەم عەسـرەدا بـۆ مـن کەرێـکیـشم نـەبێ
تا بە پێی ئەو بێ‌زمانـەش بـێ بـەرەو مەقـصەد بـرِۆم
بۆ ! گەلــی من چی کەمە لەو کۆمەلاّنەی چـوونە پـێش
بۆ ئەوان سـەدریی ئەخـــۆن مــن چاوەرِوانی نـان و دۆم
خۆ لە رەوتی رێـگەدا بۆ چوونە سـەر لوتکـەی خـەبات
دژ ئەسەلـمێـنێ کە من سـەد قـاتی ئـەو چاتر ئـەرِۆم
دەی کـە وابـێ دەردی ئـێـمـــە هـەر لـە خۆمانـە بـرام
سـا وەرن دەرمانی کەن بـا کـەم مـەراق و خـەم بـــخۆم
خۆ ئەوەش مەعلوومە بـێ‌وەحـدەی عەقـیدە و بــیورِا
ناکرێ ئـەم دەردە دەرمانی بە کـەس ئـیللا بـە خـۆم[1]

---

[1] واتە : چارەسەری کێشەی میللەتی کورد تەنها بە خۆی ئەکرێ .

(هۆنەر)

سەیرە ! جێگەی باب و باپیرانمە و قاچاغە لێم
روو لە هەر لایەك ئەکەم دژ نایەڵێ تا سەر بڕۆم
ئەم گرێ کوێرەی کە دوژمن سیحر و جادووی خستە سەر
بێجگە وەحدەی بیر و باوەڕ موشکیلە حەل بێ لەبۆم
سا وەرن کوردی هەژار و بەش خوراو و بێ پەنا
دەس بخەینە دەستی یەك چون تۆ لە خۆمی و من لە تۆم
تۆوی جیاوازیی خەیاڵی و تەفرەقەی بەینی برا
دامەچێنە لەم وڵاتە و مەمدە دەس جەللادی رۆم
تۆ کە کوردێکی ئەصیل و دین پەرستێکی نەجیب
بۆچی بۆ یاسای غەڵەت مل کەچ ئەکەیت و پشت کۆم
بێجگە ئەم رێبازە خاوێنەی خودا لارێیە بۆت
بۆ لە رێی حەق لائەدەی بۆ کوێرە رێگەی دژ بە خۆم
غیرەتت بێ لادە لەم بارەت بە ناباریی مەڕۆ
چاکی مەردانەت بەلاداکە و بڕۆ تا ئەرزەڕۆم
کوردم و کوردی بە کوردیی پێت ئەڵێم دەس هەڵگرە
گێرەشێوێنیی بەسە دەی لێم گەڕێ با من بڕۆم
بۆ خەباتی بێ وچانی رۆژی رزگاریی وەتەن
با لەمەولا کەم بکەومە تافی چۆم و گێژی گۆم
سا ئەگەر تۆش وەك (فەنایی) راس ئەکەی لەم رێگەدا
فەرمو ، گەرنا بێ درۆ من دوژمنی چەوت و درۆم

* * *

﴿ داوی دولبەر ﴾

دڵ کەوتە داوی دولبەر پەیمانە نەیپسێنم
تا ماوە هێز لەبەرما لەو یارە نەیڕەوێنم
عەهدی دڵ و گوڵی رووی عەهدی نەمان و ژینە
بەڵێن ئەدا بە من دڵ مەرجێکە نەیشکێنم
قووتی ژیانی رووحم هەر یارە هۆی فتووحم
قیبلەم ئەگەر نەگۆڕێ رۆحم بەسەر ئەهێنم
لەو بادە بێ خومارە گەر بێ لە تۆوە جارێ
حۆریی ئەگەر بباری بڕیارە نەیدوێنم
لەم کۆنە بەندیخانە کە دۆزەخی زەمانە
عەیشم شەرابی مەرگە قووتی دەروونە خوێنم
ئەحواڵی رۆژگاریش سەربارە بۆ خەمانم
سەبر و قەرار و شادیی بێ تۆ لە کوێوە بێنم
سەرگەرمی حاڵی خۆمم وەك غەرقی ژێری گۆمم
چی بکەم لە بەختی شوومم ! لەو گێژە سەر دەرێنم
گەر دەستی بێ وەفایی نەکەی بە تای جەفادا
ئەی بۆ ئەوا وەکو شێت عالەم ئەکەونە شوێنم
دەی تۆ و غیرەتی خۆت هەڵماڵە قۆڵی هیممەت
قوربانە با (فەنایی) لەم کۆڕە جێ نەمێنم

* * *

﴿ پەیمانی وەفاداریی ﴾

عەهدم لەگەڵ وەفادا بۆ یاری دڵڕفێنم
عەهدێکە تا قیامەت شەرتێکە نەیشکێنم
با وا نەزانێ واعیز بەو وەعزە خۆنوێنە
مەیلی دڵ و دەروونم لەو قیبلە وەرگەڕێنم
لە دڵڕەقیی رەقیبان ناڵەم وەك عەندەلیبان
ئەڕوا مەحاڵە تازە ئەو عەهدە هەڵوەشێنم
لەوساوە تەیری رۆحم پێ بەندی زولف و خاڵە
من تۆوی قووتی رۆحیی لە موڵکی دڵ دەچێنم
سەد واعیزی وەکو ئەو وەعزم بدا هەتا شەو
بێ سوودە کۆششی ئەو بەو داخە ئەیمرێنم
ئەو خاڵە پڕ کەماڵە مەنزووری ئەهلی حاڵە
بۆ بەزمی بادەنۆشیی تەنیا ئەوە هەوێنم
نەخشی جەماڵ و خاڵی ئەو یارە نازەنینە
نەخشی دڵ و دەروونە تا رۆژێ من بمێنم
کەی دەنگوباسی واعیز تەئسیر ئەکا لە عاشق !
ئەو قیل و قال ئەزانێ نەك حاڵەت و بەڵێنم
دەستی قەزا سەخا کا بەو خاڵە بۆ (فەنایی)
بە ئاوی دیدە دیدەم لە دڵدا ئەیرووێنم

* * *

﴿ سەودازەدەی لەیل ﴾

مـن بـەم هــەمو تاوانــە کــە مەشــهووری دیــارم
هــەر بۆیــە لــە مەیــخانەوو بوتــخانە کــەنارم
ســەودازەدەیـــی لــەیلـــم و وێـرانـــە دەروونم
جــێ ماتــەمی دەورانـــە وەکــو دەوری تــەتارم
مــەجنون ســیفەتم وێڵــی دەر و دەشــتی جنــوونم
غــەرقی تەمەلوولـــی ئەلــەم و گێــژی غوبــارم
پەروانــە بــە شــەمعێکەوە ئەخولێتــەوە تــا ڕۆژ
عومرێکــە کــە مــن دەربــەدەری یــار و دیــارم
سەد داوی بەڵای نایــەوە بــۆ زومرەیـــی عوشـشاق
نــەك هــەر منــی بێــچارە بــە ئــەم داوە دوچــارم
ئەم ســەطوەتــی عەشـقە چ بەڵایــێکە لــە دڵــدا
چــەند ســاڵە بــە خاڵێکــەوە بەســراوە قــەرارم
پــێ بەنــدی ســەری زولفــە دڵ و دیــدە بــە چــاوی
ئــەو دڵبــەرە بــێ باکــە لــە ئێــشی دڵــی زارم
مەنعم کە دەکەن بێ خەبــەرانی مەزەیـــی عەشــق
دوورن بە حەقیقەت لــە نەشــەی مەجلیــسی یــارم
گەر بەختی لە خەو هەستێ (فەنایــی) وەکو یاران
لاقەیــدە لـــە تانــە و تەشــەری واعیــزی شــارم

❊ ❊ ❊

﴿ بەختی ئاوەژوو ﴾

ئەم هۆنراوەیەشم بە هۆی جەنگی نێوان ئێران و عێراقەوە نووسی

سلێمانی - ٤ / ٥ / ١٩٨٣

بەختەکەی بەرگەشتەکەم بۆ دەردی بێ دەرمانەکەم
هەروەکو ناسۆری زامی جەرگەکەی بوریانەکەم
شەڕفرۆشە وەك دژی گەل بۆ نەمانی بێ ئەجەل
بێ ئەوەی هەست کا بە تۆزێ ناحەزی تاوانەکەم
چی بڵێم لەو رۆژگارەی پڕ لە ئاشووب و خەتەر
وەك تەمی ئەهوازە خومخانەی خومەی تارانەکەم
روو لە هەر لا کەم ئەبینم وا دژێکی تازەتر
دەوری لێداوم نەماوە رێی نەجات و مانەکەم
کەی ئەمەل وابوو کە وابێ چەرخی چەپگەردی فەلەك !
ماه و پەروین داگرێ ماتەم هەتا کەیوانەکەم
بولعەجەب ! حاڵێکە ئەم حاڵە لەبەر بێ حاڵ و ماڵ
تا ببێتە پەندی عالەم عیبرەتی دەورانەکەم
تاقەتی بەردا لە دەس عەصری حەدیدی پڕ میحەن
گوللەبارانە لەسەر رۆڵەی گەلی بێ گیانەکەم
جا وەرە بەم حاڵەوەش دووریی لە یاری نازەنین
دۆزەخێکە بێ بڵێسە بۆ کزەی سووتانەکەم
ماوەیێکە چاوەڕوانی ئاڵوگۆڕێکم ئەمن
تاوێ بۆ گەل تاوێ بۆ حاڵی دڵەی وێرانەکەم

من لە غوربەتدا ئەگەر دەگریم وەکو هەوری بەهار
موستەحەققی تیر و تانەی ئێوە بم گەر وا نەکەم
چاوەڕێی دیداری یارانم لە لوتفی کردگار
تا دوا ڕۆژی هەناسەی پڕ لە ئێش و ژانەکەم
فکری ئالۆزم ئەڵێی ئەوزاعی ئاشفتەی گەڵە
تەبعی شێواوم خەمۆشە وەك شەم و پەروانەکەم
حاڵەتی مەرگ و نەمانە بۆ (فەنایی) خەستە دڵ
حاڵی مەهجووریی لە هەمڕازی دڵ و مەیخانەکەم

﴿ ماڵی تاریکی دڵ ﴾

ماڵی دڵ تاریکە وەك خورشیدی رووت گیراوە لێم
ڕۆحەکەم ئاخر لەسەر چی ! تۆ دڵت بێزاوە لێم
قەت نەبوو ڕۆژێ لە خەرمانی ئەمەل بەر خۆم ئەمن
خەسف و کەسفێکی عەجیبە دیدەکەم روویداوە لێم
چاوەڕوانی ئەو دەمەم هەرگیز نەبوو لەو شۆخە من
چونکە حەلقەی داوی زولفی موو بە موو ئالاوە لێم
ئەو کە ماهی میسرە شاهی موڵکی حوسنە وا منیش
بۆ نیساری مەقدەمی ڕۆحم کەلافەی خاوە لێم
ئەو عەزیزی میسری نازە و من خریدارێکی ئەو
من ئەنازم بەو هەلە با ئەو بڵێ چی داوە لێم !
دائیرەی موڵکی محەببەت عالەمێکە بێ فەنا
گەر لە بەختی من رەقیبان لێگەڕێن لەملاوە لێم

تاكە نوختە و خاڵی سالیك بۆ پلە و ڕێبازی عەشق

وەسڵە یا گەنجی ڕەزایە داخەکەم فەوتاوە لێم

من بە موژدەی شەهدی لێوی دڵنیا بووم بۆ ئەبەد

چی کە دیم زۆری نەبرد بازاڕی دڵ شێواوە لێم

زەمزەمەی بەزمی محەببەت بۆچی وا لێم بوو بە غەم

کێ بە دەردی من ئەزانێ من کە چی قەوماوە لێم !

غەرقی گێژ و مەوجی دەریای مەینەت و ئازارە دڵ

هەر ئەڵێی تۆفانی نووح ئەمڕۆکەیە و هەڵساوە لێم

مات و سەرگەردانە دڵ بێ مەیلی یاری نازەنین

وەك بڵێن بولبول لە گوڵزار و چەمەن تۆراوە لێم

کەی ئەبوو شەرتی وەفا وابێ ! کە ئەو ئەیکا بە ناز

وا دڵم گیراوە وێنەی سەر کز و داماوە لێم

سا دەخیلت بم نەسیمی صوبحی سارای عاشقان

زوو وەرە فەرموو بڵێ بۆچی دڵی ڕەنجاوە لێم

وانەزانێ ئەو کە تۆراوە منیش زویرم لە ئەو

هەر ئەبێ رۆژێ بە ڕەحمەت روو بکا بەملاوە لێم

تیری نازی نازەنینان نێشی نۆشە بۆ دەروون

سا بە ناسۆری خەتەر بێ یا وەکو تیراوە لێم

سەبری ئەییووبی ئەوێ سا بەس بناڵێنە و بڵێ

خاڵ و زولفی وەك موژەی ئەو تیر و دانە و داوە لێم

ئەو کە لوقمانی زەمانە بۆ (فەنایی) خۆشە زام

گۆشە چاوێکی دەوایە بۆ لەمەوبەدواوە لێم

« ئۆغری خێر »

لە ساڵی (١٩٨٦ ز)دا کە حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّه) بڕیاری دابوو بۆ سەفەری حەج ، لەبەر چەند هۆیەك پێش سەفەرەکەی تەشریفی هێنا بۆ سلێمانی ، لە کاتی گەڕانەوەیاندا بەرەو (بغداد) کۆمەڵێکی زۆر لە موریدانی شارەکەمان بۆ بەدرەقە تا ناوچەی (دەربەندی بازیان) لە خزمەتیا چووین ، بەڕێزیان بۆ نیوەڕۆ لەو ناوچەیە دەعوەت کرابوو ، منیش لە سووچێکی ماڵی خانەخوێکەدا بە پەژارەی دووریی ئەو زاتەوە دانیشتبووم ، کتوپڕ ئەم غەزەلە هات بە خەیاڵما و نووسیم .

دەردەکەم کاریگەرە هەروەك نەخۆشیی سینەکەم
ڕۆژە ڕۆژەی وەسڵی یاران بوو بە ژانی ژینەکەم
ژینەکەم وەك باخی بێ بەر بوو بە دەس جەوری فەلەك
گێژەڵووکەی بای خەزانە تێك ئەدا پەرژینەکەم
تاکو پەرژینی موژە و گۆشەی نیگاهی گوڵڕوخان
باخەوانی بوو لەسەرخۆ بوو نەمامی دینەکەم
وشکەساڵی دینە لێرە (عَمَّتِ الْبَلْوَی)یە لێم
شین و واوەیلایە دایم بۆتە مایەی شینەکەم
گەرچی کوردێکم لە ماڵی نیشتیمانی خۆم ئەژیم
لەم کەژ و کێوی وڵاتی پڕ تەم و نەخشینەکەم
وا ڕەقیبی بێ مرووەت بۆتە میکرۆبی ژیان
نایەڵێ ساتێ لەگەڵ دڵدارەکەی ڕەنگینەکەم

پـێـکەوە لەم خاکەدا تـاوێ بــە مـەیلــی دڵ بـژین
دەك دڵەی وەك بەرد و دارت بێـتە کێڵـگەی شـینەکەم
ماڵ لە خاوەن ماڵ ئەڵـێـن ئەمــڕۆ حەرامــە لـێــرەدا
سەیرە ئەم دەعوا بـە یاسـای مەزهەب و ئایــینەکەم !
ئێمە ئەوسا وەك شەم و پـەروانـە وابـووین پـێـکــەوە
دەرسی عەشق و عاشقیمان بـوو لە حوجرەی سـینەکەم
گەرچـی مەشــهوورە مــحەببەت دوور و نیزیکـی نیـە
داخی دوژمــن ئـەمکــوژێ وا بـۆتــە ژاری ژینەکــەم
وەســڵ و فەسڵی رەحمەتـە دەورانـی بـەزمی عاشــقیی
بۆیـە دڵخۆشـم بـە دووریـش رۆحــەکەی شــیرینەکەم
وا لە سایەی پەرچەمی ئەودا عەلا رەغمــی رەقـیــب
لێرەوەش هەر وا لە دڵما یـارە پـڕ تەمـکـیـنـەکــەم
گەر لە دوارۆژی هەناسەم بۆ عــەیادە و کۆچـی مــەرگ
پەردە لادا بەسمــە مــن ئـەو بـێـتــە سـەر بالینەکـەم
خۆشــە کۆچـی وا ئەگــەر دەس دا کــەماڵی شـادی‌یـە
بۆ بە چاوی ســەر نەڕێـــژم پـڕ بـە دڵ ئەســرینەکەم
تۆ ئەڕۆی ئەمڕۆ بە رەنـجــە و دڵــگرانی و نیـوە نـاز
رۆژی حەشــرت خـستە نێـو یـارانی دڵ غەمگینەکـەم
تــۆ بە شەوقی طەوفی کەعبە و من بە زامی هیجـرەوە
ئـۆغرت خێـر بـێ بـەرەو خـاکی مەدینـەی دینەکـەم
بــیری ئێمەش گەر بفەرموون لەو دەمەی دەچنە حــوزوور
جــەژنی قوربـان و صـیامە بـۆ دڵـەی بـێ‌تینەکـەم

چـاوەڕوانی ڕێـــگەتم وەك هودهـودی مولّـــكی ســەبا
خەمرەوێـــنی دەردی دووری و حالّــەتی تـەلّـــقینەکەم
کەی ئەبێ ئاخۆ (فەنایـی) تۆ بە کـامی دڵ بگـەی !
بـێتـــەوە ســەر دیـدەوو دڵ مایەیـــی تەسـکینەکەم

« دووریی دڵدار »

ئـــازیز هەرچـــەندە دوورم بـــە دووریـــشت ســـەبوورم
غـــەرقی خـــەیالّی کـات و ســاتێ جەلـسەی حـوزوورم
دە جـــارێ ڕووت بنوێنـــە بێخـــود دڵـــم مەشـــکێنە
دەمێکـــە چـــاوەڕوانم مـــاتم بـــە دڵ ڕەنجـــوورم
سـایەی هومایـە سـایەت ، ناکـەم لـە تـۆ شـکایەت
بەڵـــکو لـە ڕووی حیکایـەت عـەرزت ئەکـەم زەرووورم
خۆ تـۆ لـەنێو دڵا بـووی بۆچـی لـێم تـەوەللا بـووی !
وا مـــن لــە بـەختی شـوومم ئێـستا لـە تـۆوە دوورم
نـەقس و خـەتا لـە خۆمـە نـەك هیممـەتی جـەنابت
تـا هـەم ئـەڵێم بـە قوربـان ببـوورە تـۆ قـسوورم
فەسـڵت بـە وەسـڵ ئـەزانم چـون تـۆی دەوای خـەمانم
بێ شك کـە تـۆی سـولەیمان ، منـیش بێـچارە مـوورم
دڵ بەنـــدی داوی تۆیـــە لاقەیـــد لــــە غـــەیری تۆیـــە
ئاخۆ (فەنایـی) کەی بـێ نۆبـەی جـەژن و سـرووورم !

❊ ❊ ❊

﴿ نووری چاوانم ﴾

ئەم پێنج خشتەکی‌یەم لە کاتی بێتاقەتیی و ناڕەحەتیدا بۆ محەممەدی برام نووسیوە .

سلێمانی - ١٢ / ٩ / ١٩٨٤

برام رۆحەکەم نووری چاوانم
تاقە براکەی لەجێی هەموانم
یادگارەکەی باوك و باوانم
دووریت وشکی کرد ئەشکی چاوانم
لەجیاتی چاوم دڵ بە گریانم

گریانی دڵیم رۆژ و شەوانە
جارێ بۆ دڵدار جارێ بۆ گیانە
جارێ بۆ تیر و تانەی زەمانە
جارێ بۆ دڵەی مات و وێرانە
کە هەر غافڵ ما لە ماوەی ژیانم

ئەویش کام ژیان ! بە بێ رەزا و مەیل
بە بێ دڵخۆشیی بە مەیلەکەی لەیل
هەر بەم داخەوە کەیلە کامین کەیل !
هەر ئەڵێی بۆتە سزاگاکەی وەیل
پڕ لە شەرارەی ناری هیجرانم

دووریم له وەتەن لــه خــزم و لــه خــوێش
قبووڵ کرد به هۆی صەفای دوورئەنــدێش
کەچــی بــێ ئاکــام بــووم بــه جــەفاکێش
هــەزار موشــکیلەی دنیــام هاتــه پــێش
بــه دەس حەســوودی دوور لــه ویــژدانم

نــه وەفــام لــه کــەس هاتــه بەرچــاوان
نــه لــه خــۆم چــاکه بێجگــه لــه تــاوان
هـــەروەکو ماســـیی بـــبڕێ لـــه ئـــاوان
دەروونم گــشت بــوو بــه کــۆی زووخــاوان
تــازه من له کویێ و خۆشــیی لــه ژیــانم !

دووریـــن لـــه یـــەکتر لێـــره تـــا ئـــەوێ
دڵـــیش لـــێم وەفـــای لەیلەکـــەی ئـــەوێ
دەی کـــەی دەس ئـــەدا لێـــره بم ! لـــەوێ
بـــه ئـــارەزووی خـــۆم ئـــاوا رێکـــەوێ
هـــەی هـــاوار بـــه دەس دەردی گـــرانم

نـــه هیـــوای خۆشـــیم مـــن لـــەلا مـــاوه
نـــه دڵ لـــەلای لـــەیل بـــه دڵ حەســـاوه
بـــه دەس ماجـــەرای جـــەور و جـــەفاوه
تـــازه شادیـــی مـــن خـــەیاڵی خـــاوه
چی کەم له بەختی شـوومی سـەر شـانم !

من کـه هـەڵوەدای مـەیلی لـەیلا بـووم
بە بـێ هـیچ هـاتم شـێت و شـەیدا بـووم
وێڵی غـەریـبـیی و کێـو و سـەحرا بـووم
لە بەدبەختیی خۆم پەست و ریسوا بـووم
عومرێکــه ئـاوا مـات و حـەیرانم

خۆ هەرچـەند کـه لـەیل ئـەڵێ بـەوەفام
بـەڵام بـە مـن چـی ! گـیرۆدەی بـەڵام
تەپڵی ریسواییم لە نـێـو خـاص و عـام
دەنگـی دایـەوە نەگەیـیم بـە کـام
هـا کـه ئەجـەل هـات بـور بـە میـوانم

سـەر بنـێم بـە لای گڵـکۆی گـۆڕستان
نـە دڵ نـە دڵـدار نـە بـەزمی مەسـتان
من چـی کـەم لـەدەس تـۆبز بەدەسـتان !
هـەر هانـام وەبـەر خوداپەرسـتان
چـونکه گـیرۆدەی داوی ئـەوانم

بـەڵام بـەم حاڵـەش ئومێـدم مـاوە
تـا نەکەوتوومـە ئـەو گێـژ و داوە
رۆژێ لـە رۆژان بێمـە ئـەو نـاوە
راسە کوێر تا مـەرگ بـە تـەماوی چـاوە
بۆیـە تـا مـردن بـە تـەماتانم

سا کەی ئەبێ و چۆن ئەبێ بە نسیب
لەگەڵ ئەم هەموو ئاژاوەی رەقیب
کە یەك لە یەکتر عەجیب و غەریب
نە هۆشم لا ما نە صەبر و شەکیب
هەروا رۆژ بە رۆژ بەرەو نەمانم

هیچ کەس وەکو من عومری بە عەبەس
نەڕۆیی بەدەس هەوەسی ناکەس
تاوێ بە رەحمەت نەمکێشا نەفەس
پیشام وەك خەڵووز تا بووم بە قەقنەس
سەد هەزار خۆزگەم هەر بە نەمانم

من هەتا ئێستا هەر بە سەر زیندووم
نە ئێستە خۆشیی نە لە رابردووم
فەلەك کارێکی وەهای پێکردووم
بە عەینی ئەڵێی گەڵای با بردووم
(فەنایی) بۆ تۆ داخی گرانم

* * *

﴿ حەسرەتی دیدار ﴾

لە کاتێکدا لەگەڵ برادەرانی بەڕێز : مەلا شێخ موحسینی موفتی و شێخ فەتاح و کاك عبدالستار و کاك حەسەن قەڵادزەیی بە مەبەستی زیارەتی حەزرەتی شێخ محمد عثمان سراج الدینی نەقشبەندی - کە ئەو کاتە تەشریفی لە (ئەستەمبووڵ) بوو - لە سلێمانی یەوە بەرەو ئەو وڵاتە کەوتینەڕێ ، لەگەڵ ئەوەشدا پەساپۆرتمان پێ نەبوو ، وە گەیشتینە شاری (جزیر) ، دوای سێ رۆژ مانەوە و هەوڵدان ، خۆمان گەیاندە شاری (دیاربەکر) و سێ رۆژ لەوێش ماینەوە ، زۆرمان هەوڵ دا تورکەکان ئیجازەیان نەداین بچین بۆ ئەستەمبووڵ ، بۆیە بە تەلەفۆن عەرزی حەزرەتی پیرمان کرد کە : تا ئێرەمان بە زیارەت بۆ حیساب بفەرموو چونکە ئەمانە نایەڵن بەخزمەت بگەین و ئەبێ بگەڕێینەوە ، حەزرەتی پیریش لە وەڵامدا فەرمووی : ئەوان ئیجازەتان نادەن من خۆم ئیجازەتان ئەدەم ، ئێوە وەرن و گوێیان پێ مەدەن .. ئێمەش لەسەر فەرمایشتی بەڕێزیان کەوتینەڕێ و سوپاس بۆ خوا بە بێ ئەوەی تووشی هیچ گیروگرفتێك بین ، تاچووین و گەڕاینەوە کەس لە ئێمەی نەپرسی ، کەچی لە تورکەکانیان ئەپرسی .

دیاربەکر - ٢٩ / ٢ / ١٩٩٢

ماتەمزەدەیی گەردوشی دەوران و ئەسیرم
لەم کۆمەڵە تورکانە چ بێزار و نەفیرم
سەیری سەفەرم نیوەچڵ و ناقیصە بۆچی !
شاهم مەدەدێ فەرمو کە داماو و فەقیرم

دوورم لــه وەتــەن حەســرەتی دیداره غــەمی مــن
ئــاخۆ چ دەبــێ حاڵــەتی ئــاوات و مەســیرم
هاتم بە تــەمای وەسڵ و نــسیبم چــی یــه ! فەسڵه
دێوانــەوو سەرگەشــته لــەنێو شــاری (جزیــر)م
ئــەمرت لەســەرم حاکمــه تــۆ هەرچــی بفــەرمووی
جــەزبت لــه دڵا جازیبیــەیی شەمــسی مــونیرم
تێماوه لەنێو شــاری غــەم و عەشــقی مــەم و زیــن
بــێ خــەم بــه کــه ئاگایــه دڵــی حــەزرەتی پــیرم
شــێواوه لــه رێی دڵبــەری بــێ وێنــه دڵــی زار
بــەم عالەمــە ئــاڵۆزەوە ئاڵــۆز و زویــرم
ســا دەســتی جــەفا لاده لــه رێــبازی وەفــادا
لــەم مەرکــەزی ئەحزانــه بــه دەس رۆمــەوه گــیرم
ئــاهێکی بەســە ناڵەیــی شــەوگیری (فەنایــی)
بیــدا لــه هــەدەف ئــاه و نزوولــەی وەکــو تــیرم

﴿ شەمعی مەجلیس ﴾

ئــەی یــاری نــازەنیــنم ئــەی پــیری تاجــدارم
ئەی مایەیــی نگیــنم ئــەی تــورکی شــەه ســەوارم
ئەی مەرهــەمی بــرینم ئــەی شــۆخی گوڵعــوزارم
تا کەی دەوا نــەبــینم بــۆ قەلبــی بــێ قــەرارم !
بــێ تــۆ مەحاڵــه ژیــنم بــڕوانه چــەنده زارم

ئەی گوڵی نەوبەهاریی ئەی سەروی جوێباریی
ئەی حوسنی لالەزاریی ئەی نافەیی تەتاریی
ئەی دوڕڕی شاهواریی ئەی نەقشی کردگاریی
ئەی رەمزی شاهکاریی ئەی پەیکی رستگاریی
با کەم بە عیشوەکاریی عەیشم ببێ بە ژارم

تا تۆ بە غەمز و نازی ئەی شەمسی عالەم ئارا
بازێکی پەنجەبازی دڵ دیلە بێ مودارا
تۆی رەمزی عەشقبازیی ئەی شەمعی مەجلیس ئارا
تۆ بی و شەهی حیجازیی بنوێنە رووت نیگارا
با بەس بێ خوێن فشانی لەم چاوی ئەشکبارم

بەو زولفی عەنبەرینت بەو قامەتی نەمامت
بەو جوعدی یاسەمینت بەو بەدری ماهی تامت
بەو چاوی ئەختەرینت بەو قەددی خۆش خەرامت
بەو رەنگی سونبولینت سەد پادشا غولامت
من بەندە کەمترینت قوربان و جان نیسارم

ئەی کەعبە ئاستانە ئەی گەوهەری یەمانیی
ئەی قودس ئاشیانە ئەی سەروەری جیهانیی
بەو حوسنە بێ کێرانە سەرشاری گولڕوخانی
بەو جووتە پەرچەمانە ئافاتی بێ دڵانی
گەر نازە گەر بەهانە نەماوە ئیختیارم

بەو نەرگسی خومـارت مـن مەسـتی بـێ شـەرابم
بـە پەنـجەکەی شـکاریت ئـاشـفتـەوو خـەرابم
بـەو داوی زولفـی تـارت تـا چـەندە موبتـەلا بم !
بۆ خەندەیـێکی زارت کـەی شـەرتە مـن وەهـا بم
تـا تـۆ وەهـایـە کـارت بـێ سـوودە ئینتیزارم

بێ سەبـر و بـێ شەکیـبم مـەجنوونی کۆهـسارم
مـەجرووح و بـێ طـەبیـبم شـێـواو و دڵ فگـارم
بـێ هـەمـدەم و حـەبیـبم گریان و شـینە کـارم
گـیرۆدەیـی رەقـیـبم بـەم حـاڵە مـن دوچـارم
بۆ کەی مەگەر (فەنایـی) ئەو بێتە سەر مـەزارم

* * *

﴿ گەشتی نیشتیمان ﴾

هەر لەو کاتەدا کە لەگەڵ بەڕێزان : مەلا شێخ موحسینی موفتی و شێخ فتاح و کاك عبدالستار و کاك حسن قەڵادزەیی ، بە مەبەستی زیارەتی حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) سەفەری تورکیامان کرد ، لە شاری دیاربەکرەوە بەرەو ئەستەمبووڵ کەوتینەڕێ ، لەگەڵ ئەوەشدا پەساپۆرتمان پێ نەبوو ، بۆیە تورکەکان ئیجازەیان پێ نەئەدایین بڕۆین ، ئێمەش بە تەلەفۆن عەرزی حەزرەتی پیرمان کرد کە وەزعمان بەم شێوەیەیە ، لە وەڵامدا فەرمووی : لەسەر ئیجازەی خۆم وەرن و گوێ بە کەس مەدەن ، ئێمەش لەسەر فەرمایشتەکەی ئەو کەوتینەڕێ ، کە سوپاس بۆ خوا کەس لەئێمەی نەپرسی ، کە ئەمە بە ئاشکرا کەرامەتی حەزرەتی پیر بوو .

دیاربەکر - ٢ / ٣ / ١٩٩٢

من وەکو دێوانە ئەمڕۆ روو لە ئەستەمبووڵ ئەکەم
شاخ و داخی کورد ئەبێژم تورکی پێ مەشغووڵ ئەکەم
نامەوێ شێوەی وەتەن تێکچێ بە دەس ڕۆم و عەجەم
بۆیە عەزمی خزمەتی پیری دوعا مەقبووڵ ئەکەم
بەفر و سەرمای ڕێ ئەچێژم تا نەچێژم داخی گەل
داخەکەم وادیارە مەیلی ئیشی نامەعقوول ئەکەم
من خەیاڵی دڵبەرم بوو نەك خەیاڵی دەردی سەر
چی بە داخی دژ خەریکم تف لە یاسای غوول ئەکەم
ئەو بە زەید و عەمرەوە مەشغووڵە من مەشغووڵی ئەو
من لە گەشتی نیشتیمانا سەیری عەرز و طوول ئەکەم

من لەبەر بەختی کلۆڵم ئەچمە ژێر سایەی هوما
تازە کەی بیری جنۆکە و شکڵ و شێوەی غوول ئەکەم
گەر مەدەدکا هیممەتی بازووی غەیووری دڵبەرم
باڵی زاغ و داڵی شوومی پێ شەل و مەعلوول ئەکەم
سا خودا بیکا هەلێ بۆ ئەم ئومێدەم بێتەجێ
تا بە چاوی خۆم ئەبینم دژ لە ماڵی کوول ئەکەم
شەش دەری ئەگرم بە مێر و لەشکری ئاهی دەروون
داخی سەد ساڵەم ئەڕێژم چاوی پێ مەکحوول ئەکەم
عالەمی فەقر و مەحەببەت عالەمێکە سەربڵند
دوژمنی دین و وەتەن بەو عالەمە مەعزوول ئەکەم
لافی ئەم دەعوا (فەنایی) نیسبەتی نادا لە خۆی
پیاوی زانا تێئەگا بەو رابەرەی مەوکوول ئەکەم

« ئاهی دەروون »

ئەی شاهی خوبان تا بەکەی مات و کز و ئاوارە بم
خەستە و هیلاکی ژێری ئەم بن بار و ئەو سەربارە بم
بێ موئنیس و بێ هەمنشین دەستم بە ئەژنۆ دڵ حەزین
رووت و رەجاڵ و بێ قەرین بێ قیمەتی ئەم شارە بم
لات و فەقیر و بێنەوا بێ حاڵ و باڵ و بێ پەنا
لەم ناوە هەر من بێبەش و بێ مایەوو بێ پارە بم
هەرکەس پەنای هێنا بە تۆ کامی رەوا بوو بێ درۆ
تا کەی منی بێچارە هەر مەحروومی ئەم بازارە بم

تا کەی لە کووچە و دەشت و دەر تاکەی بچێژم دەردی سەر
تا کەی غەریب و دەربەدەر تا کەی لەسەر ئەم بارە بم
تا کەی لە چۆڵ و بەحر و بەڕ تا کەی بە خوێناوی جگەر
سوور بێ لە پێ تا تەوقی سەر تا کەی لەسەر سێدارە بم
تا کەی پەشێو و بێسەمەر تا کەی لەسەر لوتکەی خەتەر
هەردەم بە داوێ بەندە سەر تا کەی وەها غەمبارە بم
تا کەی پەرێشان رۆژگار ئاوارەیی یار و دیار
حەیران و زار و بێ قەرار با بەس لەسەر ئەم کارە بم
تا کەی بە داخ و دەردەوە تا کەی بە رەنگی زەردەوە
تا کەی بە ئاهی سەردەوە هەمدەنگی ئەم ئازارە بم
تا کەی بە شاخ و هەردەوە تا کەی بە راز و زەردەوە
تا کەی بە دار و بەردەوە هەر ساعەتەی سەد پارە بم
تا کەی لە کونجی غەمکەدە دووریی لە خاکی مەیکەدە
تا کەی هەتا ئەم سەر حەدە مەحروومی ئەم دەربارە بم
فرمێسکی سوورم تا بەکەی برژێتە سەر خاکی لەشم
غەرقی شەپۆل و گێژی ئەم دوو چاوی وەك جۆبارە بم
ساتێ بە دەس تانەی رەقیب تاوێ بە بێ لوتفیی حەبیب
تا کەی بە وێنەی عەندەلیب مەهجووری ئەم گوڵزارە بم
وا مەوسیمی عیدە وەرە قوربانە زولفت لابەرە
بەڵکو هیلالی دوو برۆت دەربێت و من نەظظارە بم
ناڵە و فوغان و ئاهی من تا کەی نەگا پێت ! شاهی من
تا کەی (فەنایی) هەمدەمی ئەم حاڵەت و ئازارە بم

﴿ مەراقی غەم ﴾

لە بەرواری ١٤ / ٥ / ١٩٩٤ ز ، کە لەگەڵ بەڕێزان : مەلا شێخ موحسینی موفتی و کاک حەسەن قەڵادزەیی ، لە زیارەتی حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّه) لە ئەستەمبوڵ ئەگەڕاینەوە ، بەسەر شەڕی براکوژیی و خۆپەسەندیی (یەکیەتی و پارتی)دا هاتینەوە ، لەبەر ئەم کۆسپە گەورەیە (١٦) ڕۆژ لەنێوان دهۆك و هەولێردا ماینەوە ، دواجار گەیشتینە شارۆچکەی (هەریر) ، ڕەفیقەکانم چوون بۆ مەقەڕی حیزبی (پارتی) کە ڕێگەیەك بدۆزنەوە بۆ دەرچوونمان ، منیش لەو دەشتەدا - لەلای کۆمەڵێ منداڵ کە یاری یان ئەکرد - بە کزیی دانیشتبووم ، ئەم غەزەلە هات بە دڵما و نووسیم ، پاشان بە هۆی ڕێکخراوێکی بێگانەوە ڕزگارمان بوو !.

لە پێناوی غەمت ئەمڕۆ غەزەلبافی حەریرێکم
بە دەس غەدداره بەندانی شەقیی لەملا ئەسیرێکم
نە ڕێگەی ڕۆینم ماوه بڕۆم بۆ خۆم بە لایەکدا
بەرەو دوا گەر ئەچم هەروا خەریکی دار و گیرێکم
فیراقی تۆ لەلایێك و مەراقی غەم لە سەد لاوه
خەفەت ناخۆم کە عەبدالّی جەمالّی دڵ مونیرێکم
ئەگەر ئاهی دەروونم بێتە لات ئەمڕۆ لە دەس ئەعدا
دەلیلی زوعفی ئەحواڵە نەفەرمووی دڵ زویرێکم
سەرم خستۆتە سەر ئەژنۆ لەنێو بەزمی منالاّنا
بە یادی هیممەتی تۆوه خەریکی یاد و بیرێکم

ئەوا هەر چاوەڕوانی غیرەتی مەردانەتم قوربان
غەریب و بێنەوا لەم شارەدا مات و فەقیرێکم
عەجەب بەزمێکی هیچ و پووچە ئەم غەوغا کە ئەیبینم
بە من چی ؟ من نە چەکدارم نە سەردار و نە میرێکم
لە رێگەی عەشقی تۆدا دانەخۆرەی خەرمەنی وەسڵم
رەقیب هەرچی ئەڵێ بیڵێ چ دێوانەم چ ژیرێکم
لە سایەی لوتفی پیرانەت (فەنایی) وا لە غوربەتدا
شەو و رۆژ چاوەڕوانی موژدەیێ یاخۆ بەشیرێکم

﴿ باری خەفەت ﴾

وەها مەعلووم ئەکا کۆگای هەموو ئازار و ئێش و غەم
بە بێژنگی بەلا بێژرایەوە دەستی قەزا هەردەم
هەتا ئەو رۆژە هات ئاو و گڵی جیسمم کەمی هێنا
هەمووی شێلا لەگەڵیا تا نەکەم شادیی هەتا من هەم
سەرم سوڕما لە بەختی خۆم کە وا چەند بێ فەڕ و شوومە
تەرازووی بەختەکەم سووکە ئەگەر بەردیشی تێکەڵ کەم
لە جیاتی بەزمی یاران و لە جێی نەشئەی بەهارانم
رەقیبی ناکەسە و باری خەفەت گشتی لە دەورم جەم
غەمێکم بوو بە سەد لەو رۆژەوە بێ مەیلە لەیلاکەم
ئەبێ چی بکەم لە حاڵی خۆم ! پەنا بۆ کێ بەرم قیبلەم
بکا چاری دەروونی پڕ لە ئازار و جەفاکێشم
نەکا فەرقی خراپە و چاکە سا زۆرە وە یاخۆ کەم

سەرم کێشایە مەیـخانە کـە جێگـەی مـەرد و ڕەندانـە
وتم ســـاقیی دەخیلـــت بم وەرە بـــیمار و پەککەوتـــەم
بـەجێماوم لــە خێـــڵ و خـەیلی هـەمڕازانی دێریـــنم
مەدەد بـۆ ڕۆژی وا چـاکە دەبـا ناڵـە و نــزا کـەم کـەم
کە بێ شك دیلی زامار و نەخـۆشی خەستەخانەی عەشق
بە ناچـاریی ئـەناڵێنێ بـە بـێ دەرمـان و بـێ مەرهـەم
کە من ئەمڕۆ لە موستەشفای غەمی عەشقت پەرێـشانم
لەبۆ تەسکینی دڵ ساقیی جەماڵی تۆیە بـەس مەرهـەم
کەسێـکی تر کە شك نابا بە غەیری دەسـتی مەردانـەت
(فەنایـی) ناکرێ چاری بە سەد لوقمان و بەزمی جـەم

﴿ ئەسرینی شەو ﴾

شەو بـە یـادی تـۆ ئەڕێـــژم تـا سـەحەر ئـەسرینەکەم
بـۆ هـەواڵـێـــکت نەپرســی ! یــارە دڵ ســەنگینەکەم
هەمــدەمی ڕۆژم موتـاڵای مەکتەبـەی رووتــە لەگـەڵ
داخی چەند ساڵەی ڕەقـیـبـی ناکــەس و بـەدبـــینەکەم
سا فیداتـم زەمــزەمـــەی بـــازاڕی عـەشـقــی بێ دڵان
بـا نــەشێوێ بـۆ حەســوودی دڵ بـە بـوغز و کینەکـەم
شۆخی شەهرئاشووبی من ئۆخەی ئەڵێن مەستە لـە نـاز
بۆیــە عەترئەفــشانە ئـەمڕۆ ســونبول و نەســرینەکەم
شەونمی بەرگی چـەمەن تەمـسیلی قـەترەی رووی ئـەکا
لەو دەمەی ئارەق ئەکا گـوڵ غونـــچەکەی ڕەنگینەکـەم

شەو کە خەڵوەتگایە بۆ ڕاز و نیازی ئەهلی دڵ
کەی ئەبێ ئەوکاتە ئاخۆ بێتە سەر بالینەکەم !
بێ طلووعی ماهی ڕووت جارێ لە ئیقلیمی وەفا
شادمانیی چۆن ئەبینێ ئەم دڵەی غەمگینەکەم
باسی ڕیسواییم لە عالەمدا زڕا بێ میهری تۆ
وا عەبەس بوو ئاهونالە و حاڵەکەی نەنگینەکەم
فکری دوورئەندێشی من بۆ کامی دڵ سوودی نەبوو
گوڵشەنی ئاواتەکەم سووتا بە ئاهی سینەکەم
زەلزەلەی بەختی ڕەشم وا هات و لەرزەی خستە دڵ
هەر ئەڵێی بورکانە هەردەم تێک ئەدا بنچینەکەم
سا (فەنایی)ش با لە غەم دەرچێ عەلا ڕەغمی ڕەقیب
گوڵشەنی دڵ بێتە جێگەی مەیلی (حورُ العِین)ەکەم

﴿ خەیاڵاتی دڵ ﴾

بە نوختەی خاڵی تۆ بەندە لە ساحەی دڵ خەیاڵاتم
ئەوا عومرێکە گیرۆدەی نەمامی ئەلفی باڵاتم
سەری سەوداگەریی وەسڵت لە دڵدا بوو بە سەوداچیی
بە گیان و دڵ خریداری مەتاعی حوسن و کاڵاتم
ئەوا نیزیکە من بمرم بە یادی دەمدەمەی وەسڵت
ئەدیی بۆ قەت نەبوو جارێ بپرسی بۆچی وا ماتم
وەکو تەیرێکی نامۆ من کە دیتم دانەکەی خاڵت
بە قووەی جازیبەی زولفت سەرم دانا بە سەر هاتم

ئــومێــدم جەژنی دوارِۆژی ویـصالــی قامــەتی تــۆ بــوو
قەضیــیەم عەکسی دەعوامە کە ئێستا خاکی ژێـر پــاتم
بە هەرچی تۆ قبوولّت بـم لەگەلّ مــەیلێکی تــۆ خۆشــە
ئــیتر هەرچــی ئــەبێ بــا بــێ لەمــەولاوە بـــەسەرهاتم
کە تۆ مەیلت نەگـۆڕی من لە گـۆڕیشدا بــە یــادی تــۆ
ئەدەم جوابی مەلەك ئەوسا لە هەر کۆســپ و مــەقاماتم
دەسا با هــەوری ئیحــسانت لــەســەردا بــێ ببارێــنـــێ
بەسەر ئەم دەشت و سەحرایەی دلّەی وەك چۆلّی زولّمــاتم
ئەتۆ وەك خــدری زینــدە و مــن لــە دەشــتی تاریکــستانا
خـــەریکی ئاهونالّـــە و داد و هـــاوار و مــونــاجـــاتم
ئەگەرچی شەرمەزارم من لە قـــەول و فیعــل و کـــردارم
بەلاّم بەم حالّەوەش هەر تۆی کە جێی فەخر و موباهــاتم
دەسا فــەرموو ئــیتر قوربــان کــە وادەی هیممــەتی تۆیــە
وەرە دەستێ بدە دەستی (فەنایـــی) ســەد کــە مــن لاتم

❊ ❊ ❊

﴿ وەسڵی دڵ و جیلوەی گوڵ ﴾

لە کاتێکدا کە بە هۆی نەخۆشیی دڵەوە لە نەخۆشخانەی (جەڕاح پاشا) لە شاری ئەستەمبووڵ کەوتبووم ، ماوەیەکی زۆر بوو کە تیایدا مابوومەوە و زۆر نارەحەت و بێ تاقەت بووم وە حەزرەتی پیریش (قُدِّسَ سِرُّہ) لە (خادم کۆ)ی سەر بە شاری ئەستەمبووڵ نیشتەجێ بوو ، لەو ماوەیەدا شەوێکیان لە کاتی دەمەو بەیاندا و لە عالەمی رۆحیی و صوورەت میسالییدا حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّہ) تەشریفی هێنا بۆ لام ، وە ئەوەندە لوتفی زۆری فەرموو بەرامبەرم کە بە خامە و نووسین بەیان ناکرێ ، جا لە دوای تەشریف بردنی بەڕێزیان (إرتجالی) ئەم هۆنراوەیە هات بە خەیاڵما و نووسیم .

ئەستەمبووڵ - ١٥ / ٨ / ١٩٩٥

ئەمشەو لە نیوە شەودا دڵبەر خۆیدا نیشانم
ئاوی حەیاتی پێ بوو قووتی رۆحی رەوانم
بە ناز و رازی مەعنیی بە غەمزە ئەیدواندم
تیفلی دڵی دەلاواند بێ گفتوگۆی زوبانم
عەکسی جەماڵی جوانی شەهدی دەم و بەیانی
بەزمی بە مەی دەگێڕا ئارامی جیسم و جانم
بە رەمز و مەستی چاوی بە پێچی زولفی خاوی
سەرم سوڕما نەمزانی فەرقی مان و نەمانم !
شەوی عەیش و صەفا بوو صەفای عەهد و وەفا بوو
بەو وەعدە بە منی دابوو ئێستاکە پێی ئەزانم

جا لێرە نەقدی رووحە بەهای بادەی صەبوورە
جورعێك و سەد فتووحە بە کوێریی دوژمنانم
لەو حاڵەتی فەنادا پەردەی لە رووی وەلادا
رەمزێکی بۆ بەقا دا یانی دەوای دڵانم
چەند خۆشە حاڵی ئاوا لەیلت بفەرموێ ئاوا
هەر خۆم ئەتکەم موداوا عیسادەمی زەمانم
تا وابێ خەستەخانە بۆ بەزمی عاشقانە
لوقمانە بۆ دڵ و دین ئەو پیری نەوجەوانم
چەند خۆشە مەن نەخۆشم دێوانە و کوڵ بەدۆشم
قوربانی مەیفرۆشم نۆشابە نۆشی جانم
بەو سیحری چاوی مەستی بە عەهدەکەی ئەلەستی
لەگەڵ (فەنایی) بەستی بەسمە بۆ دوای نەمانم

* * *

« بێزاریی دڵ »

ئەم پارچە هۆنراوەیەم بە هۆی چەند شتێکی تایبەتی یەوە بۆ یەکێك لە دۆستانی تایبەتیی خۆم نووسیوە .

هەولێر - ساڵی ١٩٩٧

ئەمشەو لە غەریبیی دا بێزارە دڵی زارم
لەم ژینە کە هەر شینە شێواوی غەمی یارم
هەرچەندە بە لەش دوورم لەو مەحزەرە پیرۆزە
قووتی دڵە یادی ئەو ویردیشە لەسەر زارم
باکم چ بو تا ئەو بوو ! من بەندەوو ئەو شا بوو
کۆچی ئەوە ئەمڕۆ من جێ لۆمەیی ئەغیارم
هەر رۆژە بە باسێك و هەر ساتە بە داخێکم
چی بیستووە ئەو خەڵکە چی دیوە لە رەفتارم !
وادیارە وەفا ئەمڕۆ لەو کۆمەڵە یارانە
ئاساری نەما هەرگیز دوا پیری مەدەدکارم
یارانی بە دەم دۆسن ئەمما بە عەمەل مارن
هەر بۆیە منی بێکەس زاماری دەمی مارم
داخی دڵەکەم سەوزە وەك سەوزە خەزانی غەم
ئەو لاف و گەزافی پووچ بۆچی بو ! جەفاکارم
هەر تازەیە من شینم چی کەم لە دڵ و ژینم !
رۆژێکە حەسوود ئەمڕۆ دڵشادە کە غەمبارم

باکم نیه شینی من یا ئاه و گرینی من
تا وابێ ئەبێ وابێ ناچاری‌یە بێچارم
ئەمڕۆکە کە دنیایە ئاژاوەیە غەوغایە
سەیرە سەمەرە گەرمە بازاڕی ریاکارم
هەرچی کە ئەڵێ هەرکەس دەست و قەڵەم ئازادە
باکم چی‌یە لەو خەڵکە ! تا پیرمە غەمخوارم
خۆ یاری وەفادارم هەمڕازی سەفەر تۆ بووی
چی زەنگی خەتەر تۆ بووی بۆ حاڵی خەفەتبارم
تۆش هاتی بە پەنهانیی دووریت بە پەسەند زانی
بێ تەجرەبە نەمزانی کەس نایە بە هاوارم
ئەو عالەمە وا وێڵە مەیلی لە فروفێڵە
داخم خەمی سەرخێڵە نەمزانی بە خۆم یارم
عومرێ بو کە من خەم بوو خۆراکی شەو و رۆژم
بۆ بەختی (فەنایی) بوو کۆچ و سەفەری یارم

* * *

﴿ یاری ئەمینم ﴾

بۆ زۆر بەڕێـز و خۆشەویستم : حاجی محەممەد ئـەمینی ئـەمینیان لـە شاری سەردەشت .

هەولێر - ساڵی ٢٠٠٣

کــە یــاری یــارمی یــاری ئــەمینم
دیاریت [١] دیـارە بـۆ شادیــی لــە ژیـنم
بە قەد هەر حەوت بەهەشتی کـوردەواریی
نموونــەی قــودرەتی خــەلق ئافــەرینم
سڵاو و ڕێــزی کــوردانەم بـە کــوردیی
بــە کـورتیی پێـشکەشە کـاکی مـەتینم
لــە سـەرتاپا بـە چـاوی پـڕ لـە تاسـەم
بە ئـاهی گـەرم و شـەوقی پـڕ لــە تیـنم
موتــالام کــرد چ دیــوان و چ نامــەت
گەشــاوە ئــەم دڵــەی مــات و حــەزینم

---

[١] ئەم دیاری‌یـە بریتـی‌یـە لــە پـەرتووکی (بەهەشـتی کوردسـتان) کە نووسەر - حاجی محەممەد ئەمینی ئەمینیان - بە دیاریی بـۆ شـاعیری ناردووە ، وە نـاوەرۆکی کتێبەکـە بـە شـیعر بـاس لــە سروشـتی شـاری سەردەشت و گوندەکانی دەوروبـەری ئـەکات ". هەرچـەندە هـیچ کامێـک لەم بەڕێـزانە یەکتریان لە نزیکەوە نەبینیوە ، بەڵام لـە ڕێگـەی شـیعر و نامەوە ئاشنایەتی‌یان لەگەڵ یەکدا پەیدا کردووە و یەکیان ناسیوە ..
(ئامادەکار)

بـەڵام دوا کۆچـی شـێخی دڵ ڕەئـووفم [1]
هەموو شادیی لـە مـن گیـرا بـە شـینم
لەگەڵ دڵ شەرتە مـن کردوومـە بـۆ ئـەو
ئـەدیبـەی باوەفـاوو نـازەنیـنـم
هـەتا ڕۆژێ لـە گڵـکۆی تـازە وەك ئـەو
بـەجێ دێڵـم هـەوالآنی ئـەمینم
لەگەڵ هەر حەوت بەهەشتی جوان و ڕەنگین
بـەبێ ئـەو یـارە ناسـۆرە بـرینم
ئـەبێ هـەردەم بـە یـادی ئـەو ڕەئووفـەم
بـە هـۆی بۆسـۆی دەروونـی ئاتەشـینم
کـەبابی جـەرگی بـرژاوی (فەنایـی)
بەشم بـێ دوور لـە تـۆ مـەرگت نـەبینم

* * *

[1] مەبەسـتی شـاعیر ، لـە مـەرحوومی شـێخ ڕەئـووفی بێـژوێیە کە دۆستی خۆشەویستی هەردووکیان بووە ، بۆیە بەو شێوەیە دڵتـەنگی و ناڕەحەتیی خۆی بە هۆی وەفاتی خوالێخۆشبووەوە دێـتەوە یـاد و خـەم و بێتاقەتیی خۆی دەرئەبڕێ . (ئامادەکار)

﴿ هەمدەمی لەیل ﴾[1]

لە بەر قاپیی دەری مەیخانە جێگەم کەن کە جێ بگرم
لەوێ چاتر ئەمن جێگە گومان نابەم کە لێی بمرم
بە یادی پیری مەیخانە ئەگەر جێگەم لەوێ بدرێ
حەیاتیشم مەماتە وائەزانم هەمدەمی خدرم
کە کۆچی کرد و رۆیی لەیلەکەم شێوا هەموو هێزم
وەکو (بازاڕی لەنگە)[2] ئاگری تێچوو دڵ و فکرم
کە بڕیارم وەها دابوو لەپێش ئەو ئۆغری خێر کەم
کەچی وا ئۆغرم شەڕ بوو لە هەر قاپی و دەرێ بمرم
خودا خۆت عالمی لەیلم لە کوێ تەسلیمی تەقدیر بوو
بە لوتفی خۆت کەڕەم فەرموو دەبا ئەمنیش لەوێ بمرم
کە تۆ خۆت قادری ئێرە و ئەوێ بێ فەرق و یەکسانە
بەڵام بۆ من نزیکیی ئەو پەنایە و دامەنی ئەگرم

---

[1] ئەم پارچە هۆنراوەیەی شاعیر ، لە دوای وەفاتی لە پارچە کاغەزێکی بچووکدا کەوتە بەرچاوم ، کە ماوەیەك پێش وەفاتی ئەم پارچە هۆنراوەیەی نووسیوە ، وە وا دەرئەکەوێ پێشبینی وەفاتی خۆی کردبێت ، بۆیە بەو شێوەیە لە خوا ئەپاڕێتەوە و داوای لێ ئەکات کە بە ئارەزووی دڵی خۆی لەگەڵدا بکات و لە نزیکی مورشیدەکەیەوە وەفات بکات و بنێژرێت . (ئامادەکار)

[2] مەبەست لە بازاڕی کۆنەفرۆشانی شاری هەولێرە ، کە تا ئێستا (سێ جار) ئاگری تێبەربووە و زیانێکی زۆری ماددیی گەیاندووە . (ئامادەکار)

له گۆڕیش هەمدەم و هەمڕاهی دەشتی مەحشەری ئـەو بم
له خزمەت زاتی ئەودا بم له ساحەی پڕ خـەمی نەشـرم
هــەتا دنیــا بــه دنیــاوو قیامــەت رائـەبێ یـارەب
لەسەر ئـەو عەهـد و پەیمانـه لـه دەوری قەبرەکـەی بمـرم
که من تەرکی هەموو یار و دیاری خۆم لەبـەر ئـەو کـرد
خـودا ئێـستەش قـەزا وابـێ بـچم لـەو شـوێنەدا بمـرم
هەموو عومرم بەهۆی ئەو سەرف و تەرکی یادی یاران کرد
نــەبا بــەختی رەشــم یــاری نــەکا هــەر لێــرەدا بمـرم
شەها فەرقی نیه بۆ تۆ له هـەر کـوێ هەڵـکەنن گـۆڕم
نیشانەی سەعده بۆ مـن گـەر لـه خزمـەت ئێـوەدا بمـرم
بـه سـۆز و لـوتفی پـیرانه بلاوێـنه (فەنایـی) تـۆ
دەسا هیممـەت بفـەرموو بـا بـه دڵ مـن دامـەنت بگـرم

« هەناسەی سەرد »[1]

سـەلامی ئارەزوومەنـدیم لـه تـۆ بـێ یـاری دێـرینم
براکـەی دیـن و دنیاکـەم عـەزیزی شـۆخ و رەنگیـنم
له سینەی پڕ له ئاه و حەسرەتم بـا بـێ هەناسـەی سـەرد
به داخ و دەردی دووریی تۆ هەمیـشه مـات و غـەمگینم
لەگـەڵ دەسـتی قـەزا هـیچ نـاکرێ تەدبـیر و شـوورایێ
(فەنایـی) بۆیـه وا دایـم کـز و بـێ هێـز و بـێ تیـنم

---

[1] ئەم شیعرەش هەر له دوای وەفاتی شاعیر له پارچه کاغەزێکدا کەوتە بەر چاوم ، وە نەزانراوه که بۆ کێ‌ی نووسیوه . (ئامادەکار)

﴿ ڕێبازی خواناسان ﴾

ئەوانـــەی عاشـــقی نـــووری خـــودا بـــوون
هەموو سەرخۆشی ڕێـــبازی فـەنا بـوون
لەبۆ یەك جورعە مەی لەم ڕێگـە چـاكە
زەلیلــی دەســتی بــێدادی جـەفا بــوون
چ زیللــەت ! زیللــەتی جـەوری ڕەقیبـان
كز و مـات و مـەلوول و موبتـەلا بـوون
ئەگەرچی گۆشەگیری مـاڵی غـەم بـوون
بەڵام دڵخۆش و سـەرگەرمی وەفـا بـوون
بــە زاهــیر تێـــكەڵی بـــازاڕی دنیـــا
لە باطینـدا هـەموو نـووری هـودا بـوون
لەگــەڵ بێـــگانە لــەم شـاری خـەتادا
نموونەی شەهد و تاڵیی شەكر و چا بـوون
لە موڵـكی (لِي مَعَ الله)دا بە بـێ شـك
هەموو تابیع بە ڕێگەی (مُصطفىَ) بوون
لە سـەیری ئـەنفوس و ئەشـباحی ئافـاق
فەنا طـەی كەر لەنێو ساحەی بـەقا بـوون
(فەنایـی)ش هاتـە ریــزی ڕێــزەخۆران
كە هەر ئـەو كـۆڕە بـۆ دەردی دەوا بـوون

❊ ❊ ❊

﴿ سەروی گوڵزاری ئیرەم ﴾

لە خزمەت حەزرەتی پێغەمبەردا (ﷺ)

ئەی سەروی گوڵـــزاری ئـیرەم ئـەی دلبـەری شـیرین زمـان
زیکری جەماڵ و خولق و خووت ویردی هەموو شیرین لـەبان
ناوت لـەسـەر ئـەرز و فـەلـەك بـۆ ئـادەمیزاد و مەلـەك
مەرسوومی عامە یەك بە یەك بـبرێ هـەتـا ئـاخر زەمـان
ئەلفی قەدت رەمزی بەیان بـۆ دائیـــرەی کـــەون و مـەکان
ئەی رێنـوێنی ئیـنس و جـان قوربـانـە قوربـان (ألأمـانْ)
عومری ئەمانەت چۆتە سەر ، سوودم نـەبوو غـەیری زەرەر
رێگەم کە دوورە و پڕ خەتەر هـەر تـۆی پـەنای بێـچارەگان
خۆت و مەقامی دەعوەتت فەرموو بـــە کـەمتر ئومـەتت :
بڕوانــە کێـوی زوڵمـەتت نـاچێـتــە تـــای وەزن و قـەپان
چـــونکە ئەزانـــم وا نـــەبێ ، ئـەو رۆژە مەحـشەر رائـەبێ
هەر من سەلام لـێ رائەبێ کاتێ ئـەڵێن (أیْـنَ الْفُـلاَنْ ؟)
مەڕوانە بـۆ کـرداری من عومری سەراسـەر عـــاری مـــن
بڕوانە خۆت با دەرکەوێ وەعـدەی شـەفاعەت بـــۆ گـــەلان
رۆژێـکە رۆژی تۆیە بەس عالـەم لـە خـۆی زویـرە و وەڕەس
هاواری کەس ناگا بەکەس ئەی شـافیعی گـشت بێکەسـان
مـــن نیمــە دەسمایـە و عەمــەل لاتــم زەلـیلم بـــێ ئەمــەل
نیزیکە بێ پـەیکی ئەجـەل (فَخْـرَ الْـوَرَی کَهْـفَ الأمَـانْ)
تــەنیا ئومێـدم تـــۆیە بـەس موشـکیل گوشـا فریـادڕەس
بۆ سەردەمی ئاخر نەفەس ، خاوەن شکـــۆ بـــالا مـەکـــان

دەستم بە داوێـــنت نەکـەی سـائیل لـە قـاپیی دەرنەکـەی
دەسـتی (فەنایـــی) بەرنـــەدەی ئـارامی دڵ ڕۆحـــی ڕەوان

﴿ ئاگری عەشق ﴾

ئـــاگری عەشـق ئاگرێـــکە بــێ بڵـێـسە و بــێ دوخـــان
گـڕ بــە بــێ گـڕ بەرئەداتــە مــاڵ و حـاڵ و جیـسم و جـان
تیری مــوژگـــان و بـــرۆی مەعـشووقی ئـەڕبابی طـەریـق
دیـن و دڵـدۆزن بـەڵام مەشـقـێـکـــە بــێ تــیر و کــەوان
قـووتی رۆحــی عاشـقان تـــاڵاوی مـــەرگ و حـەسـرەتـــە
تافی فرمێـــسکی بـەتـــاوی عەیـشە بـــۆ کـاتی شـەوان
عاشــقانی مەدرەســەی عەشـقی حــەقیقیی تێئـەگـــەن
چــونکە ســووتاوی تـــەجەللای تیـشکی ئـەنوارن ئـــەوان
مـــەحرەمی گەنـــجینەکەی ئەسـراری عەشـقن تـــا ئەبـــەد
مەیلی جەننەت سڵ لە دۆزەخ کەی ئەکەن هەرگیز ئـەوان !
دڵ بــە قیبلـــەی دڵ گـرفـتـــارن لـە میعراجـی حــوزوور
بــۆ گــرۆی عوشـشاق ئـەوانن مـوقـتـــەداوو پـێـشـــەوان
سا ئەوەی حەزکـا لــە بـــەزمی پایەبەرزیــی عـــاشـقـــان
بــا فـرێـدا تــاجــی شـاهیی بـێـتــە ریـــزی رێـــڕەوان
مەدرەسەی عیلم و بەلاغـەت خۆشـە بۆ تـەوفیـقــی ڕێ
بۆ کەسێ عەقڵی لەسـەر بـێ نـەك غـروور‌ی خـەسـرەوان
عیلمـــی قـــال و زەوقـــی حـــاڵی بــادەنۆشانی طـەریـــق
دوو جـەنـاحــی بێ‌وچـانـــن بـــۆ سـلـوکـــی رێـــڕەوان

قالی بێ ڕۆح و دڵی خاڵیی لە عەشق و مەعریفەت
کەی شیاوی مەسلەکی سەر شار و ڕێبازی مەلان
وەك (فەنایی) بگرە دەست و چاکی پیری مەیکەدە
بەڵکە تۆ بەختت مەدەد کا بچیە ریزی بێ دڵان

﴿ فەردی زەمان ﴾

قامەتی شۆخی وەکو نەی‌شەکەری باغی گوڵان
بە مەسەل تیری موژانیشی خەدەنگە لە دڵان
زولف و کاکۆڵی ئەڵێی داوە لەگەڵ دانەیی خاڵ
لەعلی لێوی بە تەبەسسوم گوڵە یا خونچە دەهان
تاوێ شەهد و شەکەرە ئاوی دەمی دڵدارم
گا وەکو جۆگەلە هەنگوینە لەنێو قەصری جینان
گا ئەسەر بەخشە لەسەر ڕۆح و دڵی دڵ مردوو
تا بڵێن ئاوی حەیاتی لە دەمە سەروی ڕەوان
بەختی خەوتوو بەسە تا کەی ئەخەوی بێ دڵدار !
هەستە داوێنی سەبا بگرە بڕۆ کاتی بەیان
خاك و پابۆسی کەسێ بە کە ئەمینی حەرەمە
عەرزوحاڵم بدە دەس ئەو صەنەمەی فەردی زەمان
بڵێ دڵخۆشە (فەنایی) بە حەقیقەت ئەمڕۆ
کە بە دڵ موژدەیی وەسڵی بدەیەی نەك بە زمان

❊ ❊ ❊

﴿ شینی لەیل ﴾

ماوەیەك دوای وەفاتی حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّه) ، برای خۆشەویست و بەڕێزم (مەلا شێخ عوسمانی مەردۆخی) کاغەزێکی پڕ لە خەم و پەژارەی بۆ نووسیم ، منیش هەر بەو هۆیەوە نامەیەك و ئەم چەند شیعرەم بۆ نووسی ، بەڵام بە داخەوە تا ئەویش کۆچی دوایی کرد بە دەستی نەگەیشت .

هەولێر - ١٥ / ٩ / ١٩٩٧

کاکە من و تۆ ئێستە هاودەردین
وەك لاشەی کەوتووی ساحەی نەبەردین
هەردوو کۆسکەوتە و دەروون پڕ لە زام
بۆ کۆچی ئازیز هەناسە سەردین
هەردوو وەك هەتیو بێکەس بێ غەمخۆر
ماتەمزەدەی دەهر مات و ڕەنگ زەردین
هەردوو بە داخ و دووی فیراقی لەیل
وەك وەحشیی سارای چۆڵ و وێڵگەردین
هەردوو بێ ماوای حەسانەوەی دڵ
وێنەی دێوانەی کۆسار و هەردین
هەردوو وەك دیلی دەست و پێ بەستە
ئەڵێی گیرۆدەی دەستی نامەردین
هەردوو خەفەتبار بێ دڵ بێ دڵدار
وەك شوانە وێڵەی نێو دار و بەردین

هەردوو رەنجەڕۆی بێ ئاکام لە ژین
غەرقی بادەوەی غوبار و گەردین
هەردوو وەك مەجنوون بە شوێن لەیلەوە
بێگانە لە خەڵك سەحرا نەوەردین
هەردوو گەستەی دەم ئەژدەهای دەهرین
گیرۆدەی مۆرە و خانەکەی نەردین
تۆش وەك (فەنایی) شینی لەیلتە
بۆیە من و تۆ هەردوو هام فەردین

﴿ کۆڕی بێ هۆشان ﴾

ئەمن چی بکەم لە کۆڕی کەللەبۆشان
کە بێ دەرکن لە دەرکی خەرقەپۆشان
ئەسیری تەبعی نامەوزوونی نەفسن
کە سڵ ناکەن لە ئاهی سینە جۆشان
بە سۆزی ئاگری عەشقی حەقیقەت
ئەسووتێن وەك شەمن حەلقە بەگۆشان
بە یادی تۆوە پیری صەدری مەجلیس
غولامێکم لەگەڵ گەوهەر بەکۆشان
ئەوانەی ئەهلی دڵ بوون بوونە بولبول
لە گوڵزاری مەدیحەی تۆ خرۆشان
شەو و رۆژ چۆن نەناڵێنم بە زاریی
کە من دوور بم لە بەزمی جورعەنۆشان

سەراپەردەی جەمالی عالەم ئارات
شکۆهی دا بە شۆری مەیفرۆشان
طەبیبی دەردی بێ دەرمانە لێوت
نیگاهت ئافەتە بۆ بادەنۆشان
ئەسەف ! من عەندەلیبی تەبع و زەوقم
کز و ماتە لەنێو دەستەی خەمۆشان
ژیانم تاڵە تالاوە شەرابم
لەبەر تەبعی رەزیلی دڵ نەخۆشان
ئیتر با بەس (فەنایی) نەغدی وەختی
لە دەس دەرچێ لەگەڵ بێ عەقڵ و هۆشان

« شەوی قەدر »

ئەم پارچە هۆنراوەیەم بەبۆنەی شەوی پیرۆزی (ليلة القَدْر)ەوە نووسی .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٩

شەوی قەدرە شەوێ نازارە ئەمشەو
شەوی دەرکی صەفای ئەنوارە ئەمشەو
شەوی نازک خەیالانی مەعانیی
لەگەڵ زولفی چەلیپای یارە ئەمشەو
شەوێکە وەك هەزار و چاتریشە
بەڵێ جەژنی دڵی بێدارە ئەمشەو

سەراپا غـەرقی بـادەی بـەزمی عەشـقە
دڵێ فاریـغ لـە هـەر ئـەغیارە ئەمـشەو
شـــەوی راز و نیـــازی بادەنـــۆشان
خومـار و مەسـتی بـێ ئـازارە ئەمـشەو
فەلەك سەرگەرمی نەشـری فـەیزە ئـارێ
بـەهار و گوڵـشەنی ئەسـرارە ئەمـشەو
نزوولـــی رەحمـــەت و فـــەزڵی خودایـــە
دەسا خۆزگەم بـەوەی هوشـیارە ئەمـشەو
ئەگـــەر مـــن دەستەپاچـــە و ناتـــەوانم
خـــەڵاتی ئومـمـــەتی ســـەردارە ئەمـــشەو
منیش خۆ هەر سـەگێکی ئـەو جەنابـەم
ئەگەرچـی بارەکـــەم نابـــارە ئەمـــشەو
لـــە دەربـــاری کەریـــمیت یـــا ئیلاهـــی
هـــەزارێ وەك مـــنی بێکـــارە ئەمـــشەو
(فەنایـــی) بـــا خـــەتابار و نەزانـــە
بـە سەر سـەوداگەری دڵــدارە ئەمـشەو

* * *

﴿ گۆشەی عاجزیی ﴾

لە دەوروبەری ساڵی (١٩٥٧)دا وا رێك کەوت کە حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّە) سەفەرێکی دەوری (پێنجوێن) و (شلێر)ی کرد ، لەو ماوەیەدا من لەبەر نەخۆشیی و نارەحەتیی خۆم نەمتوانی لەو سەفەرەدا بەشدار بم و لە خزمەتیا بچم ، بۆیە لە خانەقای (بیارە) مامەوە ، رۆژێکیان لەبەر دڵتەنگیی و بێ تاقەتیی دووریی ئەو زاتە ئەم غەزەلەم نووسی .

هەواڵم گەر ئەپرسی گیانە بێ تۆ
شەوم ناڵینە رۆژ گریانە بێ تۆ
ئەوەندە شین و زاریم کرد لە دووریت
دو چاوم چاوەکەم سیروانە بێ تۆ
موقیمی خانەقا و کونجی قەناعەت
بە ناچاریی ژیانم ژانە بێ تۆ
لە دەنگی هەلهەلە و دەوری پیاڵە
بەتاڵە مەسجید و مەیخانە بێ تۆ
کە تۆ هاتی کەنارت گرت لە عوششاق
نەما بەزم و شکا پەیمانە بێ تۆ
ئەگەر تەختی کەی و جامی جەمم بێ
چ سوودێکی هەیە ! زیندانە بێ تۆ
لە گۆشەی عاجزیی دا تەیری هۆشم
وەکو دێوانە سەرگەردانە بێ تۆ

که تۆ لـەیلی دڵـیش مـەجنوونی تۆیـە
بـە داوی زولفەکـەت بـێ دانـە بـێ تـۆ
ئـەتۆی شـەمعی شەبوستانـم عـەزیزم
ئەسـووتێم بـۆت وەکـو پەروانـە بـێ تـۆ
بە بێ مەیل و وەفاکەت روو لە کوێ کـەم
بـە هـەرلادا بـڕۆم وێرانـە بـێ تـۆ
بە بای زریانی دووریت هـەروەکو (بـی)
درەخـتی قامەتـم لەرزانـە بـێ تـۆ
بە یادی سونبولـی رووت بولبولـی دڵ
بـە سـەد نـەزم و نـەوا ناڵانـە بـێ تـۆ
طـەبیبـی دەردی مـن دەسـتی وەفاتـە
نە جێـگەی دەستی سەد لوقمانە بـێ تـۆ
دەخیلـت بـم وەرە ئـەی جـانی جانـان
بەهەشـتم کولبەیـی ئەحزانـە بـێ تـۆ
ئەگـەر لوتفـت ببـێ شـایە (فەنایـی)
ئەگـەرنا مەلعەبـەی دەورانـە بـێ تـۆ

* * *

﴿ دوا کۆچی لەیل ﴾

ئەم پارچە هۆنراوەیەم لە کاتی هێرشی خەم و ناڕەحەتی و بێ تاقەتیدا بە هۆی وەفاتی دڵتەزێن و پڕ لە کارەساتی حەزرەتی پیرەوە (قُدِّسَ سِرُّه) نووسی .

هەولێر - ١ / ١٢ / ١٩٩٩

رەفیقان شینمە ئەمشەو کە من سەروی رەوانم چوو
ئومێدی دین و دنیاکەم پەنای هەردوو جیهانم چوو
ئیتر شادیی لە مولکی دڵ مەحاڵە تا دەمی مردن
کە نەگبەت بێ ئەبێ وابێ کە من رۆحی رەوانم چوو
هەمیشە تەوقی غەمباریم وەکو قومریی لە ملدایە
وەکو پەروانە خامۆشم کە من شەمعی شەوانم چوو
کە من ماتەمزەدەی دەهرم ، شەرابی عەیشمە زەهرم
عەجەب ماوم کە بۆ مام ! یووسفی میسری دلآنم چوو
خەڵك شادیی بە لەش ساغی و سەر و سامان ئەکەن هەردەم
ئەمن شادیی بە چی کەم ! وا دەوای دەردی دلآنم چوو
کە عالەم شین ئەگێڕێ بۆ نەمانی گوڵ لە گوڵزارا
مەکەن مەنعی فوغانی من کە وا رەوضەی جینانم چوو
بەهاری عەیش و شادیی من هەوایێکی هەوای ئەو بوو
چ خاکێ کەم بەسەرما ! من گوڵ و هەم باخەوانم چوو
بە تالآوی جەفا بۆ گۆشی کردم دایەنی گەردوون !
ئەوانەی من دڵم پێدان هەموو یەك یەك ئەوانم چوو

ئەگەر بۆ مەزرەعەی پاراوی دڵ خەڵکیی نمێکی بوو
ئەبێ من تا ئەبەد بگریم کە من بەحری عومانم چوو
بەڵێ دەستم گەیشت ئاخر بە پیری مەدرەسەی تەوحید
وتم ئۆخەی هەتا مردن ئیتر هەوری خەمانم چوو
هەتا سایەی هوماکەی ئەو لەسەر سەر سایەبانم بوو
لە کەس باکم نەبوو هەرگیز کە ئێستا سایەبانم چوو
بە تیری تانە ئەمبێژن وەکو بێژنگ لە هەرلاوە
خەڵاتی خوایە بێژم چی ! کە خواجەی غەجدەوانم چوو
ئەوەی دەستی قەزا بیکا بە بێ حیکمەت نیە و نابێ
وەزیفەی ئێمە تەسلیمە وەڵەو غەوسی زەمانم چوو
عەلا رەغمی عەدوو بەسمە کە مەیلی ئەو نەگۆڕاوە
دەبا بەس بێ منیش شینم کە پیری میهرەبانم چوو
(فەنایی)ش حەلقە لەگوێیە هەتا مەحشەر وەکو جاران
ئەگەرچی تازە دڵخۆشیی هەموو ماوەی ژیانم چوو

« سەفەری ناوەخت »

تۆ ئەڕۆی بۆ کوێ ئەچی ! من لێرە بێکەس نووری چاو
قووتی رۆحم دیدەکەم ئارامی دڵ هێزی هەناو
پێم ئەڵێن تۆراوە گوڵ ئەمڕۆ لە گوڵزاری وەتەن
چاوەکەی جۆبارەکەم هەر بۆیە وا ئەگری بە تاو
دڵ بە شەوقی تۆ لە غوربەت سەبر و ئارامی ئەگرت
بۆ لە ناوەخت ئاگرت بەردایە موڵکی دڵ تەواو

وام ئــەزانی رەســم و شــێوەی مەیلەکــەت تــا ســەر ئــەبێ
بۆیە من گــوڵــزاری عــومرم کــردە پــووشـــی بــەر هــەتاو
واعیــزی زاهــیر پــەرست لــەم بــارە وەعـــزی زۆری دام
تا وەکو قومــریـــی بــە بــاڵ و مــل نەکەومــە بەنــد و داو
خــۆ لــە رەغمــی ئــەو عــەزیزم بــۆ بــەقای عەهــد و وەفــا
شەرتە هـــەر پابەنــدە رۆحــم مــن بـــە داوی زولفــی خـــاو
وای ئـــەزانی واعیـــزی بـــێ دڵ کــە خــەڵوەتگاهی عەشــق
مەطعەمێکە پڕ لە کاســەی عــەیش و نــۆش و نــان و ئــاو
کــەم بـــە عــیلم و زانــیاریـــی بــێ حەقیقــەت تێکــەوێ
بــا نەبــێتـــە کاســەلێس و دەس نەکـــا بـــە میاوەمیـــاو
وەخت و فرسەت گەنــجە بــۆ ئینسانی خــاوەن بــیر و فــام
حەیفە مایەی رەنــجەکەی لــێ بێــتە شیری هەڵــگەڕاو
واسیطەی نادانی‌یــە دووریـــی لــە بــەزمـــی عــاریفـــان
پیاوی بــێ مــەغز و حەقیقــەت پووچــە وەك بڵــقی سەراو
عــیلم و زانــست بــێ هەوێـــنی مەعنەویـــی ناچێـــتە دڵ
هـــۆی غــروری نەفــسە عیلمــی قــاڵ و قیلــی نـــاتەواو
قــووتی گیـــان و دڵ نـــەبێ یـــادی جــەماڵی قیبلەکــەت
دەك فیــدای مــەرگی موفاجــا بــێ ژیــانی بـــەس بــەنـــاو
وا مەزانــە تــیر و تــانـــەی تـــۆ (فەنایـــی) کــا بــە تــۆ
پـــیاوی دڵ تــۆتـــۆ نیــە فــەرقی لەگــەڵ دیــزەی شــکاو

❊ ❊ ❊

﴿ نەخشی کردگار ﴾

لە وەسفی حەزرەتی پێغەمبەردا (ﷺ)

یـاری من دایـم لـە مولـّکـــی نـازەنینی شـایە ئـەو
نەخشی خامەی کردگـارە بـۆیـــە بـێ هەمتایـە ئـــەو
هەرچی من بیلّیم لە ئەوصافی حەمیدە و جـوانی ئـەو
ئەو بە حوسنی بـێ نـەزیری زیـاترە و هـەر وایـە ئـــەو
ماهی کەنعان شوعلەبەخشی شاری میسرە و میسری‌یان
شەمسی عالەمتابی ئێمە مەطلەعی بەطحـایـە ئـــەو
حوسنی خولق و سیرەتی وەك حوسنی رەنگ و صـوورەتی
شاهیدی دەعوامە ئـارێ گەوهـەری یەکـتـایـــە ئـــەو
سەروی نـــازی نـــازداران پـــەیکەری ئـەنواری حـــەق
مەحرەمی مولـّکی حوزوورە شـــەورەوی ئەسـرایە ئـەو
فەخری رۆلـّەی ئادەمە بۆ بەرتەری جـینن و مـەلـــەك
بـۆ ؟ بـە لەش دەعـوەتکراوی بارەگـای ئەعلایـە ئـەو
تا بە قوربی (قَابَ قَوْسَيْنْ) ئەو موشەرڕەف بوو بە جیسم
سیدرەیە جـەولانگەهـی هـەم (جَنَّةُ الْمَأوَى)یـە ئـەو
سەر بە سەرگەردی غوبار و گەرد و تـــۆزی ڕێگەکـەی
چـونکە بالاّی خۆش خەرامی تا بلّێی رەعنایـــە ئـــەو
سینە گـەنجـینەی علـوومی ئـەووەلـّین و ئـاخرین
مەرکەزی ئەسراری کەنـزی (عَـلَّـمَ الأسْمَـا)یـە ئـەو
راز و نـــازێ بـــەو دراوە بـــۆ سـەراپەردەری حـــوزوور
نـارەوایـە بۆ کەسی تـر پـەیکی (أوْ أدْنَـی)یـە ئـەو

حیکمەتی صونعی ئەزەل بوو وا بە ئەمری (كُنْ فَكَانْ)
خاڵ و رەمزی وەسڵی خەلق و عالەمی باڵایە ئەو
سیڕی موڵکی ماسیوایە نیکتەکەی عەهدی ئەلەست
بەسیە بۆ وەسفی لە عالەم مەرتەبەی (لَوْلاَ)یە ئەو
باسی نازی ئەو (فەنایی) گەر ئەکا هەر بۆیەیە
تا بڵێن خامەی ئەویش خۆ خاوەنی هەودایە ئەو

﴿ سوپای عەشق ﴾

لەو رۆژە کە تۆم ناسی ئەمزانی درەنگ یا زوو
دڵ بەندە بە داوێك و شەیدایە درەنگ یا زوو
هەوری خەفەتی زولفت چەتری شەو و رۆژم بوو
یەعنی کە سوپای عەشقت دێ رۆژێ درەنگ یا زوو
شێواوە دڵ و حاڵم وەك حاڵی گەلی کوردە
وادیارە ئەبێ تێکچێ ئەم شارە درەنگ یا زوو
زانیم هەدەفی موژگەت سینە و دڵی بێ تینە
ناکامی یە کامی ئەو بەو تیرە درەنگ یا زوو
تا لەشکری رۆمی رووت غەدداره بە دەس بێ بۆم
بۆ رۆژی شەهادەت خۆت حازرکە درەنگ یا زوو
تا من بە خەدەنگی تۆ بتلێمەوە شادیمە
سا یاری وەفادارم تۆ بیخە درەنگ یا زوو
سینەم سوپەرە وەك دەف بۆ دەست و مەقاماتت
دەی لێدە لە دەف پەنجەت بەو سۆزە درەنگ یا زوو

وەك مۆرە لەنێو تەختەی نەردم لە دو سێ لاوە
نایێ بە دڵا دەرچم لەم حاڵە درەنگ یا زوو
کەم جەور و ستەم بۆ من ئەی دیدە ڕەوا دێرە
یا موژدە بە وەسڵی خۆت یا مەرگ درەنگ یا زوو
ئاواتی هەموو عومرم شەهدی عەسەلی وەسڵە
سا پەیکی ئەجەل کەی دێ ؟ با بێ چ درەنگ یا زوو
مەجنون بە هەوای لەیلا بێباکە لە مەرگ و ژین
شادیتە (فەنایی) تۆش بەو مەرگە درەنگ یا زوو

﴿ کەشتیی نەجات ﴾

دوێ شەو کە دڵبەرم هات ئاوی حەیاتی پێ بوو
دەورم کە بوو بە تۆفان کەشتیی نەجاتی پێ بوو
کە دیم بە لێوی وشك و زامی دڵ و دەروونم
لە دەشتی کەربەلادا ئاوی فوراتی پێ بوو
شاباشی مەقدەمی ئەو نەقدی حەیاتە بۆ من
ئەو شاه و شاهزادە هات و خەلاتی پێ بوو
زانی کە تیفلەکەی دڵ تووتیی میزاجە بۆ ئەو
قوربانی دەست و بازووی شاخی نەباتی پێ بوو
بەزمێ بوو بۆ (فەنایی) هەر لەحزەیێ نەوایێ
سەرگەرمی زەوق و شایی ، شا بوو بەراتی پێ بوو

* * *

« تیفلی دڵ »

تیفلی دڵ گـۆشـی بـە شەهدی لێـوی ئاڵـت گرتـووە
وا لە ئاغووشی صەفای میهرت بە بێ خـەم خـەوتووە
حەیفە تۆ بـیت و خودا نەیـــخەیتە داوی زولفەکـەت
چونکە منداڵە لە عیلمـی عاشـقیی نـەیـخوێندووە
سیلسیلەی زنـجـیری زولـفـت بۆتـە پـێ بەنـدی دڵـم
کەی ئەبێ دەرچێ لە ژێر پێچ و خەمی ئەو گێـسووە !
داد و بێـدادی دڵـەی پـــڕ ئـێش و نێـشی زامەکـەم
هـەر ئـەڵێی ئاگر لە جـیسم و گیانەکەی من بەربووە
من کە دوورم لەو دەمەی ساقیی بە مەی پەیـمان ئەدا
خۆ دڵم هـەر وا لـەبــەر مـەیـخانــەدا داکـەوتووە
با بـە دەم ئاه و هـەنـاسـەی سـەردی من ناگا بە تۆ
خـۆ بە یاسا و رەسمی مەجنوونیی نیگاهێ هـەر بـووە
بـۆ تەسـەللای حـاڵی بــیمارانی دەردی عاشــقیی
چـی ئەبێ ! جـارێ بـڵێی پـەردەم لـــە روو لابـردووە
تیر و تانەی دوژمـنان بـا کـەم بـەبـادا رەنـجـی مـن
چونکە خۆ خۆت چاك ئەزانی کێ دڵی لـێم سـەندووە
جا ئەگەر وابێ وەفـای ئـەو ساقـیـانــەی مـەیفرۆش
تۆ بـڕۆ فەوت و فەنا بـە ئـەی (فەنایــی) تــا زووە

* * *

﴿ لافاوی غەم ﴾

لە کاتێکدا کە حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّه) بڕیاری دابوو بۆ سەفەرکردن بۆ دەرەوەی وڵات ، بۆیە منیش لەبەر دوورکەوتنەوەی ئەو زاتە لەو شەوەدا ئەم غەزەلەم نووسی .

سلێمانی -ساڵی ١٩٨٩

تۆ کە ڕۆیشتی لە دووریت ئافەتی دەورانمە
وا بەهاری رووم نەماوە هەر چڵەی زستانمە
شاخی سەر وەك شان و مل بەفری فیراقی کەوتە سەر
وا مەراقم کرد لە داخا کاتی لێقەومانمە
دەشت و دۆڵی لاشەکەم کەوتۆتە ژێر لافاوی غەم
پڕ لە ناڵە و ئاهی سەردە شیوەنی فەوتانمە
تۆز و خۆڵی بای خەزانە سەوز و شینی رووی نەهێشت
هەر ئەڵێی دەورانی گەردون بۆ نەمانی مانمە
بەم چلەی هاوینە گەرما مێشکی سەر دێنێتە کوڵ
من ئەبینم لەرزمە یا دەردی بێ دەرمانمە
ئەشکی چاوم جۆ بە جۆ ئەڕوا بەسەر خاکی لەشم
یانی نۆبەی قەلع و قەمعی قامەتی لەرزانمە
مەزرەعەی تۆوی ئەمەل ئەم ساڵە دانی شین نەکرد
دڕك ودالْ و دانی ماتەم حاسڵی خەرمانمە
چونکە بێ دیداری یارم بەم دڵەی زار و هەژار
ئیشی رۆژم شیوەنە و شەو دێ سەرەی گریانمە

قالـــەقالی عالەمـــە یـــا نالـــەنالی تیفلـــی دڵ !
یـــا هـــەرا و غـــەوغای دەروون و ســـینەکەی بوریانمـــە
حـــەزرەتی دڵـــدارە ئـــەڕوا بـــەم شـــەوە بـــۆ داخـــی دڵ
یـــا ســـوپا و پـــەیکی ئەجـــەل لـــەم کاتـــەدا میوانمـــە
شـــین و شـــادیی بـــۆ (فەنایـــی) پێـــچەوانەی عالەمـــە
عـــادەتی بـــازاڕی عەشـــقە و حاڵـــەتی کوردانمـــە

« گەنجینەی سینە »

لە ماتەمگاهی دڵـدا دیدەکـەم هـەر شـیوەن و شـینە
لـەنێو یارانی مەیـخـانـە بەشـم هـەر ئـاه و ناڵینـە
ئەبـینم هەرکەسێ شەوقی نەسیمی تۆی لە دڵـدا بـێ
بە روتبەی شا ئەڵێ چیمە ئـەمن لـەم ئافـەتی دینـە
جەفاکێـشانی دەوری زەمزەمەی عەشـقت بـە دڵ جانـا
لەبەر میحرابی دوو ئەبرۆت هەموو دەستی بـە ئامینـە
یەکێ سەرسامی روخسارە یەکێ پـێبەنـدی گێـسووتە
یەکێ تیری مـوژە و داخی فـیراقـی خـاڵی موشـکینە
یەکـێ مەفتوونی سـەروی قامەت و دوو چاوی پڕ نـازە
یەکێ سەرخۆشی لەعلی لێوی خونچەی یاس و نەسرینە
ئەبێ نەخشی ئەزەل بێ ئەو جەماڵە و ناوی روخسارە !
(تَعَالَی اللّه) چ حـوسنێـکە ! چ یارێ شـۆخ و رەنگینە
دڵم وێـنەی قەفەس بۆ تەیری رۆحـی ئـەو گوڵەندامـە
(فەنایـی) فەخرە بۆ شانی کە سینەی کرد بە گەنجینە

﴿ خامۆشیی ﴾

شەوقی دڵ خامۆشە ئەمڕۆ دەوری دووریی یاری‌یە
بۆیە مات و غەمزەدە شیوەن هەمیشە کاریە
گوڵشەنی رازی دەروونی وشکە وەك خاکی عێراق
چاوەڕوانی بارشی مەیلی دڵی دڵداری‌یە
مەرحەلەی هیجر و فیراقی طەی نەکرد سیمورغی دڵ
بۆیە وەك قەقنەس ئەسووتێ ئاشیانەی ناری‌یە
قافی دووریی دائیرەی تەکمیلە دەردی بێ دەوا
کوێرە زەینم لێرەدا هەڵبەت قەزا وا جاری‌یە
دەرفەتم ئاخۆ ئەبێ کەی بێ عەلا رەغمی رەقیب
من بڵێم ئۆخەی نەمردم دڵ کە قیبلەی یاری‌یە
سا دەخیلت بم سەبا ئەمڕۆکە کاتی هاتنە
وەك ئەڵێن سۆزەی نەسیمت مەرهەمی بیماری‌یە
باڵی کێشا طالیعی نەحسم بەسەر موڵکی وجوود
پاسەوانی جەورە دایم شارەوانی شاریە
من کە هێزم لێ بڕا شێوام و تاقەت چوو لە دەس
تازە مەرهوونی غەمم شادیی بە من کەی کاریە
حاڵەتی یەئسی (فەنایی) مەرحەلەی خۆی طەی ئەکا
بۆیە دیجلەی دیدەکەم وەك نیل و جەیحوون جاری‌یە

* * *

﴿ پەرێشان حاڵی ﴾

لـــە رۆژێ دڵ ئەســـیری زولفـــی تـــۆیە
پەرێـــشان حـــاڵی چـــاوی مەســـتی تۆیـــە
نـــەزەرگای دیدەکـــەم بـــۆ عیـــدی وەســـڵت
یـــەقینم وایـــە هـــەر تـــاقی برۆیـــە
کـــە زانـــی چـــاوی مـــەخموورت ئەسـیرم
وتـــی تـــیری مـــوژەم زامـــی بەســـۆیە
ئەگەر شـــەوقی جـــەماڵی عەشـــقە داوات
ســـەرت دانـــێ دەوای رێـــبازی تـــۆیە
وتم وا ســـەر بـــە دەم چـــەوگانی جـــەورت
لـــە مەیـــدانی وەفـــادا عـــەینی گۆیـــە
لە من سەبر و شەکیبایـی لە تـۆ جـەور
کـــەسێ رازیـــی نەبـــێ وەعـــدەی درۆیـــە
ئـــەوەی نـــوقطـەی نیـــازە بـــۆ منـــی زار
بـــە مـــەیلی مـــن ئیـــشارێکی برۆیـــە
ئەگـــەر بێـــزارە دڵ جـــەوری رەقیبـــە
کە هـــەر مـــەیلی فەســـادە و فیتنەجۆیـــە
ئەمـــەش خـــۆ عـــادەتی هـــەر دڵبەرێـــکە
(فەنایـــی)ش با بڵـێ شایـیم بـــە خۆیـــە

* * *

﴿ دیمەنی دنیا ﴾

ڕۆژێك لە دوكانەكەی خۆم لە گەڕەكی صابونكەران دانیشتبووم ، (خالید زامدار)ی دراوسێ دوكانم كە وێنەكێشێكی باش بوو ، وێنەیەكی زۆر جوان و سەرنج ڕاكێشی لەسەر لەوحەیەكی زۆر گەورە نوسیبوو ، ماوەیەكی زۆر خەیاڵم پێیەوە مەشغووڵ بوو ، چونكە هەموو جۆرە وێنەیەكی تیادا نەخشێنرابوو ، لە هەمان كاتا ئەم هەڵبەستە هات بە دڵما و نووسیم ،

سلێمانی - ٢٠ / ٥ / ١٩٨٥

دیمەنی دنیا لەلام ئەمڕۆ وەكو ئەم مەنظەرە
ڕەنگ و بۆیەی لێدراوە یەعنی دیمەن مەظهەرە
سەیری نەقاشی قەڵەم كەن وا لە شوێنی بۆیەكەی
خوێنی دڵ ئەڕژێ ئەڵێی شوێنی برینی خەنجەرە
چونكە شێوەی عەرعەر و سەروی قەدی دڵبەر ئەدا
شاخ و داخی پڕ لە گوڵ ڕەنگاوە وەك نیلوفەڕە
بۆ نەزەرگەی چاوی ناسك بینی عاشق جالیبە
هەر ئەڵێی كاكۆڵی سەر یا زولفی خاوی دولبەرە
وا سەرنج ڕاكێشە بۆ زامی دڵەی زامارەكەم
بێ درۆ وەختە بڵێم وەك زامی تیغ و نەشتەرە
دیدەیی بینیش ئەگەر دەس‌دا دەمێ بۆ ئەهلی دڵ
تێئەگا صونعی ئەزەل نەقاشە نەك خامەی لەڕە
دیمەنی نەخش و نیگاری گوڵشەنی سەر لەوحەكەی
دیم بە شێوەی زولفی لەیلا وێڵە لەو دەشت و دەرە

جوابی ناحالیی لە گولزاری محەببەت نادریٚ
بۆیە عاشق بۆتە جیٚ تانە و فلیمی مەسخەرە
خۆشە ئەم بەزمە ئەگەر جیلوەی جەمالی لەیلەکەم
وەك بریسکەی بەرقی لامیع بیٚتە خواریٚ لەو سەرە
روخسەتی تەرکی ئەدەب مەسموحە لای ئەهلی نەزەر
بابی کولفەت دائەخەن لەو شویٚنە حەوزی کەوسەرە
جازیبەی نەقش و نیگار و رەنگ و بۆنی لالەزار
بۆیە وا تەئسیر ئەکا بۆ گولعوزاران مەعبەرە
مەنعی دلٚ ناکەم ئەگەر شەیدایە بۆ دیداری گولٚ
چونکە هەردەم بۆ پەپوولەی دلٚ شەمە یا مەجمەرە
بەسیە کەم بدویٚ (فەنایی) چیتە لەم بازارە تۆ !
تۆ خەیالٚت خاوە ئەمڕۆ وا بەیانیی مەحشەرە

« جیهان و عەشقی یاریٚك »

لە صەحنی گولشەنی حوسنا هەموو رۆژیٚ بەهاریٚکە
لە هەر گۆشەی چەمەن رەنگی جەمالی نەونیگاریٚکە
کە لەیلم بیٚتە بازاڕی وەفا بەو ناز و غەمزەی خۆی
ئەبینی تەرمی مەدهۆشان ئەلیٚی راو و شکاریٚکە
کە زولفی چین لەسەر چینی ئیحاطەی دا بە روخساری
بە خەرقی عادە وادیارە کە هەر لەیلە و نەهاریٚکە
لە کونجی مەیکەدەی عەشقا کە سالیك غەرقی ئەحوالە
لە سەیری ریٚگەدا هەردەم مەقامیٚکە و هەواریٚکە

به هەر لوتکە و نشێوێکی جنوونا تێپەڕن یاران
ئەبینن بارەگایێکە وەیا گۆڕ و مەزارێکە
ئەوەی کوشتەی غەمی لەیلا بو مەجنوونێکی تەنیا بوو
شەهیدی مەدرەسەی عەشقی گوڵی من سەد هەزارێکە
ئەگەر مەعشووقە لەیلا بێ ئەنیسی عاشقێکە و بەس
بەڵام لەم مەکتەبەی ئێمە جیهانە و عەشقی یارێکە
سەرم سوڕما لە میزان و تەرازوی عەقڵی ئەم خەڵکە
کە هەریەك وا خەریکی مامەڵە و بازاڕی شارێکە
جەنابی واعیز و موفتیی کە سەرگەرمن بە قیل و قال
لە بازاڕی مەعانیی دا ئەسەف ئەفسانەوارێکە
بە موهمەل واتە بێ مەعنا ئەنازێ فەیلەسووفی دەهر
بە (لاَیَعْنِي) خەریکە بۆیە لایەعنیی مەدارێکە
لە شێوەی تەربیەت مەحروومە هەرکەس بێ مورەببی بێ
سەری خاڵیی لە عەشقی حەق زلیش بێ وەك خەرارێکە
وەرە بۆ مەجلیس و بەزمی حەقیقەت تێئەگەی چۆنە
ئەزانی لێرەدا سالیك کە مەشغوولّی چ کارێکە
بە عیلمی قیل و قالت بەس بنازە تۆ کە زانا بی
ئەزانی بێ رمووز و حیکمەتی مەعنا چ بارێکە
ئەگەر خەزنە و دەفینەی گەنجی دنیا بێ بە دەسمایەت
بە بێ دەسمایەکەی بادەی حەقیقەت رەنجە مارێکە
(فەنایی) چی لە تۆ کا یا لە خۆی ! ئەمڕۆ کە شێواوە
بە دەس تۆوە پەرێشانە لە تۆ زیاتر هەژارێکە

﴿ کۆچی شەم ﴾

بۆیە دەستم شت لە خۆشیی گیانە هەردەم شینمە
شینی بەختی شوومی خۆم و کۆچی شەمعی دینمە
کۆچە کۆچەی ئەو لە هەرلا بوو بە مایەی کێوی غەم
بۆیە دایم بۆ غەمی ئەو رۆژ و شەو ناڵینمە
تا ئەوم بوو سەد غەمم با من دڵم خۆش بوو بە ئەو
چونکە ئەمزانی کە بێ شك لوتفی ئەو پەرژینمە
بۆیە ئەوسا من گەمەم دایم بە بەزمی جەم ئەکرد
چی کە ئێستا شایی ئەغیارە و ئەمن نۆ شینمە
دەستی پڕ ئازاری فیتنە و جەوری بێدادی رەقیب
بۆتە ناسۆری دەروون و زەهری ماوەی ژینمە
بەختەکەم یاریی نەکرد من ببمە قوربانی سەری
بۆیە ئاوا من لە بەختی خۆم زویرم قینمە
من لە چەرخ و گەردوشی ئەم دەورە سوڕماوە سەرم
بۆ ئەوەندە دژ بە خۆشیی ئەم دڵەی بێ تینمە
من لە غەمخانەی دڵەی وێرانەکەم وەك ماڵی کورد
مات و بێدەنگم لەبەرچی عالەمێ بەدبینمە
چاوەڕوانی من (فەنایی) قەت لە یارانی طەریق
وا نەبوو وابێ کە دیتم داوی دین و ژینمە

* * *

« ئامۆژگاریی »

ئەم هۆنراوەیەم بۆ کچی گەورەی خۆم نووسی .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٥

رۆڵەکـــەم خۆشـــیت بـــە دڵ داوامـــە
خۆشـــیی بـــۆ کەســـێ بـــەنرخ و فامـــە
قەدری خەڵك بگـرێ بـە حورمـەت بـژی
شـیرین تـر لـە قەنـد حوسـنی کەلامـە
بـــەڵام ئیطاعـــەی خـــودای (لاَمَکَـانْ)
پلـــەی وا لـــە ژوور هەرچـــی مەقامـــە
بـــیروباوەڕت بـــە دۆســـتانی حـــەق
مایـــەی نـــەجاتی رۆژی قیامـــە
لەگەڵ ئەمانەش رێـــز لـە دایـك و بـاب
چـــاکترین وەصـــفە نەصـــصی کەلامـــە
رێـزنانت لە خەڵـك رێـزت زیـاد ئـەکا
خاوەن رێـــز رێـــزی لای خـاص و عامـە
هـــەمووی ئەمانـــەت بـــە چـــی دێتـــەجێ
بـــە صـــەبر و تاقـــەت بـــە لامەلامـــە
دڵ و دەروونـــت لـــە گـــوڵ پـــاکتر بـــێ
ژیریـــی و دڵپـــاکیی نیـــشانەی فـــامە
قەت لەگەڵ هیچ کەس قسەت تاڵ نـەبێ
بـــا نـــەڵێن دادەم گـــەوج و نەفامـــە

من به دڵسۆزیی پێت ئەڵێم گیانە
سەربەرزیی ئێوەم یەکجار مەرامە
بۆ هەردوو دنیا بەختەوەریتان
مەیل و ئارەزووی هەتاهەتامە
خۆت و غیرەتت تێفکرە بە دڵ
بزانە چاکە و خراپە کامە
بۆ ئەوەی خراپ نەیەتە رێگەت
لە چاکە پڕ کەی لاپەڕەی نامە
با لێرە و لەوێش دادە رووسوور بی
ئا ئەمە بۆ تۆ من بیر و رامە
خۆزگە ئەخوازێ (فەنایی) بۆتان
شاد بن بە هەرچی حوسنی خیتامە

﴿ رەقیبی غەم ﴾

رەقیبی غەم چ وەحشیی خووگەرێکە
چ نابار و (کَرِیهُ الْمَنْظَر)ێکە
ئەجەل مالّی غەمی دووریی خرا کا
عەجەب موزی میزاج و بەدفەڕێکە
کە هەر نێشێکی بۆ حالّی دڵی رێش
گەلێ زیاتر لە ئێشی خەنجەرێکە
سەرم سوڕماوە لەو بێ جیسم و گیانە
لە مەیدانی جەفادا ئەژدەرێکە

بە عـەزمی جـەوری مـن شێر و پڵنگـە
کەچـی عـەنقایـە بـێ شـوێن و سـەرێکە
هـەموو دنیـا گـەڕام ون بـێ لـە چـاوم
کەچـی هـەرلا ئەچـم گـورگ و مەڕێکـە
بـە سـەد حیلـە خـەریکم بـۆ فریـوی
هـەموو دەم حـازری شـۆر و شەڕێـکە
لـە ڕێـگەی سینەسـۆزی ئـەو بەلایـە
عـەجایب ئاگرێـک و ئەخگەرێـکە
هوجـوومی بـۆ قـەڵای صـەبرم بـە دایـم
ئەڵێی جەیـحوونە یـاخۆ لەشکەرێـکە
لە هەر گۆشە و کەنارێ سـەیلی ئەشکم
لە غەم جێ کەشـتی‌یـێک و بەندەرێکـە
عەجـەب ئـەی دڵ بیابـان پەروەرێـکی
نەبێ باکـت ، لـە ڕێـگەی دڵبەرێـکە
کلیلـی گەنـجی مەقـصوودە نیگـاهی
بە شێوە و خـوو مـەلائیک پەیکەرێـکە
لە غەم باکی نیـە هـەرگیز (فەنایـی)
لـە ڕێـبازی جـەفادا ڕەهبەرێـکە

* * *

﴿ خانەی خەمان ﴾

لە کاتێکدا کە بەڕێز جەنابی مەلا عارفی کوڕی مامۆستای خوالێخۆشبوو : مامۆستا مەلا باقری بالکی مەریوانیی ، نامەیەکی بە شیعر بۆ نووسیبووم ، منیش بەم چەند شیعرە وەلامەکەیم پێشکەش کرد .

سلێمانی - ٢٥ / ١٠ / ١٩٩٢

سڵاو و ڕێزی ئەم خانەی خەمانە
لە ناخی دڵ بە لەشکر نەك بە دانە
بەسەر مەوجی هەوادا وەك تەیارە
بە بێ‌دەنگ و شەڕ و شۆر و بەهانە
دەبا طەی‌کا مەسافە و بوعدی ڕێگا
ئەگەرچی ڕێگە پێڕەوگەی دژانە
بە تۆ تەقدیمە سەروەرزادەکەی خۆم
منیش هەر وا غولامیم وەك چەلانە
بە هەردوو دەست و لێوی پڕ لە بارم
ئەبۆسم لێو و ئەو دوو دەستە جوانە
بە ڕاسیی گەورەیی خۆت دا نیشانم
کە بیرت کەوتەوە ئەم بێ‌نیشانە
لە خامە و نامەکەت دەرکەوت کە ئێوەش
نەگۆڕاون بە گۆڕانی زەمانە
کەسێ قەدری مەقامی خۆی ئەناسێ
کە گەوهەرزادەیە و گەورە و گرانە

بەلاّم داخی گرانم تا قیامەت
کە دوا کەوتم لە ئەو بەحری عومانە
لە باطین بەحری عیلمی (مِن لَّدُنْ) بوو
لە عیلمی زاهیریش فەردی زەمانە
لە شێوەی خولق و ئادابی ئەدیبی
لە شەرحی هەرچی ئەسراری نیهانە
ئەبێ وابێ بە راسیی ئەهلی تەحقیق
کە ئەتوت سەعدە یا فەخری زەمانە
مەحاڵە تازە تا ماوم لە دنیا
کەسێکی تر ببینم لەم جیهانە
بدا تام و مەزەی جەلسەی حوزووری
بکا حەل موشکیلی هەرچی نەزانە
قەڵەم هەرچی بڵێ لەم بارە کوڵە
دەبا بشکێ سەری ئەم بێ زمانە
ئیتر من چی بڵێم لەو خەمرەوێنە
کە ئەتوت وا لەنێوماڵی دڵانە
بە حەق موشکیل گوشا بوو (باقر)ی من
ئەبوو قورِ کەم بەسەرما بەو نەمانە
خودا پڕکا لە نووری خۆی ضەریحی
بە جاهی ئەو کەسەی فەخری جیهانە
(فەنایی) بەس بەوە دڵخۆشە فەرمووی :
بە بێ تۆ شەرتە نەچمە ئەو جینانە

﴿ کەشکۆڵی دڵی عاشق ﴾

لە ڕێگەی عەشقدا هەرکەس ئەسیری کۆت و زنجیرە
ئەگەر بێهۆشە یا مەستە مەڵێن شێتە بڵێن ژیرە
هەتا لەو بادە پەرداخێ نەنۆشن واعیز و قازیی
بە من کەی تێئەگەن ئاخۆ چ بازاڕێکی دڵگیرە !
سەرێ سەودازەدەی تیری محەببەت بێ ئەزانێ ئەو
کە عیلم و دەرسی مەجنوونیی هەموو ئیدراك و تەئثیرە
وەرە واعیز لە کەشکۆڵی دڵی عاشق تەماشاکە
حەقیقەت تێئەگەی ئەوسا چ پێویستت بە تەقریرە
بە قال و قیل طەی نابێ مەسیری عەشق و دڵداریی
بە ڕۆژیش پیاوی نابینا یەقین موحتاجی دەسگیرە
لەطیفەی عالەمی ئەمرت کە گیرۆدەی عەناصیر بوو
وەکو زێڕێکی مەغشووشە عیلاجی بەس بە ئیکسیرە
لە بۆتەی مەیکەدەی عەشقا کەسێ ژەنگی دڵی مابێ
مەحاڵە دەرکی مەعنا کا ئەگەر جوانە وەگەر پیرە
ئەگەر کاسەی سەرت گەنجینە بێ بۆ عیلمی زاهیریین
لە نووری مەعریفەت دووری کە تۆ قەلبت وەکو قیرە
(فەنایی)ش گەنجی گەنجیی‌دا غرووری پێ کرپیی ئەوسا
شوکر بۆ زاتی حەق ئێستا قوتابیی مەدرەسەی پیرە

❊ ❊ ❊

﴿ حاڵەتی ناباری دڵ ﴾

دڵ بە دەنگ و باسی بێ مەیلیت ئەوا ئەتلێتەوە
حاڵەتی شێتیی سەری لێداوە هەر ئەخولێتەوە
بێ ئەوەی دەنگێ لە خەرمانی ئەمەل دەسخا دەمێ
دەم لەگەڵ دەم زامەکانی کۆنی لێ ئەکولێتەوە
چاوەڕوانی هیممەتێکت بوو بە کوێرایی ڕەقیب
هودهودی پەیکی سەبا ئاخۆ ئەبێ کەی بێتەوە
خوا ئەزانێ پڕ بە دڵ عەرزەی پەشێویت عەرز ئەکەم
کەی نەسیمێ دێ لە تۆوە ژەنگی دڵ بسڕێتەوە
وەسوەسەی شەیتان و نەفسە یا (شَيَاطِينُ الْبَشَر) !
کارەساتی ڕۆم ئەکات و موڵکی دڵ ئەگرێتەوە
هەڵمەتی مەردانەکە و پیرانەکەی پیرم ئەگەر
بێتە مەیدانی وەفاوە سەهلە بۆم دەردێتەوە
من سولەیمانیی گەڕۆك و تۆ سولەیمانی حەشەم [1]
سا دەخیلت بم نەکەی با لوتفەکەت نەبڕێتەوە
دەستی هیممەت بەرمەدە و دەرگا لە یاران دامەخە
ئاگری عەشقت لە دڵدا حەیفە با نەکوژێتەوە
با لە بۆتەی مەدرەسەی عەشقت (فەنایی) دەرنەچێ
تا وەکو قەقنەس ئەسووتێ قاڵ ئەبێ و ئەتوێتەوە

---

[1] واتە : من ئەهلی شاری سلێمانیم و تۆش وەکو حەزرەتی سولەیمانی .

(هۆنەر)

﴿ پیری خاوەن هیممەت ﴾

ساحەکەی سینەم لە غوربەت کـەیلی ئـاه و حەسـرەتە
دەردی بـێ مەیلیتـە ئـاخۆ یـا مـەراقی غوربەتـە
حەیفە تا کەی دەسـتی هیممـەت بـۆ غـەریبی بێنـەوا
ناوەشـێنی داوەشـێنی هەرچـی تـۆزی زیللەتـە
فەرقی دووریی خۆ نیـە بـۆ دەسـتی پـیرانی طـەریق
هەروەکو دوا کۆچی دوایـیش پـیری خـاوەن هیممەتـە
خۆش هەلـێ بوو تا لە گۆشەی مەیکـەدەی راز و نیـاز
وام ئـەزانی زامـی تیـغ و نەشتەریـشت رەحمەتـە
زوو وتـم با بـەس بـچـێـژم چاوەکەم تـالاوی مـەرگ
غیرەتـی پـیرانە بـۆ ئێـستا بەجێیـە و دەرفەتـە
تا لە دەستم چوو هەموو دەسمایە بۆ رێگـەی مەبەسـت
نـاکرێ چـاری بەلایـەك جێگـە دەسـتی قودرەتـە
سەد کەڕەت من داد و بێدادم لە بەختی شـووم ئـەکرد
تـا ئەجـەل دەوری نـەداوم کـاتی بـادەی وەحدەتـە
تازە کامی دڵ مەحالـە تـا سـەرای مەحـشەر لـە تـۆ
دەی ئـەتۆ بیـت و خـودا ئـەو رۆژە رۆژی هیممەتـە
وا منیش زەنگی خەتەر بۆ رێی سەفەر کەوتۆتە گـوێم
سا (فەنایـی) بەسـیە دێـرە زووبـە نامـەرد فرسـەتە

* * *

﴿ گەنجینەی عەشق ﴾

ئەی دڵەی فەرهادەکەم تێفکرە خۆت ناشیی مەکە
قەت بە چاوی سەر تەماشای رەنگ و روو باشیی مەکە
دیمەنی دنیا ئەگەر گوڵزارە یا روخساری رۆژ
دیمەنێکی بێ بەقایە و مەیلی خەففاشیی مەکە
دڵ بە ئەهلی دڵ ببەستە نەك بە رەنگ و بۆنی گوڵ
با نەچێ رەنجت بەبادا گەنجە عەشق فاشی مەکە
تۆ مەزاقت بۆ مەجازیی تام و چێژی پێ مەدە
روو لە قیبلەی دڵ کە نامەرد یادی عەیاشیی مەکە
سا ئەگەر لەیلایە یا شیرینە یا فەڕوخ لیقا
هەرکەسێ زەوقی بە یارێ خۆشە سەمپاشی مەکە
تۆ کە عەشق و عاشقیت ئاواتە بۆ تەفریحی دڵ
غیرەتت بێ لەو مەجازە لادە سەنگتاشیی مەکە
سوورەتی یارت لە دڵتا هەڵکەنە نەك نەقشی بەرد
تۆ لە تاقی بێستوون چیت داوە نەققاشیی مەکە
تا لە قاپیی مەیکەدە یارت غولامیت پێ بدا
تۆ لە قەصری پادشادا عەیبە فەڕاشیی مەکە
یارەکەی بێ وێنەکەت سەرداری دڵدارانە ئەو
وەك (فەنایی) خۆت فیداکە و باسی شاباشی مەکە

* * *

« قوربانیی »

جەژنی قوربانە هەموو کەس عادەتی قوربانی یە
ئەی منی بێچارە چی بکەم کەڵکی قوربانم نیە
مەزبەحەی مینای دەروونم بۆیە خاڵیی کرد لە غەیر
تا نەڵێی جێ سەربڕینی قۆچی قوربانم نیە
گەر بەرانێ بوو بەدیلی زیبحی تاقانەی خەلیل
بۆ بەلاگێڕی سەری تۆ من خەمی گیانم نیە
من لە ناخی دڵمەوە خۆم دایە بەر تیغی بڕۆت
تا بزانی من لە قوربانیی هەراسانم نیە
دەستی تیغی تۆ کە شل بوو بۆ ڕژانی خوێنی سەر
دەی ئیتر چی بکەم لە بەختی خۆم کە تاوانم نیە
نیوە بیسمیل مامەوە لەو دەشتە هەروا خول ئەخۆم
هێز و تینی هاتوچۆ یا ڕەحمی شەیتانم نیە
بۆ (فەنایی) فەخرە قوربانیی ئەگەر حەز کەی لە خێر
گەرچی لاواز و زەبوونم نرخی جارانم نیە

« پەیامی دڵ بۆ دڵبەر »

سەبا قوربانی ڕەوتت بم بە مەخفیی بیبە ئەم نامە
لەبۆ دڵسێنەکەی مەخفیم کە ناوی شوهرەیی عامە
لە ژێر پەردەی ئەدەب دەئبی غولامیی من بەجێ بێنە
کە ئەو سولطانی ئافاقە و خەیاڵی هەمدەمی عامە

چ هەمـدەم هەمـدەمی راز و نیـازی قـەلبی بیـمـاره
بە شێوه شێوەیـی یووسف بـە دەم لـەعلی شـەکەرفامە
چ یووسف یووسفی میسری دلانـی شـۆری مـەجنوونیی
لە مولـکی دلڕفێنییـی‌دا عـەزیزی رۆمـە هـەم شامە
بە قەد سەروی گولستان و بە روو شـەمعی شەبوستانە
هەوێـنی بەزمی مەستانە عەجـەب شـۆخێ دڵ ئارامـە
چ شۆخێ شۆخی شەهرئاشووب و چاوی فیتنـە غـەمازێ
چ غەمزه غەمزەیی جادوو کـە مایـەی دەردی سـەودامە
چ زیبا پەیکەرێ خـۆش طـەلعـەت و شـیرین پـەریزادێ
دڵەی فـەرهـادی بـردم بۆیـە وا شـێواو و شـەیدامـە
بە دانەی خاڵی رەنگینی بە زولفی چـین لەسـەر چـینی
لـە دەشتی بێخـودیی‌دا هـەر ئەبـینم دانـەوو دامـە
بە عیشوه و نازی پەنهانی بە خولـق و خیلقـەتی جـوانی
لە رێی عـاشق کوژیـی دایـم شـکاری گـۆڕ و بەهرامـە
نەسیمی صوبحی کـۆی دڵبـەر بـڕۆ تـۆ مـەحرەمی رازی
بڵێ بەو سەروی نـازەی بـاخی حوسـن و ناسـك ئەندامـە
لەبەر مەیلێکی ئەو تەرکی هـەموو مـەیل و وڵاتم کـرد
کەچی نەمدیت و هەر وێـڵی وڵات و کێـو و سـەحرامە
بڵێ بەو خاوەنی گـەنجـی وەفـا و میهـری سولەیمانیی
شەوی جەژنی بەراتە و بۆ هەموو کەس بەخششی عامـە
دەبـا ئەمـجاره نۆبەی بێ (فەنایـی)ش وەك رەفیقـانی
لە بادەی عەهد و پەیمانت هەتا کـەی خـام و بێ جامـە

﴿ بۆ مەیلیی ئازیز ﴾

ئەڵێن دڵبەر سەری یاریی نەماوە
خەیاڵ و مەیلی دڵداریی نەماوە
دڵی بێچارە لەوساوە شەو و ڕۆژ
بە جوز زاریی ئیتر کاری نەماوە
خودا چی بکەم پەنا بۆ کێ بەرم من
کە یارم مەیلەکەی یاری نەماوە
نیشاطی دڵ بە غەمزەی چاوی ئەو بوو
نیگاهی چاوی بیماری نەماوە
مەشامم وشکە بێ بۆنێ لە زولفی
نەسیمی میسکی تاتاری نەماوە
طەبیبی چاوی مەخمووری لەگەڵ من
حەواس و تابی تیماری نەماوە
بە حوسنی یووسفی صەیدی دڵی کرد
کەچی ئەو میهر و ڕەفتاری نەماوە
بە دانەی خاڵ و تاڵی داوی گێسووی
ئەسیرە موورغی دڵ چاری نەماوە
لە سەد لاوە گرفتارە (فەنایی)
مەجالی بیری ڕزگاریی نەماوە

* * *

﴿ ڕێبازی محەببەت ﴾

ئاگری عەشقە لە دڵ ساریی لە هەر ئەندامە
بەمە زانیومە کە ڕێبازی محەببەت کامە
زەڕڕە ئاسا بە هەوای شەمسی روخت حەیرانم
دین و دڵ دووختەیی تیری موژەی شەهلامە
دڵی بێ باڵ و پەڕم گیانە بە بۆنەی خاڵت
هات و نەیزانی ئەوە دانە بەڵا بۆ دامە
زار و بیماری غەمت دوورە لە دەرمانی ویصال
بە عەیادەت وەرە بۆ جارێ دەوای ئەم زامە
ماوەیێکە بە هەوای سیحری بڕۆت دڵگیرم
تیرەبارانی موژەی تۆیە لە هەر شەش لامە
نەقدی ڕۆح هیچە لەلام بۆ بەدەلی ماچی دەمت
نەگبەتیی بەختی منە وەعد و وەفات هەر وامە
بە شەرارە و لەهەبی هیجرە جگەر بوریانم
سینە پڕ سۆزش و سەر پڕ لە سەدا و غەوغامە
گا بە دەس ئاگری دڵ پووش و پەڵاشێکە لەشم
گا بە دەم بادی بەڵا عەینی ئەڵێی هەودامە
بەختەکەت یاری نەکرد بەسیە (فەنایی) هەردەم
بۆ دەمێ بۆسی دەمی هەر بە تەمای فەردامە

❊ ❊ ❊

﴿ یادێکی دۆستانە ﴾

ئەم هۆنراوەیەم بە هۆی چەند شتێکی تایبەتی‌یەوە ، بۆ مەلا سەید ئەحمەدی ژن برام نووسی .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٩

دۆسەکەم دڵسۆزەکەم ئەمشەو خەیاڵت هەمدەمە
هەر ئەوەم نوقسانە ئێستە دیمەنی تۆم لا کەمە
خوا ئەزانێ ڕۆژ و شەو کەم وایە مەنسیی بی لە دڵ
چی لە وەزعی نارەسا کەم من کە دوورم لەو جەمە
من بە گیان و دڵ خەیاڵم بوو سەرم دانێم لە ڕێت
چونکە بۆ شەرتی وەفا تاڵاوی مەرگیش بێ کەمە
سیلسیلە و ڕشتەی محەببەت بۆ تەنافی گەردنم
لەو دەمەی هۆشم کراوە تا گەیشتم بەم دەمە
هەر سروشتیی بوو ئەمەش بۆ حاڵی نەگبەتباری من
کێ ئەزانێ حاڵی سینەی ئەو کەسەی غەرقی غەمە
ئاگری بەزمی محەببەت گەرچی دڵ ڕووناک ئەکا
داخەکەم ئەم جیسمە بێ‌تینەم لەگەڵیا وەك شەمە
بۆی جگەرخانەی دەروونە بۆتە مەجمەر سینەکەم
بۆیە سەربانی سەرم هەور و مژ و دوود و تەمە
من بە دەنگی دڵتەزێنی دڵشکێنان عاجزم
نەك بە دەنگی بۆم و تۆپی بێ‌وچانی ئەم دەمە
ئاسن و بارووتە لێرە بێ‌هەدەف ئەڕژێتە خوار
چی ئەکا بیکا دڵم لەم بارەوە خاترجەمە

دەنگی جەنگی بێ بەهانەش بێ بەهایە بێگومان
تیر و تۆپی شەرمەساریتم لەلا کێوی خەمە
دەنگی ئینزار و فڕۆکە بەس لە گوێ تەئسیر ئەکا
دەنگی بۆڵەی نارەوا دەردێکە بۆ دڵ پەرکەمە
خۆت ئەزانی هەوڵی زۆرم دا نەڕەنجێ خاترت
ڕەنگە هەر باری قەزا بێ بۆیە ناچێ ئەم تەمە
تۆ ئەگەر مەیلت نەگۆڕابێ ئەمن هەر خۆشە لام
با لە غوربەتدا (فەنایی) هەر بناڵێ بەم خەمە

﴿ خانەی ماتەم ﴾

لە خانەی حوزن و ماتەمدا کە دیدەم مەنبەعی خوێنە
بە کۆچی یارە شینی من کە لەیلم بێ سەر و شوێنە
بە یادی دید و دیدەی دیدەکەم حەیرانە تیفلی دڵ
وەرە تۆ بی و خودا جارێ بە دیدەی نازی بدوێنە
فەقیری دەرکی مەیخانە ئەوا فەوتا بە ناکامیی
بە حەق شایانی لوتفە دیدەکەم نەك نەفرەت و جوێنە
بەڵێ میهر و وەفا هەر بۆ غەریبی بێنەوا چاکە
کە کەس مەیلی بەلا ناکا بە بێ مەیلی مەفەوتێنە
بەدەس دەستەی حەسوودانی (فەنایی) دەست و پێ بەندە
دەخیلەك پیری غەمخۆرم وەرە زووبە و دەری بێنە

* * *

﴿ کۆڕی رەندان ﴾

کــــزەی زامـــــی دەروون و دڵ دەمێکـــــە
وەکـــو ناســـۆری کـــۆن و وەرهەمێکـــە
قیاسی حاڵەتی جـەور و جـەفای عەشـق
لـــە زاهـــیر نـــاکرێ زیـــل و بەمێـــکە
بە سەر یاریـی ئەکا عاشق بە دڵ شـەوق
کە ئـەو لاقەیـدی هـەر زام و غەمێـــکە
ئەگـەر مەنـصووری سـەردار و شـەهیدە
لە موڵـکی نیـستییدا ئـەو جەمێـــکە
بـــە یـــادی حـــەزرەتی دڵـــداری بـــاقی
لـــە بـــەزمی عـــارفییدا مەحرەمێـــکە
کەی و جـەم بـۆ غـــولامی و پاسـەوانی
لـــە بـــەردەم ئاسـتانەی ئـەو کەمێــکە
نەهـــەنگی بـــەحری عیرفـــانیی ئـــەزانێ
لـــە ئـــاوا حەوسـەڵەی مێـروو نـمێـــکە
لـــە مـــەعنادا مـــەجالت تەنگـــە واعیـــز
کـــەماڵاتت وتـــەی نامـــە و دەمێـــکە
هەدەف لەم بوونە دەرکی سـۆزی عەشـقە
نە تەنیا عەیشی کـاتی و سەردەمێـــکە
بە قیبلـەی دڵ ببەسـتە دڵ ئەگـەر تـۆ
ئـــەزانی دڵ چ بـــەحرێك و یەمێـــکە

لــه ســاحەی مەعریفەتــدا بــۆ تەجــەللا
نــە تــەنیا طــووره بەڵــکو عالەمێــکە
بە غەیری ئەو ئەگەر لەیلە ئەگــەر شــەم
وەیــا حــۆریی وەش و غونــچەدەمــێکە
وەفــا بــێ یــا جــەفا بــێ عــادەتی ئــەو
نەتیجــەی هــەر فەنایــە و ماتەمێــکە
وەرە نێــو کــۆڕی رەنــدانی حەقیقــەت
جــەفا لێــرە وەفایــە و مەرهەمێــکە
فــەنا لــەو بەزمــەدا عــەینی بەقایــە
مەڵێ مەمنووعە مەعقوولــی جەمێکــە
کەســێ لــەو ســاحەدا رێــگەی درابــێ
نگینــدار و سولەیــمان خاتەمێــکە
ســەبا قوربانــە وادەی عەرزوحاڵــە
پەشــێوە حــاڵ و بــیمارم دەمێــکە
لــە خــوانی حاتــەما شــت بــێ بەهایــە
بەهانــە کــافی یــە هەرچــەند کەمێــکە
لە موڵك و مەزرەعەی دڵدا (فەنایــی)
تــەماداری نەســیم و بەرهەمێــکە

* * *

« ئەنیسی دڵ »

رەفیقــان هیجــری دڵــداران دەمێــــکە
بەڵێ دووریــی لــە یــاران بەدغەمێــکە
چ یــارێ ! ســـەروی جۆبــاری بـــەهاری
ئەنیــسە قـــووتی رۆحـــە هەمدەمێـــکە
جەماڵی ماهی میسریــی بۆ میــسر بـوو
مەهی مــن شـاه و مــاهی عالەمێـــکە
مەلەك سیرەت پەریی صوورەت کەسێکە
خـــوداداده ســـولەیمان خاتەمێــــکە
لـــە بـــازاڕی وەفـــا و میهــر و ســـەخادا
لە بــەر دەرکـی ســەدی وەك حاتەمێــکە
کــەمان ئەبرۆیــە میــشکین بــۆ نیگــارێ
بەســـێ زیـــبا قـــەد و غونــچەدەمێـکە
ئەگەر بێــژم بــە عیــشوە حۆری خولــدە
رەوایـــە لایقـــە بەڵـــکو کەمێـــکە
بڵێن با گـوڵ بــە حوسـنی خۆی نـەنازێ
کە رەنگـی زەرد و ســووری سەردەمێـکە
بــەڵێ پەروانەســۆزە شــەمعی مــەجلیس
بــەڵام دایــم ســەری هــەور و تەمێـــکە
دەبــا شـــەمس و قەمــەر لافـی مـونیریی
نەدەن بۆ یــاری مــن هەریــەك شـەمێکە

لەگەڵ پەیکی ئەجەل گەر بێتە بالین
ئەنازم بەو دەمە خۆشتر دەمێکە
نیگاهێکی حەیاتی نووح ئەبەخشێ
ئەزانێ ئەو کەسەی خۆی مەحرەمێکە
بڵێن با بێ نەسیمی رۆح بەخشی
کە هەر تاوێکی بۆ دەفعی غەمێکە
قەسەم بەو عاریزی گوڵناری یارم
شیفای بیمارە چاتر مەرهەمێکە
کەسێ سەرخۆشی بادەی ئەو نەبووبێ
خەیاڵی خاوە رەنجی وەرهەمێکە
ئەوەی زاهیر پەرستە نامورادە
کە هۆشی وا لەلای سینە و مەمێکە
غولامی خەرقە پۆشانی طەریقم
کە هەریەك ئاشنای بەزمی جەمێکە
هەموو مەستی حوزوور و بادەنۆشین
گەدا بێ شایە بێ دەرد و هەمێکە
(فەنایی) هێند پەرێشانە لە دووریی
هەمیشە چاوەڕوانی مەقدەمێکە

* * *

﴿ نەسیمی عالەمی ئەزەل ﴾

چ خۆشــە دڵ بـدەی بــە دڵ بــە بـۆی نەســیمی یــارەوە
دەهەن گـوشا بێ غونچە گـوڵ بــە دەم شــنەی بــەهارەوە
نەسیمی عالەمی ئـەزەل کە بێ لــە زاتـــی (لَمْ یَـزَلْ)
بکا دلـّت بـە دڵ بـــەدەل بـــە چـاتـریـــن عــەیـــارەوە
بە سۆزی ئـاگـری ئـەوین بـە جەزبـــی نـــازی نـــازەنین
بە شەوقی سەیری ڕێی یەقین بە نـەهجی یـاری غـارەوە
چ فرسـەتـێـکـە ئەم هەلە بە بـــێ وچـان و بـــێ پەلـە
بە یـادی یـار و هەلهەلـە بـڕۆی بـــە دەم خـومـــارەوە
دڵێ کە دیلـی ئـەو نـەبێ ئەنیـسی ڕۆژ و شـــەو نـەبێ
چ بوونـە ! بـوونی هـەر نـەبێ ســەری بـچێ بـە دارەوە
شــەوقی جـەماڵی زاتـی ئـەو وەلابـەرێ لـە دیـدە خـەو
فەرقی نەبێ بە ڕۆژ و شەو لـە شـاخ و دەشـت و شـارەوە
بـەڵێ خەیاڵی لەیل ئەگەر بگـا بـە بەرهـەم و سـەمەر
کـەفافی حاڵـە یـەك نـەزەر لـە لـوتـفـی کردگـارەوە
بە بێ مەدەد مەحاڵە کەی گەدا ئـەگا بـە تـاجی کـەی
فکـر و خـەیـاڵـی وا نەکـەی بگەیتـە ڕەئـسی کـارەوە
دەخیلە پـیری مەیکـەدە تـا کـەی جـەفا لـە بوتکـەدە
دەســتی (فەنایـــی) بەرمــەدە وا مـرد بـە ئینتیـزارەوە

❊ ❊ ❊

﴿ قەڵای سەبر ﴾

هەواڵم گەر ئەپرسی ! ناتەواوە
وەکو زولفی پەرێشانت بڵاوە
قەڵای سەبرم بە تیری چاوی جادووت
وەکو قەلبی پەرێشانم شکاوە
دڵی بیمار ئەگەر تیمار ئەکەی تۆ
دەسا بۆ کەی ! بە سەد لادا کولاوە
چرای شەوقم بە لوتفی تۆ ئەگرسا
بە بێ عوزر و بەهانە بۆ کوژاوە
کە تۆی سالاری بەزمی مەیفرۆشان
لە نۆبەی من پیاڵە بۆ رژاوە
ئەگەر مەیخانە یا مەسجید نەمێنێ
ئیتر بتخانە وێران و گڵاوە
سەری بێ زەوق و ژینی بێ مەزەی دڵ
نەمێنێ چاترە لەم بەیت و باوە
لە بەختی من بو وا مەیخانە چۆڵە
وەیا دەرگا لە عالەم داخراوە
ئەگەر وابێ (فەنایی) مەرگی چاکە
بڵێن وا چوو بە ناکامیی نەماوە

* * *

﴿ شەمع و پەروانە ﴾

دڵـــم سەوداســـەر و ئەفـــسانەیـێکە
لـە شـوێن لـەیلا عەجـەب دێوانەیــێکە
حیکایـاتی مــن و شــەمع و گــوڵی رووی
حەدیـــسی بولبـــول و پەروانەیـێـــکە
میـسالـی ئـەلفی بـالاّی و دڵـی مـن
صـــەدەفواریێ لەگـــەڵ دوڕدانەیـێـــکە
لـە گۆشـەی خـاترا نەقـشی روخـی یـار
هەمیـــشە یـــەك بـــت و بتـخانەیـێـــکە
پـــیاڵەی نەرگـــسی شـــۆخ و خومـــاری
ئەوەنـــدە مەســـتە وەك مەیـخانەیـێـــکە
دڵـــی غـــەم پـــەروەرم تاریکـــە بـــێ تـــۆ
ئەگـــەر تـــۆ بـــێی شـــەم و کاشانەیـێـــکە
ئەگەر طـالیع مـــەدەد کـا خـۆش هەلێکـە
نزوولـــی رۆحـــی قـــودس و لانەیـێـــکە
بە هۆی کـاکۆڵ و خـاڵی ، تەیـری رۆحـم
عەجـــەب پابەنـــدی دام و دانەیـێـــکە
کە ئەمشەو زولفی یـار و پەنجەکـەی مـن
وەکـــو هەورێـــشمێك و شانەیـێـــکە
ئەگەر خامەی ئەزەل موشـکیل گوشـا بـێ
چ بـــاکم ئاشـــنا و بـــێـگانەیـێـــکە

(علی الرَّغم)ی رەقیبان تووتی‌یی تەبع
شەکەرخایی لەبی جانانەیێکە
لە هەمدەردیی لەگەڵ زاهید نەفیرم
کە بەستەی سەبحەیی سەد دانەیێکە
غولامی هیممەتی ئەهلی طەریقم
کە هەریەك وا لەبەر مەیخانەیێکە
قەدەح با بێتە دەوری نەوبەتی من
کە چاوم چاوەڕێی پەیمانەیێکە
زەهێ دەوڵەت گەلێ میننەت (فەنایی)
کە گیانت گیانفیدای شاهانەیێکە

﴿ چەرخی گەردوون ﴾

سەرم سوڕماوە ئەمڕۆ لەو ژیانە
چ ژینێ ! ژینی مەرگە پڕ لە ژانە
ئەوەی عومری وەها ڕۆیی بە فیڕۆ
مەڵێن عومرە بڵێن گێژی خەمانە
وەرن با دەس بە ئەژنۆ دابنیشین
سەرێ داخەین بزانین ئەم زەمانە
چ دەورێکە وەکو بەرداشی ژووروو
ئەهاڕێنێ و ئەسووڕێ بێ وچانە
پلوورەی دانی میهری ئەو نەبوو قەت
مزە و ئاوانی لەم دەور و گەڕانە

به غەیری تۆز و خۆڵ و باری مەینەت
لە بەختی نەگبەتی ئەم ئاشەوانە
بەڵام حەیفە کە سەر نادا لە بن بەرد
نەجاتی بێ لە دەستی ئەم ژیانە
لە جێگەی سەر هەتا دێ دڵ ئەهارێ
هەتا ئەیکا بە تۆزی نێو هەمانە
سەری بێ دڵ ئەبێ چی بێ! بڵێن پێم
هەیوولا و هەیکەلێکە بێ گیانە
دە ژینێ بێ گیان و ڕۆحی ژین بێ
چ فەرقێکی بەهارە یا خەزانە
ئەوەندەم ئارەزوو مابوو لە دنیا
بزانم حاسڵی دەوری زەمانە
کەچی ئوستادی بەزمی بادەنۆشیی
وتی بێدەنگ بە سوودیشی زیانە
ئیتر بۆچی (فەنایی) هەوڵ ئەدەی تۆ
دڵت بەستە بەوەی قیبلەی دڵانە

❊ ❊ ❊

﴿ هێزی خەیاڵ ﴾

خەیاڵی بادەکەی تۆ بوو منی کێشایە مەیخانە
بەڵام ئێستا نە مەی دیارە نە ساقی و دەوری پەیمانە
لە جێگەی زەوقی مەینۆشان لەجیاتی بەزمی سەرخۆشان
ئەبینم موطریب و ساقیی وەکو من دڵ پەرێشانە
لە شین و شیوەنی یاران سەرم سوڕماوە ئەی یاران
لە کوێیە شای وەفاداران ؟ کە دنیا بۆتە بتخانە
لە قاپیی مەیکەدە ئەوسا مەقاماتی محەببەت بوو
کەچی ئێستە لە هەر لاوە مەقامی زوعفی ئیمانە
عەدوو نەفسی خەسیسە و دەوری ئاواتی ئەبینێ ئەو
ئەوەی مەیلی دڵی ئەو بێ لە شاری ئێمە هەرزانە
بە دەگمەن دێتە بەرچاوی بەصیرەت صوورەتی ئادەم
لە هەرکەس تێ بفکری تێئەگەی مەغلووبی شەیتانە
ئیتر لەم حاڵەدا حاڵی دڵی شەیدا ئەبێ چی بێ
مەگەر هەر خوا بزانێ چۆنە یاخۆ چەندە وێرانە
لە زوڵماتی خەتادا غەرقە نەفسی شووم و سەرکێشم
کەچی خۆی وا ئەزانێ ئەو رەفیقی بادەنۆشانە
ئومێدم بەس غولامیی مەیکەدەی پیری وەفادارە
(فەنایی) بگرە داوێنی کە دەستی دەستی لوقمانە

* * *

« تۆشەی جەفا »

دڵ ئـومێـدێـکـی بـە دیـدارت نـەمـابـوو بـــەم زووە
چونکە ئەمدیی هـەوری زولفـت ڕۆژی ڕووتـی گـــرتووە
بـۆ تـەسـەللای حاڵی بـیـمـارانـی دەردی عـاشـقـیـی
چی ئـەبێ جـارێ بڵـێی پـــەردەم لـــە ڕوو لابــردووە
تیری تانـەی فیتنەجـۆ تـا کـەی لـە دڵـدا جێ‌گـرێ
خـۆت ئـەزانی حـاڵی بـەدحاڵیم کـە چـی لـێم کـردووە
داخی بـەدگۆ گـەر نـەبێ ، جـەوری نیگـاران ڕەحمەتـە
چونکە بێ‌تۆشەی جـەفا وەسـڵی حـەبیبان کـەی بـووە !
مەینەتی ئەم دەیرە کۆنەی بۆیە هەڵـگرت بـول‌بەشـەر
چـونکە ئـەیزانی لـەوێ نابـێ ئـەوەی لێـرە بـووە
حیکمەتی نەسل و تەناسول کەی ژیانە و عـەیش و نـۆش
ئـاژەڵیش لەم بابـە وەك ئێمـە بـەشـی خـۆی بـردووە
هەرکەسێ عـەقڵی هـەبێ لاڕێ نـەبێ لـەم ڕێـگـەدا
خۆی ئەزانێ هۆی جەماڵی عەشـقە بـوونـی ئـەم بـووە
بێ‌خەیاڵی عەشق ئەگەر سەد عومری نووحی بێ کەسێك
هەیکەلێکی بێ‌گیانە هـەر بـە دیـمـەن زیـنـدووە
بۆیە لای ئەهلی صەفا هەرکـەس ئـەوینێکی لـە ژیـن
طەی نەکرد ، بێ‌ڕۆحە بێ‌شـك هـەر لـە ڕیـزی مـردووە
بـا هـەتا مـردن بناڵێنێ نـەزانـی دوور لـە عـەشـق
چـون لـە دەوری بادەنۆشـیی قەترەیـێ نەیـچەشـتووە

خۆ (فەنایی) گەرچی دووریش بێ لە قیبلەی عاشقان
خووی بە گۆشەی مەیکەدە و لای بادەنۆشان گرتووە

﴿ زەنگی خەتەر ﴾

لە مەیخانەی غەمی عەشقت ئەوەندە تیفلی دڵ تێرە
سەدای زەنگی خەتەر دێ غەم مەجالی پێ نەما لێرە
بە هێما دڵ وتی سەیرە ! کە من تیفلێکی شیرخۆرم
مەگەر من پیری مەیخانەم غەمی عالەم بە من فێرە
بەڵێ غەم خۆشە غەم قووتە بە میزانی طەبیعەت بێ
کە دڵ نوقطەی مەدارە بۆیە جێگەی تیر و شمشێرە
ئەترسم وا تەصەوور کەن لە ناڵەم شێت و ناحاڵیی
کە من زویرم لە تۆ سەر وا لە رێبازت وەرە دێرە
رەقیبە ئێشی ناسۆرم لەبەر کینەی دڵی پیسی
کە ئەو مەحرومە قەیناکا شوکر چاوی دڵی کوێرە
ئەگەرنا من غەمی یارم هەوێنی شەوق و شادیمە
ئەوەند جەور و جەفای خۆشە ئەگەر بیشمکوژێ خێرە
فیداتم ژێ مەکە زولفت لەگەڵ تیری موژەت بۆ من
کە ئاخر ئاهویی وەحشیی نەچیری پەنجەیی شێرە
لە شەوگاری فیراقت گەر بناڵێنێ دڵم تاوێ
مەکە مەنعی کە ساوایە و بە شەهدی لێوی تۆ فێرە
بە رەغمی موددەعیی تا فرسەتی وەختت لەدەستایە
(فەنایی) بەر نیگاهێ خە و بە ماڵی گۆڕی بسپێرە

﴿ قوطبی زەمان ﴾

دڵ تالیبی شۆخێکە کە ئەو شاھ و ماھی عالەمە
بۆ خاکی راگوزەری دڵ بە غەم و ئاھ و ناڵەمە
شۆخێکە کە سەرحەلقەیی گولزاری مەعنی‌یە
بەو خولق و حوسنی خودادادەوە مەولایە لەم دەمە
شاھێکە خاکی دەری کەعبەیی حاجاتە وەك مەلەك
موشکیل گوشایە بۆ دڵ و دەرمانی ھەر غەمە
شێری ژیانی بێشەیی تەوحیدە مونفەرید
ھەر بۆیە دڵی خەلق لە ژێر حەلقەیا جەمە
چابوك سەواری ساحەوو مەیدانی وەحدەتە
سەرشاری گوڵڕوخانە بەڵام نەسلی ئادەمە
ھاتۆتە لالەزار مەگەر زولف و ئەلفی قامەتی
شێواوە رەنگی گوڵ و غونچە غەرقی ماتەمە
شمشاد و عوود و سەروی ناز و نارەوەن
نرخیان لە باغی خریداری حوسنیا کەمە
ئاخۆ وەنەوشە لە رووی لافی حوسنی لێ ئەدا
جێگەی لە کێو و دەشتە ملی بۆیە وا خەمە
مەعشووقە شکا رەونەقی بازاڕی زینەتی
بێ فەرقە گوڵە لەیلە زولەیخایە یا شەمە
حیبر و قەڵەم بێ موژە و ئاوی سووری چاوەکەم
بۆ وەسفی ئەڵێم ھەر لە ئەوەڵ سەتری نامەمە

یەعنی جەماڵ و زولف و قەدی جوان و دڵـــکەشی
خـــاریج لـــە بـــەیانات و لـــە تـــەحریری خامەمـــە
عـــومرێکی ئـــەوێ شـــەرحی روخ و خـــاڵی روومـــەتی
چـارم چـی یـە قوربانـە بـە ئـەم عـومرە وا کەمـە
هەرچـــەندە وەکـــو یـــووسفە ئـــەو نارەوایـــە گـــەر
هـــەر هـــەرزە بڵـــێ عاشـــقی ئـــەو نەونەمامەمـــە
نەقـــدم کـــەلافی رۆحـــە بـــەڵێ مایـــە بـــۆ کـــڕین
هەروەك عەجووزی میـسر خریـداری ئـەو نیگارەمـە
هاتوومەتە نێو زومرەیی عوششاقی ئـەو بـە سـەف
بـــەس بۆیـــە بڵـــێم تـــالیبی ئـــەو ماهپارەمـــە
شایـــستەیە شـــاهانی جیهـــان ببنـــە جـــاڕوکێش
بـــۆ خـــاکی دەری قەیـــسەرە کیـــسرایە یـــا جەمـــە
گەر بـێـتـە جۆش بەحری عەطا و جوود و بەخشـشی
میـــسکینی ســـەری ســـفرەوو دەربـــانی حاتەمـــە
یەعنی سیراجی میللەت و دین شاهی خۆش لەقـەب
قوربـــانی ســـەری مـــوویی ســـەری هەرچـــی وا هەمـــە
قـــوطبی زەمانـــە کـــەهفی ئـــەمان بـــابی خانـــەقای
تـــا زوو بـــڕۆی دێـــرە لـــەوێ پـــاکی هەمدەمـــە
قوربـــانی دەمـــێ صـــوحبەتی ئـــەو شـــاهزادە بـــێ
رۆحـــی مـــن و ئەحبابـــم ئەگـــەر زۆرە یـــا کەمـــە
بـێدەنگ بە (فەنایـی) چ خەیاڵـێـکە ! مەگەر من
کـەی لایقـی تەوصـیف و سـەنای ئـەو نیگارەمـە

﴿ شەوچراخان ﴾

لـە کاتێـــکدا کــە حــەزرەتی پــیر (قُـدِّسَ سِـرُّە) خــەریکی ئاوەدانکردنەوەی دێی (مەحمود ئاوا)[1] بــوو ، هــەروەها کارەبــا و ئاشە مەکینە و بۆری ئاو راکێـشانی بۆ هێـــنابوو ، وە بەشــی زۆری کردبوو بە باخ و باخات ". کە منیش لەو کاتەدا ماڵم لــەوێ بــوو ، بەو بۆنەیەوە ئەم هۆنراوەیەم نووسی .

مەحمود ئاوا - ساڵی ١٩٦٠

خەبەرکەن ئەهلی دڵ با بێن لــە (دووڕوو) شەوچــراخانە
نــموونــەی عالەمی مەعنیی بە هــەر مــەعنا نـــمایانە
لەلایــێ مەنبــەعی ئـــاوی پـلـــووری رەحمەتـــە یـــاران
لەلایــێ شەعشەعەی بــەرق و لەلایــێ بــاغی ریـضوانە
لەلایــێ کــارەبــای جەزبی مــحەببەت پورِتــەو ئەفـشانە
دەکــێـشی هــەر دڵــێ ئـامــادە بــۆ ئــەنـــواری ئیمانــە
لەلایــێ ئاسیا بەڕقی دەقیقــی حــەببی حــوب ئــەگـــڕێ
لەبــۆ تەنـقیــح و تەهزیـبــی رەزایــل گــەرمی دەورانـــە
بە قــووەی پــیری ئــاســاوان و حوسنی نیــیەتی ئاشێــڕ
تەمیزی پاك و پــیس ئەکرێ نەمانی ژەنـــگی عیــصیانە
لەلایــێ سەدد و سەدبــەنـدیی لە لافاوی خــەتا ئــەکرێ
لەلایــێ نەهر و جــۆگــەی رەحمەتە خــەرمانی ئیحـسانە

---

[1] مەحمود ئاوا : گوندێکی سەر بە شاری مەریوانە .(ئامادەکار)

لەلایێ صەحن و ساحەی گوڵشەن و ئەزهاری بێگەردە
لەلایێ مەرکەزی قەصر و قصووری حۆر و غیلمانە
لەلایێ سۆسەن و مینایە یاس و ئەتڵەس و شەوبۆ
لەلایێ قامەتی دڵدارە وەك سەروی خەرامانە
سەراسەر دەشت و سارای سەوز و تازە و خونچە لەبخەندە
لەبالەب مەستی شیری دایەیی هەوری بەهارانە
عەجەب خاکێکی دڵگیر و هەوایێکی صەفابەخشە
ئەڵێی سۆزەی بەیانان و نەسیمی زولفی یارانە
(فەنایی) سەروی نازی گوڵ ئەبینێ وا لە گوڵشەندا
لەبۆیە تەبعی وەك تووتیی غەزەلخوێنی شەکەرسانە

﴿ وێنەی غەمباریم ﴾

ئەم شیعرەم بۆ سەر یەکێك لە وێنەکانی خۆم نووسیوە

تەماشای وێنەکەم کەن هەروەکو خۆم مات و غەمگینە
غەمی دووریی لە دیداری سیراجی میللەت و دینە
بەڵام پێنووسەکەم پاراوە بۆ نووسینی رازی دڵ
لە سایەی حوسنی ئەو دڵدارە شیعرم جوان و رەنگینە
کە خامەم هاتە سەر باس و بەیانی یادی ئەو شۆخە
(فەنایی)ش هەروەکو خامەی خەریکی شیوەن و شینە

* * *

« شیوەنێك بۆ دین و وڵات »

ئەم هۆنراوەیەم لە وەڵامی نامەیەکی دۆستی خۆشەویستم : مەلا محمد أمین (میرزای هەورامی)دا نووسی کە ئێستا دانیشتووی دێی (سارۆقامیش)ی سەر بە شاری (سنە)ی ئێرانە .

سلێمانی - ساڵی ١٩٩٥

لەم کاتە کە دڵ شیوەنی بۆ دین و وڵاتە
ئاواتی هەموو دادگەری و عەدڵ و نەجاتە
نامەت بە مەسەل نامەیی لەیلایە بە مەجنوون
لەو حاڵە کە ئەو وێڵی دەر و دەشت و فولاتە
یادی شەو و رۆژم خەفەتی خوفتە دڵانە
بێدادی یە بێداریی لە گشت لامەوە قاتە
دەوری فەلەك ئەخولێتەوە بۆ داخی دڵی من
سوڕماوە سەرم بۆچی یە ئەم گشت حەرەکاتە !
لافاوی عەطای خالیقە تالاوی جەفای خەڵك
لەم کەونە عەظیمە چی یە ئەم بەزم و بیساتە
شەمس و قەمەر و ئەنجومەن و نەجم و کەواکیب
سەرگەرمی جموجۆڵە بە بێ وەقفە خەباتە
بۆ ژینی بەشەر بێ شەڕ و گەڕ نەفسی خەتاجۆ
هەر وایە هەوا و مەیلی لە وێرانی وڵاتە
ئیقلیمی وەتەن لاتە بە دەس لاتی وڵاتان
ئاشووب و هەوەس بازی یە دەورانی طوغاتە

ئەم طەبعە دەنی و فاسیدە شێوازی ئەوە و بەس
هەر بۆیە بە بێ هۆیە دژی سولْح و سەباتە
ئەم ڕۆژە کە هەر ڕۆژە بە ساڵێکە بە دەس دژ
ئاوارە لە سەد شارە ئەوەی پشت و پەناتە
ڕەنگینە دڵ و سینە لە خومخانە بە خوێناو
سووری کەفەن و شینی شەڕ و شۆرە خەڵاتە
ناڵەی دڵە بێ سوودە لەبەر جەوری ڕەقیبان
دووریمە لە دووریتە بەڵام طالبی لاتە
وەك لاتی دەری مەیکەدە شێواوە هەواڵم
ئۆخەی کە لەلای ئەهلی بەصەر ئاوی حەیاتە
دڵدارە لە گولْزاری وەتەن دوورە بە بێ هیچ
تا کەی هەلە بۆ زاغ و زەغەن میری وڵاتە !
هەڵبەت لە قەزای عالەمی ئەسرارە کە ئەشرار
ئەنگوشتەری ئەبراری لەدەسدایە بەراتە
دەك تیری قەزا چێ بە گژ ئەرِبابی شەقادا
وا جەژنی لیقای ئەهلی صەفا لەم دەمە قاتە
یارەب کەرەمێ بەس بێ جەفا دەوری وەفا بێ
هاوارە وەبەر حەزرەتی ئەسمایە صیفاتە
با بێتەوە سەر تەختی سولەیمانی سەباکەم
ڕۆژێکە هەر ئەمڕۆیە سبەی کاتی مەماتە
ئەم فەسڵە بە بێ وەسڵە هەتا فرسەتە لاچێ
هەر بۆیە هەتا ماوە (فەنایی) بەتەماتە

« بێخاڵی دڵ »

لە کاتێکدا لەگەڵ چەند برادەرێك لە جادەی بێخاڵەوە چووین بۆ ڕەواندز ، کە ئەم جادەیە بەناوی گوندی بێخاڵ بەناوبانگە لە نزیك ڕەواندز ، بەڵام لە خوار گوندەکەوە ئاوێکی یەکجار زۆر لە قەدی شاخێکەوە دێتە دەرەوە و بە قەدی شاخەکەدا بڵاو ئەبێتەوە و ئەڕژێتە پشتی جادەکە و لە چەند لایەکەوە پێشی گیراوە و کەپر و چێشتخانە و چاخانەیان لێ دروست کردووە کە لە ڕاستیدا وەسفی بە نووسین تەواو نابێ ، منیش خەیاڵی ئازیز هەڵی گرتم و ئەم غەزەلەم بە خەیاڵا هات و نووسیم .

بێخاڵ - ١٢ / ٨ / ١٩٩١

بێخاڵی دڵم پڕ لە کەف و تافی دەروونە
هۆی دووریی کەسێکە کە هەر ئەو ڕەمزی جنوونە
یەعنی بە مەسەل فەردە نموونەی نیە ئەمڕۆ
ئەو شۆخە کە مەنظوور و نەزەرگاهی قرِوونە
لەو کاتە کە دیم دوورە لە بێخاڵی دڵی زار
ئەو دڵبەرە ئەو غەمدەرە بەم خەستە زەبوونە
ناڵەم لە دەروون هات و کزەی سۆزی هەناسەم
دایگرتم و نەمزانی نە بوونە نە نەبوونە !
ئەم مەنزەرە ئەم شاخ و کەژەی دوور لە ڕەقیبان
بڕوانە چ بێ وێنەیە چەند سافە چ ڕوونە
وەك چاوەیی چاوم لە فیراقا بە شەو و ڕۆژ
پەخشانە لە سەد لاوە ئەڵێی پەخشی فنوونە

هەر بۆیە (فەنایــی) لـە مـەراقا نیـە بـاکی
وا غــەرقی غـەم و حالـەتی شـێواوی دەروونــە

﴿ عەشقی جەماڵی دڵبەر ﴾

عەشقی جەماڵی دڵبەر گەنــجی دەروونــی نـاوە
جـامی جیهـان نمایــە و ئـەمڕۆ جنــوونی نــاوە
بۆ مەستی جامی ساقیی سا فەسڵە یا تـەلاقیی
بەزمێکە خۆش و باقیی لاقەیـدی بـەیت و بـاوە
بەرگی گـوڵی بـەهاری یـا زولفـی کـاڵ و لاری
شێوەی لەسەر عـوزاری پـەرژینی نـووری چـاوە
تا کەس نەکا تەماشـا یـەعنی مەحالـە حاشـا
لات و مــەقامی پاشــا نابــێ خــەیاڵی خــاوە
دڵبــەر کــە دڵڕوبایــە هــەر عــادەتی وەهایــە
مەیلی لەسەر جەفایـە مەمنووعـە لای بـەلاوە
عاشق بـە بوردەبـاریی سـەبرە عـیلاج و چـاری
تا رەنـجی کونـجی زاریی نـەڕوا بـەدەم هـەواوە
گەر بـێـتە دڵـنەوایـی صەیــیادی خانەقایــی
بۆ مەرهەمی (فەنایـی) پــیری فنـوونی نـاوە

* * *

﴿ یاری گەوهەرفرۆش ﴾

ئەم هەڵبەستەم لە وەڵامی دۆستی دێرین و خۆشەویستم جەنابی مەلا شێخ رەئووفی بێژۆیدا نووسی - کە دانیشتووی شاری (سەردەشت)ی ئێرانە - کە نامەیەك و نوسخەیەك لە کتێبی (رفع الخفا ، شرح ذات الشفا)ی بە دیاریی بۆ ناردم ، منیش بەو بۆنەیەوە ئەم چەند دێڕە شیعرەم پێشکەش کرد .

سلێمانی - ساڵی ۱۹۹۳

رەئووفێکم هەیە لەو شارە خۆشە
ئەگەرچی مات و بێدەنگ و خەمۆشە
بەڵام دایم لە بازاڕی وەفادا
ئەدیبە و دەئبی ئەو گەوهەر فرۆشە
لە بەزمی مەجلیسی مەیخانەکەی عەشق
دەروونی کەیلە سینەی پڕ خرۆشە
لە نەسلێکی ئەمین و ئالی ئالان [(۱)]
لە (سەردەشت)ی صەفادا بادەنۆشە
ئەگەر مەیلی غەریبانی بەبادا
نەدابێ ، من دڵم بۆ ئەو بەجۆشە
دڵم بۆ شەوقی دیداری لە دووریی
ئەوەند ماتە لە ماتییدا نەخۆشە

---

(۱) واتە : نەوەی مەرحوومی شێخ ئەمینی بێژۆێ ، کە ئەهلی ناوچەی ئالانی سەردەشتە لە کوردستانی ئێران . (هۆنەر)

ئەوەی (خاوەن شیفا و رەفعی خەفا) بێ
ئەزانێ کامە ساغە و کێ نەخۆشە
لە میهری ئەو لە لوتفی ئەو رەزایە [1]
ئومێدم یادی ئێوەی دوڕ لە کۆشە
بەڵێ هەرکەس وەکو من بێنەوا بێ
غەریبی شارە هەر کەشکۆڵ بەدۆشە
بە هەرلادا ئەچێ بەردی نەدامەت
لە ئەژنۆی خۆی ئەدا و هەر کۆنەپۆشە
(فەنایی) تا لەنێو بۆتەی جەفادا
بمێنێ فاقیدی ئیدراك و هۆشە

﴿ هەوری غەم ﴾

قوربانە صەبا بێژە بە ئەو عالی جەنابە
ئەم هەوری غەمە و ماتەمی دووریتە وەلابە
تاریکە بە بێ پوڕتەوی رووت صوبحی ئومێدم
بۆ ئەم دڵی تاریکی منە شەمع و چرابە
دەردم لە دەروون کاریگەرە کاری برۆتە
دڵدۆزە جگەرسۆزە چ پڕ ئێش و عەزابە

[1] مەبەست مەلا سەید رەزایە کە ئەمیش هەر لە سەردەشتی ئێرانە و چەند جارێك شیعر و نامەی بۆ ئەناردم . (هۆنەر)

لەوساوە کە تۆراوی نیە سەبر و قەرارم
ناڵەی دڵەکەم چەنگە گەهێ دەنگی روبابە
کاشانەیی دڵ چۆڵە لە هەر راز و نیازێ
ئەی دیدە لەبەر شین و گرین سینە کەبابە
ناسۆرە بە ساتۆری غەمت قەلبی حەزینم
بڕوانە سروشکم کە لەسەر رەنگی شەرابە
ئەی مەرهەمی دەردم وەرە تۆ مەحرەمی رازی
بۆ نێشی سەری تیری موژەت بەسیە دەوابە
سووتانی لە سەر تا بە قەدەم دوودی هەناسەم
تەنیا شەبەحم ماوە دە کەم داوی بەلاّبە
بێ مەیلی هەتا کەی ! بەسە وا تۆ وەکو جەللاد
بەرگی غەزەبت کردە بەرت یەعنی فەنابە
مەمنوونە دڵم بێ بە فیدا یا بە فەناچێ
غارەتگەری سەبر و دڵە ئەو قەهر و عیتابە
گەر عیجزە بە دڵ یەئسە (فەنایی) لە حەیاتی
وەر نازە دەسا بەسیە ئیتر رابەری چابە

* * *

﴿ موژدەی صەبا ﴾

لە کاتێکدا کە بەهۆی نەخۆشیی دڵەوە ، ماوەی چل ڕۆژێک لە خەستەخانەی (جەڕاح پاشا) لە شاری ئەستەمبووڵ مامەوە ، پاش دەرچوونم لە خەستەخانە بە موناسەبەی شەوێکی خۆشەوە ئەم هۆنراوەیەم بە دڵا هات و نووسیم .

ئەستەمبووڵ - ١٠ / ٩ / ١٩٩٥

چ موژدەیێکە دەم دەم ئەگا بە دەم صەباوە
لە قیبلەکەی دڵ و دین لە مەرکەزی بەقاوە
لە کەهکەشانی عیززەت لە مەنبەعی فتووەت
بە دەستی پڕ مرووەت لە بابی ئیلتیجاوە
ئەگا بە خەیمەگاهی رازی دڵانی بیمار
لە جیلوەگاهی ناز و لە زەوقی پڕ صەفاوە
ئەدا لە شەرحە شەرحەی دڵانی زار و بیمار
جەلا لەسەر صەفادا لە پیری موقتەداوە
بە دەستی لوطف و هیممەت بە صەیقەلی محەببەت
ژەنگی دڵ و دەروونت بدا بەدەم هەواوە
داخ و مەراقی دووریی لە گۆشەیی سەبووریی
وەك دەردی بێ دەوایە هەردەم بە دەس جەفاوە
ئەو یارە غەمڕەوێنە (فەنایی) مەیدوێنە
مەیلی لەسەر فەنایە فەخرە لە رووی وەفاوە

* * *

﴿ ژینی پڕ لە شین ﴾

لە ئاخر سەفەری حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) لە ئەستەمبووڵەوە بۆ (ئەردەن) کە من و کاك حەسەن قەڵادزەیی لەوێ بووین خواحافیزیمان لە خزمەت کرد ، فەرمووی : ئێوە دانیشن تا من ئەڕۆم .. ئێمە (حەوت رۆژ) دوای تەشریف بردنی ئەو لەوێ ماینەوە بەڵام لە کاتی تەشریف بردنی ئەودا وام ئەزانی جارێکی تر بە خزمەتی ناگەمەوە و تازە دیدار ئاخر ئەبێ لە دیداری وە بە کاك حەسەنم وت : زۆر بێ تاقەتم ، ئەمە ئاخر جارمە کە حەزرەتی پیر ئەبینمەوە ، کە بە داخەوە هەر واش بوو ، بەو هۆیەوە ئەم پارچە شیعرەم نووسی .

ئەستەمبووڵ - ١٠ / ٥ / ١٩٩٦

ژینم هەمو شینت بوو دڵ بۆیە تەوەللایە
لەم ژینە هەراسانم کۆچی گوڵە بەرپایە
دەگریم و دەناڵێنم ئەم تیفلە دەلاوێنم
بێ حاڵ و سەر و شوێنم بەم کۆچە بەرەودوایە
دڵ ماتی غەمی تۆیە سینەم گڕ و بۆسۆیە
هەر بۆیە پەرێشانم کەوتوومەوە بێ سایە
من بۆیە سەرم دانا لەم قاپی یە ئەمزانی
سایەت لە سەرم قوربان وەك باڵی هوما وایە
تیفلی دڵە ناکامە بێ تاقەت و ئارامە
هەر عادەتە بۆ عامە عەشق ئاگری بن کایە

یەعنی کە لە دڵداران ئازاری دڵی یاران
رەسمێکە وەکو جاران مەعشووقە هەمووی وایە
بازاڕی دڵە و داوە ئاڵاوە بە باڵاوە
لا کەیتەوە بەملاوە سەر حازری سەودایە
دەستی من و داوێنت رۆحی منە لە شوێنت
ترسم هەیە نەتبینم ئەمجارە لە هیچ لایە
بۆ داخی دڵی یاران ئەی شاهی وەفاداران
تا کەی سەفەری دووریت هەر لەحزە لەسەردایە
تۆ کۆچی لەناکاوت هەر رۆژە بە رەنگێکە
بۆ بەختی رەشم هەردەم وەك داوی بەڵا وایە
بەندی دڵە گیراوە بەو زولفی چەلیپاوە
فەرمووی بگەڕێ دواوە قانوونی ئەدەب وایە
خۆ بێت و ئەگەر وابێ بێ مەیلیی بە دڵدا بێ
دۆزەخ چییە ! وا نابێ لەم لایە چ لەولایە
خۆشیم لە دڵا دایم خەندەی دەم و لێوت بوو
ئەموت بەسە بۆ شادیم من خادم و ئەو شایە
هەرچەندە کە من کوردم رۆمیی بە هەڵەی بردم
لەم هاتنە من کردم نەمزانی کە ئاوایە
رۆژی غەمی هیجرانە ماڵی دڵە وێرانە
لەم چۆڵ و بیابانە لەیلە و لە سەفەردایە
بۆ خاکی عەرەبسانە ئەو مەسکەنی عەممانە
لەم تورکە هەراسانە و رەنجاوە لە بەغدایە

بەو حاڵە کـە ئـەو ڕۆیـی شـادیش لـە دڵان ڕۆیـی
بـێـــگانەیە یـــا خـــۆیی دێوانـــەوو شـــەیدایە
وەك مـەحشەرە هەسـتاوە بـەو حاڵـە کـە ڕوویـداوە
گریانـــە لـــە هـــەرلاوە شـــینی غـــەمی لەیلایـــە
ئـــەو ئـــۆغری هـــەر خێـــرە لـــەولاوە بـــێ یـــا لێـــرە
بەس بۆ منـی بێـچارە مەرگـە و لـە کەمیندایـە
دادێ بـــە خەیاڵاتـــم دوا پـــیری خەراباتـــم
دیـــداری جـــەماڵی ئـــەو لـــەملا نیـــە لەولایـــە
هەرچەند ئەوە بوو مـەیلم خـۆم و دڵەکـەی کـەیلم
پـێـشی سەفەری لەیلم مـن پـشت کەمـە دنیایـە
بەخـــتم کـە نـەبوو یـارم ئەمڕۆکـە لـەدوو یـارم
هەر شیوەنە مـن کـارم چـون دەسـتی قـەزا وایـە
ئـــەغیارە ئەگـــەر یـــارە شـــینی دڵ و دڵـــدارە
چـارم چـی‌یـە بێـچارە ئـەو مـەیلی لـە ئەولایـە
یـانی بـە تـەمای کۆچـی دوارۆژی حەیاتـە لـەیل
هەر بۆیـە ئـەکا تـەرکی ئـەم عالەمـە بـێ‌پایـە
پـەس سـەبر و ڕەزا چـاکە بـۆ بـاری قـەزا کاکـە
یەعنی کە (فەنایـــی) تـۆش ڕێگایـە لەبەرتایـە

﴿ شەوی غوربەت ﴾

ئەمشەو کە شەوی غوربـەت و غـوڕڕەی ڕەمەزانـە
گۆشـەی دڵەکـەم پـڕ لـە خـەمی هـەوری زەمانـە

صوبحی ئەمەلـم رۆژی شکە کاتی صیامە
قامەت کە هیلالێکە لەژێر باری خەمانە

بەم حاڵە پەرێشانەوە وێرانە وڵاتم
دێوانە میسالێکە ئەوەی میری گەلانە

هەرچەندە کە بێ بەرهەمە ئەمساڵە بەروبووم
فەرقی نیە قووتم کە هەمووی داخی دڵانە

جارێ بە خەمی دڵ کە لە گوڵ دوورە بە سەد میل
جارێ لەبەر ئەم قەومە کە سەرشۆڕی جیهانە

ئەمڕۆکە چ شۆرێکە چ غەوغایە لە دڵدا !
شەوقی روخی دڵدارە لەنێو جەنگی گەلانە

تا دڵ بەتەمای حەللی موعەمما بو لەلایێ
لەولاوە هوجوومی تەتەر و رۆم و دژانە

ئاڵۆزە خەیاڵم وەکو کاکۆڵی سەری یار
دەوری فەلەکی بەختمە کەوتۆتە بەهانە

چاوم بە هیلالی شەوی عیدت نەکەووت من
وا دەرئەکەوێ رۆژ و شەوی من رەمەزانە

بێ سوودە خەفەت بۆ خەمی ئەم قەومە کلۆڵە
تیپی هونەری تار و نەیە چەپڵە تەقانە

بەم بۆنەوە ناچارە (فەنایی) لە دەروونا
سینەی لەبەر ئەم حاڵەتە خەرمانی خەمانە

* * *

﴿ ریحلەتی پیر ﴾

ئەم پارچە هۆنراوەیەشم هەر بەبۆنەی وەفاتی حەزرەتی پیرەوە (قُدِّسَ سِرُّه) نووسی .

هەولێر - ساڵی ٢٠٠٠

وا بەبۆنەی تۆوە تەبعی شیعرەکەم جووڵایەوە
بەس بە ناکامیی لە وەسڵت بۆ هەتاسەر مایەوە
من ئومێدم بوو کە ڕۆژێ بێتەبەر باخی ئەمەل
چی کتوپڕ کۆچی کرد و ماڵەکەی گوێزایەوە
لەم جیهانی ئێمە تۆرا بۆ صەفاگای قودسیان
ریحلەتی فەرموو بە جارێ وا بنەی پێچایەوە
من هەموو نەقدی حەیاتم کردە قوربانی ئەویش
وەك بڵێی حەیفی ئەزانی ڕووی لە من شارایەوە
ڕەنجەکەم وەك ڕەنجی کۆکەن بوو بە کۆچی لەیلەکەم
تازە من شایی بە چی کەم ! شەوق و شادیم دایەوە
صەرصەری مەینەت هوجوومی کردە سەر کێوی وجوود
وەك کڵۆ بەفرێ بە تینی ئاهی گەرمم توایەوە
داری بێ ئاوی حەیاتم وا بە کۆچی یارەکەم
ها کە بینیتان (فەنایی)ش وشك بوو دارایەوە

* * *

﴿ ڕێی هات و نەهات ﴾

واعیز بڕۆ مەیخانە بۆم پرسە لە پیری مەیکەدە
حالی خوماری مەستی دڵ ئەوسا وەرە وەعزم بدە

من لێرە گیری دڵبەرم ئالۆزە کاشانەی سەرم
من چۆن لەگەڵ تۆ دەربەرم ! بەولاوە دەستم لێ مەدە

تۆی و ئەسیری قیل و قال ، منم و خوماری لەعلی ئاڵ
بنوارە چەند دوورە مەئال لەم باسە قەت دەم لێ مەدە

تۆ خۆت بە لەفز و خەت بەستەوە چیتە لە حاڵی مەستەوە
مەرد بە و لە خەو هەڵبستەوە تا ماوە ماوەی مەیکەدە

دەئبی ئەدەب بنوێنە تا دەستت نەچۆتە تای خەتا
بازاڕی ئەسرارە نەکەی هەر خۆت بڕۆی و سەرزەدە

زوڵماتە ڕێی ئاوی حەیات ئاوایە ڕێی هات و نەهات
ئیخلاسە بۆتەت بۆ نەجات نەك ریش و سەبحە و مەعبەدە

بڕوانە سینەی بێ صەفات یا وەعزی پڕ نێش و جەفات
نەفست ئەڵێی ئەیکەن خەڵات بەو حاڵە تەفرەی خۆت مەدە

بەحری غرووورت دێتە جۆش بەو قال و قیلەی پڕ خرۆش
وەك کاسبی بازاڕی بۆش غەششت لە پەنجادا سەدە

بێ لە ڕێبازی هەڵەت یا مەکر و فێڵی وەك تەڵەت
بۆ کەی هەتا کەی مەشغەڵەت بەو شێوە ناڕێك و بەدە

گەر تۆ دڵت ئاگایە بۆ ڕێگەی سەعادەت بێ درۆ
بەسیە قسەی بێ‌تان و پۆ ڕێگەی حەقیقەت بەرمەدە

بەو شۆر و بەو غەوغایەوە فـەوزات لــە عــالــەم نایـەوە
مێشکی (فەنایی) توایەوە ڕەحمەت کە نی زەحمەت مـەدە

﴿ مەرکەزی لیقا ﴾

چ نیعمەتێکــە بــێ ڕەقیــب لــە ســایەیی نیگــارەوە
بــە نــاز و ڕازی دوو بــە دوو بــچیتە لالــەزارەوە
چ لالە یاس و یاسەمەن کە بـۆن ئـەدەن چـەمەن
سۆســەن و بــەرگی نەســتەرەن بــەدەم کـزەی بــەهارەوە
بــەهاری وەسـڵ و بێخودیــی لــە عالــەمی تەجــەڕڕودی
ئــەوەی مەبەســتە بێــتەدی لــە وەعــدی گوڵعــوزارەوە
چ گوڵ ئەگەر نەسیمی ئـەو بـدا لـە چاوی پـڕ لـە خـەو
بــخاتە حــاڵی جەزبــە دڵ لــە قــەلبی هۆشــیارەوە
خومــاری نۆشــی بــادە بــی نەکــەی فــەقیر و ســادە بــی
دەروون و دڵ گوشــادە بــی ســەبوو گــری بــە زارەوە
هەتا لە شـەوقی ئـەو هەلـە ئەکەویـە وەجـد و هەلهەلـە
بـە تـووڵی (لاَ) لـە سینەوە بـدەی لـە نەفـسی هـارەوە
مــەیلی هــەوا بـدەی بـە بـا نەکــەی خــەیاڵی ماسـیوا
بــە یــادی پــیری موقتــەدا دڵــت بــخەیتە کــارەوە
بــچیتە ریــزی ڕێــڕەوان بــە ســەیری ئەنفوســی ئــەوان
لەگــەڵ قــەتاری کــاروان بگەیتــە شــاری یــارەوە
چ شــارە ! شــاری بێ فــەنا یــەعنی (مَدینـةُ البَــقا)
کــە مەرکەزێکــە بــۆ لیقــا لــە لــوتفی کردگــارەوە

قەڵـەم دەخیلـە مەرحـەبا بڵـێ بـە هودهـودی سـەبا
بـە قاڵـەقاڵی مـن نـەكا لـە عالـەمی بـشارەوە
هـەتا ئەگاتـە ئـەو دەمـە ئەبێـتە شـۆر و زەمزەمـە
منیش ئەڵێم ئـەبێ كـە سـەگ بچێـتە كونـجی غـارەوە
ئەنا خەیاڵە سەرسەریـی كـە تـۆ طـوفـەیلی مەعبـەری
ئەسـیری مـاڵی شـەش دەری نەخۆشـی لێـو بـەبارەوە
(فەنایـی) زار و بێـنەوا فـەقیری لات و بـێ بـەها
مەحاڵـە دەسـتی بـێ دەسیت بگاتـە سـەر چـنارەوە

﴿ تامی فیراق ﴾

دڵ كـە مـەشغوولـە بـە یـادی حـەزرەتی دڵـدارەوە
بـێ خەبـەر مـاوە لـە حـاڵی ئـاشنـا و ئـەغیارەوە
یادی دیـداری جـەمـاڵـت گـەر غـەم ئەنگێـزە غـەمت
جـەژنی دڵ بێـدارە ئـازیز بـێ جیهـەت مـەیـشارەوە
تـازە دڵ بـڕیـاری داوە سـاعـەتـێ بـێ تـۆ نـەژی
چـونكە بـێ تـۆ وائـەزانـێ وا بـەدەم ڕەشمـارەوە
سـەر ئەگـەر سـەودازەدەی مـەیلت نـەبێ بـۆ وا ئـەبێ
هـەروەكو نـووكی قەڵـەم بـخرێتـە سـەر پـەرگـارەوە
بـاوەڕت بـێ تـا كەسـێ تـامـی فـیراقـی دڵ نـەكـا
قـەدری وەسڵی لا نیـە وەك مـەی بـە دەس مـەیـخـوارەوە
شۆڕشـی بـازاڕی عەشـقت شـۆڕشێـكـە بـێ نـەظـیر
سـا مـەگەر دەوری فەلەك بیكا بـە بـەزمـی شـارەوە

تان و پۆی بەرگی عیبادەت تا مـەکووکی دەسـتی عەشـق
نەیتـەنێ بـێ سـوودە زاهیـد مەیخـە نێـو بـازاڕەوە
بـۆیـە بـەرگی غـەم لەبەرما زینـەتی ئەتـڵـەس ئـەدا
چـونکە دەسـتی یـارە دایـم وا بـەسـەر ئـەم کـارەوە
هـەرکـەسێ ئـەهلی دڵـە هـەر خـۆی خریـداری غەمـە
نرخی ئـەم کـاڵا بـە ڕۆحـە نـەك بـە پـووڵ و پـارەوە
غـەم نـەبێ داری مـحەببەت کـەی لـە دڵـدا دێـتەبەر
یـا بـە چـاوی سـەر نـەدەی ئـاوی لـە سـەد جۆبـارەوە
بـازی شـاهی لـێ ئەنیشێ ئـەو سـەرەی غـەم پـەروەرە
تاجی غەم بکـرێ بـەسـەریـا گـەر بـە دەسـتی یـارەوە
گـەر بـە تیغـی غـەم بڕێـژن خـوێنـی عاشـق نـامرێ
زیندووە و نـاوی مـەمـاتـە ئـەو لـە گـۆڕی تـارەوە
سا ئەگەر بەختت (فەنایـی) یـار و یـاوەر بـێ ئـەتۆش
نابـێ باکـت بـێ سـەرت هەڵـخەن بەسـەر سـێدارەوە

* * *

پێنج خشتەکیی (فەنایی) لەسەر (٣) شیعری حاجی مەلا ئەحمەدی قازیی پێنجوێنیی

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٦

لەســەر تــۆ گــەر تــەنافم هــەڵخرابێ
بــە تیغــی تانــە جــەرگم هەڵــدڕابێ
بــە ناســۆری غــەمت قــەلبم رزابــێ
(لەسەر عەشقت ئەگــەر مێشکم پژابێ
بــە شمــشێری جــەفا خــوێنم رژابــێ)

بــــەڵێنی داوە دڵ تــــا مــــاوە وابــــێ
لــە ڕێی عەشــقا فەناشــی لا بــەقا بــێ
بــە قــەهر و جــەورەوەش ئــەهلی وەفــا بــێ
(بە مەعلوومیی ســەر و دەســتم شــکابێ
لــە دنیــا ئــابڕووم یەکــسەر نــەمابێ)

ئــــەبێ پەروانەکــــەی دەوری چــــرا بم
بــــە ســــووتان و نەمانیــــشم ڕەزا بم
(فەنایــی) ســەد ئەوەنــدەش موبتــەلا بم
(ئەمن شەرت بــێ هــەتا دەمــرم وەهــا بم
دەسا حاشا لە هەرکــەس بــێ وەفــا بــێ)

* * *

« شەرحی حاڵ »

ئەگەر شەرحی خەمانم لێ ئەپرسی بۆ وەفادارِیی
لە سایەی تۆ ئەناڵێنم لە ژێر باری خەفەتبارِیی
ئەگەرچی شەرحی حاڵی دڵ لە خزمەت پیری خاوەن دڵ
بە قانوونی طەریقەت ناکرێ ئیللا بە ناچارِیی
منیش چارم براوە بۆ دەوای ئەم کۆنە ناسۆرە
دەخیلت بم دەبا زیاتر نەبێتە پەرکەمەی سارِیی
عەیادەی هەر طەبیبێ بۆ نەخۆشی داخڵ و خاریج
بەپێی عیلمی طەبابەت دائەنێ دەرمانی بیماری
طەبیبی خەستەخانەی سوقمی ئێمەش حەزرەتی پیرە
بە گۆشەی چاوی بیماری ئەبەخشێ چار و تیماری
منیش ئەمڕۆ بە دەردی بێ دەوا کەوتووم ئەناڵێنم
کە بێ عارِیی نەکەم چیبکەم بە ئاه و شیوەن و زارِیی
لە ماتەمخانەکەی تاریکی دڵدا چاوەڕوانی تۆم
ئەگەر طەلعەت نما کەی شەو چرای رۆژ و شەوی تاری
لە دەرماڵی کەریمان نائومێدیی کوفرە تاوانە
نەڵێی وا کابە کەچ بوو رێ براوە لێم بە یەکجارِیی
(فەنایی) بەو ئومێدە شادمان و شادە تا ماوە
ئەگەرچی تێپەڕیی عومری لە رێبازی خەتاکارِیی

❊ ❊ ❊

﴿ بۆتەی حەقیقەت ﴾

شـــێوەکەی شـــیرینی یـــارم خۆشـــە بـــۆ ســـەوداگەریی
ســـوودی ئـــەم بـــازارِە ناگونـــجێ بـــەبێ ریـــسواگەریی
بەزمی مـەیـخانەی حەقیقـەت بۆتەیـە بـۆ ئـەهلی دڵ
زولفی لەیلیش لەشکری تەیـــموورە بـۆ یەغماگـەریی
ســـەر ئەگـــەر بـــڕوا لـــەپـێـنـــاوی دڵ و دڵدارەکـــەی
بۆ شەهادەت بەسیە لاشەی بێ‌بەها و شوێـــن و سـەری
چی لە سەر کەم یا لە لاشەی بێ‌فەڕ و ئـاژەڵ سـیفەت
تا لە کـانی مەیکـەدە نەخرێتـــە بۆتـەی زەڕگـەریی
دیـــمەنی بتـــخانە بـێ‌مەیـــخانە خانێـــکە بـە راس
پـــڕ لـــە ئـاژاوەی عەبـــەس بـازارِە بـۆ غەوغاگـەریی
تا بـە ئـاوی زەمزەمـی هیممـەت نەشـۆرن سینەکەت
کەی ئـەبی مـەحرەم بـە سـاحەی دڵڕفێـــنی دڵبـەریی
تـــا غـــولامیی ئاســـتانەی مەیکـــەدەم بـــۆ رێکـــەوێ
چیم ئەوێ لەم ژینە بۆچـی تـاج و نەجمـەی ئەفسـەریی
هەرکەسێ نـەجمی سـەعادەت یـاوەری بـێ بـۆ ئەبـەد
تا ئەبەد ناچـێتە سەر رێـــگەی حـەیاتی بەڕبـەڕیی
بۆیە شەرتـم کرد لەگەڵ دڵ تـا (فەنایـــی) بـۆ فـەنا
بـار ئەکـەن تابووتەکـەی نـەڕوا لـە خـاکی بـەر دەری

* * *

﴿ حوجرەی سەعادەت ﴾

بەسەرچوو کاتم گشت بە ناکامیی
تەمەن تەواو بوو بە کاڵی و خامیی
دەورانی گەنجیم مەستیی و جنوونی
رۆژ و شەوانی پیریم نەفامی
گەڵای بەهاری جوانیم هەڵوەریی
خەزەڵوەر گرتی جێگە و مەقامی
بۆ صەفای بەزمی پیری مەیخانە
ویستم لە مل کەم تەوقی غولامیی
هەر بۆیە ملکەچ وەك گەدای بێکەس
رووم کردە دەوری روکنەکەی شامیی
ئەوسا بە ئەرزی یەثریب پەنام برد
بە رەوضەی پاکی مەدینەی نامیی
سەرم نایە سەر تۆتیای بێگەرد
واتە سورمەکەی (بابُ السَّلام)ی
رووم کردە حوجرەی سەعادەت پایە
کەم سەعادەت بووم بۆیە نەمفامی
عەرزەی زەلیلیم عەرزکەم بە ئەو
شاهی ریسالەت ببیەم وەڵامی
ئەو لە خەڵوەتگای (لِي مع الله)دا
من لە ژێر ثەڕای پیسی و بەدنامیی

ئەو بە شـای (لَـوْلاَكْ) بـە نـاوە نـاوی
ئیتر من لە کـویّ و حەلقـەی غـولامیی
بەڵـکو سـەد چـەندان لـەو دەورە دوورم
هەیهاتــە هــەیهات بکەومــە دامــی
(فەنایـی) فیـدای دەسـتی دامـت بـیّ
بـا هــەتا هــەتا نەمێـــنیّ نــامی

« ماتیی و خەمۆشیی »

کە مـن دوورم لـە بـەزمی بادەنۆشـیی
ئەبیّ چـارەم چ بـیّ غـەیری خەمۆشـیی
بە شوعلەی طەلعەتی وەك ماهی تابـان
دڵـی بـردم حیجـابی زولفـی پۆشـیی
سەرم سوڕما لە چینی پەرچەمی رووی !
کە ئالآبوو لە بـالآی گـەیی‌یـە کۆشـی
ئیتر من نائومێـد بـووم و لـەخۆ چـووم
سـەرم دانایـە سـەر ئـەژنۆی پەرۆشـیی
هەتا ئێـستەش بـە دەردی ئـەو ئـەناڵم
کەچی نەیفەرمو جـاریّ بـۆ نەخۆشـی
چ ناسك تەبع و دڵـڕەق بـوو گـوڵی من
لـە بـەزمی دڵڕفێـــنی و خۆفرۆشـــیی
بە دڵ رازیی نـەبوو یـاری (فەنایـــی)
بە غارەت بردی عەقڵ و فـام و هۆشـی

﴿ میحرابی ئەبرۆ ﴾

وتم میحرابی ئەبرۆت کەچ ئەکەی نابێ بڵێم بۆچی
وتی شمشێری جەللادە و سەرت دانێ و مەڵێ بۆچی
وتم ڕۆحم بە قوربانت دەبا قەت کەچ نەبێ مەیلت
وتی مەیلم بەدەس خۆمە بڕۆ لاچۆ مەڵێ بۆچی
وتم خوێناوی جەرگم کرد بە قووتی خۆم لەپێناوت
وتی بیخۆ بە بێدەنگیی نەکەی هەرگیز مەڵێ بۆچی
وتم عومرێکە ئەم حاڵە مەگەر دەریایە جەرگی من !
وتی بێباکە مەعشووقە ئەبێ وابێ مەڵێ بۆچی
وتم لەو شەونمی رووت لێگەڕێ با من دەمم تەڕ کەم
وتی تەرکی ئەدەب مەنعە ئەبەد نابێ مەڵێ بۆچی
وتم ئاخۆ هەتا ماوم ئەبێ روون بێتەوە چاوم ؟
وتی بیکە بە جۆبار و هەتا ماوی مەڵێ بۆچی
وتم ئاخر (فەنایی) تا بەکەی ئەم حاڵە ئەتوانێ
وتی دەی سا بە من چی قاعیدەی عەشقە مەڵێ بۆچی

﴿ کانی محەببەت ﴾

دڵێ کانی مەحەببەت بێ بەبێ ڕەنج و بەلا نابێ
گوڵێ مەعشووقی بولبول بێ بەبێ دڕکی جەفا نابێ
خەیاڵی عەشقی دڵداران لە خەزنەی سینەدا هەرگیز
مولاقاتی لەگەڵ تەبعی دەنیی یا بێ وەفا نابێ

به دەرس و کۆششی زاهیر کە واعیز فێری ئێمەی کرد
ئەوەی مەقصوودی ئەعلایە بە ئەدنا قەت پەیا نابێ

هەتا تۆتۆی دڵت کون کون نەکەن وەك خانەیی زەنبوور
بە شەهدی مەعریفەت دەرمانی دەردی پێ دەوا نابێ

ئەوەی وا تێدەگەی بەو پێدەگەی زەعم و خەیاڵاتە
بە قەولی فەلسەفیی بڕوا مەکە وابێ کە وا نابێ

هەتا دەستی ئەزەل دەستت نەداتە دەستی دەسگیرێ
رکووع و سەجدەکەت بۆ قیبلەکەت قەت بێ ریا نابێ

بە حیلەی نەفسی پەستت وا مەزانە بولفحوولێکی
دەوای نوقطەی رەشی قەلبت بەبێ صەیقەل روبا نابێ

غرووری قیل و قالە مانیعی رێگەت وەرە واعیز
کەماڵاتی بەشەر هەرگیز بە نەفسی نارەسا نابێ

ئیتر شەرم و حەیا بۆ کەی دەسا ئەی نەفسی ئەممارە
لە رێبازی حەقیقەتدا صەفا بۆ بێ حەیا نابێ

مەگەر نەتبیستووە ئەعدا عەدووتە نەفسی سەرکێشت
هەتا نەخرێتە نێو بۆتەی فنوونی عەشق چا نابێ

لە رێگەی عەشقەوە بڕوانە بۆ ئاکامی تەقدیست
بە چاکیی تێدەگەی تەلبیسە بۆ نەهجی رەزا نابێ

لە قاپیی مەدرەسەی عەشقا زەلیلن واعیز و موفتی
بە تۆ حەللی موعەمما قەت بەبێ موشکیل گوشا نابێ

(فەنایی)ش خۆ ئەگەرچی وەك جەنابت دوورە لەو بەزمە
بەڵام بێ شك ئەزانێ ئەو هەوا بێ ئەم نەوا نابێ

« خامەی سەربزێو »

قەڵەم بۆ وا عەجوول و سەربزێوی
لەبەرچی ڕۆژ و شەو ڕێگا ئەپێوی
مەگەر شێتی وەکو هائیم لە سەحرا
وەیا دێوانەیی وەحشیی لە کێوی
لە ڕەوتی ڕێ هەمیشە بێ وچانی
لە دەستی دۆس و دوژمندا پەشێوی
ئەزانی خوێنی جەرگت بۆ ئەڕێژی
ملۆمۆ بۆ ئەکەی وەك مامە ڕێوی
وتی بێدەنگ بە ڕێگەی عەشقە ڕێگەم
ئەنووسم باسی لەیل و خاڵی لێوی
کە عالەم مات و سەرگەردانە لێرە
نە خۆی هیچە نە پارە و زێڕ و زێوی
لە بازاڕی کڕینی مەیلی لەیلا
بە نەقدی گیانە زیکر و یادی نێوی
ڕەواجی زوهد و تەزویر و ریاکەی
ئەمێنێ بۆ ڕەقیب و شکڵی دێوی
ئەگەر تۆش ڕاس ئەکەی کاکی (فەنایی)
ئەبێ تا ماوی وەك من قوڕ بپێوی

* * *

﴿ ڕێگەی ڕاستیی ﴾

لـە سـاڵەکانی (حـەفتاکان)دا لەبـەر ئـەوەی کـە حـەزرەتی پـیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) زیادە لوتفێـکی تایبەتی بەرامبەر بەم خزمەتکارە ناشایستەی خۆی نیشان ئـەدا ، ئەمـە بـوو بـە هـۆی دڵگرانیـی و حەسوودیی کۆمەڵێك ، وە دیعایە و ئیفتیرای وایان دروست ئەکرد و ئەیانگەیاند بە حەزرەتی پـیر کە خوا ئـەزانێ مـن لەوانـە بەریـی بووم ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەر گوێم پێ نەئەدان و لەسـەر ئیـشی خـۆم بـەردەوام بـووم ، تـا ڕۆژێـك لـە (مـەحمودئاوا)وە ئەچـووم بـۆ (دووڕوود) لـە ڕێگـادا قاچـم لەجێ‌چـوو ، حـەزرەتی پـیریش بە نامەیەك هەواڵپرسیی منی فەرمووبوو ، وە سـەرەتای نامەکـەی بەم دوو شیعرە دەس پێکردبوو :

لەپێناوی مـحەببەت عالەمێ بێ‌شـك سـەری دانـا
ئەمێـستا تۆ کە لاقێکت شکاوە حەقتە مـەمنوونی
لە هاتووچـۆیـی ئیخلاصا شکاوە قاچی بـێ‌میهـری
دەسا سا دەی لە میهرا داکەوە مەسرووری مەفتوونی

منیش لە وەڵامدا ئەم هەڵبەستەم پێشکەش بە سەماحەتیان کرد ، کە پاشان بیستم هەر خۆی بۆ بە دڕۆخستنەوەی ئەوان بۆ خەڵـکی خوێندبۆوە ". ئەمەش هەڵبەستەکەیە : -

چ خۆشە پـێت لـەڕێی ڕاسـا شـکابێ
لە شای شیرین عـوزاران بـێ خیطـابێ
بە خامە و نامەکـەی ڕەنگـین و جوانـت
لـە بەنـدەی موبتـەلا نـاوێ برابـێ

به شێوەی لوتفی پیرانە و عەیادەت
کە یەعنی رەنجشی کۆنت نەمابێ
ئەبێ سەر بۆ نەچێ بۆ ئەوجی گەردوون
ئەگەر قاچم بە سەد لادا شکابێ
لەجێ دەرچێ ئەگەر بەند بەندی ئەعزام
لەجێ ناچێ ئەوەی شەرتی وەفا بێ
هەتا سەر دانەپۆشێ بەردی ئەلحەد
مەحاڵە دەس لە داوێنت جیابێ
ئەگەر بازوویی هیممەت بێتە کایە
مەدەدکاری نەخۆشی بێ دەوا بێ
ئەبێ هەردەم بەدەس لوقمانی ئێمە
برینی سەد دڵی وێرانە چابێ
کە هەر حەق وایە پیری دین و دنیا
حەکیمی حاڵ و دەرمانی بەلا بێ
دەسا قوربانتم پیری خەتابەخش
جەفا بەس بێ دەبا نۆبەی صەفا بێ
لەبۆ تیماری قەلبی تێکشکاوم
نیگاهێکت بەقەد سەد مۆمیا بێ
ئەڵێی دەیجوورە ساحەی سینە حەیفە
لە پاڵ ئەم کارەبا بێ کارەبا بێ
کزەی چەند ساڵە سەردی مەیلەکەی تۆ
ئەبێ تاکەی نسیبی بێنەوا بێ

خودا خۆی شاهیدی حاڵە قسەی خەڵک
مەگەر گشتی لە بابی ئیفتیڕا بێ
ئەنا ئەسڵ و ئەساسی ئەم قسانە
لە قەلب و خاترمدا نەبوە نابێ
ئەوانەی وا ئەزانن فیتنەکاریی
تەنانەت با درۆ یا ئیفتیڕا بێ
ئەبێتە واسیطەی قوربی حوزوورت
خەڵات ئەکرێن بە پارە یا کەوا بێ
دەنیی طەبعن کەسێ بۆ مووچەخۆریی
لە قاپیی ئێوە بۆ دنیا گەدا بێ
ئەبێ شوغڵ و مەقام و رابیطەی ئەو
لە گەنجینەی صەفادا هەر جەفا بێ
ئەوانە هەر ئەبێ وا بن کە وانە
ئەبێ عاشق بە دنیا هەر وەها بێ
بەڵام ئەتباعی دەرماڵی بزورگان
ئەبێ قەصد و مەرامی هەر خودا بێ
ئەگەر ئەو طالیبی پارە و دراوە
گەلێ نەنگە لە قاپیی ئەولیا بێ
ئەبێ بڕواتە لای میر و وەزیران
وەیا دەربان و پیاوی ماڵی شا بێ
ئەبێ دنیا لە ئەهلی خۆی تەڵەب کا
لە هەرلا بێ و بە هەر جۆرێ پەیا بێ

کەسێ طالیـب بـە عیلمـە و زانیـاریی
ئەبێ دەرسی لەلای شەخصی مـەلا بـێ
ئەگەرنا دەرکی گەنـجینەی مـەعانیی
نەبـیسراوە لەلای کاکـەی فـەلا [1] بـێ
بەڵام چی‌بکەم لە کەچ تەبعانی حاسـید
نەبوو جارێ کە خۆفێکیان لە خوا بـێ
مەگـەر خوێـنی حوسـەین لێـرە رژاوە
هەتا (دوورڕوو) بە دەشتی کەربەلا بێ !
چ ئاشووبێـکە لـەم دەور و زەمانـە
کە مەنکووبە ئـەوەی ئـەهلی وەفـا بـێ
کـە مـن قیبلـەی دڵـم نـوقطـەی نیـازە
ئومێـدم وایە هی (قَالـُوا بَـلَی) بـێ
ئـەوەی مەقـصوودی دڵ بـیمارە لێـرە
دڵـی بێـدار ئـەزانێ چـی دەوا بـێ
ئیتر هەرکەس کـە تەسـلیمی قـەزا بـێ
ئـەبێ هەرچـی قـەزا بـیکا رەزا بـێ
خـەمیرەی دڵ لـە ژێـر دەسـتی قـەزادا
خـودا بـیکا ئـەوەی چـاکە وەهـا بـێ
هەدەف حوسنی سلووکە و خاتیمەی خێر
لـە میزانـی قیامەتـدا کرابـێ

---

[1] مەبەست لێرە فەللاحە نەك (کاکـەی فـەللاح) ، بـەڵام لـە رێبـازی لەطافەتدا ئەگونجێ کاکەی فەللاحیش بێ ، چونکە شوێنەکە هەڵئەگرێ .
(هۆنەر)

زەخـــیرە و زادی ئـــەم دنیایـــە کـــۆنە
ئەوەنـــدەی چـــاکە بـــۆ رۆژی جـــەزا بـــێ
رەجایـــە بـــۆ مـــن و بـــۆ یـــار و ئـــەغیار
نەڕەنـــجابێ دڵـــت عەرشـــی خـــودا بـــێ
لـــــە زومـــرەی ڕێـــــزەخۆری ئاســـتانن
(فەنایـــی) یـــا بەڵایـــی یـــا مـــەلا بـــێ

﴿ بەختی خەوتوو ﴾

کە تۆ داماوی دەستی بەختی خـەوتووی
ئەگەر بتکەن بە شا ئاخر بە چی بووی !
مەگـەر نـازانی شـایی کامـە ئـەی دڵ
دەمێ بوو دەم لە ژێر زولفی کەچی بووی
کـە شیرین مەیلەکەی دابـێ بە خەسرەو
ئەوا فەرهادی کۆکەن بووی بە چی بووی
ئەگەر مەجنوونی کێو و دەشت و دەر بی
بەبێ جیلوەی روخی لەیلا بە چی بـووی
بەڵێ پەروانە بووی بۆ شەمعی رووی یار
بەڵام فەوتای و نەتـزانی بـە چـی بـووی
وەکو بولبول لە دووریی گـوڵ بـە ناڵـە
غەزەلـخوێنی خەیاڵاتی بە چـی بـووی
(فەنایـی) بۆیـە شـینت بـۆ ئـەگێڕێ
کە نەیزانی هەتا ئێستا بـە چـی بـووی

﴿ خەستەخانەی عەشق ﴾

ئیشارەی چاوی پڕ نازی لەلایێ ئەمر ئەکا با بێ
لەلایێ تر برۆی وەك (لاَ) بە توندیی پێم ئەڵێ نابێ
لەلایێ جازیبەی مەعنیی ئەکا سەلبی حەواس و هۆش
بە هەرچی هێزە تا وابێ کە من روو لەو نەکەم نابێ
بە چاکی دامەنی نازی کە چاکە سینەکەی چاکم
مەکەن دەردم دەوا هەرگیز هەتا ماوم دەبا وابێ
کەسێ دایم نیشانەی تیری ناز و عەشقی دڵبەر بێ
هەتا دەرمانی مەیلی ئەو نەبێ باوەڕ مەکەن چابێ
خەیاڵی خاوە با بڕوا طەبیبی بێخەبەر لێرە
لە موستەشفای غەمی لەیلم دەوای ئەو بۆ دەوا نابێ
دەوای ئەو گەر شیفا با بۆ عیلاجی دەردی بێ دەرمان
ئەبوو زامی دڵی خۆی بەر لە ئێمە بەو دەوا چابێ
ئەگەر دەرکی هەبا دکتۆر بە قەد هودهود وەیا نەملێ
ئەبوو دایم لە ژێر سایەی سولەیمانی سەبادا بێ
هەتا ئەو دیلی دەستی ئارەزوو بێ یا عەیادەی خەڵق
لە بازاڕی فنوونی ئێمەدا رێگەی قسەی نابێ
ئەگەر زانایە ئەو با بێ لە مەیخانەی غەمی عەشقا
بنۆشێ جورعە مەشرووبێ هەتا سەد دەردی پێ چابێ
طەبیبی خەستەخانەی ئێمە دەستی دەستی لوقمانە
طەبیبی خەستەخانە خۆی نەخۆشە هۆی شیفا نابێ

(فەنایی) وەعد و پەیمانی بە دڵبەر داوە تا ماوە
دەوای دەستی کەسی کەی تا ئەبەد نابێ بەلادا بێ

﴿ غارەتی موڵکی دڵ ﴾

تۆ بە زولف و روو عەزیزم رۆژ و شەو تەشکیل ئەکەی
بۆ بە حوسنی خۆت بەخیلی ! رۆژ بە شەو تەبدیل ئەکەی
چاوی پڕ نازت بە غەمزە غارەتی موڵکی دڵە
تیری موژگانت بە خوێنم فێرە بۆ تەعجیل ئەکەی
با فیدای ساتێ ویصالت بێ هەموو عومری عەزیز
زامی ساتۆری غەمت ناسۆرە بۆ تەئجیل ئەکەی
ساعەتێ وەسڵی جەماڵت (لَيْلَةُ الْقَدْر)ی منە
دیتنی ئەبرۆی هیلالت جەژنە بۆ تەعلیل ئەکەی
من ئەوا عومرێکە شێواوم بە شێوەی خاڵی رووت
چی بە شانەی پەنجەکانت تازە تۆ تەجمیل ئەکەی
سەبر و هاواری دڵەی تینوو بە وەسڵت تا بەکەی
بۆ بە وەعدەی وەسڵەکەت ساتێك و سەد تەمسیل ئەکەی
با لە غەم دەرچێ دڵەی صائیم بە وەسڵت رۆژ و شەو
بۆ لە هەرکوێ بوو (فەنایی) تۆ لەوێ تەرحیل ئەکەی

* * *

« تۆفانی جەفا »

لە کوێ بێنم کەسێ نـەخلی مـورادم بـۆ وەبـەر بێنـێ
بە ئـاوی دیـدە ئـاوی دا سـەرم بـەو دارە بـشـکـێـنـێ
لە گوڵزاری بەهاری نیپستیی سەرخۆشی هەسـتیی بـێ
کە وەك بولبول لە دەوری گوڵ سەحەر مەستانە بخوێنـێ
شکۆفا بێ دەمی غونچەی لەطائیف بۆ نەسـیمی گـوڵ
بە پسپۆڕی و بە زانایـی کە ڕەنگی گـوڵ نەشەمزێـنـێ
کە بەڵکو کەوکەبی طالیع لەسەر لوتکەی چیای بەختم
سەری دەرخات و گـوڵ چـاوێ بـەرەو ئـەملاوە بخـشێنێ
مەگەر مەولا بـە مـەولایی بـە لـوتفێکی لەمـەولایی
لەنێو ڕەندانی سەودایـی کەسێکی وام بـەدەس بـێـنـێ
لــە تۆفــانی جــەفادا وا شــکا پاپــۆڕی هیواکــەم
مەگەر نووحی نەجاتێ بێ بە خێری خـۆی دەرم بـێـنـێ
فەلەك دەوری کـە گـۆڕاوە هـەموو دەم تۆفـە لـەملاوە
ئـەبێ ئـاخۆ زەوی ئـاوی جـەفا لـەکوێوە دەربـێـنـێ
دەسا بۆ کەی دەخیلت بم نەسـیمی صوبـحی ڕزگـاریی
وەرە بـا کـەم ڕەقیـب لـەم بەزمـەدا عالـەم بفـەوتێنێ
ئەوا عومری (فەنایـی) چوو بە خۆڕایـی بـەدەم بـادا
لە کاتی کۆچـی دوایـیشا بەسـە لـوتفێکی بنوێـنـێ

* * *

« عەشقی دڵداری ئەڵەست »

(نالی) لە غەزەلێکا مەبەستی خۆی بە لایەنگریی لە (کچ) دەربڕیوە و (حەریق)یش کە چاوی پێکەوتووە بە لایەنگریی لە (کوڕ) رەخنەی لەو گرتووە ، منیش کە ئەمەم چاوپێکەوت کتوپڕ ئەم غەزەلەم بە خەیاڵا هات و نووسیم .

سلێمانی - ٢٧ / ٩ / ١٩٨٦

رەحمەت لە حەریق نالی کە فەرمووی چی یە نالّی
بێهوودە بە زولفی کەچی کچ شیفتە حالّی
بۆ ئەهلی علوومی ئەدەبیی حەیفە وتووێژ
دایم لەگەڵ ئەو مەلعەبەتەی پووچ و خەیالّی
بۆ خاوەنی عیلم و ئەدەبی دین و فەراسەت
کەی لایقە دڵ دا بە دڵی غافڵ و خالّیی
دڵ ئەو دڵەیە عاشقی دڵداری ئەلەستە
وەك مەولەوی یو مەحوی یو ئەمسالی غەزالیی
چی موقتەبیسی نووری تەجەللا نەبێ نابێ
بیکەی بە ئەساسی خەم و ئەشعاری خەیالّیی
دڵ بەستە بە مەعشووقەیی ئەربابی مەقامات
تا کەمکەمە لەو نەقصە بگا دڵ بە کەمالّی
دەرچێ لە خەیالّی ئەم و ئەو یەعنی کوڕ و کچ
روو کاتە ئەوو سەجدە بەرێ دڵ لە جەمالّی
تا هەرچی هەیە قیبلەنما بێ بە شەو و رۆژ
بۆ حەزرەتی دڵدار لە ئەشباحی میسالّیی

عــومرێ بــه خــه یاڵی کــچه‌وه ســه‌رفی هــه‌وا بــێ
وا تێمه‌گــه چــا بــێ نــه خــه یاڵی نــه مه‌ئالــی
گه‌نــجــینه‌یـــی دڵ مـــه‌خزه‌نی ئه‌ســـراری خودایـــه
کـه‌ی ئــه‌و صــه‌ده‌فی گه‌وهــه‌ره یــا دورڕی لوئالیـــی
هه‌رکــه‌س بــه خــه یاڵ و هــه‌ده‌فی عه‌شــقه‌وه روو کــا
لــه‌و له‌عبه‌تــه شــێواوه هــه‌موو فــه‌زڵ و کــه‌ماڵی
بۆ عالــه‌می گه‌نــجیی ئــه‌بێ بــه‌و حاڵــه بلێ گــه‌نج
نــه‌ك عالـــمــی زانــا بــه رمــووزاتی (خــه یاڵیی) [1]
هه‌رکــه‌س بــه هه‌ناسێــکه‌وه بــێ بــوون و نــه‌بوونی
تــۆ دڵ مــه‌ده بــه‌و چــونکه به‌ســه‌ر رێــوه زه‌واڵــی
هه‌ر دێت و له‌سه‌ر چوونه چ کــوڕ بــێت و چ کــچ بــێ
ئه‌بڕێتـــــه‌وه رۆژێ چ حـــــه‌رامی چ حـــــه‌لاڵی
ئــه‌م که‌ونــه بــه‌لێ مه‌دره‌سه‌یــی عه‌شــقه بــه راسیی
هه‌رکــه‌س بــه خه‌یاڵێــکه چ خۆشیی بــێ چ تــاڵیی
لای ئــه‌هلی به‌صــیره‌ت نیــه خۆشــیی لــه مــه‌جازا
سه‌رخۆشــی صــه‌فای رۆحــه دڵــی جازیبـــی حــاڵی
به‌و حاڵه‌ش ئه‌گــه‌ر عه‌شــقی حــه‌قیقیی بــه حه‌قیقــه‌ت
بڕواتـــه‌وه ســــه‌ر بـــاری حه‌قیقـــه‌ت بـــه زولاڵـــیی
هه‌ر چــاکه ئه‌گــه‌ر بولهه‌وه‌ســی لــێــلی نــه‌کا لــێ‌ی
تــا ئــه‌و پلــه طــه‌ی کــات و بگــۆڕێ دڵ و حــاڵی

---

[1] خه‌یاڵیی : لێره‌دا مه‌به‌ست پێ کتێبێکه که به شێوه‌ی حاشیه له‌ســه‌ر شه‌رحی عه‌قائیدی نه‌سه‌فیی دانراوه . (هۆنه‌ر)

ئـەم عالـەمی ئەشـباحە دەلاڵێـکە لـەبۆ عەشـق
مەعشووقە کـە مەنظوورە کـە بـوو بۆچـی دەلاڵـی
هەرچەندە هەموو باسـی کـورە جـوابی (حـەریق)یـش
هـەر چـاترە لـەو باسـە کـە روویـداوە لـە (نـاڵی)ی
بێدەنگ بـە قەڵـەم شـەرتی ئـەدەب حوسـنی کەلامـە
یـا خەزنەیـی دەم داخـە ئـیتر یـەعنی کـە لاڵـی
شـەرعی قەڵـەمی ناڵـی یـو پێنووسـی حـەریقت
بـۆ پـیری خـیرەد چـاکە نـە بـۆ تـۆ کـە منـاڵی
هەرکەس بـە شتێ خۆشە دڵـی بـەسیە (فەنایـی)
تۆ چـیتـە بەسـەر خەڵـك و خیلافـاتی مەقالـیی

« گەوهەری حەقیقەت »

گەرچی عەشق و عەشقبازیی بـێ حـەیا قـەت نـاکرێ
سـۆز و شـەوقی عاشـقیش هـەرگیز حـەیا هـەڵناگرێ
(لاَ يَـــخَافُ لَوْمَـــةً مِـــنْ لاَئِـــمٍ فِـــي حُبِّـــهِ)
مامەڵـەی عەشـقە لـە بـازاڕی حـەیادا نـاکرێ
رەسـم و ئـادابی حـەیا بـۆ قیبلەکـەی دڵ واجبـە
عالـەمی ئەسـرارە بـۆ ئـەهلی ریـا سـەرناگرێ
چونکە لەم بازاڕەدا سـاقیی لـە مەیـخانەی ئەلەسـت
بێجگـە بـادەی وەحـدەت و عەهـد و وەفـا وەرنـاگرێ
تۆ ئەگەر (سەعد) و (شەریف)ی یا فحوولێکی زەمان
بـێ هەوێـنی مەعریفـەت چـارەی دەروونـت نـاکرێ

تا نـەگا دەسـتت بـە چـاکی تاکـە چاکێـکی بەڕێـز
گەوهەر و کالاّی حەقیقەت دەس هـەموو کـەس نـادرێ
دائـیرەی کەسـبی مـحەببەت دائـیرەی ئەسـرارە بـەس
رێ بە نامەحرەم ئەبـەد لـەم شوێـنە هـەرگیز نـادرێ
خەیـمەگاهی عەشقە دڵ واعیز مەگـەر دڵ دەی بـە دڵ
کەعبەیـی عوشـشاقە دڵ بـێ ئـەو طـەوافـت نـاکرێ
گەر خەیاڵی قیبلەکەی دڵ کەی ئەبێ سەر کەی بە پـێ
بـێ دەلیلـی رێگـە رێگـەت دوورە بـۆت طـەی نـاکرێ
خەلعـەتی وەسـڵت ئەگـەر ئاواتـە واعیـز لێـرەدا
حیشمەتی مولـکی سولەیـمانیی بـە مێـروو نـادرێ
تـا نـەدەی زاخـاوی سینەی پـڕ لـە کینـەت بـێ درۆ
وەعزی بێ تـام و مـەزەی تـۆ هیـچە جێـت بـۆ نـاگرێ
دان و داوی بولهـەوەس دوو تـاڵی زولفـە و خـاڵی روو
ئـاگری عەشـقی حەقیقـەت بـەم دووە هەڵـناکرێ
خۆت خە ژێـر داوی کەمەندی شێرە مـەردانی طـەریق
بەڵـکە پـەردەی خۆپەرستیت زوو لەسـەر دڵ لادرێ
تـا بزانـی قیـل و قالـت بۆتـە کۆسـپی رێـگەکەت
بۆیە تۆ لـەم عالەمـە رێـگەت بـە حـەق بـۆ نـابرێ
خۆ (فەنایـی) با بە کامی خۆی نـەگا لـەم رێـگەدا
شەرتە تا ئاخر نەفـەس لـەم رێـگە دەس هەڵـناگرێ

* * *

﴿ بەزمی دڵداریی ﴾

ڕۆژێك پارچە هۆنراوەیەکی (ئەحمەد هەردی) کەوتە بەرچاوم ، بۆیە منیش هەست و نەستی شیعر دانان پاڵی پێوەنام و ئەم چەند دێڕە شیعرەم نووسی .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٦

لە بەزمی عەشق و دڵداریی خەیاڵم سەر دەبا و دێنێ
بە شوێن دڵپەروەرێکی وا کوڵی دڵ دابمرکێنێ
ئەدیبیی خۆشە بۆ بەزم و مەزەی بازاڕی مەعشووقان
ئەگەر دەسدا گوڵێ دەوری فەلەك ڕەنگی نەژاکێنێ
بە دڵ سەودازەدی لەیلم لە بادەی عەشقی ئەو کەیلم
ئەنیسێکم ئەوێ زەیلی حەیا بەو بادە نەدڕێنێ
مەبەست لەم ژینی دنیایە موسەللەم عەشقی لەیلایە
ئەنا خانێکە بێ مایە یەکێ دەڕوا یەکێ دێنێ
نەتیجەی باوەشی گەرمت ئەبێ چی بێ ! مەگەر (هەردی)
وەیا سەرنانە سەرکۆشی شل و نەرمێ سمڵ بێنێ
ئەگەر دەستیش کەوێ ئەو شۆخە دەردی پێ دەوا نابێ
ڕەقیبت مەرگە ڕۆژێ دێ ئەویش و تۆش بفەوتێنێ
ئەگەر تۆ طالیبی ڕەنگی وەکو بولبول لە گوڵزارا
گوڵێ بێ دڵ دەوا کا گڵ قەدی شمشادی نەڕزێنێ
لە موڵکی حوسنی ئەشباحا جەماڵی یار و دڵداریی
ئەبێ عیسادەمێ بێ ڕۆحی دڵداریت وەبەربێنێ

دڵت گەر لێ ئەدا بۆ بەزمی دڵداریی وەرە (هەردی)
لە خزمەت پیری مەیخانە بەدەس بێنە سەروشوێنێ
کە بەڵکە طالیعی بەختت لەگەڵ شیرین عوزارێ بێ
لە گڵکۆ تازەکەی گۆڕیش وەفا بەو عەهدە بنوێنێ
(فەنایی)ش هەروەکو ئێوە سەرێ لەم بەزمەدا ڕۆیی
بەڵام مەرهوونی ئەو پیرەم کە تیفلی دڵ دەلاوێنێ

« شەوقی لیقا »

دیدە بە دیدەی دڵت با دڵەکەم بسرەوێ
بۆنی نەسیمێکی تۆی بێت و ئەگەر بەرکەوێ
تانە لە تەختی کەی و تاجی کەیانیی ئەدا
شادە بە مەرگ و فەنا ئەو هەڵە گەر دەسکەوێ
تۆ کە لە بەحری بەقا شادی بە شەوقی لیقا
تیفلی دڵی بێ بەقا تاوێ لیقای تۆی ئەوێ
گەرچی بە قەولی حەکیم سیبرە دەوا بۆ سەقیم
تا دەمی عەظمی ڕەمیم شەهد و شیفای تۆی ئەوێ
مەیلی لیقای تۆیەتی سۆزش و بۆسۆیەتی
شیوەن و ڕۆڕۆیەتی بێکەسە هەر تۆی ئەوێ
شەرعە بە حوکمی قەزا قازییو شێخ و مەلا
گشتی ئەڵێن بێ ڕیا حەقیە مەگەر نەیکەوێ
بێجگە فیدای ماڵ و سەر تۆ لە (فەنایی) مەگەر
پیری دەروون باخەبەر فەرموو بڵێ چیت ئەوێ

﴿ قووتی ڕێ ﴾

شاهی من فرسەتە گەر روو لە گەدا کەی چ دەبێ
جامەیی فەقر و جەفاکەم بە صەفا کەی چ دەبێ
بۆ فەقیری وەکو من بێکەس و بێ زادی سەفەر
قووتی رێ شەربەتی شەهدێ کە عەطا کەی چ دەبێ
قەحطی یو جووعی غەمی هیجرتە وای کردوە لە من
گەر لە خوانی کەرەمت دەفعی ئەزا کەی چ دەبێ
تیشنەیی ئاوی حەیاتی لەبی لەعلە دڵەکەم
بە دو سێ جورعە مەیی وەسڵ سەخا کەی چ دەبێ
من ئەگەر رۆح فیداکەم نیە باکم بەخودا
تۆ ئەگەر زامی دڵی رێش دەوا کەی چ دەبێ
گەرچی بێ مایەم ئەمن هاتمە دەرماڵی کەریم
تۆ کە گۆشەی نەزەرێ بەهری خودا کەی چ دەبێ
بەڵێ تۆ شای و منیش کۆنە غولامێکی دەرم
تەوقی (صَيْدُ الْحَرَم)یم گەر بە مەلا کەی چ دەبێ
تۆزی رێت کوحلی بەصەر مەرهەم و ئیکسیری دڵە
چ دەبێ وەضعی دەوا رەفعی بەلا کەی چ دەبێ
ماوەیێکە بە غەم و دەردەوە ئەتلێمەوە بۆت
موژدە بۆ وەسڵ کە هەمراهی صەبا کەی چ دەبێ
عەقرەبەی نووکی موژەت بێتەوە سەر صەفحەیی رووت
بۆ دڵەی گوم شودەکەم قیبلەنما کەی چ دەبێ

لــه دەرودەشــتی خەتــەر بــەر خەتــەری راهــی حــەرەم
خدری فەرخوندە پەی ئەم خەســتە رەهــا کــەی چ دەبــێ
چــاوەڕوانی کــەرەم و وەعــدی ویــصالم ســەد جــار
تــۆ بە یەك وەعدە لە ســەد جــارێ وەفــا کــەی چ دەبــێ
ئەمە عومرێــکە (فەنایــی) بە هەوای کەعبەیی رووت
ســەری دانــاوە کــە تــۆ جــارێ نیگــا کــەی چ دەبــێ

﴿ ساحەی وەفا ﴾

موژدە بێ ئەی دڵ لــەنێو ســاحەی وەفــادا بــێ غــەمی
گەرچــی لــەملاوە ئەســیری تــیر و تانــەی عالــەمی
بۆیە من بەهرەم لــە یــاری پــڕ جــەفا هــەرگیز نــەدیی
چون رەقیب رێــگەی نەدا مــن ببمــە خــاکی بــەردەمی
حاســڵی رەنجــم شــکەنجەی داوی زولفــی دولبــەرە
وەك لــە ئــەرزی شــۆرەدا هــەر خــارە بــەزرم بەرهــەمی
زرکــەتاڵ و حەنــزەلــی دەشــتی فیراقــی یارەکــەم
کەی ئەدا تــام و مــەزە و بــۆنی شــەمامەی گوڵــدەمی
من قەرارم دا لەگەڵ دولبــەر هــەتا ســەر لێــوی گــۆڕ
هەر لەسەر رێگەی وەفــا بم بەڵــکە ببمــە مــەحرەمی
سەد شوکر ئۆخەی ئەویش پەیمانی تا ســەر دا بــە مــن
بۆیە لەم دنیا (فەنایــی) بــوو بــە قۆچــی مەقــدەمی

❊ ❊ ❊

﴿ بەی دەستی یار ﴾

شەوێکیان لە (مەحمودئاوا) لـە کـاتی خەتمەکردنـدا حـەزرەتی پـیر (قُدِّسَ سِرُّه) خۆی هەستا و هاتە بەردەمی من و شتێکی دایـە دەستم ، وە من وامزانی (بەهێ)یە ، بەڵام کـە دوای خەتمـە سـەیرم کرد (سێو) بوو ، ئیتر نە من لێم پرسی کە بۆچی ئەم کارەی کـرد و نە ئەویش هیچی فەرموو ، بەو موناسەبەتەوە ئەم شیعرەم نووسی .

شـــەها ئیمـــشەو دڵـــی بێـــچارە وەك نـــەی
لــــە هــــەرلا ناڵــــەوو هــــاوارە دەورەی
لــــەلایێ پــــڕ غــــەم و دەردە دەروونــــی
لــەلایێ زەهــری نێــشی عــەقرەب و حــەی
بــــەڵێ لاتــــە و گەدایــــە و روو ســــیایە
بــەڵام بــۆ پاســەوانیت باشــە نەیکــەی
خەجاڵــەت خــۆم خــەتام وت پاســەوانی
دەرت شــایانی شــەئنی حاتــەمی طــەی
بــە گیــانی شــا بــە لــوتفی شــا ئــەنازم
ئــیتر هەرچــی بــبم ئۆخــەی ســەد ئۆخــەی
گــەهێ دڵــشاد و خــوڕڕەم هــەروەکو جــەم
گەهێ تەعنە لـە تـاج و تەختەکـەی کـەی
گەهێ رەمز و گەهێ غەمز و گـەهێ فـەوز
گــەهێ بــاغ و گــەهێ داغ و گــەهێ بــەی
بە (بەی) ئیمشەو کە بەزمی دڵ مەزەی بوو
کتــوپڕ کەوتــە فکــری بــەحری بــێ پــەی

کــه ئــه‌یوت خه‌لعــه‌تێکی کــه‌مترینت
بــه‌های نه‌قــدی جینانــه و بــاغ و ره‌وضــه‌ی
ئــه‌بێ قــه‌دری منــی بــێ قــه‌در چــی بــێ
له ده‌س سـولتانی عالــه‌م وه‌رگــرم (بــه‌ی)
ئه‌گــه‌ر مــه‌یلی دڵ و لــوتفی ده‌روونــی
نــه‌بێ جــوز بــه‌ی ئه‌گــه‌ر وابــێ خــودا وه‌ی
وه‌گه‌ر هــه‌ر خـۆ (عَــلَى الـرَّغْم)ی ره‌قیبــه
ده‌ســا بــا خــوانی لوتفــت بــێ په‌یاپــه‌ی
به‌سه‌رچوو عومری بێ بــه‌هره‌ی (فه‌نایــی)
شــه‌هی عالــه‌م فــه‌نا قوربانــه ســا ده‌ی

« وێنه‌ی یادگاریی »

کاتێ حه‌زره‌تی پـیر (رُوحِي فِدَاهُ) به دیوانه‌که‌می زانی و چــه‌ند غه‌زه‌لێکم به ئــه‌مری خـۆی بـۆ خوێنـده‌وه لــه ئه‌ستــه‌مبووڵ ، زۆر به دڵی بوو ، فه‌رمووی بنێره با عابیدی کوڕت بــینێرێ خـۆم بـۆت چاپ ئه‌که‌م ، منیش لــه (١ / ٧ / ١٩٩٥)دا نــاردم هێنایــان ، وه ئه‌م غه‌زه‌له‌م بۆ کۆتایی‌یه‌که‌ی نووسی ، به داخه‌وه رێك نه‌کــه‌وت چاپ بکرێ ، تا حه‌زره‌تی پـیر کۆچی دوایــی فــه‌رموو ، ره‌جــا وایــه بێ‌حیکمه‌ت نه‌بێ .

ئــه‌ی وێنــه بــمێنه بــۆ دیــاریی
جێــداری مــنی لــه کــورده‌واریی

بــۆ یــادی ژیــانی پــڕ لــه مه‌ینــه‌ت
بــۆ حاڵــه‌تی بێکه‌ســیی و هــه‌ژاریی
زووتــر مــنی بێــچاره لــه دێ بــووم
دیــــاره کــــه چــــلۆنه کاروبــــاری
ڕۆژانــه گزنگــی تــاو کــه ده‌رهــات
چــوونی ده‌روده‌شــت بــو یــا هــه‌واری
هه‌رچی که ده‌که‌وته ده‌ستی هه‌رکه‌س
سا ژینی له لادێ ئه‌بوو یا له شــاری
هه‌رکه‌س به نسیب و مافه‌که‌ی خــۆی
رازیــــی بــــوو دڵ و ده‌روون و زاری
ئێــستاکه زه‌مانــه وای به‌ســه‌رهات
چی ماوه ! بــه غــه‌یری که‌یفــه‌کاریی
گــــۆڕاوه زرووفــــی شــــار و لادێ
ناچــێتــــه‌وه دۆخــی ســاڵی پــاری
هه‌ر دێت و ده‌چــێ بــه‌ره‌و نه‌دامــه‌ت
فــــه‌وتاوه نــــه‌ماوه به‌نــــد و بــــاری
که‌ی دێ که ئه‌تۆ له‌گــه‌ڵ دڵ و گــه‌ل
وه‌ك غونــــچه‌گوڵانی نه‌وبــــه‌هاری
تێــراو و گه‌شــاوه بــن (فه‌نایــــی)ش
وه‌ك ئێــوه لــه یــاد و وه‌ســڵی یــاری

* * *

﴿ دۆستی گیانیی ﴾

چەند ساڵێك لەمەوبەر نامیلکەیەکم بە شیعری کوردیی بە ناوی (دعوة الطَّريقة لطالب الحقيقة) بۆ یەکێك لە دۆستانی خۆشەویستی خۆم بە ناوی : (مەلا عەباسی حەسەنیی) دانا و بە مەبەستی سەردانێکی دۆستانە و هاتنە ناو ڕیزی ئەهلی تەریقەتەوە بۆم نارد ، بەڵام بەداخەوە لەبەر ئەوەی عەلاقەی ڕۆحیی بە شوێنێکی ترەوە هەبوو ، تەعەصوب بوو بە مانیعی هاتنی ، ئینجا لەبەر ئەوەی زۆرم خۆش ئەویست ، هەر وازم لێ نەهێنا ، بۆیە دوای ماوەیەکی تر ئەم قەسیدەیەشم هەر تەنها بە مەبەستی دیدار بینینی بۆ دانا و بۆم نارد ، ئەمەش هەر بێ ئاکام مایەوە ، وە پاش ماوەیەکی تریش غەزەلێك هەڵبەستی ترم بۆ نارد کە سەرەتاکەی بەم نیوە شیعرە دەس پێ ئەکات :

وەکیلم خەطط و نامەی هیجرە وا هات
کە ماچت کا لەجیاتی من لە دوو لات

ئیتر نائومێد بووم لە هاتنی و منیش کۆتاییم بە شیعر و نامە هێنا بە ناچاریی نەك لەبەر بێ وەفایی ، چونکە ئێستاش کە نزیکەی (٣٥) ساڵ زیاترە کە لە یەکتر دوورکەوتووینەتەوە ، من هەر خۆشم ئەوێ .

مەحمودئاوا - ساڵی ١٩٥٨

ئازیزم ئازیز دۆستەکەی گیانیی
دووریت سووتاندی ئازای پەنهانیی

(يـَـا لَيْـتَ شِـعْرِي كَيْـفَ أحْوَالُــكْ ؟
فـِـي الْبُعْـدِ عَنـّـَا وَلَـوْ بـِآنِ)
(مـَـا تَـفَكَّرْتـُـم يــَوْماً بِحَالـِـي)
فەرامۆشــت كــرد ئولفــەتی جــانی
تــا بەکـەی ئـاخر یـاری دڵ سـەنگین
یادێکــت نــەکرد بــەملا نــەترِوانی
گـەر ئـەڵێم یـاری بـێ وەفـا تـۆ بـووی
شــەرم ئەکـەم وەرنــا خۆشــت ئــەزانی
گــەر بــە وەفــادار نــاوی شــیرینت
ئــەدا کـەم بــە دەم خامــەی ویــجدانیی
تێــفکرە شــەرتی وەفــا. کـەی وایــە
دووریــی چـەند سـاڵەت چـۆن رەوا زانــی
بــەینی مــن و تــۆ دەنگــی دایــەوە
کــەی ئـەبوو وابــێ وەك خــۆت بزانــی
عەهــد و پــەیمانی بــەینی دڵــداران
هــەر لــە منـاڵیی تـا کـاتی جـوانیی
ئــەویش کـام دڵـدار ! لـە نـاخی دەروون
ســەرفی تەمــەن کـەن بـە شـادمانیی
بە چەند شەوق و زەوق دڵەی پڕ لـە میهـر
بــە تانــە لــە تـاج تـەختی کـەیانیی
بــە چــەند نهێنیــی رەمــزی راز و نــاز
بـە چـەند سـۆز و سـاز بـە غەزەلـخوانیی

بــه نــەزم و هــەوای بــەزمی حیجــازیی
عەنـــدەلیب ئاســـا بـــەری بـــەیانی
یــا بــەدەم هــەوای تــافی شــەتاوان
کــاتی ســەیران و گەشــتی کوێــستانی
حــەرام بــوو لامــان دووریــی لــە یــەکتر
تــەنیا بــۆ شــەوێك بــێ عوزرخــوانیی
دەی خــۆت بــیرکەوە لــەم حاڵــە تاڵــە
ئەگــەر لــە ریــزی ژیــرە پیــاوانی
چــۆن ئــەبێ دۆســی ئــاخری وابــێ
خــۆ تــۆ لــەلای مــن هــەروەك چــەلانی
ئــازیزتر لــە گیــان دیــدەی شــیرینم
بــۆ لەبــیرت چــوو قــەدرت نــەزانی
چــۆن یــاریی ئــەبێ نادیــاریی بــێ
بــە حــەوت ســاڵ جــارێ نــەبێ نیــشانی
خــۆ وەعــدە وابــوو ئێمــە یــەك مــاڵ بــین
یــەك نــان و یــەك ئــاو یــەك زینــدەگانیی
یەك مــەنزڵ یــەك دڵ یــەك جێگــە و رێگــە
ســەحرا بــێ دەشــت بــێ یــا ئــاوەدانیی
هەی داخ هەی سەد ئاخ سەد حەسرەت لەگەڵ
بۆچــی وای کــرد لێــت دەورانــی فــانی
بــە گیانەکــەی تــۆ ئێــشی ئــەو داخــە
تەقریــر نــاکرێ بــە قــسەی زمــانیی

هـەرووەها بـێ شـك شـەرحی ئـەم حاڵـە
نایەتـە تـەحریر بـە قەڵـەمڕانیی
کۆتـایی نایـە دەردی جـودایی
فیراقـی جیـسمیی و رۆحیـی و رەوانیـی
مـەر خـوا بـە لـوتفی بـێ دریغـی خـۆی
بـە ئـەسما و صـیفات بـە (لاَمَکَـان)ی
بگـۆڕێ ماتـەم بـە شـادیی دیـدار
بـە خـاتر ئایـەی (سَـبْعَ الْمَثَـانِي)
ئەمـجارە نۆبـەی وەصـڵ و تەواصـول
لـە بـەینا بێنـێ نـەبێ زیـانی
بـرای دنیـا و دیـن هـەمڕازی جـاران
ئـەوا بـەهار هـات بـۆ کامـەرانیی
بیخـەوە بـیر خـۆت عەهـد و پەیـمانت
بـا بـەس بـێ سـەردیی و رەنگـی خـەزانی
وەك وەفـاداران شـوێنت دیـار بـێ
بەسـیە دانیـشتن گۆشـەی پـەنهانیی
خـۆ ئەگـەر بڵـێی بـۆ تـۆ عـەیبی خـۆت
نـابینی بـە چـاو بـە دڵ نـازانی
بـەڵێ تـاوانی منـیش دیـارە
کـە شـەرتی وەفـام بـەجێ نـەهانیی
بـەڵام دیـدە گیـان بـە دیـدەی شـۆخت
ئـەگەر ئینـصافت ببـێ ئەزانـی

کە من مەعزوورم بەپێی شەریعەت
وەك بە تەریقەت کە خۆت ئەزانی
کەوتوومە داوی کەمەند بەدەستان
صەیادی سارای بەزمی عیرفانیی
لە سەر هەتا پێ ئازای ئەندامم
ڕەگ و مەغز و پۆست هێزی نەفسانیی
فکر و عەقڵ و هۆش ئیدراکی ڕۆحیی
شنەی نەباتیی نەشئەی حەیوانیی
بەبۆنەی خاڵی سورمەسای جانان
شابازی ئەوجی گرۆی ڕۆحانیی
کام کەمەند ! بەدەس جەللابی قلووب
تاکە جێداری ئالی عوسمانیی
تازە من لەدەس من و تۆ دەرچووم
کەوتوومە بەحرێك نیە پایانی
هەرکەسێ کەوتە ئەم گێژ و داوە
تازە ناگونجێ بولهەوەسڕانیی
کە وابوو تەکلیف لە من مەحاڵە
بۆ ئەدای عەهد و رازی نیهانیی
ئەگەرنا مەعلووم بێ درۆ یەقین
دەسم هەڵئەگرت لە زیندەگانیی
بۆ ساتێ دیدار شێوەی ڕەنگینت
بە سەر ئەهاتم نەك بە پێ یانی

عومری خۆم هەموو سەرفی ڕێت ئەکرد
تا پەیدام ئەکرد ئەو یاری جانی
تۆ لە فەرەنگ بای لە چین یا ماچین
چین چین فرمێسکم بۆ هەڵئەڕژانی
ئەهاتم بۆ لات بۆ خەتا و خوتەن
گەرنا بە عەیب و خەتام ئەزانی
ئێستا کە دەست و پێی تۆ ئازادە
تۆ زەحمەت کێشە هەرچۆن ئەتوانی
تا بەکەی بەستە و خەستە و نەڕەستە
بە داوی مەکری ئەم دنیای فانی
ژیان هەر ژیانی لەگەڵ یارانە
دووریی لە یاران دیارە زیانی
بشکێنە زنجیر دەربێنە لە دڵ
ریشەی خەوش و خاڵ هەوای نەفسانیی
مەترسە ئێرە جێگەی ئەمانە
جێگە و جیلوەگای ئەهلی عیرفانیی
ئەسپی سەرکێشی نەفسی ئەمارەت
رام ئەکەن بێ غەم بێ نیگەرانیی
دەستیان ئیشارەی قودرەتی زاتە
یەکسانە بۆیان بوعدی (مَکَان)یی
شابازی تیژباڵ ڕێی (لاَمَکَان)ن
قافڵەسالار گەنجی مەعانیی

لائەبەن لە دڵ ژەنگی قەساوەت
شیفای زامی کۆن قاسی یو جانیی
صەففاری مسی قەڵبی قەلبی رەش
ئەیشۆن بە ئاوی فەیزی رەببانیی
بە جارووبی (لاَ) ئیثباتی وەحدەت
شەرحە شەرحەی دڵ ئەکەن نوورانیی
جوغزی لەطائیف لە ساحەی سینە
هەریەک لەدوای یەک ئەکەن عیمرانی
بە تەجەللای خاص ئەقدەسی شاهیی
ئەیکەن بە طووری موسای عیمرانیی
دەستیان مەرهەمە بۆ جەستەی خەستە
خەستە کام خەستە ! خەستەی زوڵمانیی
عیرفانت هەبێ لە ئەهلی عیرفان
دووریت دەلیلە لەسەر نەزانیی
من بە ریسالەی (دەعوەی طەریقە)
کە بۆ تۆم دانا بە میهرەبانیی
لە ماوەی سەد و هەشتا دەقیقە [1]
ناردم ئەرکی خۆم بەجێگە هانیی
من وائەزانم سوودی تۆم ئەوێ
دوایی بێ سوودە سەد پەشیمانیی

[1] واتە : دانانی نووسراوەکە لە ماوەی (٣) سەعاتا بوو . (هۆنەر)

وا دەوری لاویـــی نـــەماوە بـــاوی
نەشـــە و گەشـــەی دڵ چـــوو بـــە تـــاڵانیی
هەرچـەندە ئێستاش گەنـجی لـەلای مـن
حەیفـە تـۆ قـەدری گەنـجیت نـەزانی
تـەقالای گەنـجیی ئـەبێ بـە مایـە
سـا بـۆ ئـاخیرەت یـا دنیـای فـانیی
پـیریی دەردێکـە رەنـجە بەرهـەمی
رەنـج نابـێ بـە گـەنج بـە ناتـەوانیی
تـا لـەدەس نەچـووە گەنـجینەی تەمـەن
ئەوسـا حەسـرەتە سـەد پەشـیمانیی
عـومری (فەنایـی)ش هـەر بـەم داخـەوە
ئـەڕوا رۆژ بـە رۆژ بـەرەو نـەمانی

* * *

﴿ پاڕانەوە لە قاپیی پەروەردگار ﴾

ئەم موناجاتەشم لەو کاتەدا نووسی کە ماوەی چەند مانگێك بە هۆی چەند شتێکی تایبەتی یەوە لە یەکێك لە هەوارەکانی هەورامانی ئێران بەناوی (خویٚ سملیٚ) مامەوە .

خویٚ سملیٚ - سالٚی ١٩٦٧

ئیلاهی یا ئیلاهی تۆ کەریم و (حَيّ)و مەننانی
(قدیمُ الذّات) و بێ مەبدەء (عدیمُ الإنتِها) یانی
(وجوبُ الذّات)ی (بالذّات)ی صیفاتت واجب و مومکین
بە زات و وەصفەوە خاریج لە ئەزمان و لە ئەکوانی
شەریکت نەبووە قەت نابێ دەلیلی وەحدەتت ناوێ
بە کونهی بێ میسالی خۆت کە موستەغنی لە بورهانی
سەمیع و قادر و بینا مورید و عالیم و گۆیا
حەیاتت ثابیتە و لازم نەبوونت ناکرێ یانی
هەموو کەس حادیثە و مومکین بە داخی نەقص مەوصووفە
(تَعَالَى الله) کە بالاتر لە وەهم و فکری ئینسانی !
لە وەصف و (کَیْف) و (کَمْ) دووری لە شکلٚ و جیسم و جان پاکی
لە مەدح و وەسف بێ باکی کە تەنها خۆتی یەزدانی
بە کونهت چۆن ئەگا فکر و خەیالٚی بێ مەجالی خەلٚك
مەلەك بێ یا بەشەر یاخۆ جنۆکەی حادیث و فانی
بەبێ شك هەرکەسێ چووبێ بەشوێن ئەفکار و عەقلٚی خۆی
لە رێگەی حەق ترازاوە خەلەل کەوتۆتە ئیمانی

سەفیهی فەلسەفیی چونکە بەشوێن ئەوهامی عەقلا چوو
نەزانیی عەقڵەکەی لێ بوو بە مایەی طەرد و خەزلانی
دژی بوو نەفسی سەرکێشی کە وا کێشایە بەدکێشیی
حەقی حاڵیی نەبوو هەرچەند رجوعی کرد بە ویجدانی
حەکیمی دوور لە حیکمەت دوژمنی نەفسی فریوی دا
لە بێ عەقڵیی سەرەوبن کەوتە نێو زەلکاوی زوڵمانیی
بە سەد حیکمەت نەجاتی هەر نەبوو لەو داوە داماوە
بە سەد نکبەت گرفتارە کە لەطمەی دا لە ئیذعانی
موجەسسیم کوێر و دڵڕەق بوو نەفام و گەوج و ئەحمەق بوو
بەلایا قەت نەچوو جارێ شعوور و عەقڵی ئینسانیی
بناغەی دینی خۆی تێکدا کە قەولی کرد بە تەجسیمت
پەنا ئەگرم بە تۆ یارەب لە گومڕایی و لە خوسڕانیی
کە تۆ بێ میسل و مانەندی ئەبێ فکری بەشەر چی بێ !
سەری دەرچێ لە تۆ و دەرچێ لە تەسویلاتی شەیتانیی
عەجەب دەردێکی هائیل بوو ! بەڵێ زەهری هەلاهیل بوو
کە خۆی مایل بە باطیل بوو شەقا گرتی گریبانی
کە عەقڵی نارەسا بوو موعتەزیل سەلبی صیفاتی کرد
ئەوەند فکرێ بەتاڵی کرد سەرم سوڕما لە نوقسانیی
لەبەر خەوفی تەعەددود بوو کە ئەو سەلبی صیفاتی کرد
قیاسی بێ ئەساسی کرد و نەیفامی کە نەیزانی
صیفاتت واسیطەی نەشئەی وجوودی عالەمی کەونن
کە مەوصووفن لە یەك لاوە بە وەجهی شیبهی ئیمکانی

بەڵێ (حەفتاوو دوو میللەت) ئەسیری داوی ئەفکارە
لە زەلکاوی خەیاڵاتا هەتا سەر چوو بە نادانیی
بە گوێرەی فەهم و زانین هەرکەسێ فکرێك و باسێکی
لە زاتی پاکی تۆ کرد و لە کونها کول بو نەیتوانی
کە لەم گەنجی موطەلسەم دوڕڕی مەقسوودی بەدەس بێنێ
ئەبێ هەر خەستە بێ ئەسپی خەیاڵاتی لە جەولانی
گەلێ چابوك سواری ساحەکەی تەعریف و تەوصیفت
بەسەر ملدا رەتی برد و شکا دەست و سەر و رانی
لە بابی بەسط و تەعبیری مەقامی حەزرەتی زاتت
گەلێ تەنگیی مەقامی دی گەلێ زەیقەت بو مەیدانی
بەڵێ مەعلوومە هەر فکرێ لە چون خێزا بێ هەر چوونە
ئیتر کەی چوون لە بێچوونا مەجالی پێ درا یانی
بەیانی زات و ئەوصاف و شئوونی پاکی بێچوونت
مەحاڵە ناکرێ بۆچوون ئەگەر دەرچێ لە لەش گیانی
بە چالاکیی کەسێ لەم ساحە داخڵ بوو کەمێ رۆیی
بەڵا زۆری نەبرد شل بوو نە سەیری ما نە سەیرانی
هەزاری وەك سکەندەر بوو بەشوێن ئاوی حەیاتا چوو
لە چاڵ و چۆڵی زوڵماتا سەری ون کرد و نەیهانیی
تەماعی گەوهەری زاتت فریوی عالەمێکی دا
نەبوو نەمدی خریدارێ بە زاهیر یا بە پەنهانیی
بڵێ وا گەوهەری مەقصوود و ئاواتم بەدیی هێنا
دڵی خۆم دڵنیا کرد و نەما باکم لە حەیرانیی

مەقامی ئەقدەسی شاهیت ئەوەندە بەرز و ئەعلایە
نیە مومکین لەبۆ مومکین بگا دەستی بە دامانی
رمووزی کەنزی ئیدراکت لە ئیدراکی بەشەر دوورە
مەحالە چۆن ئەبێ بکرێ بە فکری عالەمی فانی
هەزارم دی بە غەوواصیی لە بەحری کونهی تۆدا چوو
بەشێکی زووبەزوو خنکا برێکی ما بە عەطشانیی
تەقالای زۆری دا ئاخر بە دەم تەڕکردنێکی کەم
لە ئەم دەریایە قانیع بوو بە ناکامیی لە رەییانیی
ئەوەی لەم عالەمە دوێنێ بەسەریا بۆی وجوود چووبێ
بە کەشتیی نووحەوەش باوەڕ مەکەن گەیبێ بە دامانی
(هُوَ الأوَّلْ هُوَ الآخِرْ هُوَ الظَّاهِرْ هُوَ الْبَاطِنْ)
کەتۆ بەم چوارە مەوصووفی چ جێگەی فکری ئینسانی !
عەجایب پەرتگاهێکە مەگەر خۆت یار و یاوەر بی
کە زاهیرتر لە رۆژ ئەمما عەجەب کەنزێکی پەنهانی !
بە چاوی کوێر و دیدەی بێ بەصیرەت ناکرێ دەرکی
تەجەللای کێوی طوور و شەعشەعەی ئەنواری سوبحانیی
مەگەر هەرکەس بە لوتفی خۆت هیدایەت دەی بە هەمرازیی
نەجاتی دەی لە ئەوهام و دەسیسەی نەفس و شەیتانی
بە هۆی ئیلهام و تەعلیمت بە مەحزی فەزڵ و تەکریمت
بە خۆتت ئاشنا کردبێ ئەگەر طائیع ئەگەر جانی
لە بەحری عیلمی تۆ بۆ مەعریفەت قەترێکی نۆشیبێ
بە تەوفیقاتی تۆ دەرچێ لە قەیدی جەهل و نادانیی

ئـەوەی صەیدی سەعادەت کەوتە داوی عـەقـڵ و ئـیدڕاکــی
سـەفینەی بـەخـتـەکەی چـاکی نـەجـاتــی دا لـە فـەوتانی

لــەبۆ ساحیل کەناری گرت و خۆی لادا لە مـەوج و گـێــژ
بـەری دا لەنگـەری کەشـتیی مـەهاری کــرد کـە نـەیتوانی

بە وەجهی ئەسلەم و ئەعـدەل بـە دڵ تەسـلیم و ملکـەچ بـوو
زولاڵــی وەحدەتی نۆشـیی بــەجێ بــوو فــکر و سـامـانــی

سوپاسـی بـێ قیـاس ئـەی خالیقـا بــۆ جـوود و ئیحـسانت
کە هەرچـێکت بە هەرکەس دا بـە فەزڵـە نـەك بـە شـایانی

لـەسـایــەی ڕێــزەخۆری بــابی خـــاصـــانت خـوداوەنـــدا
لـــە فیرقــەی ناجیــە طـەردم مەفـەرموو تــۆ کـە ڕەحمـانی

منیش ئیقـرار ئەکـەم یـارەب لـە بـابی قـوبـحی ئـەعمالا
گەلـــێ ڕۆچـووم و نـەمفامی لـە حـەد دەرچـووم و نـەمزانی

لە چاکە بێ بەش و مەحروم بـە بـاری مەعـصیەت کـەوتووم
لە ماڵی غەفڵـەتا خـەوتووم بـــە سەرشـــۆڕی و پەشـیمانیی

بناغەی کاخی ئـەعمالـم بە حیلـەی نـەفسی سەرکـێــشـم
لە جـێ دەرچـوو شـکا شـەق بـوو دەر و دیـــوار و هـەیوانی

لە بێ ئەمریت ئەوەند ئیفراط و تەفریطم لـــە ژیـنـــا کـــرد
نـیـە دەسمایە بۆ ئـــاخیر مـــەگەر عـــوزری پـەشـیـمــانیی

ئەگەر لافــاوی جـوودت بـێ بـــەسەر کـۆکـۆی قەبایـــحدا
ســەری دەرزیــی چ تەئـسیرێك ئەکـــاتە مـەوج و تـــۆفانی

بـــە جـاهی واسیطەی خـەلق و وجـوودی عالـەمی مـومکین
کە هەر ئەو سەروەری عامە و گوزیدەی نەسلی عـەدنـانیی

که بەو بوو ڕەفعەتی ئـەفلاك و ئـەنجوم بـەو مونـەووەر بـوون
لـە سایەی نووری ئەو نـەوعی مـەلائیك بـوون بـە نـوورانیی
لە پرسینی ئەلەست بەو بـوو کـە فـەوجی عالـەمی ئـەرواح
(بَـلَـی) بوو بەختەوەر جوابی (نَعَـمْ) بـۆ قاسـی‌یـو جـانی
بە ڕۆحی ئـەو پـەناگـایـە بـە تـەشریفـاتی ئـەو شـایە
کە ئەو مەدعوو بە ئەسـرایە لـە نیـوەی شـەو بـە پـەنهانیی
زەوی نەیـما جموجـۆڵی کـە زانـی ئـەو بـەسەریـا دێ
فەلەك هەر چـاوەڕوانی بـوو لـەبـۆ میعراجـی جیـسمانیی
ئەگـەر مەهـدی زەوی نـازیش بەسـەر حەوتـەم فەلەکدا کـا
کە ئەو زاتەی لەباوەش گرت لـە حـاڵـی بـەرزەخ و ژیـانـی
ڕەوایە تا بـەرەو مـەحشەر مەدینـەی خـۆی بـەجێ دێـڵـێ
بـنـازێ بەو شەفیعە بـۆ کـەمالـی مەرتـەبە و شـانی
هەتا (طَـيِّ)ی سـەما ئـەکرێ ئـەنازێ بـەو شـەوە گـەردوون
کە ئەو شاسـوارە بـۆ دەعـوەت سـەعاتێ بـوو بـە میـوانی
بە سەرگەرمیی مەلەك شەوقی فەلـەك بـۆ کـاتی تەشـریفی
بـە ئـیـعـجـاز و بە تـەکریمی حوزوور و (وَحْي)ی قورئـانیی
بـە سەیری ڕەفرەفی بـۆ ئـەوجی ئـەفـلاك و سـەمـاواتـت
بە نووری سیڕی (أوْ أدْنَـى) مەقـامی قـوڕبی سـوبـحانیی
بە جـاهی مەرتـەبەی صەدری ریـسالـەت عازیـمی سیدرە
بـە (مَازَاغَ الْبَـصَرْ) یـەعنی بـە دیـدەی چـاوی فەتـتانی
بە خورشیدی سەمای بورجی ریسالەت خـاتـەمی موڕسـەل
بە شەمعی مـەجلیسی دەسـتە و گـرۆی ئەفـواجی ڕۆحـانیی

که بەو شابالّە (رُوحُ القُدُسْ) مەجالی سەیری لێ بەسرا
بە تەنها بۆ حوزوور ئەو چوو ڕەوا بوو عەرز و فەرمانی
بە نوقطەی مەرکەزی کەنزی علوومی زاهیر و باطین
کە بەو بوو فەتحی ئەبوابی طەریقە و ڕەسمی عیرفانیی
بە جاهی ئەو حەبیبە و حورمەت و نازی لە دەرگاتا
بە حەققی ئەو طەبیبە و زینەت و ئیکسیری ئینسانیی
بە جاهی ئەو کەسەی فەخری بەشەر هادی سوبول ئەو بوو
هەر ئەو شەهدی دەم و دەستی شیفایە بۆ پەرێشانیی
بە جاهی ئەو کەسەی پشت و پەنای ئەبرار و ئەشرارە
ئومێد و واسیطەی ئوممەت لە ترسی حەشر و میزانی
کە بەو بوو تەوبەیی ئادەم قبوولّ و حیفظی ئیبراهیم
بە ئەو بوو صەبری ئەیوب و نەجاتی ئادەمی ثانی
بە ئەو بوو بینشی یەعقووب و یووسف بەو خەلاصی بوو
لە دەس کەیدی زولەیخا هەم لە ڕەنجی حەپس و زیندانیی
بە ئەو بوو ئولفەتی یونس بە ئەو بوو ڕەفعەتی عیسا
وەکو بەو بوو تەجەللا بۆ (کَلیمُ اللّهِ)ی عیمرانیی
بە ئەو بوو ئاگری فارس کوژاوە وشک بوو ساوە
شەقی برد تاقی کیسرا کەوتە لەرزە بان و هەیوانی
بە ئەو بوو زوڵمەتی کوفر و بت و خاچ و صەنەم لاچوو
شکا بازاڕی نابازی دەسیسە و کەیدی شەیتانیی
کە ئالاّی دینی حەق هات و سەری کێشا بە دنیادا
لە سایەی ئەو بو ڕۆشن بوو چرای نووری موسڵمانیی

به نووری ئەو صەفا کەوتە دەروونی کۆمەڵی ئەصحاب
بڕا جەرگی عەدوو گشتی بە تیغی تیپی یارانی
خوداوەندا بەحەققی طینەتی ئەو یارە دووبارە
بە خەتمی دائیرەی مورسەل بە مۆر و خاتەمی شانی
بە شەرحی صەدر و سینەی پاکی وەك مینا بە بێگەردیی
بە حوسنی سیرەت و شێوەی جەماڵی بەدری تابانی
بە جاهی حورمەت و وەقری بە ڕێز و مەنزڵەی فەقری
فیدای ئەو فەقرە بێ سەد حیشمەت و موڵکی سولەیمانیی
بە گۆنای ماهی بێگەرد و عوزاری مەشعەلەتاری
بە طیبی جوعدی کاکۆڵ و نەسیمی عەنبەرئەفشانی
بە شەمسی عالەم ئەفرۆزی بە نوختە و خاڵی جانسۆزی
بە قەوسی دین و دڵدۆزی بە نیش و نۆشی موژگانی
بە ناز و راز و تەمکینی بە وێنە و شکڵی شیرینی
بە غەمزەی چاوەکەی مەست و قەدی سەروی خەرامانی
بە لەهجە و نوطق و گوفتاری بە خولقی جوان و ڕەفتاری
بە دەم غونچەی شەکەرباری بە لەعلی لێوی خەندانی
بە عیشوە و ڕەنگی ڕەنگینی بە طوڕڕەی میسکی تاتاری
بە شەهد و کەوسەری ئاوی دەم و چاهی زەنەخدانی
بە عەرش و کورسی یو لەوح و قەڵەم هەم بەیتی مەعموورت
بە ماڵی کەعبەوو مینبەر بە ڕەوضەی باغی ریضوانی
بە جیبریل و بە عیزرائیل بە ئیسرافیل و میکائیل
بە ئەنواعی مەلائیك حامیلانی عەرشی ڕەحمانیی

به قـوربـی خاصـی راسـان و بـه مـەقـبـوولاّنـی ئاسـانت
هودات و قـائـیـدی فیرقەی نـەجـاتی نـەوعـی ئـیـنـسانیی
بـه صیدق و راستیی صیدديق و عەدلـی حــەزرەتی فـارووق
بـه (ذي النُّورَيْن) عوسمان و عەلــی یـیـو شـێری بـوڕڕانی
بــه پـــاکیی (أُمّـهــاتُ الـمـؤمـنـــین)و فــاطیمـەی زەهــرا
بـه دوو سیبـطـەی موکـەڕڕەم تـازە لالـه و سـەروی بوسـتانی
بـه صەحبی صەف شـکـێن و یـاری ئــەو سـەرداره نـازاره
به دەنگی هـەلـهەله و شـەوقی دڵ و جـۆشی سەناخـوانـی
به خوێن و بەرگی خوێـنینی شـەهیدانی حـونـەین و بــەدر
بـه عـەبـبـاس و به حەمزه و جەعفەر و سەلـمان و حەسسانی
بـه راسـیی تـابـیعین و تـابـیـعینی ئــەو بـزورگـــانـه
که هەریەك بۆ ڕەزامەندیت دەری کـرد گـۆ لــه مـەیـدانـی
به شاهی نـەقـشـبەند و خواجـەگـانـی (نَـقْـشْـبَنْدِيَّـهْ)
سـوپاسالاری تـەوحـیـد و طـەریقـی سـەیـری پـەنـهـانیی
به پـیرانی طەریـقـەی سـوهرەوەردی و قـادری و چـەشـتیی
بـه نـەجمەددینی کـوبرِاوو بـه جـاهی غـەوسی گـەیلانیی
به حەقـقی پوڕتـەوی فـەیـزی موجەددید بـۆ طەریق و دیــن
مــەداری ڕەمـز و تـەحقیق و ئیمـام و قـوطـبـی ڕەبـبـانیی
بـه عەشقی شاهی دەهلی و ڕەنـجی مـەولانایی کـوردستان
جـەنـابی (ذِي الْجَنَـاحَيْن)و کنـووزی نـووری عیرفـانیی
بـه شێـخ عوسمان سیراجەددین وەفاوو بـول بـەهـا ئـەحمەد
ضـیائـەددین و نەجمـەددین عەلائـەددینی عوسمـانیی

بە شێخی ئینس و جین ئەمڕۆ طەبیبی زاهیر و باطین
بە پیری دەستگیر و نائیبی فەخری بەشەر یانی
بە شاهی جێنشینی خانەدان و خاوەنی تەمکین
نەهالی بەرگوزیدە و نووری دیدەی ئالی عوسمانیی
وەسیلە و فەخری ئێمە قوطبی ئەعظەم مەنبەعی سادیس
مەدار و رەهبەری عالەم سیراجەددینەکەی ثانی
ببەخشە عەبدی بێچارە و قەساوەتبار و بێکارە
ئەسیری نەفسی ئەمارە و رەزیلە و تەبعی ئینسانیی
بە ژەنگی مەعصیەت گۆڕا دەروون و دڵ کە فەوتاوە
بە رەحمی تۆ نەبێ نابێ عیلاجی دەرد و دەرمانی
نەما فیعلی شەنیع و بەد نەما بێ حورمەتیی نەیکا
نە تەرکی مونکەراتی کرد نە مەئموری بەجێ هانیی
نەبوو باکی لە بەدکاریی نەبوو ترسی لە ئازاری
عەزابی دۆزەخ و کڵپە و شەرارەی ناری نیرانی
بە بەدنامیی لە عالەمدا زڕا دەنگی بە ریسوایی
نیە میزانی عیصیانی حیساب و حەدد و پایانی
لە هەر بەد بەد تر و کەمتر لە سەگ شێواوە ئەحواڵی
لە هەردوو لا خەجالەت خۆی بە حاڵ و ماڵی وێرانی
زەلیل و زار و دەرمەندە قەباحەتبار و شەرمەندە
گەلێ پەست و سەرئەفگەندە لەدوو ئامالی نەفسانیی
نە تۆشە و زادی رێگەی حازرە بۆ رۆژی رەستاخیز
نە دەسمایە و مەتاعێ بۆ مەقامی حەشر و میزانی

سەراسەر مەزرەعەی توخمی عەمەل پژیاوە پامالە
بەدەم باکەی هەوادا چوو نەما دانی لە خەرمانی
مەگەر سۆزەی نەسیمی لوتف و بارانی کەرەم پاشت
بمالێ دووکەڵ و گەردی شەقاوەی موذنیبی جانی
ئەگەرنا عالەمێ بێزارە لەو بێچارە هاوارە
خودا رەحمێ بە حاڵی کەی بە ناڵە و شین و گریانی
بە دڵ ئیقرار ئەکەم یارەب گوناهم کۆ لەسەر کۆیە
بەڵا فەرموودەکەی تۆیە کە بەخشندەی گوناهانی
بەڵێ تۆماری ئەعمالم سیایە وەك سەوادی رۆم
وەلێ تۆ خاوەنی رەحم و عەطا و فەیزی فراوانی
قبووڵی پۆزش و سەمح و کەرەم رەویەی کەریمانە
بە رەسمی سائیلیی هاتم کە تۆ مەولای کەریمانی
بە موژدەی ئایەتی (لاَ تَقْنَطُوا) یارەب دڵم خۆشە
ئەمینیی کوفرە وەك یەئسم لە حاڵی نابەسامانیی
کە تۆ دەریایی رەحمت بێتە جۆشش بۆ خەتاکاران
هەموو کڕنووشی مەمنونیی ئەبەن بۆ زاتی سوبحانیی
چ خۆشە لەززەتی عەفوت لە تەنگانەی پلەی ئاخیر
بە یادی تۆ لە لەش دەرچێ پەپوولەی رۆحی ئینسانیی
گەدایی بێنەوا رووکاتە دەرماڵی کەریمانەت
گەلێ دوورە لە جوودی تۆ بە نەومیدی گەداڕانیی
(فەنایی) روو لە کوێ کا غەیری ئاسانەی کەریمی تۆ
بە رەحمی واسیعت رەحمێ لەگەڵ مەرگێ بە ئاسانیی

* * *

﴿ گێژاوی میحنەت ﴾

دڵــەی ئاوارەکــەم خاکــت بەســەر بــۆ هێنــدە دامــاوی
لە خاکی زیللەتا کــەوتووی لــە گێــژی میحنــەتا مــاوی
لەبەرچــی بوویــە جێــگەی تیروتانــەی یــار و بێــگانە
بە ناهەق بێ سەمەرما گەنــجی شەو یــا رەنــجی رۆژانــە
بە داخی کێ ئەناڵــێنی بــە فیتنــەی کــێ خەفــەتباری ؟
کە وا بەم وەحــشەت و بیمــە خــەریکی ئــێــش و ئــازاری
ســەرم ســورماوە بۆچــی وا حــەزین و مــات و بێــدەنگی
ئــەڵێی لاشــەی برینــدار و بــەجێماوی دەمــی جەنــگی
ئەرێ خۆ تۆ کز و گەردن کەچی وەعدەی ویــصالــێ بــووی
ئەسیری سیلسیلەی زولف و جەماڵی مەه میسالــێ بــووی
لە سەیری خــەڵوەتی رێــدا دەلیلــت مــەیلی لــەیلا بــوو
ئەدی دەوری فەلەك بۆچی ئەسیرەی نەحسی هــەمرا بــوو
هەموو کاتێــکی ئەم ژینت فیدای سۆزەی ســەحەرگا کــرد
ئەوەی نەتبوو ئەوەت لەو شاهیدەی رەعنــا تەمــەننا کــرد
کە بەشکەم رێــکەوێ رۆژێ ســتارەی ســەعدی ئیقباڵــت
سەری هەڵدا لــە بــورجی موشــتەری بــۆ دادی ئــەحواڵت
کەچی هــات و وتم ئۆخــەی وتــی لاچــۆ ئــیتر تــا کــەی ؟
کە یەعنی تۆ (فەنایــی) نــاکرێ ســەیری جــەماڵم کــەی

* * *

﴿ هەیکەلی ئادەمیزاد ﴾

هەتا لەم صوورەت و شکڵ و هەیوولا دەرنەچێ ئینسان
بە ئیخلاسی دەروون دنیا لە لەوحی دڵ نەبێ نیسیان
گومانت وا نەبێ هەرگیز بکا بۆنێ لە ئینسانیی
کە تەرکی مەیلی نەفسانیی نەکەی نازانی ئینسانی
بە شێوە ئادەمیزادی بەڵام شێوەت لە مەعنادا
لە شێوەی ئادەمیی دوورە وەکو هەیکەل لە مەعنادا
فریوی ڕەنگ و ڕووی زاهیر نیشانەی غەفڵەتە گیانە
لە ژێر ئەو دیمەنە سەد مەکر و حیلەی نەفسە پەنهانە
(فەنایی) خۆی نموونەی هەیکەلێکە بەم سەر و شێوە
بەڵام دڵخۆشە بۆ ئەولا نیشانەی یاری وا پێوە

* * *

« دڕکی مەینەت »

خــەیاڵت ئــازیز کــزەی زامــانم
دڕکــی مەینــەتان گــشت وە دامــانم
مەیلەکــەت مایــەی نگــینی بەختــم
جــەوری ڕەقیبــان دەردەکــەی سەختــم
جازیبەت وێــنەی خــۆش خــەت و خــاڵان
یــادی غــەیری تــۆی لــە دڵ کــرد تــاڵان
هەر مــن و دڵ مــاین لەگــەڵ یــادی تــۆ
تۆتــۆی دەروون و دڵ پــڕ بــوون لــە تــۆ
تــازە یــادی تــۆ چــۆن ئەچــێ لــە بــیر
هەر بە منــاڵیی تێــکەڵ بــوو بــە شــیر
تــا ســەرای گڵــکۆی تــازەی مــەزاران
مەحاڵــە ســەردیی مەیلەکــەی یــاران
ئــازیز مــەیلی مــن بــە مــەیلت بەنــدە
صەیدی شکارچــیی بــە هــۆی کەمەنــدە
تۆش ڕشتەی کەمەند بەرمــەدە لــە دەس
بــا بــەردەوام بــێ تــا ئــاخر نەفــەس
بــا لــەو دنیــادا نــەڵێن (فەنایــی)
بــێ یــار و یــاوەر مــا بــە تەنیایــی

❊ ❊ ❊

﴿ کاتی نەورۆز ﴾

سلێمانی - ٢١ / ٣ / ١٩٨٤

کـــاتی نـــەورۆزە و ســـاڵی کـــۆن ئەچـــێ
ســـاڵی تازەشـــم مـــن لـــە کـــۆن ئەچـــێ
زام لەســـــەر زامـــــان ناســـــۆر کەوتـــەوە
قـــەت جـــارێ زامـــی دڵ نەســـرەوتەوە
یـــاران مەشـــغووڵی شـــادیی بـــەهارن
مـــن غـــەمی لـــەیلم لـــەیل و نـــەهارن
کام لەیل ! لەیلەکەی دڵ بـە تـاڵان بـەر
لێـــرە تـــا رۆژی ســـەراکەی مەحـــشەر
وەك کۆکـەن کۆکـۆی هەناسـانی سـەرد
دیـــارە و دیـــار وێـــڵی هەرداوهـــەرد
دەشـــتی جنـــوونیم طـەی کـرد سەراسـەر
نەگەیـیم بـە لـەیل رەنـــجم بـوو هـەدەر
گا بـە یـادی رووی لـەیلی دوورکـەوتووم
گا بە زامی سەخت دڵـەی کۆسکەوتووم
ســەرم نایــە ســـەر غەمـــخانەی دەروون
تا چۆن بـێـتەجێ قـەزای کـاف و نـوون
پاڵـــم دا بـــە لای قـــەڵای ســـەبووریی
تـــازە (فەنایـــی) و بـــاری رەنـــجووریی

❊ ❊ ❊

﴿ قافڵەی سڵاو ﴾

ئەم پارچە هۆنراوەیەم بۆ دۆستی دێرین و زۆر خۆشەویستم : جەنابی میرزا صدیقی چنگیانیی نووسی لە سلێمانی .

دوورِوود - ساڵی ١٩٧٢

برای بەڕێزم صدیقی بە ناو
پێشکەشت ئەکەم قافڵەی سڵاو
شادیی دڵەی تەنگ موتاڵای هۆشم
ئاوپڕژێنەکەی کوڵی پڕ جۆشم
بولبولی گوڵزار خۆش لەهجە و کەلام
تووتیی شەکەرخام هودهودی سەبام
نامەکەت گەیشت هەم تیپی سڵاو
بۆ ئێمەی مات و لات و ناتەواو
گەشاوە دڵەی وێڵ و خەمبارم
وەك گوڵی نەورۆز کاتی بەهارم
یاخوا لە ئێوەش جەژن پیرۆز بێ
ماوەی ژیانت هەروەك نەورۆز بێ
ماڵی ولاتت جێگەی ئاوات بێ
خودای ئیبراهیم پشت و پەنات بێ
بە هۆی کاکی چاك گەورەی کاکانم
هانا و هومێدی هۆزی بابانم

ماڵی ئێمەش هەر وەك ماڵی ئێوە
دەرچێ لە تۆفی سەرما و کڕێوە
کۆتا بێ دەستی بێگانە لێمان
زیاتر لەم حاڵە لەق نەبێ جێمان
بووکی وڵاتمان رازاوە و قۆز بێ
دوژمنمان دایم جەرگی بە تۆز بێ
بە تیری قەزا دڵی لەت لەت بێ
ملی گیرۆدەی قەنارە و پەت بێ
عومری (فەنایی) بەم چاوەچاوە
وەك پووش و پەڵاش وا بەدەم باوە

« سوپای غەم »

قوربانە ئازیز قوربانە ئازیز
مەیلت تۆشەی رێی رۆژی رەستاخیز
بە گیانت قەسەم گیانم قوربانت
دڵ بەستەی مەیلە و ئەمر و فەرمانت
لەو ساوە من دیم شێوەی شیرینت
شەوچرای جەماڵ گۆنای رەنگینت
بەو جۆرە رەویە و حوسنی کەلامت
سولالەی پاکت بەرزیی مەقامت
دڵ وێنەی لاولاو ئاڵا لە باڵات
شەیدای حوسنی خولق مەتاع و کاڵات

له سەد لا بەستەی دوڕدانەی خاڵت
حەیران لە روتبە و هەست و کەماڵت
مەیلەکەت جێگیر لە تۆتۆی دڵدا
تا ئازام ئەبەن بە تۆتۆی گڵدا
شەرتە بێ تۆ بم لەگەڵ تۆ بێ تۆ
قەت نەکەم شادیی هەردەم کەم رۆڕۆ
نازانم سەردیی خەزانەی مەیلە
وا دڵ لە تافگەی زووخاوان کەیلە
یاخۆ جەریدەی عەشقی دڵداران
شێواوە هانام سەد هانا یاران
سوپای خەم لەگەڵ تیپی خەیاڵان
بردیان سەرمایەی شادیم بە تاڵان
ئەمڕۆ دووانە وا دێ بە دڵدا
کە رێی بێ مەیلیت داوە بە دڵدا
بەڵام لەو کاتەی دیتم دیدارت
بینیم مەیلەکە و لوتفەکەی پارت
ئارام بوو دەروون لە جۆش و خرۆش
دووبارە بادەی عەشقت ئەکا نۆش
بەشکەم لە بەختی (فەنایی) ئەمجار
تەئسیر نەکا لێت فیتنەجۆی بەدکار

* * *

﴿ مایەی شەوقی دڵ ﴾

ئەم پارچە هۆنراوەیەم لە وەڵامی ڕەفیقی دین و دنیـام : جـەنابی حاجی مەلا ئەحمەدی قازیی پێنجوێنیی‌دا نووسی .

مەحمودئاوا - ساڵی ١٩٧٢

ئـەی قـازیی‌زادەی بـەزمی مەحەببـەت
ئـەی بادەنۆشـی نەشـئەی مـەوەددەت
گـەورەی بـەنرخم زانـای بەڕێـزم
مایـەی شـەوقی دڵ واسـیطەی هێـزم
عـەرزی بـچووکیی گـەرم و تـەواوم
تەقدیـمە لەگـەڵ تیپـی سـڵاوم
نامەی خۆش مـەزەی شـەکەرفامەکەت
بە لەهجەی فەصیح شیرین خامەکـەت
بـە شـێوەی شـیعر و بـچووک نـەوازیی
کـە دیـتم خەیلـێ بـە خـۆمم نـازیی
کـە کەوتوومـەوە یـادت لـە دووریـی
بۆ کـۆی خەمانـم بـوو بـە سـەبووریی
سـەراپا خـەت خـەت کـردم موتـاڵا
ڕشـتەی مەیلەکـەی دڵ لـە دڵ ئـاڵا
بـە یـادی تـۆوە خـوار و ژوورم کـرد
یـەکجار ئـارەزووی یـاری دوورم کـرد

کە دیتم تا دڵ لێی ورد بێتەوە
دەرگای شەوق لە رووی دڵ ئەکرێتەوە
نەشەی دا بە زەوق تەبعی تووتیی وار
کەوتە وەجد و حاڵ پێی نەما قەرار
وتی فەرموودەی (خَیْرُ الأنَام)ە
جوابی نامە وەك رەددی سەلامە
با من تەبعەکەم پەست و بێ هێزە
قەیناکا ئیخلاص تەواو بەهێزە
بەڵام بێدەنگییش نەنگە بۆ یاران
نەدەن وەڵامی شیرین عوزاران
وا خامەی هەژار کەوتە جموجۆڵ
بۆ جوابی نامەت بە شیعری شرۆڵ
تەوسەن وار لە رووی نامەدا بە کوڵ
کەفی پەژارەی دەمی هاتە کوڵ
ئەویش هەروەك من دەروونی کەیلە
سەودازەدەی عەشق کاڵاکەی مەیلە
ویستی بنووسێ حاڵی هیجرانان
یا مەینەتباریی بە دەس نەزانان
دیسان لەسەردا چەرخی ستەمکار
بردی بە دڵیا ماجەرای تەتار
باری خەمانی رژاند وەك باران
تا نەدا شەرحی دووریی لە یاران

لانـــەدا پـــەردە لـــە ڕووی ئەســـراران
دەرنـــەخا جـــەور و جـــەفای بـــەدکاران
کـــەوابوو ڕەجـــای (فەنایـــی) هـــەژار
قبـــووڵی عـــوزرە دۆســـی دوور دیـــار

« کەمەندی لەیل »

مـــن کـــە گـــیرۆدەی کەمـــەنـــدی لـــەیلم
زیـــاتر لـــە جـــاران لـــە زووخـــاو کـــەیلم
گـــیرۆدەی دەســـتی بـــاز و شاهێـــنم
نەک هـــەر مـــاڵ و حـــاڵ حەڵاڵـــە خوێنم
بە دەستی صەیـــیاد وەك نەچـــیر و گـــۆڕ
یا مردوو لـــە ژێـــر دەســـتی مردووشـــۆر
جـــێ دەســـتی نائـــەهل لێـــرە مەحاڵـــە
زوهـــدی وشـــك و پـــووچ لێـــرە بەتاڵـــە
سەرچـــاوەی ئـــاوی حەیاتـــە ئێـــرە
باقیی سەرچـــاوە گـــشت تـــاڵ و سوێـــرە
من وام لە ژێـــر سای هومـــای عیرفـــانیی
عـــەزیزی میـــسری موڵـــکی مـــەعانیی
(فەنایـــی) دەستی هەڵـــگرت لە ڕووحی
جا چەشـــتی نەشـــەی بـــادەی صـــەبووحی

※ ※ ※

دڵەی ڕەنجەڕۆ

دڵــەی ڕەنـجــەڕۆ دڵـــەی ڕەنـجـــەڕۆ
ئاخۆم کـەی ئـەبێ شیفای زامــی تــۆ
مەر لـە مەیــخانەی پــیری مەیفــرۆش
کوورەی دەروون و سینەت بـێــتە جـۆش
سا بـەڵـکــە لـەیلت لـــە ڕووی وەفــاوە
لایــەکـــت بــە دڵ بــکـــا بـــەلاوە
چونکە تــا لـەیلا مــەیلی بـۆ مــەجنوون
نەبێ بە غــەمزەی خـۆی نـەکا مــەفتوون
بـــە دانـــەی خـــاڵی نـەیــکا تـەمادار
بـە شـــوعلەی گـــۆنای نـەیکا هــەوادار
سەرخۆشـی بـەزمی بـــادەی ڕاز نـەبـــێ
لـــە لـــۆمەی لایـم بـێ نــیاز نـەبـــێ
چــی ئـــەکا دەرس و دەوری مەیـخـــانە
دێـر و کەنیـــشتیش بــن بــە مەیـــخانە
تا لەیل بـە گۆشـەی دیدەکـەی مەسـتی
نەیـخـاتـە ســاحەی عەشـقی ئەلەسـتی
سەدای ئـــەو نیـدای نـەخـاتـــەوە یـــاد
لانەی جـیسمانیی لــێ نـــەدا بـە بـــاد
لە دەریای عــەطـای فەزڵەکــەی بـاریی
فــتــووحــی ڕۆحیـی نـەکــا بـە یـــاری

دڵ لــە مەدرەســەی عەشـــقی لـەیـــلادا
چــۆن ئــەگرێ قــەرار لەگــەڵ جـەفـــادا
مەجنوون بە بێ هیـــچ نەیـدا بـە هـەردا
لەیل بـە غـەمزە و نــاز گـڕی تێبـەردا
بــۆیـــە لــە دەفـتــەرخـانــەی جنــوونیی
بوو بە سەرمەشقی عیلمـی مـەجنوونیی
بێگـــومان دەوا هـــەر لای لـەیـلایـــە
هـەر بـۆیە مـەجنوون شێـــتی لەیلایـە
ئــەنـا لە سارای خەیـمـەگــای لەیلـدا
هەزار کەس بارگـە و بنـەی لــێ هەڵـدا
ئەوانیش وەك من رەنج بـە خەسـار بـوون
بە بێ مەیلی لەیل هـەڵوەدای یـار بـوون
نەگەیـــین بــە کـــام ســـەریان نایــەوە
لەیل تــەنـیـا دڵـی (قەیس)ی دایـــەوە
بـۆیـە ئەستـێرەی بەختی ئـەو شـەیـدا
ئێـستاش لـە فەلـەك وا لەگـەڵ لەیلـدا
ئەو ئەگەر مەیلی لەیـــل نـەبـــا یــاری
چـــۆن بــە هــەواوەش ئــەبوو بــە یـــاری
ئەو دوو ئەستێرەی لــە عــالـــەم روونـــن
رەمزی وەفای عەشق لـەیل و مــەجنوونن
سا تـۆش (فەنایـــی) ئـاوارە و بێکـەس
نەکەی مەیلی لـەیل بەرنـەدەی لـە دەس

﴿ صوبحی صادیق ﴾

ئەم هۆنراوەیەم لە وەڵامی بەڕێـز : شێخ ئەمین (بێوەی)ی بـرای حەزرەتی پـێردا نووسی کە لە پاش ماوەیەك دەربڕینـی بـێ لـوتفیی بە شیعر و پەخشان بە هۆی فیتنـە و دوو زمـانی ناحـەزان و روون بوونەوەی بوختانەکانیان ، کە قەڵەمی بە پێچەوانەی جاران بوو .

دووڕوود - ساڵی ١٩٧٣

سـلاو سـەد سـلاو زۆر بـەتین بـەتاو
وەك کـوورەی سینە و دڵـەی هەڵـچزاو
پـێشکەش بە حوزوور گـەورەی ئـەمینم
ئـەمینی چـرای حوجرەکـەی دیـنم
دەمێ بوو سەرکز مات و غـەمگین بـووم
چـاوم وەك ساوە دڵ پـڕ لـە شین بـووم
لیباسـم ماتـەم خـۆراکم خـەم بـوو
خەمی مەیلی لەیل لـە دەورم جـەم بـوو
سـتارەی نەحـسی بـەخت و ئیقبـاڵم
هەڵـهات نـەما بـۆم نـە مـاڵ نـە حـاڵم
تـۆزێ هومێـدم مـابوو بـەلاوە
ئـەویش ئـەو دڵبـەر دای بـەدەم بـاوە
ئـیتر مـن چـارەم لـە هـەرلا بڕیـا
جامـەی خۆشبەختیم لەبـەردا دڕیـا
بـەڵام لـەو ساتەی بـەم نامـە و خامـە
تـۆ یـادت فـەرموو ئـا لـەم غولامـە

بـای سـەبای لوتـفت شـنەی دا وە رووم
کەمێ لە گێـژی دەریـای غـەم دەرچـووم
خاصە کە ئەمڕۆ صوبـحی صـادیق بـوو
دڵ بـۆ موژدەیـەك یـەکجار شـایق بـوو
لـە ناکـاو دیـتم شـازادەی ئـەمین
(بێوەی) لـە وەی بـێ نـەبێ دڵ غـەمین
دیـوانی نـامیی کـە دای بـە دەسـتم
تا هەم لـە خۆشـیی ئـەو کاتـە مەسـتم
لە ئەلفی ئـەووەڵ تـا بـە تـێی تەمـەت
سەیرم کرد وێـنەی گوڵـزاری جەننـەت
بوو بە هۆی تەسـکین هەناسـەی سـەردم
بـۆ ئاوپـژێـنی دڵـەی پـڕ دەردم
هـۆنراوەی رشـتەی خەزانـەی ئـەفکار
نـازك خـەیاڵیت وای ئـەکرد ئیـشعار
مـامۆسـای مەکتـەب (دارُ الـوَداد)ی
پـەروەردەی کانـگای روشـد و رەشـادی
جەوهـەری پـاکیی و شـێوەی نەجابـەت
ئەتکا لـە نامـە و لـە نـووکی خامـەت
هەرکـەس فـامی بـێ لای بێگومانـە
ئـەم شـێوە جوانـە لـە ئێـوە جوانـە
مـن هەرچـی بیڵـیم بێـجگە فیدایـی
زیـادە لـە خامـە و نامـەی (فەنایـی)

﴿ دۆستی بەهادار ﴾

ئەم پارچــە هۆنراوەیــەم بـۆ رەفیقــی دێـرین و خۆشەویـستم : جەنابی مەلا سەید بەهائەددینی ئارەنانیی نووسـی کـە دانیـشتووی شاری سنەیە .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٣

بـــەهای پـــڕ بـــەهام بـــەهای دەروونم
فـــەرەح بـــەخش وە خـــەم دڵـــەی زەبـــوونم
مایـــــەی شـــــەوقی دڵ زەوقـــــی رەوانم
بـــەبێ قەیـــد و شـــەرت ئـــارامی گیـــانم
ئەنیـــــسی دڵـــــەی ماتـــــەمزەدەی خــــەم
دوورکەوتووی نەشەی بادەی بـــەزمی جـــەم
راحــــــەتی رۆح و حــــــاڵی مــــــەجنوونیم
بـــە نەغمـــەی نـــەوات کـــەیلی دەروونـــیم
ها من چون نامـــەم رەنـــگ و رووم زەردە
لـــە دووریـــت وێـــنەی هەڵاڵـــەی هـــەردە
شـــەو بـــە ناڵـــەی دڵ ســـەر ئەنێمـــەوە
هـــەر خـــۆم ئـــەزانم چـــۆن ئەتلێمـــەوە
لایـــێ دووریـــی یـــار بـــەهای نـــازاران
لایـــێ وێڵـــگەردیم لـــە کووچـــەی شـــاران
تەنیا خول ئەخۆم نە دۆس نـە دۆس نـاس
نە هۆش ما نە فام نـە خەزنـەی حـەواس

غەریب کام غەریب ! غەریبی دووریی
سەرسام مەینەتبار گۆشەی سەبووریی
نە دیداری یار نە رێگەی وەتەن
نە یارای سەیری گولزار و گولشەن
هەردەم هاوەدەمی عیفریت و دێوێ
مەجال مەحالە بۆ دەشت و کێوێ
کانی و شەتاوان باخێ رووبارێ
یا خەمرەوێنێ یا دەنگی یارێ
شنەبای بەرزان لوتکەی کۆساران
نەوای بولبولان کاتی بەهاران
روو لە هەرلا کەم ببینم کەسێ
بۆ بێ بەختیی خۆم بدەم نەفەسێ
کەس کە هیچ ناکەس مووی دەماغە لێم
نە من ئەو نە ئەو ئەزانێ من کێم
ئاخ کە ئەمجاریش ئەگەیم بە دڵ
بەرلەوەی بمبەن بۆ کۆی سەرای گڵ
هەرچەند لە بەختی (فەنایی) دوورە
بەڵام لە دوای غەم نۆبەی سوورە

* * *

« داخی دەروون »

له وەلامی مەلا سەید ئەحمەدی ئیمامی خانەقای دووڕوودا نووسیم

سلێمانی - ٥ / ٦ / ١٩٨٤

سلاوێـــکی بـــەتین و پـــڕ حـــەرارەت
بـه قـەد داخـی دەروونـی پـڕ مـەرارەت
بـه قـەد زووخـاوی زامـی تیغـی غوربـەت
لـه قـوولایی دڵـەی غـەرقی مـحەببەت
بـــه تـــۆ تەقدیـــمه کـــاکی دوور ولاتم
بـه لـەش لێـرەم بـه دڵ دایـم لـەلاتم
کـەماڵی ئولفـەتی چـەند سـاڵه بـێ تـۆ
بـه بـێ تـۆ مـن ژیـانم تاڵـه بـێ تـۆ
که کێوی قـافی دووریـت بـوو بـه پـەرژین
ئیتر شێوا لـه مـن هـەم حـاڵ و هـەم ژیـن
لـه دووریـت وا مـنی ئـاواره بـێ جـێ
نـه شـارم پـێ ئـەدەن ئـەمڕۆ نـه لادێ
بـەڵێ بـاری خـودا خۆشـه و ڕەوایـه
بـەلام مـن بـاری خـۆم بـۆ خـۆم بەلایـه
نه ئەرز قـووتم ئـەدا وەك گەنـجی قـاڕوون
نـه ئـەتوانم بـڕۆم بـۆ چـەرخی گـەردوون
بـه هـەرلا روو ئەکـەم ڕێـگەم بـڕاوه
مـەجالی بـیر و تەدبـیرم نـەماوه

ئەوەنــدە غــەرقی گێــژاوەی زەمــانم
ئــەڵێی بــابی بــەڵا و مامــەی خــەمانم
لەگــەڵ ئــەم حاڵەشــا زوڵــمی زەمانــە
ئــەدا لێــم یــەك لــەدوو یــەك تازیانــە
هوجــوومی دوژمــنی سەرســەختە ئــەمڕۆ
بــە گەرمــەی تۆپــەوە شــاڵاوە ڕۆڕۆ
لــە هــیچ لا نــاگرێ عالــەم قــەراریێ
لــە ئــەرز و ئاســمان وەك یــەك ئــەباریێ
لــە ســەردا بــۆم و گوللــەی تۆپــە ئــەڕژێ
سەر و سامان و مێشکی خەڵــکە ئەپژێ
سیلاحی سووك و سەنگین بۆ بــەرەی جــەنگ
وڵاتــی شــارەزوورم لــێ ئەکــەن تــەنگ
لــە لایــێ شــین و زاری و ناڵەناڵــە
لــە لایــێ تــر ئیباحــەی گیــان و ماڵــە
لــە هــەرلا تێئــەفکرم حــاڵی میللــەت
پــەژارەی مەرگــە تــاڵاوی مەزیللــەت
هــەموو ســەرگەرمی کــۆچ و جووڵــەجووڵن
وەیــا مەشــغووڵی زاخــە و چــاڵی قــووڵن
خوصوصەن من کە هەر ڕۆژێ لــە شارێــك
ئەچێــژم زام و ژاری کوێــرە مارێــك
کە بەڵــکە بــۆ نــەجاتی مــەرگی ناوەخــت
لــە دەس چەوســێنەرانی پەســتی پاتــەخت

پەناگاهێ بەدەس بێنم بە ناچار
لە فیتنەی دڵتەزێنی قەومی تاتار
بە مەکر و حیلە بۆ خاکی وەتەنمان
بە ئاواتن لەگەڵ مەرگ و کەفەنمان
بەڵێ وا قافڵەی کۆڕی شەهیدان
بە دەستی غەدر و ناپاکی پەلیدان
بەڕێوە بۆ غەریبخانەی مەزاران
ئەبینم تەرمی نەرمی نازداران
کە غەرقی خوێنی زەرد و ئاڵ و سوورن
هەموو پارێزەری خاک و سنوورن
برا باسی پەرێشانیی هەژاران
کزەی جەرگ و دەروونی داخداران
هەناسە و ئاهی گەرمی کوڕ کوژاوان
شلۆقی حاڵەتی مێشک پژاوان
بە نامە و خامە هەرگیز ناکرێ باس
قەڵەم زیاتر لە پیاوی ژیر ئەبێ کاس
مەگەر دەستێکی غەیبیی بێتە کایە
بە لوتفی خوا نەهێڵێ ئەم بەڵایە
ئەگەرنا تازە ژینم تاڵە لێرە
کە دژ فێرە بە خوێنی ئێمە تێرە
ئەبێ حاڵی (فەنایی) لێرە چی بێ !
هەتا دوژمن لە ناوا نۆبەچیی بێ

﴿ بازاڕی عەشق ﴾

وا پــڕ بــوو لــە غــەم کاســەی ســەبرەکەم
لەوســاوە تــێکــچوو مــەیلی لەیلەکــەم
شـــنەی نەشـــئەبەخش بـــەهاری تەمـــەن
ئەیـدا لــە دەمــاخ عــەتر و بــۆی چــەمەن
لــە ناکــاو کــزە و ســۆزی بــای خــەزان
دای لــە گــەڵای گــوڵ هــەمووی هەڵــوەران
بــازاڕی کــاڵای ئەمــەل بــوو کەســاد
ئاخۆم کێ وەك مــن ڕەنــجی چــوو بــە بــاد
مەجنوون کە مەستی عەشقی لــەیلا بــوو
لــە ڕێی مــەجازا وێــڵی ســەحرا بــوو
یا کۆکــەن کــە خــۆی فیــدای شــیرین کــرد
لــە پــای بێــستوون بــە ناکــامیی مــرد
تەئـــسیری وایـــە عەشـــقی مـــەجازیی
وا نـــەبێ نابـــێ عەشـــقی مـــەجازیی
وا نـــەبێ روتبـــەی شـــەهادەت نابـــێ
عەشـــقی دەروونـــیی ئـــەبێ هـــەر وابـــێ
ســا ئــەبێ دەوری طــەریقــەت چــۆن بــێ ؟
دائــیرەی بــاڵای حەقیقــەت چــۆن بــێ ؟
کــە تــا (فَــوْقَ الْعَــرْشْ) نیــوە هەنــگاوە
مــەجاز چــی ئــەکا لــەو ناوەنــاوە

بــێ مــــەدەد کاریی پیـــری دڵ ئاگـــا
کەس بە هەوڵی خۆی بـەو شوێـــنە ناگـــا
تـــۆ بـــە ئـــیخلاص و ئـــەو بـــە وەفـــاوە
زوڵـمـاتــــــی دەروون بـخـاتـــــــە لاوە
چـــاکی مەردانـــەی لـــێ کـــا بـــەلادا
خـــەوش و خـــاڵی دڵ گـــشت بـــەدەم بـــا دا
بـــە بۆتـــەی ســـلووك تاقیـــت کاتـــەوە
بـــادەی حـــەقیقیی ســـاقیت داتـــەوە
بـتبـــا پـــێ بـــەپێ بـــۆ ســـەیری ئافـــاق
ســـەیری نەفـــسانیت طـــەی کـــا بـــێ مـــەراق
بـــەرەو قیبلـــەی دڵ بتکێـــشێ بـــە نـــاز
وێـــنەی موغنـــاتیس بـــۆ مەنـــزڵـــگەی راز
ئەوســـا ئـــەزانی مانـــای طـــەریقـــەت
فـــەرقی مـــەجازیی لەگـــەڵ حەقیقـــەت
نەچێـــژی چەشـــەی نەشـــەی (لاَرَیـــْب)یـــی
لە خەڵوەت سەرای مەیـــخانەی غەیـــبیی
بـــە دەمەتەقـــەی دەرســـی قیـــل و قـــال
چۆن حاڵیـــت ئـــەبێ مانـــای جـــەزبی حـــاڵ !
مـــەجاز لـــەم شوێـــنە مەجالـــی تەنـــگە
باســـی مـــەجازیی لێـــرەدا نەنـــگە
ئێـــرە بـــازاڕی عەشـــقی مەولایـــە
نـــەك باســـی لـــەیلا یـــا زولەیـــخایە

نـه مـەجاز نـە قـال نـە خـەیاڵ نـە هـۆش
بـێ فریادڕەسـیی پـیـری مـەیفرۆش
دەفـی دەنـگ نـادا لـەم جێـگە کاکـە
تـۆش وەك (فەنایـی) بێدەنگ بـە چـاکە

« شینی دڵ و بولبول »

من لەگەڵ بولبـول شـین ئەکـەین بـە کـوڵ
مـن بـۆ قیبلـەی دڵ ئـەو بـۆ پـەڕەی گـوڵ
ئـەو بـۆ خونـچە بـوو هەڵـوەدای چـەمەن
مـن بـۆ مـەیلی لـەیل شـینی نێـو دەوەن
ئـەو بـە ئـاوازەی کـاتی نـەورۆزی
مـن بـە ناڵـەی شـەو کـاتی دڵـدۆزی
ئـەو بـە رەنـگ و رووی گـوڵانی بـەهار
مـن بـە شـێوەی نـاز دڵـڕفێـنی یـار
ئـەو بـە هـەزار تـەرز بـە نەغمـە و ئـاواز
مـن بـە هـەزار غـەم بـۆ غـەمزەی بـەناز
ئـەو بـە لەهجەکـەی سـۆزی سـەحەرگاه
مـن نیـوە شـەوان بـە سـەد ناڵـە و ئـاه
ئـەو بـە پـەژارەی رەنـگی پـەڕەی گـوڵ
مـن بـە داخ و دووی ناکامیەکـەی دڵ
ئـەو بـە وردە بـاز بـۆ چـڵی گـوڵان
مـن شەونـخوونیی بـۆ قیبلـەی دڵان

ئەو بە هەڵفڕین لەم باغ بۆ ئەو باغ
من وەك پەروانەی دەوری چڵ چراغ
ئەو بە فڕەی باڵ چەمەن بە چەمەن
من وێڵی باڵای لەیلەکەی خوتەن
ئەو بە خاری خەم پەرژینی گوڵان
من تیری لۆمەی فلانە و فلان
ئەو بە بای خەزان گوڵ بە غارەت بەر
من بە ماجەرای رەنجی بێ سەمەر
ئەو بە نەمانی گوڵ کاتی خەزان
من بە ناسۆری زامی کەس نەزان
ئەو شین ئەگێڕێ بە زمانەکەی حاڵ
ئەڵێ گوڵ وەری نەیما خەت و خاڵ
وا منیش ئەگریم لە ژێر سای مەینەت
بۆ ماوەی عومری لەدەس چووی غوربەت
لە شوێن لەیلەکەی بێ ماوا و مەسکەن
دوورکەوتووی شادیی گوڵزاری وەتەن
وەك من لەو دوورم دەروونم داخە
ئەویش بێڕەنگی بێکەسیی باخە
رشتەی خەمی من دوو لایە هەر شەو
لایێ خەمی خۆم لایێ خەمی ئەو
دەی چۆن بە دوو دەس نەدەم بەسەرما
رەنجی چەند ساڵەم گشت بێ سەمەر ما

تـا كـەی مـن خـاكی سارای سـەبووریی
بكــــەم بەســــەردا بكێـــشم دووریـــی
ئـاخر تـا بەكـەی رەنــجم بـێ بـەر بـێ
رەقیــب حەواڵــەی سـەرای مەحـشەر بـێ
وا مــن تـێــر نـەمكرد سـەیرانی بـاڵات
وا وادەی مەرگــە دوور بــێ لــە بـاڵات
وا زرەی زەنــــگی كۆچـــی دواییـــم
دەنـــگ ئەداتـــەوە لـــە گوێـما دایـم
توخـوا ئـازیز گیـان سـەبووری دووریـم
هانـــا و هومێـــدی كـاتی مەهجووریـم
بـا بـەس بـێ دەوری سـزای بـێ مـەیلیی
زامـی تـازە و كـۆن ئێـشی دڵ كـەیلیی
بــا بـــەس بـــێ دەردی بـــێ دەرمانەكـــەم
بـا بـەس بـێ كۆگـای خـەم خەرمانەكـەم
بـــا بـــەس بنالـــم نەگـــەم بـــە ئـــاوات
خـۆ مـن وا وادەی سـەرای مـەرگم هـات
ئـەی بـۆ كـەی وەفـای دڵ و دڵـداریی
چـۆن ئـەبوو وابـێ پەیـمانی یـاریی
خـــۆ ئـــەوەی شـــەرتی وادە و وەفـــا بـــوو
مـن كـردم ئـەی بـۆ جـەزام جـەفا بـوو
وا دیـدەم یـەكجار لـە بـاڵات دوور كـەوت
هاكە وتیان ها ! هات (مَلَكُ الْمَوْتْ)

خـــۆ مـــن لـــەم دنیـــا نەگەیـــیم بـــە کـــام
دەی تـــۆ کـــەی مەیلـــێ ئەفـــەرمووی وەلام
من بـــۆ مـــەیلی تـــۆ مـــەیلی گـــشت کەســـم
لـــە دڵـــدا دەرکـــرد لـــەجێی گـــشت کەســـم
تۆش لەگەڵ گـــشت کـــەس بـــە رووی نـــازەوە
خـــۆت کـــرد بـــە مـــەحرەم بـــە ســـەد رازەوە
نە کورد نە عـــەرەب نـــە تـــورك نـــە عەجـــەم
نـــەما دەرنەچـــێ لـــە ژێـــر هـــەوری خـــەم
ئـــەی بـــۆ بـــەختی مـــن خرپـــەی خـــەوی بـــوو
کـــاتی وەســـڵی تـــۆ ئـــەو هـــەر شـــەوی بـــوو
نە بولبـــول لـــە گـــوڵ کـــامی بـــەدیی هـــات
نـــە مـــن لـــە دڵبـــەر گەیـــیم بـــە ئـــاوات
خـــۆ گـــەر بـــە رەنـــج بـــا وەســـڵی دڵـــداران
ئێمـــەش کێـــشامان زیـــاتر لـــە یـــاران
سا بولبول با کەم وێـــڵ و چۆڵـــگەرد بـــین
گـــیرۆدەی درِك و دەســـتی نامـــەرد بـــین
تـــۆ لـــە چەهـــچەهە و مـــن لـــە ناڵـــەی زار
وا چـــاکە بـــەس کـــەین بـــا نەڕەنـــجێ یـــار
چـــون ســـارای عەشـــقی گـــوڵ و دڵـــداران
طـەی نابـــێ بـــێ خـــەم بـــێ گەســـتەی مـــاران
ســـا بـــەش رۆژێ بـــێ تـــۆ بـــە عـــەتری گـــوڵ
شـــاد بـــێ (فەنایـــی)ش بـــە قیبلەکـــەی دڵ

﴿ گەرمەشین ﴾

ئـەم هۆنراوەیەشـم هـەر لـەو کاتـەدا نووسـی کـە حـەزرەتی پـیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) تەشریفی ئەبرد بۆ سەفەری حەج .

سلێمانی - ٢٥ / ٥ / ١٩٨٦

لـەو کاتـە بـۆ گـەل مـن گرینـم بـوو
داخی کۆچی لـەیل گەرمـە شینـم بـوو
غـەرقی خـەیاڵی رەنـجی غەریـبیی
دڵ لە دووریی لـەیل نەیـبوو شەکیبی
سـەری خەمباریـم نایـە سـەر ئەژنـۆم
ئـەتوت دێوانـەی دەرودەشـت و کـۆم
سا چەرخی چەپگەرد دیسان هاتـە خـول
حەواس پەکی کەوت خامە خەستە و کول
شـەرحی ماجـەرای چـەرخی زەمانـە
نـادرێ بـە کـەس داخـی گرانـە
حـاڵیم بـوو دەوری رۆژان و شـەوی
یـەکێ بـەرز ئـەکا یـەکێ تـر نـەویی
لایـێ جـەم جاهـان لـە تـەختی شاهیی
ئەخاتـە گێـژی حـاڵی تـەباهیی
لایـێ تێـك ئـەدا نـازی نـازاران
وەك بـە بـای خـەزان رەنـگی بـەهاران

لایێ پەژارەی گەل دای لە دەماخ
لایێ خەمی لەیل داخەکەم سەد داخ
لایێ پەشێویی نەزمەکەی وڵات
لایێ ماتەمی ڕێی هات و نەهات
لایێ تەق و تۆق لە کووچەی شاران
لایێ شیوەنی دووریی لە یاران
لایێ زام لە سەر زامی دووریی لەیل
لایێ تر بۆسۆی دەروونەکەی کەیل
لایێ شەرارەی شەڕ و شۆر و جەنگ
لایێ تر ناڵە و بۆسۆی دڵەی تەنگ
لایێ تر گرمەی تۆپ و تەیارە
لایێ جێماویم لەو تاکە یارە
لایێ خەمی خۆم بۆ مەینەتباریم
بە دەس ناسۆری دەردەکەی کاریم
لایێ دواکەوتووی قافڵەی یاران
بەرەو مەنزڵگای قیبلەی نازاران
لایێ شەرمەندەی کۆڕی مەیخانە
لایێ گیرۆدەی داوی بتخانە
لایێ بێکەسیم بێ دۆس بێ ڕەفیق
بڵێسەی ئاهم بوو بە مەنجەنیق
هاکە گشت گیانم سووتابوو بە تۆز
ئێوە و خوداتان یارانی دڵسۆز

ئێــوه و قافڵـــەی دوعاتـــان بــۆ کــەی
ها پەیکی ئەجـەل دای لـە تـەپڵی هـەی
وا خەفـــەتباریی کـــاتی تەنیایـــیم
ئـــاگری بـــەردا خـــەرمانی شاییـــم
فیتنـــە و فەرتەنـــەی دەوروبـــەر لایـــێ
ڕەنـــجی ســـاڵانی بـــێ ســـەمەر لایـــێ
هاتیف دای بە گوێم خەوتووی بێ خەبـەر
وا لە کۆشکی نـاز لـەیل ئەچـێـتە دەر
تۆشـــەی غەریـــبیی ئەپێـــچێـتەوە
مـــەر خـــوا بزانـــێ ئـــەو کـــەی دێـــتەوە
هـــەر زوو ئـــەمزانی هـــەر ئـــەبێ وا بـــێ
نابێ دڵ بە لەیل پـڕ بـە مـەیل شـا بـێ
ســـەرم هـەڵـبـڕیی بـــە نـاڵـە و زاریی
پـــەنام بـــرد وەبـــەر لوتـــفەکەی بـاریی
بەڵـــکە ئەمـــجارەش وەك جـاری جـاران
شـــاد بـــێ (فەنایـــی) بـــە بـاڵای یـــاران

* * *

﴿ شەوی جەژن و شادیی ﴾

سلێمانی - جەژنی قوربانی ساڵی ١٩٨٩

ئــازیزم ئەمــشەو شــەوی شــایی‌یــە
وا وادەی جــەژن و گــەرن ئــازایی‌یــە
وادەی نیــشاطــی عەیــشی یارانــە
بــەزم و ئاهەنــگی کامگارانــە
بـۆ جورعەنۆشـیی بـادەی مەیلەکـەت
بێـدارن دڵـەی لـە مـەیل کەیلەکـەت
زەمزەمـەی مەسـتی گـرۆی عوشـشاقە
شـەوقی عەشـقی تـۆ زەوقـی ئافاقـە
سەرخۆش و مەدهۆش بـادەی مەسـتانە
نەشـەی پیاڵـە و شـۆری مەیـخانە
وا دای لــە مــەزاق دڵانــی بیمــار
هاتە کـوڵ سینەی عوشـشاقی زامـار
پـڕ جۆش و خـرۆش وەك هـەوری بـەهار
رەعــد ئاســا نــەعرە و ناڵــەناڵی زار
هەریەك بە لەهجێ نەغمەو غەزەلـخوێن
چــاوەڕێی وادەی یــاری دڵــڕفێن
دڵــی دڵــداران مەســت و مــەخموورن
بـە وەعـدەی لیقـای بـاڵات مەسـروورن

شنه و بۆی زولفت وەك میسكی تاتار
با بێ بمالێ رەنگ و بۆی گوڵزار
شەونمی ئارەق گۆنای رەنگینت
با شەرمەزار كا مانگ و پەروینت
با بتكێ لەسەر سەد دڵ بدا ئاو
بۆ ناسۆری عەشق ببێ بە زاخاو
با رەنگین تر بێ دەوری خەیمەگات
با بە تین تر بێ شوعلەی شەوچرات
بۆ رەقس و سۆزی پەروانەكانت
پەڕ و پۆ سووتاو دەمەو بەیانت
شەهیدی ماوای عەشقی جەماڵت
دەم تەڕ لە شەهدی دوو لێوی ئاڵت
دەی تا كەی ئاخر ئاواتەخواز بم
بە هیوای وەسڵ و راز و نیاز بم
دەبا (فەنایی)ش جارێ لە جاران
ئۆخەی ئۆخەی بێ بەر لە مەزاران

* * *

« بەرەو گڵكۆی گۆڕ »

هـــامرازان بڵـــێن بـــە لەیلەكـــەی زووم
هەی هاوار هەی داد وا من لـە دەس چـووم
بەرە و مەنزڵـــگای گڵـــكۆی گـۆڕ ئـەڕۆم
چـــاوەڕێی هـــەوای شـــنەی لوتـــفی تـــۆم
دەردێـــــكە دەردی دوا كۆچـــــی خەتـــــەر
بـــە بـــێ دەســـمایە و زەخیـــرەی ســـەفەر
بەم حاڵەش نەفسی ســـەركێش و مـــەغروور
ناچـــێ بـــەلایا باســـی نـــەفخی ســـوور
پـــەردە ئەكێـــشێ بەســـەر ئـــەم باســـە
دایـــم لـــەو باســـە وەك كـــەڕ و كاســـە
تـــا بەكـــەی ئـــازیز داو و كەمەنـــدت
كۆت و زنـجیـــر و دەســـت و پـــێ بەنـدت
مـــەهار كـەی ئەسـپی هـەوای نەفـسانیی
نـەجات بـێ لـە دەس كەیـدی شـەیتانیی
بەڵـــكە ڕۆژێ بـــێ لـــە دەریـــای ڕەحمـــەت
بـە هـۆی نـیم نیگـای تـۆوە بـێ زەحمـەت
وەك تـاوی بـاران یـا بـە نـم نـمـە
تا نـەبووم بـە پەنـد وێنـەی جومـجومە
بێـــتە خـــوار بەســـەر شـــۆرەكاتی لـــەش
تەئسیركاتـە نێـو دڵـەی پـڕ لـە غـەش

لابـــەرێ نوختـــەی بەشـــی شـــەیتانیی
نەشونـمـــا کـــا نوختـــەی ئیمـــانیی
بـــێ بڕانـــەوە لـــە دەریـــای بـــاریی
بـــێ دریـــغ بـــا بـــێ لەســـەردا جـــاریی
بە هـۆی پەیوەنـدیی دەروونـی و رووحیـی
بـــا بگـــا بـــە دڵ نۆبـــەی فتـــووحی
پەخـشان بـێ بەسـەر کـۆی لـەطائیفـدا
بـــا بـــەس دوا کـــەون لـــە وەظائیفـــدا
(سُـلْطَانُ الأعْـضَاء) کـە وا ئەسـیر بـێ
ئـەبێ سوپاشـی بـەم شـێوە گـیر بـێ
حەیفـە پـەروەردەی ژێـر زۆری بـازووت
ڕێـــزەخۆرەکەی تـــازە و کـــۆن و زووت
بـــە دەس دوژمـــنی دز و خۆمـــاڵیی
ئـــاوا بـــەم رەنـــگە بـــشێوێ حـــاڵی
نـە یـار نـە دڵـدار نـە خەمـخۆری خـەم
نـــە تیمـــاری زام بـــە زۆر یـــا بـــە کـــەم
نـــە تـــۆ بـــەی لـــە مـــن ناوبـــەناو نـــاوێ
نـــە ئێـــشی دەروون بـــسرەوێ تـــاوێ
دواکەوتووی خێڵـی مەنزڵـگای مەبەسـت
بـێ مـەزە و بـەزمی بادەکـەی ئەلەسـت
من فەزای سینەم خـاڵیی کـرد لـە غـەیر
بەڵـکە تۆ بـە نـاز جـارێ بیکـەی سـەیر

موو سپی وەك بەفر روو رەش بوو وەك قیر
چاكان لە پیسیی من ئەكەن نەفیر
صەیقەلگای بۆتەی لوتفەكەت بۆ كەی
بۆ ئێستا نەبێ ئەی هیممەت بۆ كەی
خۆ تۆ خۆت داوت بۆ من نایەوە
گشت كەیف و شادیی پێشووم دایەوە
گەر بۆ خەفەت بوو ئەو دان و داوە
خۆ من هیی زووشم هەر وا بەلاوە
سا دڵ بەرد نەبێ و لاشە كۆ كەمەر
چۆن لە ژێر باری ئاوا دێتە دەر
رەنگە وابزانی من نەوەی (زاڵ)م
خاوەن شمشێر و گورز و مەتاڵم
قەڵا شكێنی سوپای خەمانم
پۆشتەی كەرەسە و تیر و كەوانم
نە بە دیدەی تۆ ئەوەند زەلیلم
وەك مێش بە تاڵی عەنكەبووت دیلم
هەرچەند هەوڵ ئەدەم لە دەست ئەم داوە
رزگار بم زیاتر ئەچمەوە دواوە
رەشەبای مەینەت وای پێچام پێوە
بڕستم بڕا بە دەس ئەو دێوە
دێوی نەفسیشم سەرباری خەمان
دەی بە چی ئەچێ مانم یا نەمان

خـۆ تـۆ لەوسـاوە جیلـوەت دا بـە خـۆت
ئەتـــزانی حـــاڵی گیرۆدەکــەی خــۆت
ئەگـــەر ئەتـــزانی ناگـــەی بـــە دادم
ناگـــەم بـــە لوتکـــەی مـــەیل و مـــورادم
خـۆ مـن تـەپ و دووی خـەمانم ئەوەنـد
لـە دڵمـا جـەم بـوو وەك کـۆی دەماوەنـد
قـــەت ســـاتێ شـــادیم نـــەبوو بـــەلاوە
نـــە بـــۆ ئـــەم دنیـــا نـــە بـــۆ ئـــەولاوە
تـۆش هـاتی خـەمێ تـازەت نایـە سـەر
تا چـەمیی و شـکا بەنـد بەنـدی کەمـەر
خۆ تۆ خۆت فەرمووت تۆ لە هەرکوێ هەی
شـــەرت بـــێ لـــەوێ بم وتم دەی ئۆخـــەی
وا وادەی وەفـــای ئـــازیز بـــەو وادە
گەیـــیشت لەمـــەولا شـــادیی مـــورادە
کـــاتی دڵخۆشـــیی وەســـڵی دڵـــدارە
جەژنـــە بـــەهارە و فەســـڵی گوڵـــزارە
ســـروەی نەســـیمی صـــەفای وەفایـــە
وادەی طلـــووعی صـــوبحـــی لیقایـــە
خـــەرمانی خـــەمان ئـــەدەم بـــەباوە
ئـــەڵێم وەك یـــاران دڵـــم حەســـاوە
وەیشوومەی خەفەت گـۆڕبـە گـۆڕ ئەکـەم
بـە شـادیی وەسڵت کۆچـی گـۆڕ ئەکـەم

بێ خەم بێ خەفەت لەو خەڵوەتگایە
سەر ئەنێمەوە و بەسمە تۆم لایە
کەچی وەك مروور دارۆغەی شاران
هەر چاوەچاومە صوبح و ئێواران
نەمدی وادەکەی فەرمووت بێتەجێ
بۆ ئێستا نەبێ ئازیز بۆ کەی بێ
تۆ خۆت ئەتوانی بە گۆشەی چاوێ
سارێژ کەی زامم زۆری پێ ناوێ
یا با بە مەیلت دڵنیا بم چاك
یا بە ناکامیی سەر نێمە سەر خاك
کەم چاوەڕوانی ئەمڕۆ و فەردا بم
لە ژێر باری خەم وێنەی هەودا بم
وادیارە بەختی خەوتووی چەند ساڵەم
هەڵناسێ لە خەو بۆیە بەم حاڵەم
دەسا (فەنایی) با بەس بێ هاوار
کە ئاهوناڵەی تۆ نەگا بە یار

* * *

بەشی هەورامی

« عەرزوحاڵ »

لە ساڵی (١٩٨٢ ز)دا دۆستی خۆشەویستم جەنابی حاجی قادری نایب ضابط لە لایەن حکومەتی بەعسەوە لە سلێمانی گیرابوو ، بەو هۆیەوە ئەم پارچە شیعرەم نووسی بۆ خزمەت جەنابی شێخ مەولانای برای حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) کە دوعای نەجاتی بۆ بفەرموێ ، چونکە لەو کاتەدا حەزرەتی پیر لەم وڵاتە نەبوو ، جا چەند شیعرێکم بە کوردیی نووسی و زەوقم کەوتە سەر هەورامیی و بە زمانی هەورامیی غەزەلەکەم تەواو کرد .

سلێمانی - ساڵی ١٩٨٢

ئەی نامە نامەرد ئەدەب بنوێنە
ئەی قەڵەم لە شەرم سەرت بشکێنە
عەرزوحاڵێکە بۆ لای مەولاکەم
مەولا کام مەولا ! مەولای مەولاکەم
هۆشت بێ نەکەی بیکەی بە قاڵە
من کە زمانم لەلای ئەو لاڵە
بۆیە تۆ ئەکەم بە وەکیل نامە
خۆم شێوەی ئەدەب نازانم کامە
عەرزوحاڵەکەم ئەزانی چی یە ؟
وەزع و حاڵەکەی دیلیی حاجی یە
تۆ بە زەلیلیی عەرزی مەولاکە
واچە کۆن حاجی بەرەی مەولاکە ؟

خـۆ ئادیـــچ چـون تـۆ نانـەوەرێ بـی
پـەی ئـا یاناتـا هـەرمان بـەرێ بـی
حەیفـەن پـی جـۆرە مـەنۆوە خـەمگین
بەشـکە فـەرماوی پـا برالـەو ئـەمین
خەمێـــوەش وەرۆ جـە هـەر دەرێ بـۆ
بـەش ئینـە خـوان چارەسـەرێ بـۆ
ئەگـــەر وەســـیلەن ئینــە وەســیلە
ئەگـــەر فەزیلـــەن لاو تـــۆن فەزیلـــە
هـەر چێـــوێ وێـــتا بـە خاســتا زانـا
ئیمـداد ئیـستیمداد هانـا سـەد هانـا
پەی بازوی هیممەت جیلگەو خواناسـان
گـرد چـیوێ لاشـا بەسـیتە و ئاسـان
واچـە (فەنایـی) پـێـسـەو گـەدایـێ
پـەی ئـاد و پـەی وێـش وازۆ دوعایـێ

* * *

﴿ کارەبای دڵ ﴾

لە کاتێکدا کە حەزرەتی پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) کارەبای بۆ (مەحمودئاوا) رائەکێشا و ئاوەدانی ئەکردەوە ، منیش بەو هۆیەوە ئەم پارچە هۆنراوەیەم نووسی .

مەحمودئاوا - ساڵی ١٩٦٠

چی وەختە من دیم کارەبا ئاما
پەی (مەحمودئاوا)ی کزەش دا زاما
واتم بە دڵو وێم چی مەلوولەنی
ماچی خنیکیای گەردەلوولەنی
واتش چێش کەروو چێش واچوو وەتۆ
خەمان جەم بیەن نە دەورم کۆکۆ
من پێسەو کۆکەن رەنجم شی هەدەر
شاو سۆسەن خاڵا مەیلێوەش نەکەر
نەدان گڵۆپێ رۆشن پڕ جە نوور
جە کارەبای دڵ شازادەی مەنصوور
پەی یانەی تاریک دڵەی پڕ جە دەرد
چی حەیفت ئاما لوتفێوەت نەکەرد
جە فاز و نووری سەرد و گەرمی مەیل
پەی دڵەی حەزین جە زووخاوان کەیل
با نە تۆتۆکەش بدیۆ پەی چەمات
وینۆ شۆڵەکەت چی یانەو خەمات

سا بدیه ئازیز ئا چڵ و چێوه
هەر یۆ پێسەو مەن نیانش پێوه
مەبۆ چەنیی بۆ رێك گنۆ پێسه
چراو مەیلو تۆ نەدۆ بڵێسه
چەنیی بۆ شۆڵەش نەیاوۆ پەنەم
نەسۆچنۆ کۆگای زووخاوان وەنەم
مەر بۆ مەکینەو عەشقی دڵدارا
کەمتەر بۆ جە هێز کارەباو شارا
سا قوربان پەی چێش رشتەو مەیلەکەت
نەکێشان پەی دڵ جە مەیل کەیلەکەت
پەی رۆچنایی دڵەی تار و تەنگ
ماچی هەر بەوشا واتەن شەوەزەنگ
سەربارو ئینەیچ پڕ جە ئازاوه
پەی چێش مەیلێوەت نەکەرد پیلاوه
تا دڵ پێسەو مۆم تاوۆ وە هەمدا
ئەسرینا رێزۆ نە چاوەی چەمدا
پەی ئینەی تۆ بای من بام چەنیی تۆ
کەرمێش مەنزڵگاو رازی شەو و رۆ
بەش چا مەکینەو کارخانەو غەیبیی
چا شۆڵەنماو بەزمی لاڕەیبیی
تەنیا گڵۆپێ بکێشی وەنەم
بنمانی شێوەو وەفای وێت پەنەم

بــا واچــا بــدیــا یــانــەو (فەنایــی)
شــۆڵــە مــەشــانــۆ جــە رۆشــنــایــی
بــا نــەوەر شۆڵــەو شەوچــرای بــێ دووت
موتــالاّ کــەروون خــەت و خاڵــی رووت
با جە عیلمی عەشــق نەمــەنۆم سەرســام
وە هــیــچ بەرنەشــۆ دەرس و موتــالاّم
ئازیــز گیان چــێگە قیــل و قــال چــکۆن
پەی یاوای وەتــۆ شــەرتش مــەیلو تــۆن
بــا مــن هــەر واچــوو دڵــم دان پەنــەت
بێ سوودەن ئــەر تــۆ گــران بــۆ وەنــەت
بــا مــن هــەر واچــوو رێــزەخۆرەنا
دڵ پــڕ جــە ئــیخلاس شــەوق و شــۆرەنا
ئەر تــۆ نەواچــی یــە زەحمــەت کێــشەن
قبــووڵم کــەردەن مــن چــارم چێــشەن
دەی بــا (فەنایــی)ش پێسەو هــەوالاّن
رەنــجو غەریــبیش نــەلا وە تــالاّن

* * *

« دڵەی کۆسکەوتەم »

لە کاتێکدا کە بە هۆی نەخۆشیی دڵەوە بۆ ماوەی (١٨) شەو لە نەخۆشخانەی (جەڕاح پاشا) لە شاری ئەستەمبووڵ ، کەوتبووم ، کە نەشتەرگەریی (قەستەرە) و موعالەجاتی تریان بۆ کردم ، شەوێکیان لە بێ تاقەتیی خۆم ئەم هەڵبەستە هات بە خەیاڵما و نووسیم .

ئەستەمبووڵ - ساڵی ١٩٩٥

دڵــە هۆرکێــشە هەناسـانی سـەرد
جە کـوورەی سینەی پــڕ جـە داخ و دەرد
دڵەی کۆسکەوتەم پەی چێش پاسەت کەرد
وێت کەرد وە مەجنون وێڵـی هەرداوهـەرد
نــە پــای بێستون پــەی شیرین خـاڵان
سـەرمایەو وەشـیت گـرد دان وە تـاڵان
دڵــە واتم پـێت تــۆ فــەرهادەنی
نــەیاوای وە کــام رەنــج بــەربادەنی
دڵــە واتم پـێت تـۆ چـون سیامەند
پەی ساتێ دیدار چی وێت کـەرد وە پەنـد
مـەر تـۆش تـەمادار وەسـڵو یـارەنی ؟
پاسە وێڵـگەردی کووچــە و شـارەنی
دڵــە واتم پـێت عەشـقی نـازداران
بــەرۆ وە تــاڵان عەیـشی دڵـداران

دڵــــە واتم پـــێت مـــەر مەجنوونـــەنی ؟
پـەی مەیلەکـەی لـەیل تـۆ مەفتوونـەنی
دڵـە سـا پـەی چێـش زەلیـل کەوتـەنی
ماچـــیی ئامـــادەی لـــوای مەوتـــەنی
دڵـە تـۆ پـەی چێش پاسـەت سـەر ئامـا
جـە باخـچەی وەشـیی ریشەت بـەر ئامـا
ئاخر تۆ جە کـۆ و ئەسـتەمبووڵ جـە کـۆ
ئەگەر لەیل نەبان نیشتەو (خادم کـۆ) [1]
بێ هەمدەم بێکەس غـەریب کەوتـە وێـت
جـە بێکەسـیی وێـت دڵ نەسـرەوتە وێـت
دەی واچـە پەنـەم ئینـا لـەیل جـە کـۆن
لا کـــــەرۆ وەلات غـــــەمێوەت وەرۆن
دڵـــە واتم پـــێت جـــەفاو نـــازاران
خەیلـێ فێـشتەرەن جـە گەسـتەی مـاران
ئەگـەر تـۆ هـەوای لـەیل ئینـا سـەرت
مـشۆ هۆرکـەری چـل چـەمەی سـەرت
مـشۆ تـۆ شـۆری گـشت ئـازات وە هـوون
جـە سەرچـەمەی دڵ جـە نـاخی دەروون
دڵـــە تـــۆ بدیـــە ســـەیرەن تەماشـــان !
کـەی دەواو دەردت نـە (جـەڕاح پاشـا)ن

---

[1] خادم کۆ : ناوی گوندێـکە کە نزیکەی (٤٥) کیلۆمـەتر لـە شـاری ئەستەمبووڵەوە دوورە . (هۆنەر)

هەر یۆ جە لایێ وێش طەبیب زانۆ
جە هیچ نەزانیش پاسە منمانۆ
یۆ وە شرینقە و وە شەربەتی تاڵ
یۆ وە (قەستەرە)ی[1] بێ خەبەر جە حاڵ
پێسەو قەصابا وە تیغ و نشتەر
نەزان بێ عەدەب یۆ جە یۆ فێشتەر
ئاخر چێش واچوو دڵەی دیل کەوتەم
شەوان تا وە رۆ ساتێ نەسرەوتەم
دڵە مەر دلبەر چێشش خەیاڵەن
تۆ پاسە چێگە حاڵت بەدحاڵەن
ئاخۆم هەناسەو مەسیحاش جە کۆن ؟
مەر وێش مەزانۆ دەواو تۆ جە کۆن
دڵە تۆ ژەنگی قەسوەت دان وەنەت
بارو عیصیانان پاسەش کەرد پەنەت
جە سەر تا وە پا سیا کۆتەنی
ئەجیای کۆتەو کۆی عیصیان سۆتەنی
دەی ئاخر چەنیی چی خەستەخانا
دەواو ئیی دەردا پەنەت مەنمانا
دڵە واتم پێت زامت نادیار
بێ سوودەن پەی تۆ خەستەخانەی شار

---

[1] قەستەرە : جۆرە نەشتەرگەرییەکە بۆ دڵی مرۆڤی نەخۆش ئەنجام ئەدرێت . (ئامادەکار)

تــا لــەیل وە رەحمــەت لا نــەکا وە لات
نەسـیمی زولــفش پـێـسەو وای سـەبات
نــەیۆ نــە ســەردا نــەدۆ وە دەمــاغ
چون عەتری شـەوبۆی نـۆ گـولان نـە بـاغ
چــەنیی سارێــژ بــۆ زامــو دەروونــت
چــەنیی گــرد ئــازای زار و زەبوونــت
دلــە هــەر ســەبرەن دەواو ئیــی زامــا
بــەڵ رویێ واچــا ئینــا لــەیل ئامــا
پـێـسەو بیمــارا هۆرکێــشی ئاهــێ
جــە نیمــە شــەوێ یــا ســەحەرگاهێ
بەشکەم (فەنایــی) لـەیل گێڵـۆ دمـاوە
لا کــەرۆ وە لات وە نــیم نیگــاوە

* * *

﴿ میرزای شیرینم ﴾

ئەم هۆنراوەیەم لە وەڵامی نامە و غەزەلێکی برای خۆشەویست : مەلا محمد أمین (میرزای هەورامی)دا نووسی کە خاوەنی دیوانی (سەوزەی کۆساڵان)ە .

هەولێر - ساڵی ٢٠٠١

سڵاو سەد سڵاو دۆسی دێرینم
فەرەح بەخشی دڵ میرزای شیرینم
(عَلَيْكَ السَّلَام) قەتار وە قەتار
چەنیی تاسەی دڵ وە دیداری یار
سارا بە سارا کۆ بە کۆ نەسیم
با وەرۆ وەلات نەبۆش تەرس و بیم
نەواچی میرزا جە لاو دڵداران
ویرشی یەن یادش جە رۆزگاران
وای سەبات ئاما چەنیی نازاران
مۆژدەو وەشیی تۆش یاونا وە یاران
وەش ئاما سەبا سەر دیدەو چەمام
داش وە هەرداوهەرد کۆمەڵگای خەمام
تۆش هەر وەشیت بۆ پێسەو کامگاران
وە یادت گنۆ غەریباو شاران
هەرچەند من ئازام چون گەستەو ماران
زامەوزام کەوتەن هانا هەی یاران

غیرەت پەی چێشی دەی دوعا پەی کەی
نامەو هیجرانان تا کەی مەبۆ تەی
دڵەی کۆسکەوتەم نە کەیەن نە جەم
چی غەمو دنیای نە تۆش بیەن جەم
مەر من کۆساڵان یا تەختو سانیم
یاخۆ کۆی ئارێز راو کوردستانیم
ئی بارو خەما چەنیی بەربەروو
سا مەر دمای لەیل منیچ کۆچ کەروو
پەی مەنزڵ سەرای گڵکۆی مەزاران
بەروو چەنیی وێم مەیلو نازاران
مەزانوو فەلەك چێشش ئاواتەن
حاڵەتو مەرگین یاخۆ خەڵاتەن
(فەنایی) شادیش نەمەنەن لاوە
ها دیات ئێدیش بارگەش پێچاوە

﴿ رۆڵەی وەش کەلام ﴾

لە وەڵامی نامە و پارچە شیعرێکی کاکە مەلا صاحێبدا نووسیم
هەولێر - ساڵی ٢٠٠٣

نە تۆی نامەدا مەکیانوو سەلام
پەی صاحیب کیانی رۆڵەی وەش کەلام
پەی یادگاری غەریبی شارا
یارەب هەر وەش بی پەی وەفادارا

نامەکەت یاوان پەی دەفعی غەمام
تۆ نەوینی غەم گلێنەو چەمام
خەیلێ تەئسیرش دا وە زامی دڵ
دڵ پێسەو قازان قوڵش دا نە قوڵ
چون دەریای موحیط مەوجش دان وە هەم
یادش کەوتەوە وەشیی دەوری شەم
کام شەم ! کە شۆڵەش دان وە دنیادا
نوورش پەخشان کەرد جە کۆ و سەحرادا
هەرکەس بەشو وێش بەهرەش گێرت وەنەش
نەسیمەو سەبای لەیل یاوا پەنەش
مەر یۆ پێسەو من دوورکەوتەی وڵات
ماچیی خەرمانەو خەمشا دان خەڵات
کام خەرمان ! کۆکۆ چون تەختی سانی
هەم چون کۆساڵان لاو هەورامانی
پێسەو ژاڵانە و قوللەی پیر رۆستەم
خەم جە بانی خەم پاڵش دان وە هەم
ماچیی بە قورقوشم زاخاواش دریان
هومێد و وەشیم جە هەرلا بڕیان
هەرکەس کەسێوەش پەی وەشیی دەروون
هەن بەس من نەبۆ دەروون پڕ جە هوون
کۆچی لەیل ئازیز کارێش کەرد پەنەم
تالاوی مەرگش نیشان دا وەنەم

وەشــڵەم پــا کەســا کۆچـــو لواشــا کـــەرد
بەر جــە کۆچــی لــەیل ماڵــئاواشا کـــەرد
سەرشــا نــان وە بــان ســەنگی مــەزارا
نەدیەنـــشا وە چـــەم کۆچـــو نـــازارا
مـــن دمـــای دڵبـــەر شـــەرتێوەم کـــەردەن
نـــەوینوو شـــادیی تـــا وە رۆی مـــەردەن
مـــن کـــە چـــل چـــرای دڵ گـــوم بـــی وەنـــەم
زەمـــین تـــا ســـەما بـــی وە تـــەم و خـــەم
ئەجیام پەی لەیلم یـاران چـون مـەجنوون
مـــدان وە هـــەردا گـــرد مـــەبان مـــەفتوون
دەس کـــەرا ملـــو وێـــتەری بـــە شـــین
تـــا وە ئەســـرینان زەمـــین کـــەرا شـــین
نـــەزانام هـــەر یـــۆ پـــەی وێـــش مـــەوانۆ
هـــەردەم کۆچـــی لـــەیل پەنـــەم منمـــانۆ
جـــە بێوەفـــایـی یـــاران (فەنایـــی)
مـــەناڵۆ پـــەی وێـــش تـــا کـــۆچ دمـــایـــی

* * *

﴿ چوارینەکان ﴾

ئەم شیعرەشم هەر بۆ سەر یەکێك لە وێـنەکانی خۆم نووسیوە

وێـنەکەم شـینی فیراقـی یـار ئـەکا
دیمەنی هـەر بۆیـە ئـاوا دیـار ئـەکا
داخی شـێواویی گـەل و خـاکی وڵات
وەك غەمی لەیلە و لە دڵما کار ئەکا

* * *

ئەم شیعرەی خوارەوەم بۆ سەر یەکێك لـە وێنـەکانی حـەزرەتی پـیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) نووسی .

ئەم وێنە کە بێ‌وێنەیە ئەمڕۆ بە حەقیقـەت
زاتێکە طـەبیبـی دڵـە شـابازی طـەریقـەت
عوسمانی عەلا یـەعنی سـیراجی دڵ و دینـە
شایستەیی ئیرشادە لەسەر نەهجی شەریعەت

* * *

ئەم شیعرەشم بۆ سەر یەکێك لە وێنەکانی خۆم نووسی کە لە خزمەت حەزرەتی پیردا (قُدِّسَ سِرُّهُ) گرتم لە ئەستەمبووڵ .

برِوانە وێنەی پیریی و پیرەکەم
تا هەم ئەو رۆژە چۆن لە بیر ئەکەم
دەسەو داوێنم بۆ سەرای مەحشەر
نەك بۆ دنیای دوون رۆڵە ژیرەکەم

❊ ❊ ❊

تیری تۆ سیلەی چاوی بازتە
بۆ صەیدی دلاّن غەمزە و نازتە
قووتی رۆحەکەی (فەنایی) لەیلم
بەزمی مەیخانە و گەنجی رازتە

❊ ❊ ❊

جەنابی (پێشەوا قازی) و خەباتی
رەوا بوو بۆ گەل و خاکی ولاّتی
لەپێناوی ولاّت و ئارەزووی گەل
سەری دانا هەتا گەل بێ نەجاتی

❊ ❊ ❊

﴿ تاكه‌كان ﴾

گوڵ بـه نـازی پەنجـه زولفـی کـاڵ و خـاوی بائـەدا
وەك بڵێی باكەی سەبایە و تـۆزی غـەم بـەربا ئـەدا

❊ ❊ ❊

لـه دەوروبەری ساڵەکانی ١٩٥٨ - ١٩٥٩ زاینـیدا لـــه بیـاره رۆژێك لـه كاتی جوابدانەوەی خەڵك لـه موناسـەبەیەكدا حـەزرەتی پـیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) فەرمووی : تۆ ئەزانی کاغـەز و نامـەی نهێنیـی به ژماره بنووسی ؟ عەرزم کرد : نەخێر ، فـەرمووی : دەی بـا پێـت بڵێم ، بەم شیعره فارسی‌یه به ئاسانیی فێری ئەبیت :

آحاد مـی نرسـد لیـك میرسـد عـشرات
مآت میگـذرد ألْف خم شود سوی راست

منیش شیعره فارسی‌یه‌كەم کرد به شیعرێکی کوردیی بۆ برای کورد لـه کـاتی پێویـستدا ئـەتوانێ شـتی نهێنیـی پـێ بنووسـێ بۆ برادەرێکی خۆی :

تاكه‌كان ناگەن به خەت ئـەمما سـەدانی پـێ دەگـات
وەك هەزاریش پێ دەگات و دەردەچێ ملكەچ به راست

❊ ❊ ❊

زولفی لوولت کە وەکو شەقڵە لەسەر خەرمـەنی رووت
قەوس و سەهمێکە لە دڵ نەك بە وەتر بەڵـکو بە جووت

❊ ❊ ❊

ئـەم تاکـە شـیعرەم بـۆ نازنـاوی شـیعری عابیـدی کـوڕم دانـا کە زەوقێکی جوانی هەیە لە شیعردا و نازناوەکەی (شەیدا)یە .

لە عەشقی تۆوەیە (شەیدا)یـە بێـدەنگ
لە دووریت بۆیە تێکچوو دیمـەن و رەنـگ

❊ ❊ ❊

هەر کە زانیم من کەمەندکێشی دو زولفی کاڵی تۆم
تازە دەستم شت لە ژین و شەوق و شادی و حاڵی خۆم

❊ ❊ ❊

کە رەنگی تۆ دەبینم رەنگی مـردن دێـتە بەرچـاوم
وەتەن داخت لە دڵما شـینە تـا لـەم ژینـەدا مـاوم

❊ ❊ ❊

هەرکەسێ گەنجێکی بوو رووی کردە میـسری گوڵڕوخـان
بەم کەلاُفەی بێبـەها مـن چـی و کڕینـی گوڵڕوخـان !

❊ ❊ ❊

له یاریی عەشقبازیی‌دا سەرم وەك گۆ لە مەیدانە
حەواڵەی دەست و بازووتە مەفەرموو جورمە ، ئیحسانە

* * *

بە دڵ غولامی ئەو کەسەم کە دڵ دەبا بە ئەو قەسەم
دەوایە دەردی ئەو کەسەم شەهیدە سەر بە دارەوە

* * *

سەبا قوربانە بێ‌عوزر و بەهانە
بڕۆ سەر هەڵگرە لەو ئاستانە

* * *

ئەم شیعرەم نووسی بۆ سەر مەرقەدی پیرانی نەقشبەندی لە بیارە

مەزاری شێرە مەردانی بیارە و ئالی عوسمانی
ضیاء الدّین و نجم الدّین ، علاء الدّینی عوسمانی

* * *

بۆ پاسی دەری قاپی‌یەکەت چاکە (فەنایی)
ئاواتی دەروونە بە خودا نەك بە ریایی

* * *

لەسەر ئەم بەزمە تا ماوە سەرم سەرگەرمی سەوداتە
دڵم وێرانە لەم دەورە و هەناسەی سەردی بێ‌تۆیی

* * *

بەشی فارسی

« راه فنا »

مـــرا بـــا تـــو ســـر و کاریـــست یـــارا
چـــه دانم بـــا کـــه بنمـــایم مـــدارا
سر انـــدر زیـــر پایـــت خـــاك ره شـــد
ازیـــن شـــد بـــر همـــه کـــس آشـــکارا
بهر ســـوی جهـــان راهـــی کـــه افتـــاد
گزیـــدم در همـــه عـــالم شمـــارا
ز خود بگـــذشـــتم اوّل در ره عـــشق
کـــه بلکـــه بیـــنم از او مـــن وفـــارا
بـــدام نفـــس افتـــادم از آن پـــس
ندیـــدم زیـــن ســـبب راه وفـــارا
علـــَی رغـــم عـــدو ای جـــان باشـــد
صـــبوری گـــر دهنـــد ملـــك بقـــارا
اگـــر نیـــك و اگـــر بـــد عنـــصرستم
چـــه بایـــد کـــرد بـــا تـــقدیر مـــارا
فلـــك دامـــی نهـــاد انـــدر ره مـــا
(فنـــائی) زیـــن رود راه فـــنـــارا

❊ ❊ ❊

﴿ تخميس بر غزل شيخ سعدى ﴾[1]

ای جان جانان تا بکی این ننگ بی فرجام را
تا کی ز هجرانش کشم بار غم ایّام را
بدرود جان گفتن بسی بهتر ز نقد خام را
(برخیز تا یکسو نهم این دلق ازرق فام را
بر باد قلاّشی دهیم این شرك تقوی نام را)

اوقات ناهنجار ما هردم بسستی میرود
این نجم نحس طالعم از بام پستی میرود
یار وفادارم کجا تا نقد هستی میرود
(هر ساعت از نو قبلهء با بت پرستی میرود
توحید بر ما عرضه کن تا بشکنم اصنام را)

* * *

---

[1] این چند شعر بعد از وفات مرحوم والدم (فنائی) در پارچه کاغذی به نظرم افتاد که قصد تخمیس یکی از غزلهای شیخ سعدی کرده است لیکن متأسّفانه غیر از تخمیس این دو شعر باقیش تمام نکرده ، ولی من به امانت (کما هُو) در اینجا درجش میکنم . (آماده‌کار)

﴿ برق رُخ ﴾

ای کـه بـر عـالم زده خورشـید رویـت تـاب را
همـچو یوسـف بـرده از دلهـا قـرار و تـاب را
آتـش عـشقت چـنان افتـاده انـدر انجمـن
برده از مستان همـه خـورد و شـراب و خـواب را
رونـق بـازار جـلاّدان شکـستن کـار کیـست ؟
تیـغ ابـرو تـیر مـژگان و کـف خـضّاب را
مـرغ جـان در ایـن صـفاگاه حـضور دوسـتان
کی بود روزی کنـد زیـن بـاب (دقُّ البـاب)را ؟
تـا چـو بلبـل برکـشد بـر بـرگ گُـل آه از درون
در حـریم آسـتان آن گُـل کـم یـاب را
تـا زنـد بـرق رخـت بـر ملـك دل در نـیم شـب
شـعله‌ور گـردد همـی ایـن کرمـك شـب تـاب را
دل بـدام حلقـهء زلفـت چـنان پـیچیده شـد
فصل و وصـلت را از آن فهمید فـصل و بـاب را
در مطـوّل زلـف عنـبر بیـز تـو یـا مـختـصر
جعـد کاکولـت بـر آن رخـسار چـون مهتـاب را
در بیابـان فراقـت جـان بلـب آمـد همـی
تـشنه لـب آری نمـی فهمـد سـراب از آب را
کـاش بـر مـا میـزدی خورشـید رویـت پرتـوی
مرده‌گـان را بـاز بنمـودی شـراب نـاب را

تـا ز عـشقت بـا ملـك مـستانه آيـد در كـلام
هـان (فنـائی) گـه روا باشـد مـلاذ البـاب را

﴿ تخميس بر غزل حافظ شيرازی ﴾

روی بنمـا جـان مـن بـر روی والا ميرمـت
صف شكن كن لاف را بـر زلـف و سيما ميرمـت
چـون گـدای بـی‌نـوا بـر خـوان يغمـا ميرمـت
(پـير من خـوش مـيروی كانـدر سـراپا ميرمـت
ترك من خوش ميخرامـی پـيش بـالا ميرمـت)

جـان بـرای جـان فـشانی مايـل تـسويل نيـست
صيد دامت گـشته جانـا طالـب تنكيـل نيـست
خامـهء دسـت قـضارا بهـر مـا تبـديل نيـست
(گفته بودی كی بمـيری پـيش من تعجيل نيـست
خوش تـقاضـا ميكنی پـيش تـقاضـا ميرمـت)

كس توان گفـتن مـرا آن دلـبر بـاقی كجـا اسـت
آتـش افـروز دل و آن جرعـهء بـاقی كجـا اسـت
تـشنهء دشـت فـراقم كـوثر بـاقی كجـا اسـت
(عـاشق مهجور و مخمورم بت سـاقی كجـا اسـت
گو خرامان شو كه پـيش قـدّ رعنـا ميرمـت)

من که دست افشان ز دنیا واله و شیدای تو
زار مینالم ز عالم تا شدم ریسوای تو
در درون سینه آتش زد همه غوغای تو
(اینکه عمری شد که تا بیمارم از سودای تو
گو نگاهی کن که پیش چشم شهلا میرمت)

کعبهء شمس رخت شد قبله‌گاه جان ما
غنچهء تنگ دهانت میدهد صد خون بها
طرّهء زلف کچت گه نیش دارد گه شفا
(گفتهء لعل لبت هم درد بخشم هم دوا
گاه پیش درد و گه پیش مداوا میرمت)

خوش به سامان میبری دل را به دو بازوی زور
واژگون بخت است جانا آنکه از کوی تو دور
شکر لله تا رهم افتاد اندر کوی طور
(خوش خرامان میروی چشم بد از روی تو دور
دارم اندر سر خیال آنکه در پا میرمت)

گرچه مارا ره بسوی گوهر لعل تو نیست
یاد خاطر خواه ما در خاطر و میل تو نیست
تا نه‌پنداری (فنائی) در صف خیل تو نیست
(گرچه جای (حافظ) اندر خلوت وصل تو نیست
ای همه جای تو خوش پیش همه جا میرمت)

فرد از حضرت پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ)

به بنده :

به هر منزل که جان من در آنجا است
تنم اینجا و جان من در آنجا است

﴿ جواب حضرتش به این غزل از بنده ﴾

شها جانت به کنج دل نهان است
ولی اینجا نه جای جان جان است
که بس ویران و تاریك و پریشان
پر از آشوب و درد دلبران است
سرت گردم بیا در دیده جا کن
که جای دلربا و مهوشان است
چه دیده دیدهء دل کین دو دیده
ز هر سویش دو جوی خون روان است
نه در خور باشد اینجا مر نگاری
که او شمع شبستان جهان است
نشاید جای معشوقان به جائی
که هردم چشم بدخواهان بدان است
سگی را جای پا بر این دو دیده
که او گه‌گه سر کویت روان است

ترا با دیده‌ء دل هست نسبت
که اورا با تو صد راز نهان است
رقیب آن به نباشد با خبر زین
همان جا دور تر بهتر همان است
همانا دیده‌ء دل جای جان است
که او هردم نهان اندر نهان است
اگرچه هر کجا باشد نباشد
نهان آنجا که خورشید جهان است
رقیب از پرتو رویت چو خفّاش
به کنج آشیان بی‌نشان است
خدارا شکر این نعمت چه گویم
که زلفینت حجاب این و آن است
ز روی لطف فرمودی نگارا
بهر منزل که جان من در آن است
تنم این جا ولی جان من آنجا است
خوشا این دم که در دل جای جان است
ولی زین ظلمت دل در شگفتم
که شمع مجلس خوبان در آن است
وجود شمع جمع و منزل تار
خلاف حکمت دانشوران است
دمی خوشتر جمالت را جلا ده
که صد مشکل به راه رهروان است

ز حـــال خویـــشم انـــدر تنگنـــائی
چه گـویم آنـچه بـر دلـبر عیـان است
گـــره انـــدر گـــره افتـــاده کـــارم
کـه گـوئی مرکـز جـور زمـان اسـت
عجـــب از بوالعجـــب آمـــد حدیثـــم
که یـارم در بـر و بـر مـن نهـان اسـت
کمـــال خرّمـــی باشـــد در ایـــن دم
کـــه مـــأوایم حـــریم گُلرخـــان اســـت
گهـی هَـیْ کـن بـه محمـل کانـدرین ره
(فنـائی) هـم طفیـل کـاروان اسـت

* * *

﴿ مَی در عالم عشّاق ﴾

آنچه در عالـم عشّاق بـه مَـی مـشهور اسـت
از خلل خالـی و از مستی و یغمـا دور اسـت
یعنی هوشدار مپنـدار کـه ایـن بـادهء نـاب
شـــیرهء آب رز و دانــــهء از انگـــور اســـت
این ز سرچشمهء منشور الَسْت آمـده اسـت
نور توحید در این باده به حـقّ مـستور اسـت
زیـن سـبب عاشـق اگـر تـا دم فـردای ابـد
مست و مدهوش شود سالك ره معـذور اسـت
مست انگور چـه دانـد کـه در آن بوالهوســی
از سراپای بـدن غـرق و بـدان مغـرور اسـت
بـــادهنوش در میخانـــــهء اربـــاب نظـــر
نزد این بوالهوسان سـاده دل و منفـور اسـت
بی‌گمان عکس همین عکس همین خواهد بـود
کان به چشم کرم و وین به غضب منظور است
حـاش لله در ایــن بـاده اگــر غــش باشــد
همچنین حاش اگـر ذرّه در ایـن از نـور اسـت
بوالهوس گر به غلط رفته در این بحث و قیاس
تا (فنائی) چه کند کو به حقیقت کور اسـت

* * *

﴿ از سراپرده‌ء ناز ﴾

ای صنم شانه مزن یاسمن گیسویت
تا نریزند چو زنجیر سیه بر رویت
گو نه‌پوشند ز من خرمن خورشید رخت
از ره دور گدا آمده اندر کویت
عرض و حال دل من بشنو و از ناله بترس
آه دل تیر دعا راه نیابد سویت
طاق محراب زدی بر قمر سیمایت
دور از چشم بدت پیچ و خم ابرویت
پرده از خال رخت دور نگهدار دمی
تا کشم آه و زنم آتشی در هندویت
بو که از مجمر گُلنار جمال تو رسد
به مشام دل پر سوز و گدازم بویت
تکیه بر حُسن خدادادیت ای دوست بس است
ناز بر چرخ زده چشم سیه جادویت
از سراپرده‌ء ناز ار بنوازی چو منی
جان فیدای دهنت دل بکمند مویت
گر به تیغم زنی ای دوست (فنائی) گوید
تن ناچیز کنم فدیه بر آن بازویت

* * *

﴿ رخسار ماهتاب ﴾

در جواب دوست محترم جناب شیخ عبدالرّؤوف بیژوهء نویشته شده

سلیمانیّه - سال ۱۹۹۳

در خاك موطن ما هر روزه آفتابی است
در ظلمت شبانگاه رخسار ماهتابی است
زان روز طوف طوفان سر زد بسوی عالم
بنگر که جودئی ما فرّخ ترین مآبی است
نوح نجات مارا در شهر عاشقان بین
یعنی (جزیر بوتان) در لحد نیمه خوابی است
زانگاه باد پای عزمم مسخّر آمد
دیدم خیال و دل را هر لحظهء شتابی است
بهر زیارت دوست در انزوای غربت
در عالم نهانی مشغول انقلابی است
در (باتیکو)ی ترکان غیر از مقام جانان
هرجا که پا نهادم بحریست یا سرابی است
تا دست قدرت حقّ کی میرسد بدادش
زانجا که سرّ حکمت در پردهء نقابی است
بر فهرس مطالع هر جا کنی نگاهی
بینی که کوکب سعد اینجا است در حجابی است
دست ازل که جودش بر مهر دوم آمد
حمدش کجا توان کرد آن کس که چون جُنابی است

گُلـهای زنـده‌گی را در خـاك مـا تـوان یافـت
دل زنـدگان ماینـد از هـر گُلـی گُلابـی اسـت
شمـس جهـان دانـش هرگـه کنـد طلـوعـی
از ابن حاجبـیها دانـی کـه صـد جنـابی اسـت
در علـم ورع و تـقوا تـأریخ را ورق زن
بـینی کـه در حقیقـت ألبـاب یـا لبـابی اسـت
در بـُرکه کـوثـر مـا آب وضـو کجـا شـد
افـسوس از اکالیـب هـر لحظـه منجلابـی اسـت
حتّـی بـه قـول اعـدا مـا بـاغ خلـد داریـم
در زیـر سـایهء بـوم ویرانـه یـا خرابـی اسـت
از جان و دل (فنـائی) خواهـد کـه بینـد آخـر
هر یـك ز دشمنـانش در گـردنش طنـابـی اسـت

« نسیمی از بغداد »

داد از این حیله‌گر دهـر کـه او چـون زاد اسـت
کـه تـو گـوئی ز حیـل شـعبده و شـیّاد اسـت
دسـت طـاغـوت بریـد و رخ بـوجـهل سـفید
بوالفسادی است در این عرصه قدم بنهاد اسـت
چه غم از ملك جهان گـر بدهنـدش بـه خـسان
زر و زیـور کـه هـمه ارثیـهء شدّاد اسـت
یـار دلـدار مـن اکـنون ز وطـن دور شـده
غـوث فـریاد رسـم حالیـه در بـغداد اسـت

من دیوانه اگر دور ز یاران گشتم
به نسیمی که ز بغداد رسد دل شاد است

کنج عزلت بگرفتن شده منظور اینجا
که در آنجا همه دم راهزن بیداد است

گوشهء میکده بهتر ز همه گنج جهان
گرچه رنج است و محن باز مرا اعیاد است

زانکه تا عمر گرانمایه شود صرف خسان
لاجرم حاصل این نقد امل برباد است

تا در این موطن ما زاغ و زغن در کارند
آنچه هرگز به کسی می‌نرسد فریاد است

آنکه از بوالهوسان چشم مروّت دارد
به خطا رفته اگر در همه جا استاد است

رنج بیهوده مکش با خزف کوزه گران
چه ندید است کسی کوزه که گوهرزاد است

صحبت اهل جفا گر بکند اهل صفا
زود بیند که ز چشم همه کس افتاد است

تا (فنائی) بدر دوست بیابد راهی
خار غربت به کفش نسترن و شمشاد است

* * *

﴿ شاه گُلرخان ﴾

سلامم کردی بر جانت سلامت
ز جان و دل دهم ردّ سلامت
سلام ما به محضرگاه جانان
نشاید بر تو باد از حقّ سلامت
به تحریر و به تقریرم چه خوانی
نباشد فرق حتّی در منامت
ز یاران هرچه پیش آید عزیز است
بنازم بر همه نظم و کلامت
عجب نبود ز شاه گُلرخانم
شود جویای احوال غلامت
سلیمان گر ز موری باز پرسد
نکاهد از کرامات و مقامت
به نزد عارفان و پیر بُرنا
تواضع زیبد از اهل شهامت
اگر شاهی گدائی را نوازد
نبازد رتبهء فضل و کرامت
تو کز روی کرَم یاد از (فنائی)
نمودی نبودت جای ملامت

* * *

﴿ رضای یار ﴾

آنچه رضای یـار مـا اسـت
سال خوش و بهار ما اسـت
ظلمـت شـب بـه یــاد او
روز طـرب نهــار مـا اسـت
دائــــرهء عـــشق الَـــسْت
در ازل او مــدار مـا اسـت
ما به جهان چـه کـار اگـر
یار مــن و کنـار مـا اسـت
ملعبـهء جهـان فنـا اسـت
آنچه بقا است یار ما اسـت
گرچــه بــه رغــم مــدّعی
لاله و گُل نگــار مـا اسـت
لیـك چـو گـویمش کـه او
منکر حال و کار مـا اسـت
آنچه به کام ما خوش است
بادهء خوش گـوار مـا اسـت
منظــرهء جمـــال دوســـت
داغ دل فگـــار مـــا اســـت
تکیه‌گـــه خیـــال مـــا
قبلــهء نامــدار مـا اسـت

خُلد بر این اگر خوش اسـت
جـای لقـای یـار مـا اسـت
نگهـت و رنـگ هـر گُلـی
از گل مـشکبار مـا اسـت
عشرت و عیش ایـن جهـان
طلعـت مـاهوار مـا اسـت
آنـچه ز غـم شـود فـرح
این دل بـی‌قـرار مـا اسـت
کـاش بگوشـم آمـدی
(فنائی) جان نثار ما است

* * *

﴿ دانهء خال ﴾

در دائرهء کون اگر بد نامی است
در عالم اشباح اگر ناکامی است
یا طائر وحشتزدهء در عالم
پابند جفا ملعبهء هر دامی است
چون مینگرم نیک شود معلومم
عاشق بسته به زنجیر و بدل ناکامی است
تار و پودی به هم آمیخته سرگردانی
واژگون بخت و سراسیمه چه بد فرجامی است
تا نگاهش به رخ حضرت دلدار افتاد
دانهء خال یکی بود ولی صد دامی است
چون رهم یافت شبی در حرم وصلت یار
دیدمش سرو سمن وه که چه خوش اندامی است
شکر لله (فنائی) که ز دستش مَی لعل
نوش بادت ز لب دلبر شکّر فامی است

* * *

﴿ بدر مُرسَلین ﴾

ایکه رویت همچو ماه اندر شب هشت و شش است
جان و دل قوربان بالایت چه زیبا دلکش است
ای خجالت پیش تو آزاده سرو آن چمن
رونق بازار گُل از رنگ رویت خامش است
نقطهء تنگ دهانت میکند اثبات فرد
بهر ردّ بوعَلی جانا دلیلی بس خوش است
شمس از شرمنده‌گیّت خیمه بر افلاك زد
زین سبب دیوانه‌وش در اضطراب و جنبش است
بدر را گویند نورش زو است هردم مقتبس
نور هردو از جمال تست تا این حدّ خوش است
تو که بدر مرسلین و شمس عالم تاب خلق
حُسن تو از نور حقّ آری از این رو بی غش است
جمله فرع اند و جمالت اصل حُسن گُلرخان
پس (فنائی)را خطا باشد که گفته مهوش است

* * *

﴿ خانهء أفسانه ﴾

این غزل در جواب شعر و نامهای جناب شیخ امین متخلّص به (بی وەی) برادر حضرت پیر نویشته شده و در حالی نویشته که شیخ امین چنین تصوّر میفرمود که بنده هم منکر حضرت پیر شده و هم دنیارا در آغوش حرص و طمع گرفته .

دورود - سال ۱۹۷۳

این خانهء افسانه که می بینی چنین است
عیش و طربش دامگه روز پسین است
آرایش و زیبش همه بر نفی بزیبد
کو خود همه دم همدم شیطان لعین است
آز و املش مایهء خسران حیاتست
رنج و تعبش عزّت ارباب یقین است
گاهی به فلك میکشدش عجب و تکبُّر
گاهی بزمین طالبی اقبال و نگین است
تا جلوه دهد در نظرش زینت دنیا
گوئی به مثَل حور که در خُلد برین است
غافل ز خود و دور ز انوار هدایت
بی باك ز برنامهء خلاّق متین است
گر دست دهد مُلك جهانش که دگر بار
در فکر مدار قمر و دَوْر زمین است
این مسئله بر اهل خرد نیك عیان است
مرد آنکه بداند که دراین راه کمین است

یـــاربّ مـــددی راهنمـــائی بفرســـتم
بی لطف تـوم هیچ نه دنیا و نـه دیـن اسـت
عمرم همه با صـلح و صـفا مـدّ نظر بـود
افسوس سر انجام نه آن بود و نـه ایـن اسـت
اکنون که (فنائی) همه عمرش به هدر رفت
شوریده دل و عاجز و غمبار و حـزین اسـت

« بُلبُـل چمن »

هرجا که گُل و لاله و شمع است و نگار است
بُلبُـل ز چـمن عاشـق و پروانـه هُـزار اسـت
تا دسـت دهـد گوشـهء میخانـه درایـن دم
مارا به صـنمخانهء ویرانـه چـه کـار اسـت
سـاقی ز مَـی بـاقی بیـا چـاشـنیم ده
تا فرصت گُلزار و مَـی و رنـگ بهـار اسـت
تـا پـرده براندازدم آن قبلـه ز رویـش
بـینی که ز هر سو همه صیّاد و شکار است
فردا که خـزان اسـت و نمانـد گُـل و سـنبل
بی‌سود بـود نالـه کـه هنگـام مـزار اسـت
گو واعـظ بیـچاره درایـن شـهر پـر آشـوب
آخر تو بـدین بیـوهء مکّـاره چـه کـار اسـت
خواهی برهی همچو (فنائی) تو در این دیر
فرما که دراینجا همه بوس‌است و کنار است

« در حال فراق »

کجائی ای سلیمان حشمت این دم مور مهمانست
من بی دل اگر دورم همی تقصیر دربانست
چه گویم از غم هجرت که دل چون چاه زندانست
که صبرم اندرین حالی بیرون از طوق انسانست
چه باید کرد در حال فراق دوستان ای دل
اگرچه زنده باشد تن ولی چون کَندن جانست
مرا با روی شیرینت چه خوشبودی صباحی چند
کجا برگردد این دوران که عکس دَور ازمانست
به یاد روزهای وصل مارا در درون شب
همه شب در درون دل فغان آن عزیزانست
صبا برخیز و جویا شو ز من از یار گویا شو
که هردم با قد سروش سرم اندر گریبانست
اگرچه من دراین غربت ز خود بیزارم از محنت
ازاین رو شاد باید شد که دل با یاد ایشانست
که نقش عارضش هردم چنین نقش است اندر دل
زوالش هست نامُمکن نه چون نقشی بر ایوانست
ز دَور چرخ چپ گردم اگر باد بلا خیزد
معاذ الله که برگردم از آنچه شرط پیمانست
وفارا ریشها باشد که در مُلك دلان روید
به خون دل شود مُثمر نه از ابر بهارانست

مـرا در غربـت از یـار و دیـار دوسـتان کاریـست
کـه روزم در غـم و مـاتم شـبم در دیـده گریانـست
ولـی دسـت قـضارا جز رضـا هرگـز علاجـی کـو
که خواه اسـکندر و دارا و گـر خـضر و سلیمانـست
در ایـن درگـه کجـا باشـد روا بـر بنـده‌گان هرگـز
چرا یا چون ؟ که تـقدیرش همه بر جـاو احسانـست
همانـا چـشم در راهـم شـب قـدری سـحرگاهی
رسـد آهـی بـدرگاهش کـه او غفّـار و منّانـست
ولی بـا اینهمـه هـردم ز بـاب جـود و احـسانش
بـرای روز دیـدارش (فنـائی) زار و نـالانـست

* * *

﴿ حضرت دلدار آمد ﴾

در سالهائیکه حضرت پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) بزیارت کعبه تشریف برده بودند ، در چند واقعه بزیارتش مشرّف شدم و این را سرودم ، ولی در سالهائیکه اخیراً از عراق به سفر حجّ تشریف میبرد و قبل از این دو سفر دگر در ایران بحجّ رفته بود .

دی که در کُلبهء ما حضرت دلدار آمد
طالع رفتهء من خفته و بیدار آمد
سرو نازش که ز گُلشن شده دور آن مهوش
از حرم روح روان باز به گُلزار آمد
سالها بود که از خلوت وصلش ناکام
تا دراین نیمه شبم یار بدیدار آمد
رمز و غمزی که به من کرد امیدم بخشید
نخل بستان امیدم همه پر بار آمد
دیدمش راز و نیاز از لب لعلش هردم
همچو شهد عسل از غنچه شکربار آمد
برق خورشید رخش بر در و دیوارم زد
خوش دمی بود که او از در و دیوار آمد
مقدمش باد گرامی که ز یُمْن قدمش
طوطی طبع من امروز به گفتار آمد
تا کند شُکر بر این نعمت نا منتظَرش
که همان وعدهء دیرینه بکردار آمد

گو نسیم رخش از خلد برین آمده است
که چنین رایحه از عارض گُلنار آمد
تا در آغوش خود آن قامت رعنا دیدم
بوسه بر خال رخش دولت سرشار آمد
آنچه می‌خواستم از خرمن وصلش من زار
شُکر ایزد ز حرم بر سر بیمار آمد
من رنجور در این غربت پر شور عراق
دیدمش باز که از مرکز اسرار آمد
او ز طوف حرم از بخت سعیدم دیشب
چو نسیم سحَری آن بت عیّار آمد
بو که بر خال رخش همچو حجَر بوسه زنان
تا در آغوش من آن طرّهٔ انوار آمد
آنهمه پیچ و خم زلف کجش چون دیدم
همه بر ماه رخش باز سبکبار آمد
شب تاریك غم از نور جمالش شد روز
که سلیمان به در مورچهٔ خوار آمد
نزد کوته نظران گرچه عجب در عجب است
چه دهم شرح چنین راز که دشوار آمد
شاه اگر تکیه زند بر در درویش و گدا
گو به کُنج فُقرا خواجهٔ احرار آمد
که علی الرّغم رقیب آن شه شیرین دهنان
از سراپردهٔ ناز آمد و غم خوار آمد

از چـــهِ زمـزم و از بـاب صـفا و مَـروَه
بـه عنایـت ز صـفا نـزد وفـادار آمـد
چـه کـنم شُـکر قـضارا کـه ز اقلـیم رضـا
طـائر قُـدْس سَـما بـا دل هـشیار آمـد
جـان اگـر از دل و جـان بـاد نـثار قـدمش
تو بگـو دسـت تهـی خواجـه بـه بـازار آمـد
شُکر لله (فنائی) کـه نـمردی تـا دوسـت
همـچو جـان بـاز بـدین کُلبـهء غمبـار آمـد

« تخمیس از (فنائی) »

تـا کـی سـر خجلـت بـدر عـذر نیاریـد
در دامنـهء کـوه خطـا تـخمی نکاریـد
از مـزرع گُلـزار عمـل سـر بـدر آریـد
کوتـه نظـری باشـد اگـر دل نـسپارید
عمـرت سـپری گـشت کـه داری بـسر آریـد

در بـحر خطـا غوطـهء بـی‌فائـده تـا چـند
در دامگـه عمـر تلـف کـرده کـه تـا چـند
غافـل زده‌ام تیـغ اجـل گـشتهء تـا چـند
برخیز درایـن عـیش عبث خفتـهء تـا چـند
گو اینـکه ز غفلـت خبـر از خـویش ندارید

إمـــروز بفـــردا نكنـــد درد دوايـــت
عمــرت بهــدر رفــت همانــا ز بــدايت
پيش كه برى خواهى مر اين حــال و شكايت
جــز بارهگـــه لطــف خطــاپــوش خــدايت
شــايد كــه عطــائى ز نــوازش بكـف آريــد

تــا در هــوس نفــس بــد انــديش بــمانى
اســپ املــش را بـــه جهـــان بــاز دوانـــى
پنــدار كــه تــو شــاه همــه مُلــك جهــانى
فــردا مگـــرت رخـــت نبندنــد فلانـــى
گــوئى كــه بــرايــن گُنبــد دوّار ســواريد

در دامگـــه گـــردش ايـــّام شـــب و روز
پابنــد بهــر دانــه و هــر دام شــب و روز
از غفلــت ايــن شــكّرهء خــام شــب و روز
همچون مگـــس رانــده و ناكــام شــب و روز
آيــا كــه تــو كــى در غــم اوضــاع مزاريــد

دل را بـــدل آرام ببنديـــد و بكوشـــيد
در بوتـــهء ميخانـــهء دلـــدار بـــجوشيد
بـــرگ عملـــى بهر ســـرانـــجام بپـــوشيد
شـــايد قـــدحى زان كـــرم عـــام بنوشـــيد
برخيز (فنائى) كه دمى خود به خــود آريــد

﴿ در انتظار ﴾

نور چشمی برادرزاده ملا کمال بدیدار بینی آمد و چندان ماندگار نشد ، گفت : من بر میگردم پدرم می آید ، بعد مدّتی إنتظار هیچ کدام نیامدند ، در ضمن یک نامه این چند شعر را نیز نویشت .

اربیل - سال ۲۰۰۰

هلالم رفت و بدرم هم نیامد
دراین غم جان من عمرم سر آمد
ز جان جان بریدم در غریبی
چه شد جان و دلم از در نیامد
زمانی رفت و من چشمم به راه است
ز هردو دیده‌ام یک هم نیامد
صبوری گر نباشد چارهء کو ؟
حبیبم رفت و محبوبم نیامد
(فنائی)را فنا بهتر دراین دم
که این برگشت و آنم هم نیامد

* * *

﴿ گنج مقصود ﴾

بـر در دلـدار اگـر خـواهی رسـید
از خـود و از غـیر او بایـد بُریـد
کاندر این دربـار جـای غـیر نیـست
وه چه خوش فرمـود اینجـا بایزیـد
سـیرم انـدر کـاروان گُلرخـان
از علایقهـا بـه ناکـامی کـشید
تـا دلم بگرفـت از هـردو سـرا
خویـشتن از خـویش کـردم ناپدیـد
یعـنی تـرك ماسـوا کـردم همـه
وانگـهی راهـم بکـوی او رسـید
راه رو بـی‌زاد ره مـشکل رسـد
توشه‌ها بایـد مـرایـن ره برگـزید
کوشـش بـی‌وقـفه در راه دراز
بایـدت جانـا اگـر خـواهی رسـید
قوت جسمت گرچـه دو گنـدم بـود
لیـك آن را بـی گمـان بایـد جویـد
در طـواف کعبـه و سـیر صَـفا
تا به مَـروَه چـند قـدم بایـد دویـد
در حـریم حـضرت سـلطان عـشق
پـیش از این باید که تلخیها چشید

گنج مقصود ار بخواهی رنج بر
گنج را بی رنج هرگز کس ندید
لیك هرگز کاروان بی ساربان
این ره پر پیچ و خم نتوان بُرید
سر منه در راه عشق ای جان من
بی وسیلت دست خود خواهی گزید
صد چو تو سیمرغ زیرك بود و رفت
در پس قاف فنا شد ناپدید
تا (فنائی)را رسد گه‌گه نسیم
زان لب شکّر شکن دارد اُمید

* * *

﴿ آتش عشق دلبر ﴾

آتش عشقت ز نو در سینه‌ام آمد پدید
عقل و هوش از سر برفت و صبرم اندر در پرید
مشعلی در کشت زار ملك دل سر زد بیرون
طاقت از اندام جسم و عندلیب جان بُرید
همچو ققنس در درون خود بسوزم روز و شب
تا چه خواهد کرد با من سوزش و آه حدید
عشق را نبود حدودی در الَمهای درون
نیمه سوزان را نمی باید در این دربار دید
سالها بگذشت در دشت جنون یاهو کشان
کوه و هامون می نوردم تا لب لعلش مکید
در حریم حُسن گُل رویان مرا راهی نبود
آری آری از گلیم خود نباید پا کشید
تا چو خاکستر نسایندت به زیر پای عام
دانهء از خرمن ایشان چه سان خواهی خرید
بارها پرسیدم از پیر خرد راه وصال
گفت خامش باش و باید نیشها زین ره چشید
گفتمش مارا نباشد بیش از این تاب فراق
گفت بیرون رَو ز خود بشکن صنمهای پلید
گفتم آخر چون کنم از خود رهم ای تیز هوش
گفت دست پیر باید بود در دست مرید

گفتمش آخر (فنائی) کی بکام دل رسد
گفت اگر اینجا نباشد بعد ازاین خواهی رسید

﴿ تخمیس بر غزل حضرت پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) ﴾

چو شاه باده‌نوشان فرصتی روزی بدست آرد
سبو در دست ساقی پیاله در دست قمر دارد
نپاید دیر دید آندم که دل از دل خبر دارد
(اگر لیلای من باری نقاب از روی بر دارد
بسی عابد به مجنونی ز خلوتگه بدر آرد)

هواخواهان حُسن تو همه راه جنون پویند
در این ره خلوت وصلت همه بی‌چند و چون جویند
همی دست از حیات خود همه از جان و دل شویند
(به محشر کشتهء چشمت شهید عشق را گویند
خجالت آنکسی یابد که از تیرت حذر دارد)

چه زیبا منظری نقش ازل با روی او کرده
تو گوئی حُسن یوسف بی‌درنگ رو سوی او کرده
مباد آندم حریف دهر رنگ از روی او بُرده
(بنازم زان قد زیبا گرو از سرو جو بُرده
وزان دو لعل جان بخشش شمر زیر شکر دارد)

کجـا یـابم در اقلـیم ملاحـت همـچو تـو شـاهد
کجـا جـویم بـرای زینـت رویـت چـو تـو شـاهد
چه گویم کـور گـر نبـود ز دل بـر روی تـو شـاهد
(کـج محـراب ابرویـت کـه گـشته قبلـهٔ زاهـد
رهـائی از خـم زلفـت کجـا زاهـد گـــذر دارد)

به خال و خدّ گلگونش که قوت هـر دل و جانـست
به شهد شـکّر افـشانش کـه گـوئی آب حیوانـست
خوشش باد این همه شوکت که همراز غریـبانـست
(به چشم و ابرو و زولفی که بر رویش پریشانـست
نگار من شب و روزش گُـل و شمـس و قمـر دارد)

چـه دانـد واعـظ غـافـل کـه یـار مـا چـها کـرده
ز هـر سـوی جهـان دلهـا ز داغـش نالهـا کـرده
ز رنـگ شـبنم رویـش گُـل مـا بادهـا کـرده
(ز عشق آن سیه خالی که بـر روی تـو جـا کـرده
هـزاران داغ چـون لالـه تـوی سینه جگـر دارد)

چو در دشت جنون مِهرش به صحن سینه زد ریشه
کمندم کرد و دستم را بُریـد از صـنعت و پـیـشه
(فنائی) روز اوّل زد به پـای نـخل خـود تیـشه
(مجوئید از دل (عثمـان) قـرار و صـبر و اندیـشه
که این نسبت به حالی ما بسی نقص و ضرر دارد)

﴿ تخم محبّت ﴾

این غصّه که ما داریم درمان دگر دارد
وین درد دل پر غم لقمان دگر دارد
کاشانهء دل بهر دلدار تهی کردیم
امّا چه کنم از غم مهمان دگر دارد
ما تخم محبّت را در مزرع دل کشتیم
از خار و خس دوران خرمان دگر دارد
در عالم پنهانی چند نکته زدم با دوست
گفتا که غم جانان عُمّان دگر دارد
صد نامه که طی گردید از دفتر هجرانش
باز از سر صد دفتر عنوان دگر دارد
نادیده کس این زحمت نشنیده کس این ذلّت
هر روز ز هر سوئی پیکان دگر دارد
تا بوی نسیمی زان فردوس برین آمد
صد شعله ازاین دوزخ لمعان دگر دارد
از نالهء شب گیرم دیشب که ندا آمد
هی هی غلطی کاین ره رندان دگر دارد
زین دام بلا یاربّ یکباره رهائی بخش
شاید که (فنائی)را سامان دگر دارد

* * *

﴿ پیام یار با هُدهُد ﴾

ز خاك غربتم ای دل نسیم جان فزا آمد
پیام یار با هُدهُد به صد شوق و صفا آمد
نوید صحّت و لطف و انیس غربتم هردم
دراین دم قاصدم از در ز یار باوفا آمد
اگر پیك اجل مُهلت دهد تا روز دیدارش
چنان دانم حیات تازه در بر بی جفا آمد
مدار عیش دنیا نزد ارباب خرد جانا
همه بر صحبت احباب و یار دلربا آمد
دراین ماتمگه دهرم چه باشد عیش حیوانی
خوشا روزی که گویندم بشارت از سبا آمد
اگر فردوس را بی یار بخشندم یقین دانم
صدا از اهل خلد آید که با دلق ریا آمد
دراین دریای غم گر کشتی نوحم فرا آرند
خوشا آندم که گویندم هم اینك ناخدا آمد
اگر دست قضا یاری دهد در وصل جانانم
برم صد سجدهء شُکرش که از بهر خدا آمد
ز فرقش تا قدم هرچند (فنائی) غرق غم گشته
مرا این مژده بس گویند به آغوشت هُما آمد

* * *

« قضاوت حقّ »

این غزل در تأریخ ۲۰ / ۸ / ۱۹۸۸ مصادف روز آتش بست جنگ هشت سالهء بین ایران و عراق نویشته در شهر سلیمانیّه .

قاضی گر خواهد در این محفل بباید چون کند
آب رویش ریخت باید چشم را جیحون کند
دست از دامن بدارد همچو دستار از سرش
عقل را در میکده با آب و گِل معجون کند
علم و دانش را بدامان جنون ریزد همه
تا ز نو تحصیل علم مکتب مجنون کند
دامن دل را ز گنج عشق جانان پر کند
اندراین ره جان و دل را چون صبا مفتون کند
تا ز اوراق (لَدُنَّا) یاد گیرد شمّهء
دُرّ یکتارا ز وحدت در صدف مکنون کند
مجلس حُکم قضارا همچو دل بر هم زند
تا رخ زرد ریارا سرخ و دیگر گون کند
عُلو همّت گو همی باید ز عالی همّتان
کاندراین ره خودنمائی درد را افزون کند
شُست و شو باید دهد آن مغز خام و پر فنون
آتش اندر سینه افروزد سرشك از خون کند
تا دم صبح ابد مخمور گردد زان شراب
هردو عالم را به جان و دل ز سر بیرون کند

تـا رهـی یابـد بکـوی قبلـهء دل زان سـپس
نـقد جان و دل نهد در دامـنش مرهـون کنـد
گرچه این نعمت نشد حاصل (فنائی)را ولـی
دیده در ره تـا غمـش تعمیر دل را چـون کنـد

﴿ در ره دلبر ﴾

شکر حقّ آخر در بتخانـه چـون میخانـه شــد
همــچو مجنــون در ره دلــبر دلم دیوانــه شــد
آنــچه در دل داشــتم انــدر طریــق عاشــقی
حیـف شــد آخـر نـصیب هـرزه و بیگانـه شـد
تا به یادت خواستم هم راز و هم دسـتان شـوم
پس ز بخت خود چو دیدم میکده افسانه شـد
حالــت افــسرده دارد ایــن دل معمــور مــن
تا کجا خواهد رسد حالش که بس ویرانه شــد
بـا سـر زلــف نگـارم عهـدها بـودی مـرا
عاقبت جـانـا (فنـائی) همـدم جانانـه شـد

* * *

« نعمت دیدار یار »

خواهم ز خدا نعمت دیدار نه یکبار دوصد بار
هر روز و مه و سال نه یکبار دوصد بار
از جان طلبم خاك شوم بر سر کویت
تا پای مبارك نهی بر دیده نه یکبار دوصد بار
تا شمع رخت روشنی مجلس ما شد
پروانهء دل سوخت نه یکبار دوصد بار
تا سرو قدت در چمن حُسن علَم زد
دلها شده شیدات نه یکبار دوصد بار
تا نقطهء خالت بنمودی بمن زار
سرگشته ز خود رفته نه یکبار دوصد بار
زان کاکُل مشکین و ازآن طرّهء گیسوت
صد دل شده در دام نه یکبار دوصد بار
تا تیپ غمت خیمه به مُلك دل و جان زد
هر روز بلائی است نه یکبار دوصد بار
زان روز که شور غم سودای تو سر زد
هر لحظه فغانی است نه یکبار دوصد بار
گوئی که عناصر به غم و غصّهء عشقت
آمیخته گشتند نه یکبار دوصد بار
در دامنهء وادی سودای وفایت
صد خار به پا رفته نه یکبار دوصد بار

چون بخت نشد رام بشد نقد نگینم
در بحر غمت غرق نه یکبار دوصد بار
گفتم به حکیمی که کجا باز بیابم
این طالع گُم گشته نه یکبار دوصد بار
گفتا چو سلیمان شه مُلك دل و جان
افگنده سرت سایه نه یکبار دوصد بار
گفتم چه کنم با که دهم شرح فراقش
گفتا که مگر صبر شود یار نه یکبار دوصد بار
گفتم به لب آمد ز بدن مرغ روانم
تا کی بکشم ناله و فریاد نه یکبار دوصد بار
گفتا غلطی تا ننهی جان بکف مشت
از یاد ببر این طمع خام نه یکبار دوصد بار
گفتم به (فنائی) نگهی تا بنماید
جان در قدم ایثار نه یکبار دوصد بار

* * *

﴿ مُژده‌ء وصل ﴾

جـان اگـر هـست بهـایش بـه فـدایت بهـتر
سر اگـر داشـت خیالـی بـه هوایـت بهـتر
دیده گر روشنی دیـد [1] مثالـت میداشـت
پـای بـر دیـده نهـادن ز جفایـت بهـتر
دل اگـر راه بـه گُلـزار جمالـت مـی‌یافـت
چه شـدی جـان و دل و دیـده فـدایت بهـتر
مـن ویرانـه درایـن دامگـه بوالهوسـی
چه کنم شـاهد مـن سـر بـه سـرایت بهـتر
ذرّه آسـا کـه درایـن دائـره‌ء بـی‌مهـری
مـن حـیرت زده را نـور لقایـت بهـتر
گُلـشن وصـلت اگـر دسـت نـداد از طـالع
سُـرمه‌ء چـشم مـرا از کـف پایـت بهـتر
یـار اگـر مـژده‌ء وصـلت بدهـد دور مـدان
نیك فالی است (فنـائی) کـه بغایـت بهـتر

* * *

---

[1] کلمه‌ء (دید) در اینجا جزء جملـه‌ء شـرطیّه نیـست ، بلکـه مربـوط به مابعد است که کلمه‌ء (مثالت) باشد ، یعنی اگر دیده‌ء مـن قُـدرت دیدن صورت مثالـی شمارا میداشت اگر پـای بـر دیـده نهـی جـا دارد .
(ناظم)

﴿ دولت مُلك رضا ﴾

تـا تـوم یـار شـوی یـار شـود هـر اغیـار
ور تو بیگانـه شـوی یـار شـود چـون اغیـار
بُلبُل اندر چمن از شـوق تـو شـد نغمـه سُـرا
طوطی از شهد تـو آموخت که شد شـکّرخوار
بـاز را طعمـهء کنجـشك کنـد بـا مـددت
بـر گـُلـستان رخـت بلبـل زرّیـن منقـار
مُلـك محمـودی[1] تـو همـچو ایـاز بایـد
نبـود لایـق دربـار تـو هـر بـد اطـوار
طعمـهء بـاز شـهان لایـق کَـرگـس نبـود
چمن و گُـل ز کجـا بـا سـر و گـوش کفتـار
هُدهُـد مُلـك سـبارا ز یَمَـنْ بـاز آور
تـا رهـد لـشکر آهـم ز بیابـان یـك بـار
آنـچه از دسـت تـو خیـزد صـنما در ایـن دم
فرصـتی دان و دل خـستهء مـا رنجـه مـدار
تـا چـه بـازی کنـد ایـن دور فلـك در عـالم
مـشو ایْمَـن بـه کجـا مـی برسـد آخـر کـار
مـا کـه تـسلیم قـضائیم و همـی بهـر رضـا
مـی نـداریم بـر ایـن دائـره هرگـز انکـار

---

[1] اشاره به محمودآبـاد (دورود) اسـت کـه حـضرت پـیر تـازه خریـده و مشغول تعمیرش بود . (ناظم)

دولت مُلك رضا غایه و مقصود من است
ما به زیر و بم ارباب مواجید چه کار ؟
خرمن کَون که ناچیز و نپاید چندان
مور خواهد بخورد یا مگس کج رفتار
ما ندیدیم در این دامگه پر آشوب
راحت از خویش بیا روی بما کن زنهار
تا ز کَید مگس نفس فرومایهء شوم
وارهد خاطر ناشاد (فنائی) ای یار

﴿ هوای بوستان ﴾

روز و شب دل میکند یاد صبا در إنتظار
کاش می‌آید نسیم از خرمن گُلزار یار
میرسد هردم هوای بوستان گُلرخان
شرمشان باد از عبیر و نافهء مشك تتار
در حریم آستان قبله‌گاه عاشقان
صد چو ما بی‌دست و پا افتاده بر در خاکسار
من بحال خویش مینالم ز صحرای فراق
تا کجا یابم دلیلی بر لب دریای تار
شکر حقّ گوید (فنائی) کان به کام دل رسید
نوش کرد از بادهء آب حیات خوشگوار

* * *

﴿ ای نفْس دون پرور ﴾

الا ای نفْس دون پرور بیا بیدار شو بیدار
که خاك عالمت بر سر بیا بیدار شو بیدار
به یاد آخرت تا کی نخواهی بود ای مغرور
ز خواب غفلتت آخر بیا بیدار شو بیدار
مگر پیل و شتر هستی که شد عمرت به سرمستی
که شرمت باد ازین هستی بیا بیدار شو بیدار
مذاق تلخ عصیانت بکام اندر چه خوش باشد
تفو بر طبع ناسازت بیا بیدار شو بیدار
دمادم مست و مغروری به بدکاری تو مسروری
تو خود بنگر چه منفوری بیا بیدار شو بیدار
نکرده هیچ نیکوئی همی نام نشان جوئی
ببین احمق چه میگوئی بیا بیدار شو بیدار
به بند و دام پندارت به سوء خُلق و رفتارت
خلل افتاده در کارت بیا بیدار شو بیدار
ز فرعونی مزن دم بو [1] که باشد دست موسائی
کنندت غرق دریائی بیا بیدار شو بیدار
اگر لطف خدا نبود در این دنیا خطابخشت
کجا یابی نجات آخر بیا بیدار شو بیدار

---

[1] بو : مخفّف بود است یعنی مُمکن است . (ناظم)

ز بار ظلمتت هردم خمیده همچو چوگانی
سراپا غرق عصیانی بیا بیدار شو بیدار
(فنائی) تا ترا یار است انیس کژدم و مار است
امیدش لطف غفّار است بیا بیدار شو بیدار

﴿ محرم راز ﴾

شاه غزنین من اکنون که شده محرم راز
شوق بیت الحرمش آمده در خاطر باز
خامه بر نامهء بیضا زده بر وجه وفا محمودم
به اشارت ز سر مهر شبی بهر ایاز
چه توان کرد از این طرّه معمّایت حل
مگرم نرگس مست تو کند باب معمّایم باز
گوئیا از دم اغیار چو بگرفت دلت
زین سبب خاطرتان کرده هوای پرواز
میل از این سَیر اگر عالم بالا است بس است
که سراپای قدت گشته همه حاصل ناز
دل بفتراک تو بست است چو من قافلها
وه چه خوش میدمد از سینه صدای نَی و ساز
کی روا باشد از این بیش ز یاران دوری
نرگس مست تو ای دیده که تا کی غمّاز
آنچه مسموع شد از باد صبا دیروزم
سر برآورد ز ویرانهء دل صد آواز

تــا کجــا یـــابم از آن قافلـــه ســـوراغی را
در یمَــن یــا بـــه خُــتن یــا ز بیابـــان حجـــاز
هرکـــه افتـــاد بـــدامت چـــه تـــوان کـــرد کـــه او
نیمـــه بِسملْ شـــود از تیـــغ کـــچت همـــچون بـــاز
عـاقبت جان (فنـائی) کـه ز هجـرت میـسوخت
گو بـبـاید کـه کنـد صـبر درایـن سـوز و گـداز

﴿ امداد خواصّ ﴾

حال این پژمرده دل زیـن غـم کجـا یابـد خـلاص
تــا شــود حـلّ مــشکل مــا از طریـق اختـصاص
هرکـه دسـت و پـا زنـد در عمـق امـواج بـحار
کــی به ساحل باز گـردد جز بـه امـداد خـواصّ
مــوج دریــای محبّــت جــای هــر مــلاّح نیــست
بــا علـوم قیـل و قـال آنـجا نمـی یـابی خـلاص
در فنــون عــشق هــرکس تیــغ معــشوقش زدنــد
نــه متـاع جـان بهـا دارد نـه جـرح دل قـصاص
در کنــار وصــل اگــر صــد تیــغ در یکــدم زننــد
میکند آن را (فنائی) از دل و جـان اقـتلاص [۱]

* * *

[۱] اقــتلاص : بــا هــم مُنــضمّ شــدن ، کــه در اینجــا کنایــه از در بــر گرفتن است . (ناظم)

﴿ درد فراق ﴾

گر بپرسی چونی از درد فراق
(إنّ لي حالاً ولكِنْ لا يُطاقْ)
روز و شب در تاب و اندوه غمت
می بنالم همچو حال احتراق
حالت دیوانه گی دارد دلم
زان شدم در حلقهء شدُّ الوثاق
از خرابیها که من دارم ز غم
کی رسد آهم سوی سبع الطِّباق
تا ز رویت دور گشتم ای صنم
نیك یابی چون هلال اندر محاق
کی بود بر وفق خاطر خواه دل
طالع سعدم ز حُسن اتّفاق
از ره گم کرده باز آید به راه
طَی شود بازار دهر پر نفاق
تا ز جانان کام خود یابیم ما
سر همی مالیم بر زخم فراق
از جمال چهرهء جان بخش دوست
کامیاب آید (فنائی) در سباق

* * *

﴿ بُلبُل بیچاره ﴾

بشنو از بُلبُل که این بیچاره‌ء شوریده بال
با زبان حال میگوید که ای نیکو خصال
شرمت از کردار خود باد و ز من پندی پذیر
یعنی درس پر نشیب عشق و اندرز و مثال
زانکه من از هر گُلی رازی به دل کردم نهان
تا بیابم کام خود از برگ گُل اندر مآل
دل یکی دلدار دو کُفر است در بازار عشق
نیك دریاب این سخن بر عقل ناچیزت منال
کاندرین ره خارها باشد به دور هر گُلی
نیشها باید چشید از خار گلزار جمال
هان نگهداریش کن از دست جور روزگار
تا نریزد برگ نازش عاقبت باد شمال
من ز برگ هر گُلی صد داستان دارم ز عشق
ناز از وی راز از من تا کنم ختم مقال
زانکه کامم از مقال و قیل کس حاصل نشد
در درون باید کشید آری رموز خدّ و خال
عالمی خواهد نهان از چشم کوته بین خلق
کام دل حاصل نگردد جز بسوز و وجد و حال
زین سبب بوئی ندیدند از علوم عاشقی
دل به زَید و عَمرو بستند طالبان علم قال

لیك من یا جان دهم یا دامنش آرم به کف
گوش کن از من (فنائی) تا شوی فرخنده بال

« خرمن حُسن »

ای که با مِهر رخت روزی قراری داشتم
گردش چرخ فلك را فال نیك انگاشتم
تا دلم نقش غلامی بر سر کوی تو زد
گفتم آری این زمان سر بر فلك افراشتم
شاد از آن بودم به دور خرمن حُسنت که من
از زکات حُسنت آخر سهم خود برداشتم
دل بدان خوش داشتم با خال رویت ای صنم
گوئیا زان دانهء در گوشهء دل کاشتم
طعنه بر شاهی زدم در حلقهء زنجیر تو
خاك کویت را ز جان اندر جهان بگماشتم
تا جمال شاهد مقصود در دل جا گرفت
گفتم از نور هُدا گنجینهء انباشتم
لیك از بخت (فنائی) چون بدیدم عاقبت
واژگون گردید جانا آنچه من پنداشتم

* * *

« از باب لُطف »

اگرم ز باب لُطفت تو بر این دل سیاهم
نظری روا بداری چه شود اگرچه کاهم
تو که خود به خود وحیدی برِ عاصیان امیدی
ز در کَرم نویدی که ز رحمتت نه کاهم
سر مسکنت نهادم نه کَیم نه کَی قبادم
به هوایت اوفتادم چو خس و غبار راهم
چو ز دست آفرینش به دو دیده دادی بینش
ز منابع گزینش شدهء تو قبله گاهم
من اگرچه ناسزایم به خطا برفت پایم
به در تو گر نیایم چه کنم که روسیاهم
چو به نامهء سیاهی بزنم کمی نگاهی
بدهم ز خود گواهی که چه بوده اتّجاهم
به هوای نفْس دونم ز جوانی و جنونم
خبرم نشد که چونم همه قسوت و گناهم
چو گذشته یاد آرم خجلم که شرمسارم
به چه روی سر برآرم که بسی بد و تباهم
همه قبح و ناروائی همه حالت جنائی
چه شود اگر (فنائی) به حَرم برند راهم

* * *

﴿ در میان خواب ﴾

چو یوسف در میان خواب خوش رخسار بنمودم
ز خود بی آگه آمد نیمه‌شب هشیار بنمودم
بدام دیگری افتاده بودم آن زمان آخر
چو برق خاطف آمد دور از آن دلدار بنمودم
دلی غافل ز سِحر جان جانان داشتم آندم
چو پیک قدسیان آمد ز خود بیدار بنمودم
بگفتا یوسف مصر ملاحت گر همی خواهی
منم در عالم معنی منت بیدار بنمودم
زلیخاوار هردم آتشی در دل همی افروخت
نمی دانستم آن مهوش چه سان دیدار بنمودم
بسی عُمرم در این ماتم بشد تا یابمش گاهی
بدانم آن پری رخ کیست بی خود زار بنمودم
بدام یوسف دیگر طفیل دل مقیّد بود
عزیزش داشتم تا او گره در کار بنمودم
دلم را صید دام خویش گردانید و غائب شد
ندانستم ز مِهر خود چه سان سرشار بنمودم
بنازم آنهمه نازش که روز اوّلم بنمود
تعجّب دارمش اکنون چرا اغیار بنمودم
حدیثی مدّعی را در میان آورد و رخ تابید
که گویا در حریم او غلط رفتار بنمودم

حرامم باد آن نعمت که از خوان غمش چیدم
اگر آنچه عدو گوید من آن یك بار بنمودم
بگفتم آشنائی با رقیبانت به رغم من
چرا گفتا که من اورا زلیل و خوار بنمودم
اگر خواهی بیابی چون خریداران دمی چندم
من این مشکل گشائی را بسی دشوار بنمودم
کمند گیسوی جانان همی پیچ و شکن دارد
هزاری همچو تو بر در به سان تار بنمودم
بگفتم کی بود روزی (فنائی)را نجات ای دوست
بگفتا صبر می باید اگر صد بار بنمودم

« فغان دل »

به دل گفتم فغان کم کن که من گُل عنبری دارم
بنازم چشم مستش تا چو او لب شکّری دارم
متاع وصلش ای دل جز بهای جان نمی باشد
من این نقد مشوّش را پشیزی بیش نشمارم
صبوری پیشه کن ای دل که تا روزی به کام خود
رسد دستت به دامانش به رغم یار و اغیارم
جفائی دلبران آری که بر دل می نهد مرهم
ولی از جور بدخواهان ز جان خویش بیزارم
رقیب فتنه جو ترسم به کوی دوست ره یابد
مکدّر سازد آن عهدی که از روزی ازل دارم

به رغم مدّعی آخر شود طی روز هجرانش
اگر باد صبا آرد نسیمی از رخ یارم
ز شوق عهد جانانم به جان پیر میخانه
ز سر بیرون نخواهد شد هوای میل دلدارم
بیا مطرب بزن نائی بیاور ساقیا جامی
که در زیر فلك بهتر از این نعمت نپندارم
طلسم غمزهء نازش مرا در دام خود افگند
ندارم بعد از این باکی اگر باشد مددکارم
به یاد طلعتت جانا شب دیجور ما قَدر است
نقاب از روی بردار و به نومیدی میازارم
(فنائی)را به جز آندم نمانده در جهان کامی
چو با روی تو حَل گردد میفگن رخنه در کارم

« در کوی عشق »

در کوی عشق جانان از دست رفت جانم
عهدی از او ندیدم حالی ز خود ندانم
گفتم کجات جویم گفتا ز بام عَرشم
گفتم که من ز فَرشم این کار کی توانم
گفتم مَلَك سرشتی یا حور در بهشتی ؟
گفتا که برتر از این در قُدْس آشیانم
گفتم که آشنائی با آب و خاك داری ؟
گفتا خموش و هوشدار سر تا قدم ز جانم

گفتم که غنچه حاکی است از تنگی دهانت
گفتا عجب خیالی بس تنگ تر از آنم
گفتم نشانت ای جان ز کدام شیخ پرسم ؟
گفتا بدر خرابات ز روان کشته گانم
گفتم که زکات حُسنت به من گدا ببخشای
گفتا که منم چو بهلول به گدا چه سان رسانم
گفتم که ز راه و رسم کَرم و وفا بر آئید
گفتا که برو فنا شو به امید این و آنم
گفتم که نخست بارم دو سه بوس وعده دادی
گفتا که گران توان داد به غلام آستانم
گفتم به سر ار بخواهی بنوازی سر ببازم
گفتا که ز سر چه گوئی دل و دین و جان ستانم
گفتم که دگر (فنائی) ز تو کی به کام یابد ؟
گفتا که مگر پس از مرگ ز حیات جاویدانم

* * *

« غریق خاک و خون »

ز سـر گـدا نـوازی اگـرم بـپرسی چـونم
تو ز دل که خوب دانـی همـه مـاتم و جنـونم
ز سـر امیـدواری بـدرت چـو سـر نهـادم
دل و جـان ز دسـت دادم بنمـائی رخ کنـونم
چو رَسَم به شـاه راه سـر کـوی عـشق جانـان
دگـرم مپـرس جانـا ز ملالـت شـئونم
که اگر ز دستم آیـد برسم بـه کعبـه شـاید
ز نـسیم روح بـخـشش شـود آشـنا درونم
چـو بـه آسـتان رسـیدم ز صـفای وَی بدیـدم
چه عجب که زانـچه دیدم همه زیر و رو فنونم
ز حـریم پـر کمـالش کـه ز پرتـو جمـالش
من زار در خیالش چه توان کـه گفـت چـونم
اگرم ز در در آیـد چـو منـی بـه یـادش آیـد
ز شهی که شرمم آیـد کـه از او بـسی فـزونم
چو شهم مدد نماید شـب بـخت بـر سـر آیـد
بـوَدم کـه بـاز آیـد همـه بـخت واژگـونم
بـه ملامـتم نـخوانید ز مَنِـی مـرا برانیـد
که حقیقتم تو دانیـد همـه ملعـب و فـسونم
من خوار در خرابات چه کنم که در مقامـات
همه خـسروان دهـر انـد مـن بـی‌نـوا زبـونم

چو به خاك گـورم آئـی بـه خیـال سرگـشائی
حـذری کن از (فنائی) که غریق خاك و خونم

﴿ راه عشق ﴾

در درون سینه گر بـینم جمالـت را بـه کـام
بـانگ بیـداری زنم بـر قامـت قـاف قیـام
طـالع برگـشته بـاز آیـد بـه آغوشـم اگـر
زود بـینی بـر در میخانـه خـواهم ثبت نـام
عـالمی را آشـنا سـازم ز بـزم میکـده
تا بـیفتد غلغله در سینه‌های خـاص و عـام
آتـشی در خـرمن زهـد و ریـا کـاری زنم
تا چو ما زاهد بـیابد بوی عشق انـدر مـشام
خلـوتی گـیرم نهـان از چـشم و دیـد انجـمن
جام جم را در صدا آرم به وقت صـبح و شـام
آنچه دل خواهـد ز تـو ای سـاربان راه عـشق
پـرده بـر داریـد یکـدم از جمـال بـدر تـام
تـا نگوینـدم خـسان در پـشت بـام میکـده
بـی‌سـبب کردنـد مـارا پـای در زنجیر و دام
زاهد بی‌چشم و رو کو غیر خودبـینی ندیـد
نیك دریابد که اینجا صد چو او گشته غـلام
هان (فنائی) دم مزن از سـرّ عـشق گُلرخـان
بهـتر ایـن دانم زنـی بـر نامـه‌ات خـتم کـلام

﴿ روی حیا ﴾

در جواب یکی از دوستان

سلیمانیّه - ۲۲ / ۹ / ۱۹۸۵

من که ز بد بد ترم خاك جهان بر سرم
حُسن صفاتم ز کو ؟ خود همه شور و شرم
من که خودم ناکسم پیش کسان چون روم
کاش ندیدی مرا تا به ابد مادرم
زیارت روی کسان نیست نصیب خسان
راه نیابد خسیس سوی جنان لاجرم
من که ز خود میکشم خجلت یاران دهر
روی حیارا کجا پیش کدامین برم
سر که فگندیده شد روحیه گندیده شد
با سر و روی چنین ره به کجا دربرم
آری اگر نقش دوست سایهء لُطف افگند
بو که به دادم رسد طالع نیك اخترم
باری إلَها به تو روی امید آورم
جُرم (فنائی) ببخش گرچه ز سگ کمترم

❊ ❊ ❊

« بادهء عشق »

در دامگـــه سِـحر تـــو رنجـــور شـــدم
از بـــادهء عـــشق تـــو کـــه گنجـــور شـــدم
تـــا چاشـــنی مِهـــر رخـــت زد بـــه مـــذاق
دیوانـــه صـــفت والـــه و مخمـــور شـــدم
هرچـــند غـــم عـــشق تـــو تلـــخ اســـت ولـــی
در ســـایهء زلفـــین تـــو مـــسرور شـــدم
از دســـت تطـــاول نکـــشم آه کـــه مـــن
بـــا جاذبـــهء حُـــسن تـــو مقهـــور شـــدم
از زمـــرهء اربـــاب حـــسد در ره تـــو
خیلی است کـــه در ظلمـــت دیـــجور شـــدم
گوینـــد بـــرو تـــرك مَـــی و میکـــده کـــن
گـــویم کـــه در ایـــن مـــسئله معذور شـــدم
هرچـــند بـــه فتـــوای تـــو ای قاضـــی شـــهر
منـــصور نـــیَم نـــزد تـــو منـــصور شـــدم
خون من بـــیچاره چـــه ســـان گـــشت حـــلال
از بـــسکه ز تـــزویر و ریـــا دور شـــدم
پس من چه کـــنم بـــا تـــو کـــه ســـلطان وفـــا
از ره عـــشق ســـرم تاختـــه مجبـــور شـــدم
در محفـــل اربـــاب وفـــا از کَـــرمش
گرچه بیگانه وشـــم ناشـــر و منـــشور شـــدم

عـاقبت یـار (فنـائی) ز وفـا نـگریزد
دامنش گـیرم اگرچـه همـه مهجـور شـدم

《 شوق أنوار 》

من که دل باختـهء شـکل و هیـولا شـدهام
همه از شـوق جمـال تـو کـه سـودا شـدهام
دل اگر بسته بـجز تو همه با یاد تـو بـود
ورنـه دیوانـه نـیَم اینهمـه شـیدا شـدهام
گـوئی از روز ازل فـال نیکـو یـار نـشد
چـه کـنم طـالع بـد آمـده رسـوا شـدهام
همـچو پروانـه زدم بـال و پـر سـوخته را
تـا سَحر دیـدمش آندم کـه تـولاّ شـدهام
ترك احباب اگـر کـرده درایـن راه گـذر
همـه سـودازدهء قامـت رعنـا شـدهام
سجده در مذهب ما فرض بود [1] در کویت
چه کنم گر نکنم سـجده کـه ترسـا شـدهام
شـوق انـوار تـو بـر روزنـهء مـا میـزد
زین سبب بود (فنائی) که شَکرخا شدهام

* * *

[1] مقـصود شُـکر اسـت نـه تعظـیم البتّـه ، آنانکـه واردنـد احتیـاجی به توضیح ندارند . (ناظم)

« حال زار »

در حالی که در بیمارستان (جرّاح پاشا) در استنبول مریض و بستری بودم این غزل نویشته شد .

استنبول - سال ۱۹۹۵

ز حال زارم ار پرسی که چونم
همه بیچاره‌گیّ و پست و دونم
هم اینم بستری در آستانه
بدست اینهمه تُرکان زبونم
گهی دست جفا بر دل نهندم
گهی قَسْتَرْ برند اندر درونم
گهی غرق خطا و خسته حالم
گهی غافل ز خود هردم فزونم
گهی با دیدهء گریان و نالان
از این بخت پریشان واژگونم
به فریادم رس ای دلدار جانی
که چون دیوانه در دشت جنونم
همه شب می‌بنالم تا سحرگاه
در این بیمارگاه پر فنونم
یکی تُرك و یکی تاجیك مَشرَب
به دادم کی رسند اینها کنونم
اگر دست (فنائی)را ز دامن
بداری بنگرم غرق آب خونم

﴿ راهزن دهر ﴾

إین غزل در جواب نامهء استاد محترم جناب ملا شیخ عبد الرّؤوف بیژوهء نویشتهام .

سلیمانیّه - سال ۱۹۹۲

ای بسا راهزن دهر دراین خاك و مرز و بوم
در قافلهء گُلرخان ما فتاده به صد خصوم
گاهی چو باد خزان میوزد از جنوب ما
گیرد ز ما هر آنچه ثمین است بر عموم
با طول دهر چاشنی زهر حسرت است
افسوس و داد از این دیو نحس و شوم
گاهی ز سوی شَرْق چو کابوس نیمهشب
گاهی ز غَرْب یعنی که از روی خاك روم
گاهی شِمال میزندم گوشمال دشمنی
گاهی ز شش درم هجوم است بر هجوم
دیریست که در گیر و دار دست اهرمن
افتاده به صد رنگ وطن گشته همچو موم
بوی خبیث این بدان همچو دَدْ
در طبع و مشام (فنائی) بتر از بوی گند ثوم

* * *

« بازار جهان »

زین ملعب آشوب جهان حال ندارم
از بهر چه بود آمدنم حال چه دارم
مقصود ز صنع قلم و نقش خط لوح
آن نقطهء پرگار ازل بود مدارم
شاید که برم سجده به محراب رخ او
تا حلقه به گوش آیم و جان را بسپارم
دور فلکم یار نشد تا شودم یار
گاهی لب دلدار و گهی بوس و کنارم
یا لَلأسَف از این سر سودازدهء من
با یاد که بودم من و مشغول چه کارم !
پرواز به مأوای وطن مقصد ره بود
کاین ملعبهء شوم نیاید به چه کارم
بازار جهان دامگه بوالهوسان است
یاربّ چه شود پای از این دام برآرم
در بحر خطا غوطه‌ورم چون زِیم آخر
کو کشتی اقبال کشاند به کنارم
عمریست که بر درگه آن پیر خرابات
همچون مگسم دست تحیُّر به سر آرم
باور نکنم تا لب گور و دم آخر
دست امل از دامن دلدار بدارم

نومید مشو از کرم یار (فنائی)
حاشاه و حاشای که این را بدل آرم

﴿ گوشهء میخانه ﴾

در گوشهء میخانه چو مکنون شدم
با یاد تو از عشق تو مجنون شدم
تا نسیمی ز در پیر خرابات وزید
حالتی دار مرا دست و دگر گون شدم
لیك در نزد رقیبان و حسودان درت
هرچه کردم نشوم باز که مظنون شدم
همه در دست حسد ملعبهء روز و شبم
آخر چه توان کرد که مفتون شدم
با هرکه نهم راز نهانی به میان
بینم که بسی بیش جگر خون شدم
در قافلهء خیل خریدارانت
با دست تهی آمده مغبون شدم
آری که ز کالای غمت خانه پر است
با خانه و غم پیش تو مرهون شدم
در راه توم صبر بود زاد رهم
اکنون چه کنم باز که مدیون شدم
گر دست دهد بادهء چون رنگ رخت
بینی که (فنائی) همه مَی گون شدم

﴿ بار خود پسندی ﴾

از بسکه به خاطر غم اندودم نمیرسید که بعد از رحلت قُدْس آشیان حضرت شیخ محمّد عثمان سراج الدّین نقشبندی (قُدِّسَ سِرُّهُ) بار دگر قلم شکسته‌ء (فنائی) طاقت و ذوق غزلبافی را داشته باشد ، ولی چون حضرت پیر در وصیت نامه‌ء خصوصی ، إسمی از این گم‌نام ناکام برده بودند ، دوستان و عزیزان گاه‌گاهی حقیر سراپا تقصیر را مورد لطف قرار میداند و چون بعضی نامهایشان بصورت شعر و رُباعیّات بود ، حقیر هم مجبور میشد جواب ایشان را طبق معمول و مأمول بدهم و از جمله‌ء ایشان (کاکه محمّد ویسی) بود ، لذا به پاس خاطر إیشان پاسخ نامه‌ء موزون نامبُرده را بدین غزل و چند سطری نثر تقدیم نمودم .

أربیل - ١٠ / ١ / ٢٠٠٣

به یاد حق تعالَی باش یارم
که راهی بیش از این ره را ندارم
ز سویش گر نسیم لُطف خیزد
سزد هر لحظه جان خود سپارم
عزیزت دارم و دانم عزیزی
تمیزت باد کو گُل من که خارم
کجا خاکستر راه خرابات
که قدر مِهر یاران را ندارم
خدا کاری کند با دردمندان
که من هم آتشی از دل برآرم

کنم جسم ملوّث را دگر گون
نماند از وجودم جز غُبارم
که شاید از سبا باد صبائی
برد هر ذرّهء پیش نگارم
کند عرض فراقم در حضورش
رسد بوئی بدل از آن دیارم
مشام هجر لیلَی را کند پُر
نماند میل گُلزار بهارم
نه در گُلشن نه در گُلخن کسی نیست
که سر بر آستان او بر آرم
مگر آن یوسف مصر ملاحت
به خاك تُربتش سوگند یارم
مجال غیر در کوی عزیزان
بسی مشکل فرو آرد به کارم
تو هم یك چشم و یك دل باش جانا
که من میل دو دیدن را ندارم
ز یاران انتظار من همین است
نیارندم چو خر در زیر بارم
که بار خودپسندی بس گران است
من بیچاره تابش را نیارم
(فنائی)را نشاید این مدیحه
که آمد زان عزیز غمگسارم

* * *

﴿ جای بالای درویشان ﴾

به عزم درس مجنونی چو در صحرای درویشان
رهم افتاد تا دیدم رخ زیبای درویشان
دلم را برد با خود ساربان مُلک درویشی
کجا یابم دگر خودرا مگر در پای درویشان
سلیمان حشمتند و در قبای نیستی شاهند
اگر خواهی بدانی کیستند اغنای درویشان
به منزلگاه اصلی ره روانند این فلک تازان
گهی با ما گهی با او سر و سودای درویشان
به عقل نارسا کی میتوان دریافت ایشان را
که خیلی برتر از افلاک باشد جای درویشان
سفیر عالم امرند و در این خرگه پستی
که داند از کجا خیزد ز دل غوغای درویشان
که اینان طائر قُدْس اند و بر عرش و فلک نازند
بسی برتر بود جولانگه و مأوای درویشان
کسی داند از این موطن که گاهی بشنود بوئی
ویا لب تر کند او از نم صهبای درویشان
(فنائی) چون کند شرح مقام جان جانان را
برو از مَی فروشان پرس جانا جای درویشان

* * *

﴿ راه در وطن ﴾

گـــر میـــسّر آیـــدم ره در وطـــن
خلـــوتی حاصـــل کـــنم زیـــن انجمـــن
تـــا رهـــم از دســـت ســـودای فلـــك
داد و فریـــادی زنم بـــر اهـــرمن
شَـــکوه پـــیش قبلـــهء جانـــان بـــرم
تـــا رهانـــد گـــردنم از قیـــد مـــن
ســـر بکـــوی آســـتانش بـــر نهـــم
تا شود تشویش مـــن بـــر مـــن عَـــلن
منّتـــی باشـــد کـــه تـــا هنگـــام حـــشر
نایـــد از مـــن بـــر زبـــان انـــدر سخن
گرچه هر بی‌دست و پا را کی روا است
نـــزد عاقـــل حکـــم بـــر مـــصر و یَمَـــن
کـــور نابـــینا و راه درس عـــشق
مـــی‌نگنجـــد در علـــوم عقـــل و فَـــن
لیك گر شـــاهی ز بـــاب لطـــف و نـــاز
بنگـــرد بـــر ســـائلان پـــر مِحَـــن
دور نبـــود وا رهـــد صـــد چـــون منـــی
زیـــن مقاســـات بـــلا و زیـــن فِـــتَن
صد چو مجنون را برند تا کوی دوست
مـــی‌رســـد آخـــر بکـــام خویـــشتن

بس که محرم گشت آن زنّار بند
رفت و رست از مکر این پیر کهن
بر در ارباب نعمت هر زمان
همچنین جاری است عادات و سُنَن
در دم مرگش (فنائی)را رسان
مژدهء عفو خطا یاذا المِنَن

« بخت واژگون »

رخت بر بندم از این دنیای دون
زانکه بخت خویش دیدم واژگون
دون مبارك باد بر دون همّتان
من ز هم دونان بسی گشتم فزون
آمد اندر دل که روزی وا رهَم
زین جراحتهای هجرش در درون
لیك چون بدزاده می زین بد سرا
پس نبردم ره به جائی تا کنون
من بر این بودم که از گُلزار عُمر
خرمنی چینم پر از علم و فنون
تا به وصلش من فتادم روز و شب
آمده دستی پر از مکر و فسون
گنج هستی جمله‌را برباد داد
خویش را گم کرد (فنائی) در جنون

« زبان خامه »

نامه کی طی میشود زین گُلرخـان
بـا زبـان خامـه و شـرح زبـان
دفتر وصف بُتـان بـی انتهـا اسـت
همـچو نـاز نازنینـان در جهـان
یا قلم بشکسته نـه زیـن مـاجرا
یـا زبانـت بـسته بهـتر در دهـان
زانکه حُسن دلبران از عالمی اسـت
خارج است از فهم و درك این و آن
گر تو محرم نیـستی در ایـن دیـار
توسـن اوهـام را اینجـا مـران
کار غوّاصان بـود دریـای ژرف [1]
ورنه خواهی رفت بی‌نـام و نـشان
بـا خـرد گفـتم کـه ای پـیر کُهـن
از که جویم کوی منزلگاهـشان ؟
گفـت بایـد بـر در میخانـه رفـت
خـاك گـردی در ره جاروکـشان
تـا اگـر طـالع مـددکارت شـود
پرتـوی یـابی ازآن پـیر مغـان

---

[1] ژرف : یعنی بسیار عمیق . (ناظم)

شوره خـاك عنـصرت آبی دهنـد
از زلال فـیض حـقّ انـدر نهـان
همچو سُنبل سر بـرآرد زیـر خـاك
لالــهٔ پــژمرده را بخـشند جـان
هریکـــی را از لطــائف دم بـــدم
نــشئهٔ باشــد ز بــزم عاشــقان
کـف زنـان در میکـده دیوانـه‌وار
می‌ندانی از خودی در خود نـشان
تــا ز ســوی قبلــه‌گاه دل رســد
بـر دل و بـر جـان نـوال اطمنـان
تا ز تو خرسند و خرسـندت کنـد
کاه گردد پیش تـو کَون و مکـان
زار نــالان بــر درش از نیــستی
حـالتی یـابی بـه از مُلـك جهـان
جـز بـه یـاد او نیارامـد دلـت
بـر فـشانی دسـت از حـور جنـان
جان و دل اندر حضورش کامیـاب
بی‌نیاز از های و هوی انس و جـان
خلوتی باشد که در جلـوت همـی
می‌نیابی نـه خـودت نـه غـیر آن
هرچه باشد اوسـت از او نـه ز تـو
تا توی مانـد ز تـو کُفـرش بـدان

زانکه جای ما و من در آن حریم
می‌نگنجد گوش کَرْ بسته زبان
هوش می‌باید که فهمد رازها
نازها باید کشید از جان جان
لیك هر خرمُهره را جا کی دهند
در ردیف زیور و گنج شهان
هان مشو مغرور چون زاغ و زغن
گرفتند روزی رهت در بوستان
بر (فنائی) رحمت آرید از کَرم
باده‌نوشان حریم آستان

* * *

﴿ خداوندا پناهی کو ؟ ﴾

دلم بگرفت در غربت خداوندا پناهی کو
بجز دست نیاز ما بدرگاه تو راهی کو
مرا زین حالت زارم که از جور فلک دارم
ملاذی از کجا جویم صلای دادخواهی کو
مر این طوفان محنت را که هردم بیشتر گردد
کجا نوح نجات ای دل خدارا خیرخواهی کو
طبیبم نیش نشتر زد رقیبم زخم خنجر کرد
بجای نوش بدتر کرد عدالت دادگاهی کو
به درد دلبران بالم ز جور دشمنان نالم
ز آه نیمه‌شب بهتر دراین محفل گواهی کو
سمندروار در آتش که من میسوزم و سازم
جنود نیمه‌شب خیزان اگر باشد سپاهی کو
اگر در مُلك درویشی دعائی در سحرگاهان
رسد همچون نسیم صبح جانا صبحگاهی کو
وگر در خلوت شب نالهء از اهل دل آید
کجا اهل دلی یاربّ صدای شامگاهی کو
اگر دود درون کس به جائی میرسد آخر
(فنائی)را دراین ماتم سرا از سینه آهی کو

* * *

« آرامگاه پیر »

در أواخر زمستان سال (۱۹۹۸ میلادی) که برای زیارت عتبهء مزار حضرت پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) به استنبول رفتم ، حُسن اتّفاق یك روز مرقد منوّرش خلوت بود ، مدّتی آنجا ماندم بعداً این غزل به خاطرم رسید و در همان جا تسوید گردید .

إستنبول - سال ۱۹۹۸

این چه خاکی هست با این عزّت و تمکین و جاه
کاین حریم تربتش دل را شده آرامگاه
بس که در زیر بغل بگرفته این مهد زمین
شمع جمع عاشقان گشته منوّرتر ز ماه
سر به زانو کرده بر در صد گدائی همچو ما
تا رسد فریاد مهجوران بسوی دادخواه
ما ز مسکینان بزم و ریزه‌خوار این دریم
عارْ می‌آید مرا از تاج و تخت و مُلك شاه
تا گدای کوی او باشم در این دیر خراب
پشت پا خواهم زدن بر حشمت و بر مُلك و جاه
دار فانی بی‌بها بنمود نزد یار ما
زین سبب دار بقارا کرد جای رخت گاه
گرچه مارا در بلا افگند بی‌دیدار خود
لیك مارا نیست غیر از حضرت ایشان پناه

تـا دم صـبح قیامـت سـایه‌اش بـر سـر مـدام
روح پـاك او بـر ایـن دعـوا همـی باشـد گـواه
پس (فنائی)را چـه بـاك از گــردش دور فلـك
تـــا چـــو او دارم پنـــاهی در مقـــام دادگـــاه

﴿ شمشیر حقّ ﴾[1]

خـــاك پـــاك انبیـــارا دســـت قـــدرت بیختـــه
خـــاك جانـــان را ازآن تـــا چـــنده‌کی آمیختـــه
بـــر وجـــود آنهمـــه از نـــور رحمـــت ریختـــه
(اولیـــا شمـــشیر حقّنـــد از فلـــك آویختـــه
هرکـه بـا آن درسـتیزد خـون خـود را ریختـه)

* * *

[1] این شعر هم بعد از وفات والـدم (فنـائی) در پارچـه کاغـذی دیـدم که چنان ظاهر میشود که قصد تخمیس شعر یکی از شعراء اهل تـصوّف کرده است لیکن متأسّفانه تمامش نکرده است و مـن همـچون خـودش در اینجا درجش میکنم . (آماده‌کار)

﴿ سودای غم ﴾

دلم خــون شــد ز ســودای غــم روی گُــل انــدامی
نه از وی یـافتم شـادی نـه از خویـشم سـرانجامی
جهان گرد جهان گـشتم طلـب کـردم ز هـر سـویش
نه من دیدم نـشانی زو نـه از وی هیـــچ پـــیغامی
کجا خود جویمت جانا کـه جـان از تـن بلـب آمـد
نــه روزم حــالتی از غــم نــه شــبها صـبر و آرامــی
بهـــرکس میرســم پـــرســم نـــشانی از ســر کــویش
مگر عنقا صفت گشته نبود از وی بـه جـز نـامی
ســر مـــستانه‌ام بـــود از خمـــار نـــرگس مـــستش
که خوش میدیدمش گه‌گه سـر کـوئی لـب بـامی
دل شـــوریده دارم ایـــن زمـــان از داغ هجـــرانش
کجا مـشکل گشائی رهنمـا کـو نیـك فـرجـامی ؟
همه عمرم در این ره رفت و بنیـادم ز جـا در رفـت
نــبردم ره بــدان ترســا نــدانم چــون نهــم دامــی
چو مجنون کـوه و هـامون مـی‌نـوردم زار مـی‌نـالم
همـــه عمـــرم فـــدا کـــردم نبـــود از او مـــرا کـــامی
خـــدا را ای نـــسیم لالـــه‌زار خُلـــد بـــرخیـــزیـــد
به حـال خـود (فنـائی) بـاز آر از جُرعـهء جـامی

* * *

« چراغ مجلس »

نگار من اگر افتد رهش در نـَیِ شـَکر زاری
همی زیبد ز اطوارش نظر بر هر خس و خاری
چراغ بزم عشّاقان چو یك شمع است در مجلس
اگر پرتو فگن گردد جمال دلبرم آری
نمی گنجد در اقلیم وفا ارباب معنی را
بدامان فراموشی سپارد عاشق زاری
ز چشم مست دلبر نازها باید کشید ای دل
تحمُّل باید از دور فلك وز نیش هر خاری
دوای داغِ هجرانش ز ارباب مدد خواهم
در این دیر خراب آخر بود روزی کند کاری
برغم مدّعی بنمای رخ ای ماه تابانم
که بر اعدا شود روز وصال ما شب تاری
ز لطف حقّ مشو نومید ایدل کاندرین درگه
بود گُلشن کند بهر خلیلی آتش و ناری
بجز دریای احسانش کجا لب تر کند تشنه
که سال خُشك و آبی نیست اندر هیچ جوباری
(فنائی) گر ز روی شرمساری روی باز آرد
همانا دور نبود از کریمان رحمتی باری

* * *

﴿ پیك صبا ﴾

ای خامه اگر تو کار داری
آب دهن از انار داری
باشد که شبی زبان گشائی
در صحن حرم به یادش آری
چون پیك صبا رسد چو هُدهُد
مارا خبری ز یار داری
بر صفحهء نامه مُهر دل زن
از من برسان تو آه و زاری
دستت چو رسد بدامن یار
گو شرح فراق و بردهباری
جانم به لب آمد از غم او
تا چند کشم بلا و خواری
عمریست که در هوای رویش
از دیده شود شراب جاری
تا کی نرسد بدامنش دست
برباد برفت رنجم آری
دیوانه نهء تو ای (فنائی)
با سنگ دلان چه کار داری

* * *

﴿ غم جدائی ﴾

در زمانی که حضرت پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) در بغداد بود ، جمعاً با اهل خانه بزیارتش رفتیم و (۱۲) روز آنجا ماندیم ، بمنظور رفع زحمت و خداحافظی این غزل را بحضور مبارکش تقدیم کردم ، بسیار اظهار خوشحالی فرمود .

من دل سپرده تا کی ز کمین تنگنائی
بکشم ز سینه آه و بخورم غم جدائی
من سرفگنده چون نَی ز ملال دل بنالم
که ز جور این رقیبان همه دم رسد بلائی
چه شود ز دل رحیمت که ز منبع نعیمت
به زکات مستمندان تو اشارتی نمائی
تو که جان و دل شکافی مددت دوای شافی
تو بیا ز سر تلافی به جریحه زن دوائی
تن و جان ز هم جدا شد چو ملال بر ملا شد
همه طعمهء بلا شد ز تو جویمش رهائی
که تو معدن وفائی ز قدم به سر صفائی
به خدا که دلربائی چو تو پیر مقتدائی
به خیال باز گشتم که ز حدّ خود گذشتم
نه بدین امل نویشتم که برو دگر نیائی
ز جنوب تا شمالم به غلامیت ببالم
همه‌جا در این خیالم که تو قبله‌گاه مائی

بــه همــین امیــد هــستم ز جــواب گــر نرســتم
بکــرَم بگــیر دســتم تــو ز حــال بــی نــوائی
چه کنم که پــر قــصورم ز حــضیض قُــرب دورم
به بــلای خــود صــبورم کــه تــو دافــع بلائــی
من و دل بدین امیدیم که تورا به حق گزیــدیم
چو به جای خود رسیدیم تو بگــو غــلام مــائی
ز بــدیّ روزگــارم املــی بــه خــود نــدارم
مگر اینکه چند سالــی بــه درت شــد آشــنائی
چو صدای رحلت جــان ز تــنم بــرآمــد ای جــان
بروم چو غنچه خندان چو تو بــر ســرم بــیائی
تو پناه و این غلامان زده دســت و دل بــدامان
ز سرای محشرم خوان کــه تــو خــود اذانِ مــائی
چــو غــلامــی (فنائی) به قــبــول دل رســیده
تــو بــرایــن دل طــپــیده بــزنم کمــی دوائــی

* * *

« شب قدر دل »

شب قدرت وصال یار جانی
اگر قدر وصالش را بدانی
چو خوش باشد دمی خلوت گزینند
طفیل عشق و معشوق نهانی
که مُلک نونهال مِهر جانان
به بار آید دراین دنیای فانی
خیال از عالم کثرت بریدن
به جان پابند وحدت گشتن آنی
در اُلفت غرق و دلدارت بگوید
بیا برگیر گنج جاویدانی
ملال اهل دنیارا مجالی
نباشد در زمان کامرانی
اسیر عشق باید بود ایدل
صبوری کن صبوری تا توانی
که در شهر عزیزان کامیاب است
کسی از بنده‌گی دارد نشانی
نصیب هرزه گویان نیست هرگز
کنوز و گنج اسرار و معانی
مشو نومید از بس ناسزائی
که رفت از دست هنگام جوانی

بـه پـیری روی خجلـت را بمالیـد
(فنـائی) بـر درش از نـاتوانی

﴿ آب تلخ ﴾

از آن روزی مـرا مـادر بـزادی
بـه جـای شـیر آب تلـخ دادی
فلـك دسـت تطـاول بـاز کـرده
به غارت برد نقد عـیش و شـادی
چه گویم با چـنین دوّار چـپ گـرد
گُـل عمـرم همـه بربـاد دادی
همـه دور و تسلـسل را کـه کـردم
چـو دیـدم دام بـر دامـم نهـادی
به هرجـا میـل دارد مـی کـشاند
طنـاب گـردنم وادی بـه وادی
نـه خـود دارم تـوانی تـا درآیـم
نـه دل راه فـرارم را بـدادی
نـه یـابم خیرخـواهی از ره حـقّ
بـرد دادم بـه نـزد پـاك زادی
دهـد روزی نجـاتم زیـن غـم دهـر
کنـد خرسـند جـانم را بـه یـادی
که گویندم (فنائی) همچو یاران
مبدّل گـشت احـوالش بـه شـادی

﴿ یاربّ به حقّ هستی ﴾

یاربّ به حقّ هستی و آن عاشقان مستی
دریاب این گدارا در کوی تنگ دستی
راه دراز در پیش گُم کرده مقصد خویش
بنمای ره سوی خویش زین ورطه‌های پستی
از نفْس حلقه در گوش وز دیو بار بر دوش
کردم ترا فراموش در بند خود پرستی
با ضعف و ناتوانی از قسوت نهانی
برهم زدم جهانی از خبث و نادرستی
در عیش نوجوانی غرق از جنون و جانی
یادم نیامد آنی نیکیّ و حقّ پرستی
یاربّ به خویشم آور از غفلت اسف بار
تا بشنوم ندائی زان بارگاه هستی
گوید که مژده بادت ای بندهء (فنائی)
گر عهدها شکستی با عفو ما برستی

* * *

﴿ قبله‌گاه جان ﴾

ملِکا چو در سرشتم توئی قبلگاه جانی
من بی‌نوا چه گویم که تو به ز من بدانی
غرض از وجودم آری سر سجده بود باری
به زمین شرمساری بنهم به ناتوانی
ز قساوت درونم که اسیر نفْس دونم
چه توان که گفت چونم ز قباحت نهانی
من اگر توم نباشی ز کجا کنم تلاشی
نه معاد و نه معاشی نه اُمید جاویدانی
سر خجلت و خطایم همه دم به پیش پایم
تو کریم و من گدایم چه شود اگرم نرانی
رخ عجز و انکسارم ز گُناه بی‌شمارم
بدر تو گر نیارم چه کنم که راز دانی
سر ذلّتش (فنائی) به در رجا نهاده
اگرم ز در برانی وگرم به کرَم بخوانی

* * *

﴿ در مُلك محبّت ﴾

چه غم تا تو مرا جانانه باشی
به جای جان تو در کاشانه باشی
مرا یاری نکردی طالع بد
که تو شمع دل پروانه باشی
من ژولیدهٔ بی دست و پا را
دلیلی بر در میخانه باشی
به جای قوت راهم در غریبی
دل بُلبُل صفت را دانه باشی
بر این حال جنون پر فنونم
نوا گوئی من دیوانه باشی
دیار قبله‌گاه جان و دل را
دلیل راه از این ویرانه باشی
در این دیر خرابات جهانم
تو هم ساقی تو هم پیمانه باشی
به کویت سر نهادم تا تو یابم
به همّت چابك و مردانه باشی
مگر نبود عجب نزد حبیبان
تو در دل باشی و بیگانه باشی
چه خوش وقتی است در مُلك محبّت
سر شوریده‌گان را شانه باشی

سرت گردم (فنائی)را زهی بخت
تو غمخوارم دراین بتخانه باشی

﴿ مدار تنگنائی ﴾

جانا چه کنم ز بی نوائی
در ماتم داغ این جدائی
رویت چو هلال در محاق است
تا کی ز مدار تنگنائی
عنقا صفت از تو اثری نیست
ای شاهد مقصود بگو کجائی
در گوشهء خاطرم که هستی
از دیدهء دل نهان چرائی
جانم به لب آمد از فراقت
جز تو ز که جویم آشنائی
سعی من و دل چه سود دارد
با اینهمه ننگ و نارسائی
شاید ز درون پردهء غیب
دستی به در آید و دوائی
دردی که ز آتش فراق است
کو چارهء او بجز لقائی
آیا چه شود (فنائی) روزی
یابد ز جهان غم رهائی

﴿ در بهار حُسن ﴾

در شب ۲۶ رمضان ۱٤۱٥ هـ - مصادف ۲۶ / ۲ / ۱۹۹٥ م که در استانبول در بیمارستان (جرّاح پاشا) مریض و بستری بودم ، حالت غربت و غمباری برایم دست داد ، در آن وقت این غزل را نویشتم .

چو یارم در بهار حُسن سر زد پیش من باری
سزد گر جان دهم در مقدمش ای دوستان آری
که همچون اتّفاقی سالها اُفتد ز بخت من
غنیمت فرصتی باید شمردن این چنین کاری
خمار چشم مستش را بنازم زانکه بنوازد
غلام آستانش چون ببیند خسته بیماری
سلیمان حشمتان را زیبد این وصف سلیمانی
که گه‌گه مینوازد مور را یا هُدهُد زاری
اگر بینم رقیبان را بدور خیمه‌گاه او
عجب نبود که هر شاخ گُلی یك خرمن خاری
دوای درد من جانا کجا زاغ و زغن دانند
که هریك با نوائی آمده یا میزند تاری
طبیب بی‌خبر از حال من آخر چه میداند
که این دون همّتان را کی تواند بود آثاری
چو همّت کرده‌ء جانا ببینم سایه‌ات بر سر
چنان دانم که شهبال هُمارا بر سرم داری

به حال زارم آخر کی نظر افگن شوی جانا
که هرگز دست نامحرم نمی‌گنجد کند کاری
شود روشن شبستان دل بیمار و غمبارم
اگر یابم ببالینم جمالت در شب تاری
سرت گردم کجا شد همّت بازوی مردان را ؟
(فنائی)را نگاهی بس اگر مُمکن شود باری

﴿ همّت صاحب دلان ﴾

در بهار حسن گُل رویان کجا یابم گُلی
کو نهفته در حریم زلف و جُعد کاکُلی
از خزان دهر و از جور رقیب کینه جو
دور و نامحرم ز دامانش نیابد حاصلی
زان سهی سرو قدش آرام گیرد مرغ دل
یعنی در آغوش مِهر و همّت صاحب دلی
تا ز بیت اللهِ دل یابم ندای (لاَ تَخَفْ)
کاندرین محفل روا باشد نیاز هر دلی
اقتباس از طور سینا کرد موسَی لاَجرَم
گرچه نبود بیش از سنگ و همان مشت گِلی
قلب اهل قلب را عرش خدا خواند رسول
عرش را با طور نسبت کی روا باشد ولی
باز برتر از همه کوه جهان در منزلت
زانکه از نور تجلاّ یافت نور و مشعلی

بر حـذر بـاش ای عـدو از نـیش ایـن آگـه دلان
تـیر دلـداران نهـان باشـد ز چـشم غـافلی
روزگـاری رفـت از نقـد حیـاتم در فـراق
دسـت همّـت تـا درآیـد زآسـتین کـاملی
زار مـی‌نـالم درایـن دیـر خـراب از بخـت خـود
بـی‌نوایـان را کجـا باشـد انیـسی همدلـی
بر گلیم فقر و ذلّـت لاف شـاهی کـی روا اسـت
کـاین تمنّـای محـال و حاصـل بـی‌حاصـلی
کـی شـود مُمکـن حـریم آشـیان قُدسـیان
تـا مگـر روزی بیابـد بُلبُـل دل زان گُلـی
لیـک نومیـد از سـپه سـالار راه معرفـت
هـان مشو آخر (فنائی) دست گـیرد واصلـی

* * *

« گُلشن شادی »

بسی گُل را ز گُلشنهای شادی
چو دیدم یا شنیدم در مبادی
چه گُل نو سنبلان بزم توحید
که هریك کعبهء دین را عِمادی
ز هریك بوی ادراك حقیقت
مشامم را صفای تازه دادی
اگر راهم بیفتد در حریمی
دهم داد بلای نامرادی
ولی هر عندلیبی را در این ره
چو دیدم داغ دیگر می نهادی
نیاسودم دمی زین باغ و بستان
کنم در بستر غم گاه شادی
که شاید بوالوفائی دادخواهی
رساند داد دل بر ذی ایادی
کشم از سینه آهی همچو آتش
زند بر خار و خاشاك بوادی
رهانم از سر راه جنونم
هر آنچه از هوای نفْس زادی
رسد بر جان و دل زین ماتم دهر
حجاب غم رها سازم به بادی

سزد روزی عزیز مصر جانان
(فنائی)را کند فرُّخ به یادی

﴿ ای ذات بی نظیر ﴾

ای خالق نه گنبد اطلس
ای ذات تو بی‌نظیر و اقدس
هر حمد که از زبان برآید
یا خامه به وصف تو نشاید
با اینهمه نکتهای شیرین
در مدح تو تازه یا ز دیرین
دیری که ز دیرها گذشته
پیوند ازل را نگسسته
زین رو است که ما امیدواریم
هرچند بسی که شرمساریم
از خجلت خویش سر به جیبیم
در مُلك تو بی کس و غریبیم
مانا که بدام نفس بندیم
چاهی که بدست خویش کندیم
با اینهمه قبح و خودپسندی
برگشته نه‌گشت باز چندی
تا هست (فنائی) در حیاتش
بی لُطف تو کی شود نجاتش

﴿ مُناجات به‌شیوه‌ٔ رُباعی ﴾

إلَهی یا إلَهی یا إلَهی
توی مر بنده‌گان خود پناهی
ز بحر رحمتت بر من ببخشای
اگرچه غرق گشتم در تباهی

چنین آشفته حالم در مناهی
سیاهی گشته کوهی بر سیاهی
چه باشد از در عفوت کریما
کنی بر حال بیمارم نگاهی

درین دیر خرابات زمانه
چو بوم نحس بستم آشیانه
بدام نفْس و شیطان درفتادم
به نام زنده‌گی بود این بهانه

نه شرمم از تو آمد یا إلَهی
نه بر خود رحم کردم در تباهی
همه عمرم براین بگذشت یاربّ
که کوهی را شمردم من به کاهی

بدین اُمّید عفو تو فزونست
اگرچه جُرم من از حدّ بیرونست
ازاین ترسم که در روز مُجازات
نمیدانم حسابم چند و چونست

اگر جُرمم به میزان عدالت
شود سنجیده با بار خجالت
مرا با کفّهء او هیچ حاجت
نباشد زانکه غرقم در جهالت

که سر افگندهگی بر شرمساران
درآن موقف بسی بدتر هزاران
ز تاب دوزخ پر از شرارت
به لُطفت گر نهبخشی جُرم کاران

کجا یابم چو تو بخشنده شاهی
خطاها پیش رحمت همچو کاهی
چه باشد از سر جود و عنایت
کنی بر حال زارم خیرخواهی

منم با نفْس بدخو آرَمیده
که من از جُرم و جُرم از من چکیده
ولی نومید نتوان گشت یاربّ
که خوان رحمتت هرجا رسیده

هزاران عاصی و قاسی بر این در
بریزند از خجالت خاک بر سر
ز رحمت دور میدانند اینان
برانی سائل محروم از در

نمی‌بینم چو خود غرق مناهی
همه بگذشت عمرم در ملاهی
به دوزخ باشد آنجا من حسابم
اگر از قُبح اعمالم نگاهی

بهرجا زین جهان چشمی گشادم
قدم بر خاک در هر جا نهادم
خطائی بر خطاهایم فزودم
ندانم چون کنم بهر چه زادم

بدام نفْس چون اُفتاد جانم
ز غفلت همنشین این و آنم
همه از نفْس بود این آشنائی
از این برباد رفته نقد جانم

شب دیجور ظلمت گشت روزم
نْمی آب حیا نامد به کوزم
بهرجا رو نهم از ناسزائی
بساط ناسزایان را بسوزم

چراغی گر فرا راهم نداری
کجا یابم طریق رستگاری
بدین راه دراز و بار سنگین
اگر باری ز دوشم بر نداری

زبان عاجز از تقصیر دارم
ز عصیان پای در زنجیر دارم
نمی یابم کسی را جز تو یاربّ
برم بر درگهش این حال زارم

بهرجا سر نهم مُلك تو باشد
درِ هرکس بکوبم از تو باشد
اُمیدم گاه گاهی از خجالت
نْم دریای إحسان تو باشد

ز یاران هرکسی را برگزیدم
وفائی یا صفا از کس ندیدم
ز هرچه رفت زیشانم شب و روز
ز هریك تلخی دیگر چشیدم

از این بهتر ز بد آخر چه آید
چو گندید آب و گِل دیری نپاید
اگر صد تخم گُل در وی بکارند
ز صد یك دانه گُل در بر نیاید

ولی با اینهمه هرکس تو جوید
طریق حُبّ یاران تو پوید
عجب نبود که روی سنگ خارا
گُلی از باغ الطاف تو روید

ز گُلـــزار جهـــان یـــاری گزیـــدم
که نازش با دل و جان مـــی کـشیدم
ز بخـــت تـــیره و پـیـــچیده در هـــم
نصیبی جـز غـم از وی هـم ندیـدم

نمیـــدانم چـــرا پـــیمان شـــکن شـــد
میان زخـم دل پـــیکان شـکن شـد
عجب سِحری نـشان داد از سـر نـاز
چو بر دور رخـش پرچـم شـکن شـد

اُمیـــــدی در دل رنجـــــورم آمـــــد
کـه خـضر زنـده در دیـــجورم آمـد
بود زین پس کـه کـام خـویش یـابم
کـه رحمـش بـر دل مهجـورم آمـد

به خود گفـتم کـه طـالع بـاز آمـد
چـو دلـبر بـر سریـــر نـاز آمـد
بـــشارت از صـــبا آمـــد بگوشـــم
کـــه از گُلـــشن نـــسیم راز آمـــد

چنان از خود گُذشتم زین بشارت
سر و جان گشت رَهْن یک إشارت
بسی نگذشت بر عهد وفایش
به ناکامی کشید آخر إشارت

نه زو کامم بر آمد نه ز اغیار
بهرجا رو نهادم گفتم این بار
رسد دستم بدامان عزیزی
بگیرد دستم اندر این شب تار

بلِی سرگشته را یاری نباشد
کسی گم گشته را کاری نباشد
که از بس نابسامانی در این دهر
همی ترسم مددکاری نباشد

چو بر آینهء دل شد نگاهی
ندیدم رنگ و روی جز سیاهی
بر این قلب سیه صیقل چه باشد
به جز اکسیر لُطفت یا إلَهی

زمانه بر من بی‌دل چنین شد
سرانجامم به بدنامی چنین شد
بهر کس دست یاری دادم از جهل
به جای یار مار این چنین شد

غلط بود آنچه از اهل زمانه
به نام مِهر و اُلفت شد بهانه
چو دیدم حاصل این جمع و تفریق
ندامت بود و نیرنگ و فسانه

ز خود بیزارم از این برده‌باری
کشم بر دوش بار شرمساری
چو در مُلک توم بر خوان فضلت
کجا یابم پناهی یا کناری

ز گُلزار جهان خارم گُل آمد
مغیلانم به جای سنبُل آمد
بهر دستی بدادم دست اُمّید
ز بخت من همه دستش شُل آمد

سـرم بـر سـنگ نومیـدی نهـادم
کـه نقـد عُمـر را از دسـت دادم
مگـر از لُطـف خـود کـاری بسازی
رسـد دسـت مـددکاری بـه دادم

عجب زین چشم و رو دارم کـه دارم
که چون تا این چـنین گردیـد کـارم
نکـردم شـرم از اینکـه تـو گـواهی
بـر ایـن اعمـال زشـت و بـی شمـارم

سـر خجلـت از ایـن رو بـر نـدارم
کـه در دفـتر همـه جـز بـد نـدارم
چه باید کرد با ایـن جـرم بـی حـدّ
زبـان عـذرخواهی هـم نـدارم

که من بر خوان یغمایت شـب و روز
چـنین چـون سـفله‌گان فتنـه افـروز
بـه جـای شُـکر انعامـت إلَهـی
شکـستم سـاغر و پیمانـه و کـوز

سرانجامم بر این شد از تباهی
ندادم هیچ کس بر خود پناهی
همه در بسته میدارند بر من
اگر بر من نیندازی نگاهی

اگرچه بندهء بس پر گناهم
نیم لایق رسد پیش تو آهم
ولی با اینهمه گر خود ببخشای
نمی از بحر إحسانت نگاهم

همینم بس ز رحم بی کرانت
چه در عُقبا چه اندر این جهانت
نگردم نا اُمید اندر دم مرگ
بخوانندم غلام بنده گانت

وگر نه من در این وحشتگه گور
تهی دست و ز زاد طاعتت دور
چه گویم از که جویم چارهء خویش
در آن انبوه مار و عقرب و مور

منی با اینهمه ضعف عناصر
چو کوه قسوتم شد بار خاطر
اُمیدی جز عطای بی دریغت
ندارم نقد و کالائی در آخر

ز خود بیزارم از کردار زشتم
نمیدانم چنین چون شد سرشتم
چو سنجیدم خطا را با بدان هم
چو دیدم از همه شرمنده گشتم

اگر شرمی ز تو میکردم اوّل
همی خوفی بدل میدادم اوّل
بدین سان کی رسیدی آخر کار
اگر عقلم به جا می بود اوّل

همه روزی که از عُمرم سر آمد
ز عصیان بار دیگر بر سر آمد
عجب یادی ز فردای قیامت
نکردم تا غطایم بر سر آمد

کنون هم با همین دوران پیری
کشانده دیو نفْسم در اسیری
چه باید کردنم یاربّ در این دم
مگر درمانده را خود دست گیری

بسی خجلت ز حال خویش دارم
ز مکر نفْس هردم نیش دارم
سر خجلت برای عذرخواهی
ز اَوباشی همه در پیش دارم

به دام نفْس در زنجیر گشتم
کنون دانم که اکنون پیر گشتم
نه‌فهمیدم در ایّام جوانی
چنین با دست خود در گیر گشتم

ز هرچه رفت از نقد حیاتم
خسارت بود کالای مماتم
در این چند روزه عُمر نابسامان
چه سان یابم رهی بهر نجاتم

بدین موی سفیدم بر سیاهی
ز من بهتر تو بر حالم گواهی
که هرچه رفت و بود از نابکاری
دهد بر ضعف و نقصانم گواهی

ز روی جهل در دامی فتادم
همه سرمایه‌ها از دست دادم
بنام درس علم و عشق مجنون
بسی افسانه‌ها برهم ندادم

نه از درس فنون دانی بچیدم
نه در عشق و جنون شوری بدیدم
همه بافنده‌گی پندار گردید
ندیدم آنچه در سر پروریدم

به جای مَیل دلداران جفا شد
دمی چندم که مرهون وفا شد
ندانستم که ارباب صفا را
چه شد آن وعده‌هاشان را کجا شد

رقیبـــان را بـــدل انـــدر حســـَد شـــد
به صورت آدمی سیرت چـو دَدْ شـد
نمیـــدانم چـــه ســـودی بُـــرد آخـــر
که بر من هم حسود و دیو و دَدْ شد

چـــو ایـــنم نیـــز از بخـــت بـــد آیـــد
چه باید کرد گر یـك تـا صـد آیـد
کسی را گـر نخـوانی بـر در خـویش
همـــه اغیـــار و یـــارش زو بـــد آیـــد

همـــه در بـــسته بـــینم جـــز درت را
کـــنم بـــر ســـر همـــه خـــاك درت را
بمـــالم بـــر ســـر و روی نـــدامت
چـــه ســـان نومیـــد گـــردم از درت را

که از مُلك عـدم بـا کـاف و نـونی
تـــو آوردی در ایـــن دشـــت جنـــونی
کـــه تـــا درس فنـــون عـــشق جوینـــد
مکـــن نومیـــد یـــاربّ زیـــن فزونـــی

کنـون از هرچـه رفتـه بـر مـن زار
ز اخـلاق دنـی یـا سـوء کـردار
گناه از حدّ بـیرون تر رفـت هـر روز
کـرَم بـین و بـه رفتـارم میـازار

که جود و رحمتت بیش از همه چیز
چه خواهی دید از این بنیـاد ناچیز
وگر صد چند تـقـصیرم فـزون بـاد
کجا یابم کریمی چـون تـو مـن نیـز

مـن ویرانـه دل دیگـر چـه گـویم
ز یـاران یـا ز اغیـاران چـه جـویم
گـرم رانـی وگـر خـوانی تـو دانـی
کـه مـن جـز راه نیکانـت نـپـویم

در این وحشت سـرای سـست بنیـاد
چـو نوبـت بـر مـن افـسانه اُفتـاد
جهـانی را چـو خـود آشـفته کـردم
فـسادی هـم فـسادان داد بربـاد

که یعنی هیچ اندر هیچ آمد
بدام اُفتاد و اندر پیچ آمد
بهر سو روی آوردم از این نفْس
مدام از خوی بد سرپیچ آمد

بلی گم گشته‌گان یاری ندارند
همه دیوانه‌وار و بی قرارند
ز بخت بَد نمی یابند کسی را
که راه نیک بختی برگمارند

بهرکس روی آرند از خرابی
بهر در سر بمالند بر تُرابی
کسی نبود بسوی قبلهء دل
بَرَد ایشان به جائی یا مآبی

دلم بگرفته از این کینه توزان
که آه از سینه‌ام گشته فروزان
چه باید کرد با اَبناء امروز
که چون آتش همه هستند سوزان

اگـر دسـتم دهـد کُنجـی نـشینم
جـدائی از همـه عـالم گـزیـنم
بـه یـاد قبلـهء دل در همـه عُمـر
سر اندر جیـب و غـیر از او نـهبینم

در ایـن دیـر خرابـات جهـانم
بـه جـز تـو یـا إلَهـی کـس نـدانم
سـر خجلـت بـه درگاهـت بمـالم
(فنائی) تـا تـو دارد شـادمـانم

* * *

﴿ رُباعیّات ﴾

این رباعی در پشت کتاب (تحفة الأریب) به نظر رسید ، حقیر هم این رباعی که ارتجالی بخاطر رسید در مقابلش نویشت .. اینکه از (تحفة الأریب) :

مَاتَ زَیدٌ زید اگر فاعل بود
لیك فاعل نیست کو عاطل بود
او ز روی لفظ نحوی فاعل است
ورنه او مفعول و مَوْتش قاتل است

از (فنائی) :

مَوْت را هم گر به نیکی بنگرند
نیست فاعل جان ز تن بیرون برند
پس بدقّت باز کن چشم دلت
فاعل کُلّ خالق کُلّ بشمرند

* * *

داغ هجران کی شود بهتر ز وصل ناپدید
زانکه تا روز جزا این ماجرا نتوان شنید
زین سبب هر لحظه زین قلب پریشانم ز غم
همچو بام کهنه هردم دیدمش خون می چکید

* * *

از حاشیهء زلفت حلّ گشته مُعمّایم
یعنی که نمی‌خواهی یك لحظه بیاسایم
تا در غم وصل تو عُمرم سپری گردید
من پیش رقیبانم دیوانهء صحرایم

* * *

یار ما دارد نشان سروری
زانکه گوهر آمده از گوهری
پای بوس آیند بدرگاهش بسی
از دیار غَرْب و شَرْق خاوری

* * *

﴿ فرد ﴾

همه عالم بدام افگندی با یک حلقه از مویت
من مسکین چه باید کرد افتاده سر کویت

* * *

ای نامه چو میرسی بدستش
از من تو ببوس چشم مستش

* * *

آری آری جان ز جان یابد نسیم
نه ز آب و خاك و از عظم رمیم

* * *

تا دم آخر همی نالد دلم
زانکه از هجرت به سان بلبلم

* * *

مَیـل فرزنـد ادیـب و وارث مُلـك پـدر
عاقلان را کـی روا از مادر پست و عقـیم

* * *

خمار باده‌ء عشقت چنانم مست و بـی‌خـود کـرد
که تا میدان رستاخیز هوشم نیست بـا خویـشم

* * *

ای عزیزم در دو عالم دل شده شـیدای تـو
ای فدایت جان من دست من و دامان تـو

* * *

بـا نقـص وجـود و روسـیاهی
بـر گـرد بـسوی عـذرخواهی

* * *

﴿ خاتمه ﴾

مجموع اشعار دیوان فارسی (فنائی) تا تأریخ ٢١ / ٣ / ٢٠٠٠ میلادی تقریباً به (٨٦٣) شعر رسیده که ظاهراً آخرین شماره دیوان حقیر میباشد ، گُمان ندارد بار دگر ذوق اشعار بخاطر همیشه ناشاد بنده راه بیابد ، زیرا مهیِّج و محرِّك طبع ناساز حقیر دیدار و یا نسیمی بود که از طرف روح پر فتوح حضرت پیر (قُدِّسَ سِرُّهُ) بمشام روح و خاطر میرسید ، حالاً که إرادهء ازلی ایشان را بعالم برزخ دعوت فرمودند ، چراغ شوق علاقه‌مندان واقعی نیز به طبیعت حال خاموش گردید و جز رضا به قضا چارهء نماند ، بلکه خداوند کریم به لطف عمیم خود دیدار مجدّد حضرتش را در روز رستاخیز و دار الخُلد جنان نصیب فرماید ، با کریمان کارها دشوار نیست ..

پاکنویسی این دیوان بدست خود (فنائی) موسوم به (عبدالله مصطفی صالح - کاتب) در منزل مسکونی خودمان در شهر (اربیل) به پایان رسید .. با تمنّای دعای خیر از دوستان و خواننده‌گان محترم و عذر تقصیر .

عبدالله مصطفی صالح (فنائی)
اربیل - ٢١ / ٣ / ٢٠٠٠

فەرهەنگۆك

فەرهەنگۆك

ئامادەکردنی :
عابد عبدالله مصطفی

ئـەم فەرهەنگۆکـە تایبەتـە بـە بەشـی سـۆرانیی و هـەورامیی ، وە تـەنها واتای ئـەو وشـە سـەخت و گرانانـەی لـەخۆ گرتـووە کـە لێـرەدا مەبەست بـوون بەبێ ئەوەی ئاماژە بەو وشەیە کرابێ کە کوردیی یان عـەرەبیی یـان فارسـیی یـە ، وە لەبـەر پێویـستیی هەنـدێك رسـتەش واتـا کـراوە ". بـۆ وشـەی کـوردیی سـوودم لـە (هەمبانـە بۆرینـە)ی مامۆسـتا هـەژار و بـۆ وشـەی فارسـیش لە (فرهنگ صبا)ی محمّد بەهەشتی وەرگرتـووە ". بـۆ وشـەی هـەورامیش ئـەوەی راستیی بێت هیچ سەرچاوەیەکم لەبەر دەستدا نەبوو ، وە تەنها پشتم بـە شـارەزایی خۆم بەستووە لەو بـوارەدا ". لەگـەڵ ئەوەشـدا واتـای هەنـدێك وشـەم بـە گـشتیی بەجێ هێشتووە بۆ خوێنەری خۆشەویست .

﴿ بەشی سۆرانی ﴾

ئاتەشـگا : ئـاگردان ، ئـەو جێگەیـەی کە ئاگر پەرستان ئاگریان تێدا کردۆتەوە و پەرستوویانە .

ئاریٚ ئاریٚ : بەڵێ بەڵێ .

ئاساوان : ئاشەوان .

ئاسان ، ئاستان ، ئاستانە : بارەگا .

ئاسیا : ئاسیاب ، ئاش .

ئاشفتە : پەرێشان .

ئاشووب : ئاژاوە .

ئاشیانە : هێلانە .

ئاشێڕ : ئەو کەسەی گەنم ئەبا بـۆ ئـاش بۆ هاڕین .

ئاغووش : باوەش .

ئافەت : دەرد و بەلاّ .

ئاهـ : هەناسەی سارد هەڵكێشان .

ئاهـ و نزووله : دوعای شەڕ .

ئاهو : ئاسك .

ئاهوناڵه : هاوار و ناڵین .

ئەتڵەس : قوماشێكی گرانبەهایە ، هەروەها جۆرە گوڵێكیشه .

ئەخگەر : پشكۆ .

ئەر : ئەگەر .

ئەژدەر : ئەژدیها ، ماری زۆر گەورە .

ئەفزا : زیادكردن .

ئەفسانه : چیرۆك و بەسەرهاتی خەیاڵیی .

ئەفشان : رشتن و بلاّوكردنەوە .

ئەلەست : مەبەست پرسیاركردنی خوای پەروەردگارە لە رۆحی بەندەكانی لە پێش دروست كردنی بوونەوەر ، كە فەرمووی (أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ؟) .

ئەنجوم : گەلەستێرە ، كۆمەڵە ئەستێرەیەك .

ئەنجومەن : كۆمەڵ ، دەستەیەك كە بۆ راوێژ كۆئەبنەوە .

ئەنگوشتەر : ئەنگوستیله ، مستیله .

ئەنین : هاوار و ناڵه .

ئەوباش : شەلاتیی و سەرسەریی .

ئیرەم : بەهەشت .

ئیكسیر : گەوهەرێكە كە ماددەی سەرەكیی شت ئەگۆڕێ " بۆ نموونه : مس ئەگۆڕێ بە ئاڵتوون ، وە بۆ تێڕوانین و (نَظَر)ی مورشیدی كامیل بەكار ئەهێنرێت كە كاریگەریی ئەبێ لەسەر پەروەردەكردنی مورید و پاك كردنەوەی دڵ و دەروونی ، كە لە زاراوەی شاعیرە (تصوُّفی)یەكاندا مەبەست ئەمەیانە .

باخیره : پاپۆڕ ، كەشتیی .

باد : با .

بادەوە : كرێوە ، رەشەبای بە بەفرەوە .

بارش : لێزمە .

باریی : خوای گەورە .

بالین : سەرین .

ببیەم : ببیسم .

بتخانه ، بتكەدە : پەرستگای بت پەرستان ، بەلاّم لە زاراوەی ئەهلی (تصوُّف)دا مەبەست پێی دنیایە كە تەشبیهیان كردووە بە بتخانه لە خراپیدا بۆ كەسێك كە دڵی زۆر پێیەوە بەند بێت .

بڕست : هێز و توانا .

بزورگ : گەورە و بەرێز .

بنه : بنکه .

بنەوشە : وەنەوشە .

بوردەباریی : سەبرگرتن .

بوڕڕان : شتی تیـژ و بڕندە .

بوریان : برژاو .

بوستان : باخچە .

بۆتە : بـەو زەرفـە ئـەڵێن کـە ئـاڵتوونی تیادا قاڵ ئەکەن ، بەڵام لە زاراوەی شاعیرە صۆفی یەکاندا مەبەسـت پـاك کردنـەوەی دڵی موریدە لـە خـەوش و خـاڵ و ژەنگـی قەسوەت لەلایەن مورشیدەوە .

بۆس : ماچ کردن .

بۆسۆ : بۆنی شتی سووتاو .

بەتاو : بەتین .

بەدرەقـە : لەگـەڵ ڕۆیـشتنی کەسـێك بۆ ڕێـنوێنی و ڕێـز و حورمەت .

بەدفەڕ : شووم .

بەڕبەڕیی : بێ سەرووبەریی .

بەرگەشتە : ئاوەژوو ، هەڵەوگێڕاو .

بەرگوزیدە : هەڵبژاردە ، هەڵبژێردراو .

بەسۆ : زامی تەشەناکردوو .

بەسێ : زۆر .

بیم : ترس .

بینش : بینایی ، بینین .

بێ تان و پۆ : بێ بنچینە .

بێچوون : بێ وێنە .

بێخودیی : بێ هۆشیی .

بێ دریـغ : بێ حەیف ، بە خەسار نەزانین لە بەخشینی شتێکدا .

بێــزاو : لەبەرچـــاوکەوتن و تەبیعـــەت لــێ هەڵــکەوتن .

بێکارە : لەش گران ، تەمبەڵ .

بێ کیڕان : بێ سنوور .

بێنەوا : هەژار ، بێ پەنا .

پاس : کێشك .

پاماڵ : لەبەین چوو .

پایان : کۆتایی .

پایـین : لای ژێـروو .

پژیاو : پرژاو .

پلوور ، پلوورە : پلوسك .

پوڕتەو : ڕۆشنایی .

پۆزش : داوای لێبوردن .

پۆست : پـێست .

پەڕتگاهـ : جێگای زۆر بەرز و بڵند .

پەروین : چەند ئەستێرەیەکی بچووکن .

پەس : کەواتە .

پەست : بێ نرخ .

پەلید : ناپاك .

پـــەیك : وەڵام بـــــەر ، نامەبـــــەر " پەیکی ئەجەل : هەواڵی مردن .

پەیکار : شەڕ و جەنگ .

پەیمانە : جامی شەراب .

پیرەهەن : کراس .

پیری مەیخانە : مورشیدی تەریقەت کە خۆی پێگەیشتووی ئەو ڕێبازە بێت و بتوانێ خەڵکیش پێ بگەیەنێت .

پێڕەوگە : ڕێگە پێ .

تاب : تاقەت و توانا ، ڕۆشنایی و گەرمیی .

تابان : درەوشاوە .

تاتار ، تەتار : ناوی تیرە و ڕەگەزێکە کە بە مەغۆل ناسراون .

تار : تاریك .

تازیانە : قامچی .

تاف : تافگە ، تاڤگە .

تان و پۆ : ڕایەڵ و تێوەدانی بەرماڵ و ڕانکوچۆغە و بەڕە و شتی چنراو .

توشنە : تینوو .

تۆبز : کوتەك ، گورز .

تۆتیا : سورمە ، دەرمانی چاو .

تەباهیی : حاڵەتی خراپی و نالەباریی .

تەتەر : نامەبەر .

تەپ و دوو : تۆز و دووکەڵ .

تەرز : شێوە .

تەوسەن : ئەسپی ڕەسەن .

تەیموور : تەیمووری لەنگ کە پاشای مەغۆلەکان بووە و لە ساڵی ١٣٨٦ ز شاری بەغدای وێران کردووە .

تیراوە : برینێکی یەکجار سەختە کە چاك بوونەوەی زۆر زەحمەتە .

جا : جێگە .

جاڕوکێش : گسك لێدەر .

جاڕووب : ئامرازی گسك لێدان و پاك کردنەوە .

جامە : پۆشاك .

جان : گیان " دۆستی جانی : دۆستی گیانی بەگیانی ، بەڵام ئەگەر وشە عەرەبی یەکە مەبست بێ ئەوا (جاني) لە (جِناية)ەوەیە و بە واتای تاوانبار دێت .

جان فشان : فیداکار .

جانسۆز : گیان سووتێنەر .

جاویدان : پایەدار ، هەمیشەیی .

جوعد : پرچی تێکەڵ و ئاڵۆز .

جوغز : جغز ، خەتی بە دەورە ، خەتی دائیرە و قەوس .

جومبوش : گەڕان ، جموجۆڵ .

جوێبار : جۆبار ، جۆگەلەی ئاو .

جۆبەجۆ : وەکو جۆگەلە .

جۆش ، جۆشش : قوڵپی ئاوی گەرم .

جەزبە : حاڵ لێهاتنی موریدی

راستەقینەی ڕێبازی تەریقەت کە لە کاتی وەرگرتنی نوور و بەرەکەتی خودایی بە هۆی مورشیدەکەیەوە ئەو حاڵەتەی بەسەردا دێت کە سوود و چێژێکی تایبەتی لێ وەرئەگرێ .

جەم : جەمشید کە پاشایەکی گەورە و ناوداری ئێران بووە " وە لە هەندێك شوێنیشدا وشەی (جەم) کورتکراوەی (جَمْع)ی عەرەبی یە واتە : کۆمەڵێك .

جەنجەڕ : ئامرازێکە لە ئاسن یان دار دروست ئەکرێ کە هەر چوار دەوری ئاسنەکە یان دارەکە پڕ کراوە لە ئاسنی دەم پان بۆ کوتانی خەرمان .

جەندرمە : پۆلیسی تورك .

جەواهیر سورمە : کلی چاو .

جەولان : جموجۆڵ ، گەڕان .

جەوهەر : گەوهەر .

جەیحوون : ناوی چەمێکە کە ئەڕژێتە دەریای (ماوراء النَّهرَيْن)ەوە .

جیلوە : خۆنواندن .

جیهان نما : نەخشەی جوگرافیا کە گۆی زەوی بە دوو بەش نیشان ئەدا ، مەبەست ئاوێنەی ئەسکەندەر و جامی جەمشیدە .

چابوك : چوست و چالاك .

چاه : چاڵ .

چاوە : سەرچاوە .

چون : چونکە ، وەکو .

چۆم : چەم ، ڕووبار .

چەشە : چەشتن ، تام کردن ، چێژتن .

چەلان : جاران .

چەلیپا : خاچ .

چەمەر : شیوەن و زاریی .

چەنگ : یەکێکە لە ئامێری مۆسیقا .

چەنگاڵ : چنگ .

چەهچەهە : چریکە ، چریکەی بولبول .

چەوگان : گۆچان .

چین : قات " چین چین : قات قات .

چین و ماچین : چین : وڵاتی چین " ماچین : وشەی سووك کراوی (مها چین)ە واتە : چینی گەورە .

حۆری وەش : وەکو حۆریی .

حەریم ، حەرەم : بارەگا " لە زاراوەی شاعیرانی ئەهلی تەسەووفدا بە دەوروبەری مەنزڵگای پیر و مورشیدەکەیان ئەڵێن کە بە زۆریی مەبەست خانەقایە .

حەنزەل : بەرێکی تاڵی گیایێکە کە شێوەی وەکو شووتیی وایە .

حەیران : سەرلێشێواو .

خار : دڕك .

خام : پێنەگەیشتوو ، فەقیرۆکە .

خامە : پێنووس .

خان ، خانە : ماڵ .

خانمان سوز : ماڵ و حاڵ تێکدەر و سووتێنەر .

خرۆش : هاوار و گریان ، هەراو هوریا .

خریدار : کڕیار .

خضراو : ئاوی حەیات .

خواجەگان : خواجە : شێخی گەورە و پیری تەریقەت " خواجەگان : پیرانی تەریقەت .

خوان : سفرە .

خواهان : خوازیار .

خوب : چاك ، جوان .

خود بە خود : خۆبەخۆ ، سەربەخۆ کارکردن بێ گوێ دانە قسەی کەسی تر .

خوداداد : خوداپێداو .

خورشید : رۆژ ، خۆر .

خوفتە : خەوتوو .

خومار : مەست .

خۆش خەرام : خۆش لەنجەولار .

خەتا و خوتەن : خەتا : ناوی کۆنی باکووری (چین)ە " خوتەن : ناوی کۆنی بەشێك لە تورکستانی (چین)ە کە میسکی ئەم دوو شوێنە بەناوبانگ بووە .

خەدەنگ : تیری راست .

خەرابات : مەیخانە .

خەرار : جەواڵی گەورە .

خەرامان : لەنجەولار .

خەرقە : لیباسی پیاوچاکان .

خەزان : دەمی خەزەڵوەر ، گەڵاڕێزان .

خەزنە ، خەزانە : خەزێنە ، گەنجینە .

خەزەڵوەر : گەڵاڕێزان .

خەستە : بیمار ، نەخۆش ، ناساغ .

خەفاش : شەمشەمەکوێرە .

خەلعەت : خەڵات ، بەخشش .

خەڵوەت : جێگەی تەنیایی .

خەڵوەتخانە ، خەڵوەت سەرا : جێگەی چلەکێشانی پیری تەریقەت و پیاوانی خودا .

خەم : خەم و خەفەت ، چەمانەوە .

خەمۆش : خامۆش ، کپ و بێدەنگ .

خەندان : دەم بە پێکەنین .

خەوش و خاڵ : زبڵ و زاڵ .

خەیل : کۆمەڵ .

خەیلێ : زۆر .

خەیمەشەب باز : ئەو کۆمەڵە چەتەیەن کە بە شەو ئەدەن بەسەر خەڵکدا ، مەبەست پیاوی خراپە .

خەیمەگا : خێوەتگا .

خێڵ : کۆمەڵی هەوارچیی .

خێو : جنۆکە .

داد : هاوار .

دارۆغە : سەرۆکی پاسەوانانی شار .

دارایەوە : لار بۆوە ، کەوت بە ئەرزدا .

دام : داو .

دامان ، دامێن : داوێن .

دان ، دانــە : دانەوێڵــە ، ئــەو دانــەی کــە لــە بــەردەمی تەڵــەدا دائــەنرێ بۆ پــێــوەبوونی نێچــیر .

داوەر : دادوەر .

دڵ روبا : دڵــکێش .

دڵ سێن : دڵ ستێن ، دڵبەر .

دڵ فگار : دڵ بریندار .

دڵ کەیلیی : دڵ پڕیی .

دڵدۆز : دڵ بریندارکەر .

دوڕ : مرواریی درشت " دوڕدانە : دانــەی مرواریی .

دوو ، دوود : دووکەڵ .

دوختە : دووراو .

دوورئەندێش : بــیر لــە دوارۆژکــەرەوە ، تێــبــین .

دوون : پەست و بێ نرخ .

دەبدەبە : شکۆ و جەلالــی حەشــاماتی هاوڕێی پــیاوی گەورە .

دەر : دەرگا .

دەربان : دەرکەوان .

دەرماڵ : بەر دەرگانە .

دەرمەندە : تێماو ، گیرخواردوو .

دەستەپاچە : دەسەوسان ، دەسەوئەژنۆ .

دەگمەن : نایاب ، کەم وێنە .

دەم : زار ، کات .

دەم بێن : دەم بەست .

دەوڵ : هەوڵ و کۆشش .

دەیجوور : تاریکی شەو .

دید : بینین .

دێر : دەیر ، کلێسای گاوران ، درەنگ .

راز : راز و نازی نهێنیی لەنێوان عاشق و مەعشووقدا ، شاخی زۆر سەخت و بڵند .

رام : فێر ، خووگرتوو .

راهـ : رێ ، رێگا .

رستگاریی : رزگاریی .

رشــتە : هــەر شــتێك کــە لــە خــوریی یان لۆکە دروست کرابێ و بادرابێ .

روباب : یەکێکە لە ئامێرەکانی مۆسیقا کە وەك (تــار) وایە .

روخ : روو .

رووباهـ : رێویی ، ئاماژەیــە بــۆ فــێڵ و تەڵەکە .

رەت : جووڵانی بە تەکان .

رەجاڵ : رووت و رەجاڵ ، پیاوی نەدار .

ڕەستاخیز : هەستانەوەی بە کۆمەڵ ، ئاماژەیە بۆ زیندووبوونەوەی گیانلەبەران لە ڕۆژی مەحشەردا .

ڕەعنا : جوان و قەشەنگ .

ڕەنجش : ڕەنجان و دڵ ئێشان .

ڕەنجووریی : بیماریی ، ڕەنج کێشان .

ڕەند : پیاوی زۆر پیاو .

ڕەها : ئازاد .

ڕەهبەر : رابەر ، پێشەوا .

ڕەوان : گیان .

ڕەوت : شێوەی ڕۆیشتن .

ڕەوشەن : ڕۆشن ، ڕووناك .

ڕەویە : داب و نەریت .

ڕێزەخۆر : وردە نان خۆری سەر سفرە .

ڕێژەو : بڕشتی خەلە .

ڕێش : بریندار .

زاخە ، زاغە : چاڵی هەڵکەنراو لە شاخ و تەپۆڵکە و دەشتدا بۆ تیاحەوانەوە .

زاد : توێشوو .

زار : دەم ، زەلیل و داماو .

زاغ : باڵندەیەکە وەکو (هەڵۆ) وایە بەڵام بچووکترە .

زاڵ : سەرکەوتن بەسەر کاری سەختدا ، باوکی ڕۆستەم (ڕۆستەمی زاڵ) .

زامار : زامدار ، بریندار .

زاهید نما : ئەو کەسەی کە بۆ مەبەستی پەیدا کردنی پارە و ماڵی دنیا و سوودی تایبەتیی خۆی وەك پیاوچاك خۆی نیشان ئەدا بەڵام لە ڕاستیدا وا نیە .

زرکەتاڵ : گوژاڵك .

زولف : پرچ .

زەرد : شاخی زۆر بەرز و بڵند .

زەڕگەر : زەڕنگەر .

زەغەن : پەلەوەرێکی ڕەشە و لە (هەڵۆ) بچووکترە .

زەمزەمە : ئاواز .

زەمهەریر : سەرمای زۆر سەخت .

زەنبوور : هەنگ .

زەنەخدان : چەناگە .

زەهێ : زۆر .

زیبا : جوان و قەشەنگ .

زیل و بەم : زیل : دەنگی باریك و تیژ یان ئاوازەی زۆری عاشقان و کەیف خۆشان " بەم : دەنگی زل و ناخۆش .

زیندەگانیی : ژیان .

ژار : ژەهر .

ژوور : سەر ، لای سەروو .

ژێ : ئەو بەند و ڕشتەیەیە کە لە کەوانی ئەبەستن بۆ تیر هاویشتن .

ساتۆر : کێردی گەورە .

سارا ، سەرا : دەشت و چۆڵەوانیی .
سارەوان : وشترەوان ، شوانی حوشتر .
ساز : جۆرێکە لە ئامێری مۆسیقا .
ساقیی : شەراب گێڕ .
سالیك : ڕێـگا بڕ ، ڕێـگا تەی کەر .
سایەبان : هەر شتێك کە سێبەری بێ .
ستارە : ئەستێرە .
سەبا : شنەبای کاتی بەیانیی (صَبَا) ، یان شاری (سبَأ)ی بەڵـقیسا .
سەبو : گۆزەی سوورکراوەوە لە سواڵەت .
سەحەر : بەرەبەیان .
سەدریی : جۆرێکی باشە لە برنج .
سەرئەفگەندە : شەرمەزار .
سەرد : سارد .
سەرزەدە : سەرەڕۆ .
سەرشار : سەردەستە .
سەرکز : مل کەچ .
سەرگەشتە : سەرلێشێواو .
سەرو : درەختێکـی هەمیـشە سـەوزی بەرز و بێ بەرە .
سەرێ : ماوەیێ .
سەلم و توور : تـوور ، نـاوی کـوڕی ناوەنجیی فەرەیدوون بووە .
سەمپاشیی : ژەهر رژاندن .
سەنج ، سەنگ : بەرابەری کردن ، کێش .

سەنگتاشیی : بەردتاشیی .
سەودا : ئاڵووێر ، کڕین و فرۆشتن .
سەودازەدە : گیرۆدەی عەشق .
سەوداگەر : سەوداچیی ، کڕیار .
سەیر : تەماشاکردن " بەڵام ئەگەر وشـە عەرەبی یەکە مەبەست بێ ئەوا بـە مانـای ڕۆیشتن و ڕێگابڕین دێت .
سمڵ : گیایێـکە بنێکـی بـۆن خۆشـی هەیە .
سوپاسالار : سەرکردەی لەشکر .
سوپەر : قەڵغان ، مەتاڵ .
سورمە : کلـی چـاو رشـتن " سورمەسا : سورمە ئاسا ، وەکو سورمە .
سۆزش : سووتان .
سونبول : جۆرە گوڵێکە .
سوێسن : گوڵی سۆسەن .
سیا : رەش .
سیبر : ماددەیـەکی کانگـایی رەشـە وەکو قـیر و زۆر تاڵـە کـە بـۆ چارەسـەری نەخۆشیی بەکارهێنراوە .
سیمورغ : تـەیرێکی خـەیاڵی یـە کە بە عەرەبی پێی ئەڵێن (عَـنْـقَا) .
سینە : سنگ .
شا : پادشا ، شاد و دڵخۆش .
شاباش : بەخشش .

شاهکار : کاری جوان و دیار .

شاهوار : شتی چاك و گرانبەها .

شاهێن : باڵندەیەکی راوکەرە .

شرۆڵ : شڕ و شێواو .

شکار : راو " شکارچیی : راوچیی .

شکۆفا ، شکۆفە : پشکووتنی خونچە .

شل : بێ هێـز و ماندوو .

شلوق : ئاڵـۆز و شێواو .

شمشاد : داری شمشاڵ .

شۆخ : جوان و قەشەنگ .

شۆر : ئاژاوە ، ئاشووب .

شۆرەت : ناوبانگ .

شـۆرەکات : زەوی خوێـدار کـە روەکـی لـێ ناڕوێت .

شیب : نزمیی .

شـیفتە : سەرلێـشێواو و حـاڵ لـێ تێکچوو بەهۆی عەشقەوە .

شـەبەیخوون : بـەو کۆمەڵـە لەشـکرە ئەڵێن کە شەو لـەناکاو بەسـەر دوژمنـدا ئەدەن .

شەبوستـان : حەرەمـسەرا و جێـگەی ئیسراحەت و خەوتـنی پـیاوی گەورە .

شەتاو : ئاوی تواوەی بەفر .

شەرمەساریی : شەرمەزاریی .

شەرمەندە : شەرمەزار .

شەکەربار : دەم شیرین ، واتە : ئەوەنـدە شیرین بێ وەك ئەوەی شەکری لـێ بباریێ .

شەکەرخا : شەکرخۆر .

شەکەرفام : واتە : لەکاتی قسەکردندا وا هەست بکرێ کە قسەکانی لە شیرینیدا تامی شەکر ئەدەن .

شەم : شەمع ، مۆم .

شەهد : شیلە .

شەهرئاشـووب : کەسێك کـە بـەهۆی جوانیی و قەشـەنگیـیەوە ببێتـە مایـەی ئاژاوەنانـەوە یـان سـەرنجی بەرامبەرەکـەی بە شـێوەیەك راکێـشێ بـۆ لای خـۆی کـە سەرسام و گیرۆدەی عەشقی خۆی بکات .

شـەوبۆ : گـوڵێکی وەنەوشـەیی یـە کە لە شەودا بۆنی زۆر خۆشە .

شەونم : ئاونگ .

شەیدا : سەوداسەر ، عاشق .

صـەدەف : جێگـەی تیـا رسـکانی مرواریی " صەدەف وار : وەکو صەدەف .

صەیقەل : مشتومالّ ، پاك کردنەوە .

صەیقەل روبا : ژەنگ لابەر .

طوفەیل : مشەخۆر .

عاشـوورا : رۆژی دەیـەمی مـانگی موحەڕڕەم کە رۆژی شەهیدبوونی حەزرەتی حسێنە .

عالەم ئەفرۆز : رۆشنـكەری جـیهان .
عوزار : روخسار .
عوزرخوانیی : عوزر هێنانەوە ، پاساو .
عـوود : دارێکی بالاّبەرز و جوانە و گەلاّی وەکـو گـەلاّی گـوێز وایـە ، ئەگـەر بسووتێنرێ بۆنێکی خۆشی هەیە .
عەبدالْ : عەودالْ ، هەلْوەدا .
عەرعەر : دارێکە وەکو داری (سـەرو) وایە بەلاّم لەو بچووکـتر و کورت ترە .
عەنقا : تەیرێکی خەیالْی یە .
عیشوە : غەمزە و نازی شاراوە .
غارەت : تالاّن .
غوول : دێوەزمە .
غـەددارە : جـۆرە شمـشێرێکی کـورت و دەم پانە .
غـەم ئەنـدوود : واتـە ئەوەنـدە خـەمی زۆر بێ کە هەموو دلْ و دەروونی داپۆشێ .
غەم ئەنـگێز : خەم هێنەر ، هەر شتێك کە خەم و نارەحەتیی پەیدا بکات .
غەمزە : ناز .
غەمماز : نازکەر .
غەوغا : داد و هاوار لەکاتی جەنگدا .
فام : تێگەیشتن .
فڕە : هەلْـفڕین .
فوغان : نالْە و هاوار .

فولات : دەشت و چۆلْی وشکارۆ .
فەتتان : دلْڕفێن و سەرسام کەر .
فەراز : بەرزیی .
فەرەنـگ : فەرەنگستان .
فەرخوندە : پـیرۆز ، خۆش بەختیی .
فەردا : سبەینێ ، بەیانیی .
فەڕڕوخ لیقا : ڕەنگ و روو جوان .
فەنا : تیاچوون ، نـەمان " فَنـاء في الله : توانەوە و تیاچوون لە عەشقی خوداییدا .
فەنەر : ئیسپرنگ .
فیتنەجۆ : فیتنەخواز ، ئاژاوەگێڕ .
قـات : چـین ، قاتیی و قڕیی .
قـار : رق و قین ، تووڕەبوون .
قافلْەسـالار : سـەرکردە و گـەورەی قافلْـە و کـاروان " وە لـە زاراوەی ئـەهلی تەسـەووفدا بـە مورشـید و سەردەسـتەی ڕێبـوارانی ڕێـگەی خواناسـیی ئـەلْێن " سەرقافلْەچـیی : پـێشەنگی کاروان .
قالْە : قالْەقالْ و دەنگەدەنگ .
قامەت : بەژن و بالاّ .
قـووت : بـژیو ، هـەر جـۆرە خواردنێـك کە ئادەمیزاد پێی بژی .
قۆچ : حەیوانی قوربانیی کردن .
قەبا : کەوا .
قەباحەتبار : خراپەکار .

قەد : بالاّ .

قەدەح : پیالّە .

قەقنەس : باڵندەیەکی زۆر جوان و دەنگ خۆشی دەنووك کون کونە و لەسەر جێگەی بەرز ئەخوێنێ " وا باوە کە باڵی لەیەك ئەدات و ئاگر ئەگرێ و ئەسووتێ .

قەلّب : بێنرخ .

قەنارە : سێدارە .

قەیس : مەجنوونی لەیلا کە ناوی (قەیس)ی کوڕی مولەووحی عامیرییە کە سەرگوزەشتەی عەشقیان دەنگی داوەتەوە .

قیبلەنما : قیبلە نیشاندەر .

کابە : کەعبەی ماڵی خوا .

کاخ : کۆشك .

کاس : تاساو ، وڕ ، بێهۆش .

کاشانە : لانە ، ماڵ .

کاف و نوون : ئاماژەیە بۆ فەرمانی خوای گەورە کە هەر شتێك بیەوێ بیکات دەس بەجێ بە ویستی خۆی ئەو شتە ئەبێت ، وەك ئایەتی پیرۆزی قورئان ئەفەرموێت : (كُنْ فَيَكُونُ) .

کاکۆڵ : مووی درێژی پێشە سەر .

کاڵ : کرچ و کاڵ ، پێنەگەیشتوو .

کالاّ : شت و مەك .

کام : ئاوات " کامگار : بەئاوات گەیشتوو .

کان : کانگا .

کۆ : شاخ و کێو ، کۆمەڵ .

کۆت : کۆت و زنجیر .

کۆکەن : فەرهادی کۆکەن .

کۆکۆ : کێو بەکێو .

کۆگا : عەمبار ، ئەمبار .

کۆم : پشت کووڕ ، قەمبوور .

کەج : خوار و لار .

کەساس : بێ ڕەواج .

کەشکۆڵ بەدۆش : کەشکۆڵ لەکۆڵی جیهان گەڕ .

کەفاف : ئەندازەی هەر شتێك کە بەش بکات یان بەس بێت .

کەفەن : کفن ، جلی مردوو .

کەلیم : مەبەست حەزرەتی مووسا پێغەمبەرە (علیه السَّلام).

کەلاّفە : کلاّف ، کلاّوە دەزوو .

کەمەند : تەناف و ڕشتەی درێژ بۆ بەند کردن .

کەمەندکێش : عاشق و گیرۆدەی شێخی تەریقەت .

کەنیشت : پەرستگای جوولەکان .

کەهکەشان ، کاکەشان : بریتییە لە

خەتی سپی ئاسمان کە وەکو هەور وایە .
کەی : گەورەترین نازناوی پاشا بووە لە سەردەمی پێشوودا .
کەیل : پڕ .
کەیوان : ئەستێرەی زوحەل .
کز : لاواز .
کزە : سروە ، شنەبا ، دەنگی چزەچزی سووتانی گۆشت .
کوژاو : کوژراو .
کول : پەك کەوتن .
کوڵ : کولاّن .
کوڵك : مووی کورت ، خوورییەك کە بەکەڵکی رستن نایەت .
کونج : سووچ ، قوژبن .
کووچە : کۆلاّن .
کوول : ئەشکەوت .
کیشوەر : ولاّت .
گا ، گاهـ : کات ، وەخت .
گرۆ : دەستە ، کۆمەڵ ، تاقم .
گریبان : یەخەی کراس .
گرین : گریان .
گروو : بیانوو ، پەڵپ گرتن .
گوداز : توانەوە .
گورز : ئامرازێکە لە قایش یان خوریی دروستی ئەکەن بۆ شەڕ .
گوزەر : تێپەڕین .
گوزیدە : هەڵبژاردە ، هەڵبژێردراو .
گوفتار : وتە ، قسەکردن .
گوڵڕوخان : گوڵ روو ، روو وەك گوڵ .
گوڵعوزار : روو وەك گوڵ .
گوڵنار : گوڵ هەنار .
گوم شودە : ونبوو .
گۆ : ئەو تۆپە خڕەیە کە بە دارێکی وەك گۆچان یاریی پێ ئەکەن .
گۆڕ و بەهرام : گۆڕ : گاکێویی " بەهرام : پاشایەکی ناوداری ئێرانیی بووە کە زۆر حەزی لە راوی گاکێویی کردووە .
گۆش : گۆچ ، گۆش کردنی منالّ .
گۆم : ئاوی قووڵ .
گۆنا : کولم .
گۆیا : قسەکەر .
گەداڕانیی : گەدا بەڕێ کردن .
گەردوش : گەڕان .
گەستە : گەسراو .
گەمە : یاریی .
گەنج : جحێڵ ، گەنجینە ، خەزێنە .
گەوج : نەفام و بێ عەقڵ .
گێژ : گێژاو ، گێژاوە ، گەردەلوول .
گیر : گیرۆدە ، گیرخواردوو .
گێسوو : زولف .

لات : نەدار ، هیچ نەبوو .
لاف و گەزاف : درۆ و دەلەسە .
لاقەید : گەللایی .
لالە : گوڵی لالە عەباسیی .
لامەلامە : لـێ پاڕانەوە .
لۆدە ، لۆد : بارە گیا .
لەب : لێو .
لەب خەندە : لێو بەخەندە و پێکەنین .
لەبالەب : لێواولێو ، واتـە هـەر شـتێك کە پـڕ بـێـت تـا ئەگاتـە سـەر لێـواری ئەو زەرفەی کە شتەکەی تێدایە .
لەدوو : لەشوێن .
لەڕ : لاواز و بێ هێـز .
لەعل : بەردێکی ڕەنگ سووری بەقیمەتە وەکو یاقووت وایە .
لەق : بن سست .
لەمەولا : لەمەودوا ، لێرە بەدواوە .
لەناکاو : لەپڕ ، کتوپڕ .
لەنتەر : چرایەکی گەورەیە کە بـە بـەری بانەوە هەڵی ئەواسن .
لەنـگەر : ئـەو ئاسـنەیە کـە قـولاپ و زنجـیری پـێـوەیە بـۆ ڕاگرتنـی کەشـتیی لەنێو دەریادا .
لەهجە : زمان ، زاراوە .
مات : بێدەنگ .
ماتـەمزەدە : تازیـەبار ، کەسـێك کە تووشی بەڵا و موسیبەت بووبێ .
ماشـەرین : ماشـەر ، کەلافـە بەنێکـە لەنێوان دوو ئەژنۆدا هەڵئـەکرێ " لێـرەدا تەشبیهی (ریش) کراوە بە کلکی ڕێویی ، کە کلکی ڕێویی لە ماشەر ئەچـێت .
مان : خۆگرتن لە خواردن و خواردنـەوە و شتی تر بە مەبەستی ناڕەزایی دەربڕین .
ماهـ ، مەهـ : مانگ .
مزە و ئاوان : بەو چـەند ئایـەرە ئـاردە ئەڵێن کە ئاشەوان لە ئاشـێڕی ئەسـتێنێ لە هەقی هاڕینەکەی .
ملۆمـۆ : گـەڕان و بـۆن کردنـی زەوی بـۆ پەیـداکردنی خـۆراك ، وەك ئـەڵێن : ملۆمۆکردنی ڕێوی .
مورغ : باڵندە .
موژگە ، موژگان ، موژە : برژانگ .
موشك : میشك ، میسك .
موشـکیل گوشـا : ئـەو کەسـەی چارەسەری کێشە و گیروگرفت ئەکا .
موفاجا : کتوپڕ .
مووزی : مُؤْذِي ، زیان بەخش .
مۆرە : زاری تەختە نەرد .
مۆمیا : جۆرە دەرمانێکـە بـۆ ڕاگرتنـی لاشـەی مـردوو بـەکاری ئـەهێنن

بۆ ئەوەی تێك نەچێ .

مەتاڵ : قەڵغان .

مەجمەر : مقەلّی ، مەنقەلّی .

مەخموور : مەست ، سەرخۆش .

مەدهۆش : بێهۆش ، سەرگەردان .

مەدەدكار : فریادڕەس .

مەر : مەگەر .

مەغز : مێشك .

مەكووك : مەكۆ .

مەلوول : بێزار ، دلتەنگ .

مەنجەنیق : ئامرازی ئاگر هاویشتنە قەلا لە شەڕدا ، بریتی یە لە تەوژمی گەرما .

مەنزڵ ، مەنزڵگا ، مەنزڵگە : شوێنی حەوانەوە .

مەنزڵە : پلەوپایە .

مەوج : شەپۆل .

مەولا : گەورە .

مەهار : هەوسار .

مەیكەدە : مەیخانە " وە لە زاراوەی شاعیرانی ئەهلی (تصوُّف)دا مەبەست پێی خانەقایە كە موریدانی راستەقینەی رێبازی پیرۆزی تەریقەت لەوێدا پەروەردە وەرئەگرن و سەرخۆشی بادەی عەشقی حەقیقیی و خودایی ئەبن .

میل : میلی عەرەبیی بە ئەندازەی (٤٠٠٠) زیراع ئەوترێ " میلی ئینگلیزیش ئەكاتە (١٦٠٩) مەتر " میلی دەریاییش ئەكاتە (١٨٥٢) مەتر .

مینا : شووشە ، شوێنی سەربڕینی حەیوانی قوربانیی لەكاتی حەجدا .

میهر : خۆشەویستیی .

میهمان : میوان .

مێروو : مێرووله .

ناتەوان : بێ هێز ، بێ دەسەلات .

ناخودا : كەشتی یەوان .

نادانیی : نەزانیی .

نارەسا : ناتەواو .

نارەوەن : دارێكی جوانی سێبەردار و بێ بەرە .

نازك : ناسك .

ناسۆر : برینی تەشەنا كردوو .

ناشیی : نەزان و نەشارەزا .

ناف : ناوك " نافە : ناوی میسكێكە لە ناوكی جۆرە ئاسكێكی كێویی پەیدا ئەبێت .

ناكامیی : بەئاوات نەگەیشتن .

نام : ناو .

نامیی : ناودار ، بەناوبانگ .

ناهەنجار : نالەبار و ناپەسەند .

نگین : بەخت .
نم : تەڕایی .
نۆشابە : شەربەت ، یان هەر جۆرە خواردنەوەیەکی بەتام و چێژ .
نەبات : جۆرە شەکرێکی مینایی رەنگە .
نەبەرد : ئازا ، دلێر .
نەحس : شووم .
نەدامەت : پەشیمانیی .
نەڕەستە : نەگەیشتوو بە شت ، کەسێك کە مەبەستێکی هەبێ بەلاّم پێی نەگەیشتبێ .
نەزم : ئاواز ، دەنگ و سەدا .
نەزەرگە : کاتی تەماشا کردن .
نەسل : نەژاد .
نەسناس : گیانلەبەرێکی ئەفسانەیی و خەیاڵی‌یە کە گوایە سەرسوڕهێنەر و ترسناکە و لە شێوەی مرۆڤدایە .
نەسیم : شنەبا .
نەشتەر : شفرەی دەستی برینگەر .
نەشە : نەشونما ، گەشە کردن .
نەشەمزێنێ : نەژاکێنێ .
نەعرە : دەنگ و ناڵەی توند .
نەغد : پارەی لە سکە دراو ، حازر .
نەغمە : سۆز و ئاواز .
نەفام : تێنەگەیشتوو .
نەقاش : بەردهەڵکەن ، پەیکەرتاش .
نەنگ : شوورەیی ، عەیب " نەنگین : عەیبدار .
نەو : نوێ ، تازە .
نەوا : دەنگ و سەدا .
نەوازیی : لاواندنەوە .
نەومیدیی : نائومێدی .
نەوەرد : دەشت و سارا تەی کەر ، سەحرا و چۆڵەوانیی بڕین .
نەویی : نزم .
نیسار : گیان بەخشین و خۆ فیداکردن .
نیستیی : نەبوون .
نێش : ژان ، ئێش و ئازار .
نیگار : نەقش و نیگار ، شکڵ و شێوەی بەدەست کێشراو " نیگارش : نووسین .
نیلوفەر : جۆرە گوڵێکی سپی‌یە .
نیوەبسمیل : بە حەیوانێك ئەڵێن کە نیوەی ملی بڕابێ و گیانی دەرنەچووبێ .
نیهان : نهێنیی ، شاراوە .
وار : وەکو " ئەم وشەیە لە پاش هەر وشەیەکی تر هات واتە : وەکو ئەو شتە " وەك : پەروانەوار .
واقەواق : دەنگ و ناڵەی رێوی .
وام : قەرز .

واوەیلا : شین و هاوار .
وەجد : خۆشیی و شەوق و زەوقێك كە مورید و سالیكی ڕێبازی تەریقەت بەهۆی حاڵەتی تایبەتیەوە تووشی ئەبێ .
وەرهەم : وەرەم ، نەخۆشیی سەر دڵ ، سەردڵ خڕبوون .
وەلێ : بەلام .
وەهم : گومان .
وەیشوومە : بێ فەڕ .
وێڵ : ئاوارە و بەرەڵا و بێ جێگە و ڕێگە .
هائیم : وێڵ .
هامڕاز ، هەمڕاز : هاوڕاز ، هاودەم .
هانا : هاوار ، پەنا بۆ بردن .
هودهود : پەپوسلێمانە .
هوما : پیرۆزە كە باڵندەیەكە وەكو (هەڵۆ) وایە بەلام بچووكترە .
هەدەر : بەفیڕۆ .
هەراسان : وەڕەز بوون .
هەرج و مەرج : تێكەڵ و پێكەڵ ، نارێك .
هەرزە : مرۆڤی لاسار و سەرسەخت .
هەستیی : بوون .
هەلاهیل : شیلەی گیایەكی كوشندەیە .
هەڵۆەدا : تەرە ، ئاوارەی دەشت و كێو .
هەم : خەم و ناڕەحەتیی .
هەمانە : هەمبانە ، تۆشەبەرە .
هەمڕا ، هەمڕاه : برادەری ڕێگا و سەفەر .
هەمنشین : هاودەم .
هەنگام : كات و زەمان .
هەودا : تاڵەموو ، تاڵ ، داو .
هەورێشم : ئاوریشم .
هەوڵ و دەوڵ : كۆشش كردن .
هەوێن : ئامیان ، مایە .
هەیكەل : پەیكەر .
هەیوولا : ماكە و ئەسڵی ڕەگەز و ماددەی سەرەكیی هەر شتێك " بە واتای صورەت و شێوە و هەیكەلیش دێت .
هیجر : جیابوونەوە .
هێما : ئاماژە .
یارا : تاقەت و توانا .
یاریی : گەمە .
یاس : گوڵێكی سپی بۆن خۆشە .
یاوەر : یاریدەدەر .
یەغما : تالان كردن .
یەلدا : (شەوی یەلدا) درێژترین شەو لە ساڵدا كە شەوی ئەوەڵی زستانە .
یەم : دەریا .

* * *

﴿ بەشی هەوارمیی ﴾

ئا ، ئاد : ئەو " ئادیچ : ئەویش .

ئازا : لەش .

ئاما : هات .

ئەجیام : وامزانی .

ئەر : ئەگەر .

ئی : ئەم .

ئێدیش : ئەمیش .

ئینا : ئەمەتا . ئینەیچ : ئەمەش .

بنمانی : بنوێنی .

بۆ : ئەبێ ، ببێ ، بۆن ، وەرە .

بەرۆ : ببات ، ئەبات .

بەرئاما : دەرهات .

بەرە : دەرگا .

بەرنەشۆ : دەرنەچێ .

بەروو : ببەم .

بەش ، بەشکە : بەشکو .

بەڵ : بەڵکو .

بدیۆ : ببینێ .

بدیە : ببینە .

براڵە : برا .

بی : بوو . بیەن : بووە .

پا : پێ ، بەو .

پاسە : ئاوا ، وەکو ئەوە .

پەی : بۆ " پەی چێش : بۆچی ؟.

پێسە : ئاوا ، وەکو ئەمە .

تاوو : بتوانم ، ئەتوانم .

تەرس : ترس .

جە : لە .

چا : لەوێ .

چەم : چاو ، چۆم .

چەنیی : لەگەڵ ، چۆن ؟.

چکۆن : لەکوێیە ؟.

چیی : لەم ، بۆچی ؟.

چێش کەروو : چی بکەم ؟.

چێش واچوو : چی بڵێم ؟.

چێشەن : چی‌یە ؟.

چێگە : لێرە .

چێو : شت .

خنیکیای : خنکاوی .

داش : دای ، پێی دایت .

دان پەنەت : داوە پێت .

دماوە : دواوە " دمای : دوای "

دمایی : دوایی .

رۆ : رۆژ .

رۆچنایی : رۆشنایی .

را : رێگە .

رویٚ : رۆژێك .

ریٚزو : برژێنم .

ریشه : ڕەگ و ریشە .

ریٚك گنوٚ : رێك کەویٚ .

زانوٚ : ئەزانیٚ .

سوٚت : سووتا .

سەرچەمە : سەرچاوە .

سەنگ : بەرد .

سیاکوٚتە : کۆتەرە داری سووتاوی رەش .

شوٚری : بشۆیت .

شوٚلە : شوعلە ، تیشك .

شیی هەدەر : بەفیڕۆ چوو .

فاز : تیشك و رۆشنایی .

فەرماوا : بفەرموون .

قازان : قابلەمەی چێشت لێنان .

کوٚن : کوا ؟.

کەرا : بکەن .

کەرد : کرد .

کەردەن : کردووە .

کەرمێش : بیکەین .

کەروون : بیکەم .

کەوتەن : کەوتووە .

کەیل : پڕ .

گرد : هەموو .

گوم بی : ون بوو .

گێرت : گرتی .

گیٚلوٚ : بگەڕێتەوە .

لا کەروٚ : لا بکاتەوە .

لاشا : لایان .

لاو : لەلای .

لاوە : بەلایەوە .

لوا : رۆیشتن ، رۆیشت .

ماچیی : ئەڵێی ، وەکو .

مەبوٚ : نابیٚ .

مەبان : نەبن .

مەر : مەگەر ، ئایا .

مەردەن : مردووە .

مەزانوٚ : نازانیٚ .

مەزانو : نازانم .

مەشانوٚ ، مشانوٚ : فڕیٚ ئەدا " مەشانوٚ : فڕیٚ نادا .

مەکیانوو ، مکیانوو : ئەنێرم .

مەنالوٚ ، منالوٚ : ئەنالیٚ " مەنالوٚ : نانالیٚ .

مەنوٚوە : بمێنێتەوە .

مەوانوٚ : موانوٚ : ئەخوێنیٚ .

مدان : داومە .

مشوٚ : ئەبیٚ .

منمانوٚ : ئەنوێنیٚ ، نیشان ئەدات .

نانەوەر : نانەخۆرە .

نه : له .
نەبۆ : نەبێ .
نەبان : نەبوایە .
نەدۆ : نەدا .
نەدیەنشا : نەیاندیوە .
نەزانام : نەمزانی .
نەسۆچنۆ : نەسووتێـنێ .
نەکەرد : نەکرد .
نەلا : نەڕوا .
نەمەنۆ : نەمێنێ .
نەمەنەن : نەماوە .
نەواچی : نەڵێـیت .
نەوەر : لەبەر .
نەوینی : نەبـینی .
نەوینو : نەبینم .
نەیۆ : نەیەت .
نەیاوۆ : نەگات .
نەیاوای : نەگەیشتیت .
نیانش پـێوە : پـێـکەوەی ناوە .
وا : با .
واتـــــش : وتـــــــی " واتم : وتم "
واتەن : وتوویەتی .
وازۆ : بخوازێ .
واچــا : بڵـــێن " واچـــو : بڵـــێم "
واچە : بڵێ .

وە : بە .
وەشڵەم : خۆزگەم .
وەرۆ ، وەرۆن : بخوات ، ئەخوات .
وەش : خۆش " وەشیی : خۆشیی .
وەنەت : لێت .
وێت : خۆت .
وێتا : خۆتان .
وێـتەر ، یۆتەر : یەکتر .
ویرشـیەن : بـیرچۆتەوە .
وێش : خۆی " وێم : خۆم .
وینۆ : بـبـینێ .
ها : هاکا .
هۆرکەری : هەڵـکەنی .
هۆرکێشە : هەڵـکێشە .
هەرمانبەر : فەرمانبەر .
هەریۆ : هەریەکە .
هەن : هەیە .
هەوالان : هاوەڵان ، ڕەفیقان .
هوون : خوێن .
یۆ : یەکێك .
یۆ جە یۆ : یەك لەیەك .
یانە : ماڵ .
یـاوا : گەیـشت " یـاوان : گەیـشتووە "
یاونا : گەیاندی .

* * *

« پێڕست »

بابەت | لاپەڕە

* پێشەکی ٣
* بەشی سۆرانی ٢١
١) شیوەنی دڵدار ٢٣
٢) قامەتی یار ٢٤
٣) جەفاکێشی مەحەببەت ٢٥
٤) ڕێڕەوی ڕێگەی مەحەببەت ٢٦
٥) ڕوخساری شەم ٢٧
٦) حەقیقەتی عەشق ٢٨
٧) خوێناوی خامە ٢٩
٨) عادەتی مەعشووق ٣٠
٩) ئاژاوەی وڵات ٣١
١٠) ئاهوناڵەی ژین ٣٢
١١) دەردی دووریی لەیل ٣٤
١٢) لەشکری غەم - لە وەڵامی مەلا سەید ئەحمەدی ئیمامی خانەقادا ٣٥
١٣) عەشقی مەجازیی ٣٧
١٤) واوەیلای دڵ ٣٨
١٥) جەوری فەلەك ٣٩
١٦) سوڵتانی عەشق ٤٠
١٧) هاواری دڵ ٤٣

١٨) جۆباری ئەشك	٤٤
١٩) دیمەنی جوانیی دولبەر	٤٥
٢٠) سەفەری ئازیز	٤٧
٢١) رەنجی بێ سەمەر	٤٨
٢٢) پەیامی هیجر - بۆ مەلا عەباسی حەسەنیی	٤٩
٢٣) شیوەنی دڵبەر	٥٠
٢٤) گیانفیدایی	٥١
٢٥) ناسۆری غەم	٥٢
٢٦) عەهدی فیداکاریی	٥٣
٢٧) ئامۆژگاریی	٥٤
٢٨) کاری نهێنیی - لە وەڵامی مەلا سەید رەزادا	٥٥
٢٩) مەینەتزەدەی غەم	٥٧
٣٠) لوتکەی خەیاڵ	٥٨
٣١) بەهاری وەسڵ	٥٩
٣٢) دەردی بێ دەرمانی کورد	٦٠
٣٣) گەنجینەی دەروون	٦٢
٣٤) حاڵی عاشق	٦٣
٣٥) زستانی فیراق	٦٤
٣٦) خورشیدی روو	٦٥
٣٧) بێژنگی خەیاڵ	٦٦
٣٨) میحنەتی غوربەت - بۆ مەلا سەید عبدالباقی	٦٧
٣٩) ژینی بەفیڕۆ	٧٠

٤٠) قاپــیی رەجا	٧١
٤١) عیشوە و نازی یار	٧٢
٤٢) شیوەنی وەسڵ	٧٣
٤٣) بەجێماویی گەل	٧٤
٤٤) داوی دولبەر	٧٦
٤٥) پەیمانی وەفاداریی	٧٧
٤٦) سەودازەدەی لەیل	٧٨
٤٧) بەختی ئاوەژوو	٧٩
٤٨) ماڵی تاریکی دڵ	٨٠
٤٩) ئۆغری خێر	٨٢
٥٠) دووریی دڵدار	٨٤
٥١) نووری چاوانم	٨٥
٥٢) حەسرەتی دیدار	٨٩
٥٣) شەمعی مەجلیس	٩٠
٥٤) گەشتی نیشتیمان	٩٣
٥٥) ئاهی دەروون	٩٤
٥٦) مەراقی غەم	٩٦
٥٧) باری خەفەت	٩٧
٥٨) ئەسرینی شەو	٩٨
٥٩) خەیاڵاتی دڵ	٩٩
٦٠) وەسڵی دڵ و جیلوەی گوڵ	١٠١
٦١) بێزاریی دڵ	١٠٣

٦٢) یاری ئەمینم - بۆ حاجی محەممەد ئەمینی ئەمینیان ١٠٥
٦٣) هەمدەمی لەیل ١٠٧
٦٤) هەناسەی سەرد ١٠٨
٦٥) ڕێبازی خواناسان ١٠٩
٦٦) سەروی گوڵزاری ئیرەم ١١٠
٦٧) ئاگری عەشق ١١١
٦٨) فەردی زەمان ١١٢
٦٩) شینی لەیل - لە وەڵامی مەلا شێخ عوسمانی مەردۆخیی دا ١١٣
٧٠) کۆڕی بێ‌هۆشان ١١٤
٧١) شەوی قەدر ١١٥
٧٢) گۆشەی عاجزیی ١١٧
٧٣) دوا کۆچی لەیل ١١٩
٧٤) سەفەری ناوەخت ١٢٠
٧٥) نەخشی کردگار ١٢٢
٧٦) سوپای عەشق ١٢٣
٧٧) کەشتیی نەجات ١٢٤
٧٨) تیفلی دڵ ١٢٥
٧٩) لافاوی غەم ١٢٦
٨٠) گەنجینەی سینە ١٢٧
٨١) خامۆشیی ١٢٨
٨٢) پەرێشان حاڵیی ١٢٩
٨٣) دیمەنی دنیا ١٣٠

٨٤) جيهان و عەشقی يارێك	١٣١
٨٥) كۆچی شەم	١٣٣
٨٦) ئامۆژگاریی	١٣٤
٨٧) رەقیبی غەم	١٣٥
٨٨) خانەی خەمان - لە وەڵامی مامۆستا مەلا عارفی بالكدا	١٣٧
٨٩) كەشكۆڵی دڵی عاشق	١٣٩
٩٠) حاڵەتی ناباری دڵ	١٤٠
٩١) پـیری خاوەن هیممەت	١٤١
٩٢) گەنجینەی عەشق	١٤٢
٩٣) قوربانیی	١٤٣
٩٤) پەیامی دڵ بۆ دڵبەر	١٤٣
٩٥) بێ مەیلیی ئازیز	١٤٥
٩٦) رێبازی مەحەببەت	١٤٦
٩٧) یادێكی دۆستانە - بۆ مەلا سەید ئەحمەدی صەداقەتیی	١٤٧
٩٨) خانەی ماتەم	١٤٨
٩٩) كۆڕی رەندان	١٤٩
١٠٠) ئەنیسی دڵ	١٥١
١٠١) نەسیمی عالەمی ئەزەل	١٥٣
١٠٢) قەڵای سەبر	١٥٤
١٠٣) شەمع و پەروانە	١٥٥
١٠٤) چەرخی گەردوون	١٥٦
١٠٥) هێـزی خەیاڵ	١٥٨

١٠٦) تۆشەی جەفا ١٥٩
١٠٧) زەنگی خەتەر ١٦٠
١٠٨) قوطبی زەمان ١٦١
١٠٩) شەوچراخان ١٦٣
١١٠) وێنەی غەمباریم ١٦٤
١١١) شیوەنێك بۆ دین و وڵات - لە وەڵامی میرزای هەورامیی دا ١٦٥
١١٢) بێخاڵی دڵ ١٦٧
١١٣) عەشقی جەماڵی دڵبەر ١٦٨
١١٤) یاری گەوهەرفرۆش - لە وەڵامی مەلا شێخ رەئووفی بێژوێ دا ١٦٩
١١٥) هەوری غەم ١٧٠
١١٦) موژدەی صەبا - لە خەستەخانەی جەڕاح پاشادا ١٧٢
١١٧) ژینی پڕ لە شین ١٧٣
١١٨) شەوی غوربەت ١٧٥
١١٩) رِحلەتی پیر ١٧٧
١٢٠) رێی هات و نەهات ١٧٨
١٢١) مەرکەزی لیقا ١٧٩
١٢٢) تامی فیراق ١٨٠
١٢٣) پێنج خشتەکیی لەسەر شیعری حاجی مەلا ئەحمەدی قازیی ١٨٢
١٢٤) شەرحی حاڵ ١٨٣
١٢٥) بۆتەی حەقیقەت ١٨٤
١٢٦) حوجرەی سەعادەت ١٨٥
١٢٧) ماتیی و خەمۆشیی ١٨٦

١٢٨) میحرابی ئەبرۆ ١٨٧
١٢٩) کانی محەببەت ١٨٧
١٣٠) خامەی سەربزێو ١٨٩
١٣١) رێگەی راستیی ١٩٠
١٣٢) بەختی خەوتوو ١٩٤
١٣٣) خەستەخانەی عەشق ١٩٥
١٣٤) غارەتی مولْکی دڵ ١٩٦
١٣٥) تۆفانی جەفا ١٩٧
١٣٦) عەشقی دڵداری ئەلەست ١٩٨
١٣٧) گەوهەری حەقیقەت ٢٠٠
١٣٨) بەزمی دڵداریی - لە بەرامبەر پارچە شیعرێکی هەردی دا ٢٠٢
١٣٩) شەوقی لیقا ٢٠٣
١٤٠) قووتی رێ ٢٠٤
١٤١) ساحەی وەفا ٢٠٥
١٤٢) بەی دەستی یار ٢٠٦
١٤٣) وێنەی یادگاریی ٢٠٧
١٤٤) دۆستی گیانیی - بۆ مەلا عەباسی حەسەنیی ٢٠٩
١٤٥) پاڕانەوە لە قاپیی پەروەردگار ٢١٧
١٤٦) گێژاوی میحنەت ٢٢٨
١٤٧) هەیکەلی ئادەمیزاد ٢٢٩
١٤٨) دڕکی مەینەت ٢٣٠
١٤٩) کاتی نەورۆز ٢٣١

١٥٠) قافلّەی سلاو - بۆ میرزا صدیقی چنگیانیی	٢٣٢
١٥١) سوپای غەم	٢٣٣
١٥٢) مایەی شەوقی دڵ - لە وەڵامی حاجی مەلا ئەحمەدی قازیی دا	٢٣٥
١٥٣) کەمەندی لەیل	٢٣٧
١٥٤) دڵەی رەنجەڕۆ	٢٣٨
١٥٥) صوبحی صادیق - لە وەڵامی شێخ ئەمین (بێوەی)دا	٢٤٠
١٥٦) دۆستی بەهادار - بۆ مەلا سەید بەهائەددینی ئارەنانیی	٢٤٢
١٥٧) داخی دەروون - بۆ مەلا سەید ئەحمەدی ئیمامی خانەقا	٢٤٤
١٥٨) بازاڕی عەشق	٢٤٧
١٥٩) شینی دڵ و بولبول	٢٤٩
١٦٠) گەرمەشین	٢٥٣
١٦١) شەوی جەژن و شادیی	٢٥٦
١٦٢) بەرەو گڵکۆی گۆڕ	٢٥٨
* **بەشی هەورامیی**	٢٦٣
١٦٣) عەرزوحاڵ - بەهۆی گیرانی حاجی قادری نائیب زابتەوە	٢٦٥
١٦٤) کارەبای دڵ	٢٦٧
١٦٥) دڵەی کۆسکەوتەم - لە نەخۆشخانەی جەڕاح پاشادا	٢٧٠
١٦٦) میرزای شیرینم - لە وەڵامی میرزای هەورامیی دا	٢٧٤
١٦٧) رۆڵەی وەش کەلام - لە وەڵامی مەلا صاحێبدا	٢٧٥
١٦٨ - ١٧٢) چوارینەکان	٢٧٨ - ٢٧٩
١٧٣ - ١٨٥) تاکەکان	٢٨٠ - ٢٨٢

* **بەشی فارسـیی**	٢٨٣
١) راه فنا	٢٨٥
٢) تخمیس بر غزل شیخ سعدی	٢٨٦
٣) برق رخ	٢٨٧
٤) تخمیس بر غزل حافظ شیرازی	٢٨٨
٥) در جواب یك شعر حضرت پـیر	٢٩٠
٦) می در عالم عشّاق	٢٩٣
٧) از سراپردهء ناز	٢٩٤
٨) رخسار ماهتاب - در جواب جناب شیخ عبدالرّؤوف بیژوهء	٢٩٥
٩) نسیمی از بغداد	٢٩٦
١٠) شاه گلرخان	٢٩٨
١١) رضای یار	٢٩٩
١٢) دانهء خال	٣٠١
١٣) بدر مرسلین	٣٠٢
١٤) خانهء أفسانه - در جواب شیخ أمین متخلّص به (بیوەی)	٣٠٣
١٥) بلبل چمن	٣٠٤
١٦) در حال فراق	٣٠٥
١٧) حضرت دلدار آمد	٣٠٧
١٨) تخمیس از فنائی	٣٠٩
١٩) در إنتظار - آمـدن ملا کمال علیزاده	٣١١
٢٠) گنج مقصود	٣١٢
٢١) آتش عشق دلبر	٣١٤

٢٢) تخمیس بر غزل حضرت پیر	٣١٥
٢٣) تخم محبّت	٣١٧
٢٤) پیام یار با هدهد	٣١٨
٢٥) قضاوت حقّ	٣١٩
٢٦) در ره دلبر	٣٢٠
٢٧) نعمت دیدار یار	٣٢١
٢٨) مژدهٔ وصل	٣٢٣
٢٩) دولت ملك رضا	٣٢٤
٣٠) هوای بوستان	٣٢٥
٣١) أی نفس دون پرور	٣٢٦
٣٢) محرم راز	٣٢٧
٣٣) إمداد خواصّ	٣٢٨
٣٤) درد فراق	٣٢٩
٣٥) بلبل بیچاره	٣٣٠
٣٦) خرمن حسن	٣٣١
٣٧) از باب لطف	٣٣٢
٣٨) در میان خواب	٣٣٣
٣٩) فغان دل	٣٣٤
٤٠) در کوی عشق	٣٣٥
٤١) غریق خاك و خون	٣٣٧
٤٢) راه عشق	٣٣٨
٤٣) روی حیا - در جواب یکی از دوستان	٣٣٩

٤٤) بادهء عشق ٣٤٠
٤٥) شوق أنوار ٣٤١
٤٦) حال زار - در بـيمارستان جرّاح پاشا ٣٤٢
٤٧) راهزن دهر - در جواب جناب شيخ عبدالرّؤوف بـيژوهء ٣٤٣
٤٨) بازار جهان ٣٤٤
٤٩) گوشهء ميخانه ٣٤٥
٥٠) بار خود پسندى - در جواب كاكه محمّد ويسى ٣٤٦
٥١) جاى بالاى درويشان ٣٤٨
٥٢) راه در وطن ٣٤٩
٥٣) بخت واژگون ٣٥٠
٥٤) زبان خامه ٣٥١
٥٥) خداوندا پناهى كو ٣٥٤
٥٦) آرامگاه پـير ٣٥٥
٥٧) شمشير حقّ ٣٥٦
٥٨) سوداى غم ٣٥٧
٥٩) چراغ مجلس ٣٥٨
٦٠) پـيك صبا ٣٥٩
٦١) غم جدائى ٣٦٠
٦٢) شب قدر دل ٣٦٢
٦٣) آب تلخ ٣٦٣
٦٤) ياربّ به حقّ هستى ٣٦٤
٦٥) قبله‌گاه جان ٣٦٥

٦٦) در ملك محبّت ٣٦٦

٦٧) مدار تنگنائی ٣٦٧

٦٨) در بهار حسن ٣٦٨

٦٩) همّت صاحب دلان ٣٦٩

٧٠) گلشن شادی ٣٧١

٧١) أی ذات بی نظیر ٣٧٢

٧٢) مناجات به شیوهء رباعی ٣٧٣

٧٣ - ٧٦) رباعیّات ٣٩٠ - ٣٩١

٧٧ - ٨٤) فرد ٣٩٢ - ٣٩٣

* خاتمه ٣٩٤

* فەرهەنگۆك ٣٩٥

* پێرست ٤١٩

* * *

﴿ بەرهەمەکانی تری شاعیر ﴾

کوردی :-

١) ناڵەی دڵ و داخی گەل : نزیکەی (٤٤٢٥) شیعر - دەسنووس .

٢) کۆکردنەوەی بەشێك لە کەراماتی حەزرەتی شێخ محەمەد عوسمان سیراجەددینی نەقشبەندی - دەسنووس .

٣) وەسیەتنامەی فەنایی : نزیکەی (٦٨٩) شیعر - دەسنووس .

٤) (بەڵگەنامە) بۆ روونکردنەوەی هەندێك لە ئادابی تصوُّف : چاپ - ساڵی ٢٠٠٠ .

٥) دعوة الطَّريقة لطالب الحقيقة : لە بارەی رێبازی تەریقەتەوە ، نزیکەی (١٨٧) شیعر - چاپی کرمانشاه / ١٣٤٣ هـ .

فارسی :-

١) الوثيقة في بيان الحقيقة وآداب الطّريقة : وەرگێردراوی کتێبی (بەڵگەنامە) لە کوردی‌یەوە بۆ سەر زمانی فارسی — دەسنووس .

٢) ترجمهء حيات حضرت شيخ محمّد عثمان سراج الدّين نقشبندى : - دەسنووس .

عەرەبی :-

١) وەرگێڕانی بەشێك لە کتێبی (رياض المشتاقين)ی مەلا حامیدی بێسارانی لە فارسی‌یەوە بۆ سەر زمانی عەرەبی ، بە هاوکاریی لەگەڵ مامۆستا مەلا عبداللطيف بامۆکی - دەسنووس .

٢) وەرگێڕانی شیعری (مەلا دیارە)ی حەزرەتی شێخ محەمەد عوسمان سیراجەددینی نەقشبەندی بۆ شیعری عەرەبی - دەسنووس .

* لەگەڵ چەندین نووسراو و نامیلکەی جیاجیا لەبارەی ئادابی تەریقەتەوە بە زمانی کوردی و عەرەبی و فارسی .. بەو ئومێدەی پشت بە خوا بتوانین ئەم بەرهەمانەش لە داهاتوودا بە چاپ بگەیەنین .

لەسەر ئەرکی

خانەوادەی شاعیر چاپ کراوە

ئەی وێنە بمێنە بۆ دیاریی
جێداری منی لە کوردەواریی
بۆ یادی ژیانی پڕ لە مەینەت
بۆ حاڵەتی بێکەسیی و هەژاریی
زووتر منی بێچارە لە دێ بووم
دیارە کە چلۆنە کاروباری
ڕۆژانە گزنگی تاو کە دەرهات
چوونی دەرودەشت بو یا هەواری
هەرچی کە دەکەوتە دەستی هەرکەس
سا ژینی لە لادێ ئەبوو یا لە شاری
هەرکەس بە نسیب و مافەکەی خۆی
ڕازیی بوو دڵ و دەروون و زاری
ئێستاکە زەمانە وای بەسەرهات
چی ماوە ! بە غەیری کەیفەکاریی
گۆڕاوە زرووفی شار و لادێ
ناچێتەوە دۆخی ساڵی پاری
هەر دێت و دەچێ بەرەو نەدامەت
فەوتاوە نەماوە بەند و باری
کەی دێ کە ئەتۆ لەگەڵ دڵ و گەل
وەك غونچە گوڵانی نەوبەهاری
تێراو و گەشاوە بن (فەنایی)ش
وەك ئێوە لە یاد و وەسڵی یاری

چاپ کردنی بەرگ
چاپخانەی حاجی هاشم / هەولێر